พระไตรปิฎก

ฉบับดับทุกข์

คณะศิษย์วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน ห้ามจำหน่าย

พระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์

ธรรมรักษา

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ตุลาคม ๒๕๕๓

จำนวนพิมพ์ : ๗,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : คณะศิษย์วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ประสานงาน : พระณัฐภัคนันท์ คุณงฺกโร MBA., USA.

บรรณาธิการ : ภาสกร ฌาณทองพรรณ

จัดทำรูปเล่ม : ภัคกร เมืองนิล

พิมพ์ที่ : เมืองราชการพิมพ์ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
โทร. 032-323777

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ธรรมรักษา

พระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์ - - ราชบุรี ๒๕๕๓

๓๒๐ หน้า

๑.พระพุทธศาสนา ๒.ธรรมะ I ชื่อเรื่อง

๒๙๔.

ISBN : 978 - 974 - 225 - 436 - 0

อนุโมทนากถา

ตามที่คณะศิษย์วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ได้มีจิตศรัทธา จัดพิมพ์หนังสือ **"พระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์"** โดย **ธรรมรักษา** เพื่อแจกเป็นธรรมทานในโอกาสต่างๆ นั้น เป็นกุศลกรรมที่มีอานิสงส์สูงยิ่ง สมดังพระพุทธดำรัสว่า **"สัพพะทานัง ธัมมะทานัง ชินาติ. การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง"**

อาตมภาพจึงขออนุโมทนาสาธุการในกุศลเจตนาของคณะศิษย์วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ผู้จัดพิมพ์หนังสือ **"พระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์"** นี้ด้วยเป็นอย่างยิ่ง และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงได้โปรดดลบันดาลประทานพรให้คณะผู้จัดพิมพ์ อีกทั้งท่านเจ้าภาพผู้อุปถัมภ์การจัดพิมพ์และผู้ร่วมอนุโมทนาทุกท่าน จงเจริญรุ่งเรืองด้วยพระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการศึกษาสัมมาปฏิบัติ

ให้ได้พ้นไปจากไตรวัฏฏะ คือ กิเลสวัฏฏะ กรรมวัฏฏะ และ วิปากวัฏฏะ ได้ถึงมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ และ ขอจงเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสาร ธรรมสารสมบัติ ปรารถนาสิ่งใดโดยชอบ กอปรด้วยธรรม จงพลันสำเร็จ ทุกประการ เทอญ

(พระราชญาณวิสิฐ)

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วัดเจดีย์หัก ตำบลเจดีย์หัก
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

๙ มิถุนายน ๒๕๕๓

เรื่อง อนุญาตให้จัดพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์ และ หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับเก็บตก แจกเป็นธรรมทาน

เจริญพร คุณภาสกร ฌาณทองพรรณ

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๓

ตามหนังสือที่อ้างถึง คุณภาสกร ฌาณทองพรรณ ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์ และ หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับเก็บตก เพื่อแจกเป็นธรรมทาน รายละเอียดตามที่แจ้งแล้วนั้น

อาตมภาพผู้จัดทำหนังสือพระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์ และ หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับเก็บตก อนุญาตให้คุณภาสกร ฌาณทองพรรณ จัดพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์ และ หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับเก็บตก เพื่อแจกเป็นธรรมทานได้ตามความประสงค์

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบ

ขอเจริญพร

(ธรรมรักษา)

สารบัญ

๑. บทนำ..... ๑
๒. หลักความจริงที่ทุกคนควรพิจารณา..... ๔
๓. พระพุทธโอวาทสำหรับพระภิกษุ..... ๘
๔. พระพุทธโอวาทสำหรับพระบวชใหม่..... ๑๑
๕. พระที่ปฏิบัติธรรมย่อมจะไม่สึก.....๑๖
๖. ผู้ที่ควรห่มผ้าเหลือง..... ๒๒
๗. ภิกษุยอมตายดีกว่าเป็นคนทุศีล.....๒๔
๘. ธรรมที่นักบวชควรระลึกไว้ประจำ..... ๓๑
๙. ธรรมที่ไม่เสื่อมของภิกษุ.....๓๓
๑๐. ธรรมที่เป็นทางเสื่อมของภิกษุ..... ๓๔
๑๑. ทรงให้ภิกษุมีธรรมเป็นที่พึ่ง.....๓๕
๑๒. พระพุทธเจ้าทรงตำหนิลาภสักการะ.....๓๗
๑๓. ภิกษุที่ถูกลมเวรัมภาพัดขาด.....๓๙
๑๔. การบวชที่ได้รับผลต่างกัน..... ๔๑
๑๕. นักบวชที่ควรและไม่ควรบูชา.....๔๔
๑๖. ภัยของภิกษุ ๔..... ๔๗
๑๗. สถานที่ภิกษุควรอยู่และไม่ควรอยู่.....๕๐
๑๘. ทรงเตือนภิกษุอย่าเป็นฟืนเผาศพ.....๕๕
๑๙. พระด่าพระบาปหนัก..... ๕๗
๒๐. เรื่องที่พระควรพูดและไม่ควรพูด.....๖๑

๒๑. ความปรารถนาอันชั่วช้า.....๖๕
๒๒. พรหมจรรย์ที่ไม่บริสุทธิ์ ๗.....๖๘
๒๓. ชำระศีลให้ดีก่อนจึงทำวิปัสสนา.....๗๑
๒๔. ความบริสุทธิ์แห่งบิณฑบาต.....๗๔
๒๕. ทรงให้ภิกษุฉันอาหารเหมือนพ่อแม่กินเนื้อลูก.....๗๖
๒๖. ทรงให้ภิกษุรู้คุณและตอบแทนคุณคน.....๗๙
๒๗. ผู้อยู่ไกลและใกล้พระพุทธเจ้า.....๘๒
๒๘. ความเป็นผู้สำรวมอินทรีย์.....๘๓
๒๙. หลักตัดสินธรรมวินัย ๘.....๘๕
๓๐. หลักใหญ่สำหรับเทียบเคียง ๔ ฝ่ายธรรมะ.....๘๗
๓๑. หลักใหญ่สำหรับเทียบเคียง ๔ ฝ่ายวินัย.....๘๙
๓๒. เกิดเป็นคนแสนยาก.....๙๑
๓๓. เหตุที่คนเกิดมาแล้วไม่เหมือนกัน.....๙๔
๓๔. เหตุที่คนทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี.....๙๘
๓๕. เหตุที่ทำให้สตรีมีรูปงามหรือไม่งาม.....๑๐๐
๓๖. คนทำบาปในปัจจุบันได้รับทุกข์ก็มี สุขก็มี.....๑๐๖
๓๗. เรื่องของคนมืดคนสว่าง.....๑๐๘
๓๘. อายุของคนขึ้นอยู่กับศีลธรรม.....๑๑๑
๓๙. ความยาวนานของกัป.....๑๑๓
๔๐. สิ่งที่เป็นมงคล.....๑๑๕

๔๑. เหตุที่ทำการค้าแล้วได้กำไรหรือขาดทุน.....๑๑๙
๔๒. สำคัญที่ผู้นำ..... ๑๒๓
๔๓. ทรงให้พระราหุลทำใจเหมือนดิน น้ำ ไฟ ลม.....๑๒๗
๔๔. การถือฤกษ์ยามตามหลักพระพุทธเจ้า..... ๑๓๐
๔๕. การตอบแทนพระคุณพ่อแม่..... ๑๓๒
๔๖. ผู้ลิขิตกรรม.....๑๓๔
๔๗. ธรรมะลูกโซ่..... ๑๓๗
๔๘. ธรรมะเหมือนแพข้ามฟาก.....๑๔๐
๔๙. ศึกษาธรรมผิดเหมือนจับงูพิษที่หาง.....๑๔๒
๕๐. หลักความเชื่อที่ถูกต้อง..... ๑๔๕
๕๑. หลักการฟังคำพูดของผู้อื่น.....๑๔๗
๕๒. พุทธวิธีแก้ความหวาดกลัว..... ๑๕๐
๕๓. ปฏิจจสมุปบาท..... ๑๕๒
๕๔. การให้ทานที่ได้รับผลต่างกัน..... ๑๕๕
๕๕. การให้ทานที่ต่างระดับ..... ๑๕๗
๕๖. การให้ทานเพื่อเลื่อนชั้นทางจิต.....๑๖๙
๕๗. ผลแห่งทานขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้รับ..... ๑๗๒
๕๘. ผลแห่งทานแยกชนชั้น..... ๑๗๖
๕๙. เศรษฐีไปนรก..... ๑๘๒
๖๐. ยาจกไปสวรรค์..... ๑๘๖

๖๑. ผู้ไม่มีศีล ๕ ย่อมมีแต่ภัยเวร.....๑๙๐
๖๒. ผลของบาปที่ล่วงศีล.....๑๙๒
๖๓. อุบาสกชาวสักกะถูกตำหนิศีล.....๑๙๔
๖๔. ศีลกับปัญญาต่างอาศัยกัน.....๑๙๖
๖๕. การปฏิบัติธรรมที่ให้ผลต่างกัน.....๑๙๙
๖๖. การปฏิบัติธรรมเหมือนตัดไม้มีแก่น.....๒๐๑
๖๗. การปฏิบัติธรรมตามลำดับขั้น.....๒๐๔
๖๘. ปฏิบัติธรรมอย่างไรจึงได้ผล.....๒๐๖
๖๙. เปรียบไม้สีไฟกับการปฏิบัติธรรม.....๒๑๒
๗๐. ผู้มีสติเป็นผู้อยู่ใกล้นิพพาน.....๒๑๔
๗๑. ธรรมที่เป็นคู่ปรับกัน.....๒๑๗
๗๒. สิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน.....๒๑๙
๗๓. สติปัฏฐานสูตร.....๒๒๒
๗๔. ผลย่อมเกิดจากเหตุ.....๒๓๓
๗๕. กิเลสหมดไปเหมือนด้ามมีดสึก.....๒๓๗
๗๖. ปัจจุบันสำคัญที่สุด.....๒๔๐
๗๗. เหตุที่พระสัทธรรมไม่ตั้งอยู่นาน.....๒๔๓
๗๘. เหตุที่พระสัทธรรมเลือนหาย.....๒๔๕
๗๙. พระพุทธเจ้าทรงปวารณา.....๒๔๗
๘๐. พระพุทธเจ้าทรงประทานยาอายุวัฒนะ.....๒๔๙

๘๑. พระพุทธเจ้าทรงตำหนิกาม..... ๒๕๒
๘๒. กามมีสัมผัสเป็นทุกข์.....๒๕๖
๘๓. กามมีทุกข์และโทษมาก.....๒๕๙
๘๔. คุณและโทษของกาม.....๒๖๓
๘๕. ความสุขจากกามเป็นความสุขไม่สะอาด.....๒๗๒
๘๖. ผู้เกี่ยวข้องกามไม่รู้ธรรมขั้นสูง.....๒๗๕
๘๗. เครื่องผูกที่หย่อนแต่มั่นคง.....๒๗๗
๘๘. ความหมายของขันธ์ ๕.....๒๗๙
๘๙. ความหมายของทุกขอริยสัจ ๔..... ๒๘๑
๙๐. ผู้ชนะย่อมก่อเวร..... ๒๘๓
๙๑. ผู้โกรธตอบคนที่โกรธก่อนเป็นคนที่เลวกว่า.....๒๘๕
๙๒. ฆ่าความโกรธแล้วนอนสบาย.....๒๘๗
๙๓. สิ่งที่ควรและไม่ควรเกี่ยวข้อง.....๒๘๙
๙๔. ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นพระพุทธเจ้า..... ๒๙๒
๙๕. ความไม่ยึดมั่นชนะตัณหา.....๒๙๔
๙๖. เมื่อก่อนและเดี๋ยวนี้.....๒๙๗
๙๗. บทพิจารณาอสุภะ.....๓๐๒
๙๘. ความไม่ประมาทเป็นยอดธรรม.....๓๐๔
๙๙. ทรงเตือนมิให้ประมาท..... ๓๐๖
๑๐๐. ปัจฉิมบท ปัญหาพาปัญญา.....๓๐๗

๑

บทนำ

พระไตรปิฎก เป็นตำราทางพระพุทธศาสนา ที่นับว่าสำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก มีคำสอนระดับผู้ครองเรือนและนักบวชทั้งสองฝ่าย ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน จนถึงพระนิพพานให้ชาวพุทธได้เลือกปฏิบัติตามจริต วาสนาและบารมีของแต่ละบุคคล อย่างครบถ้วนบริบูรณ์

เพราะเหตุที่พระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์ที่ครบถ้วนและบริบูรณ์นี่เอง จึงเป็นตำราที่มากมายถึง ๔๕ เล่ม ขนาดใหญ่จนกลายเป็นเรื่องยาก ที่ชาวพุทธทุกคนจะอ่านให้จบได้แม้ว่าคนละเพียงเที่ยวเดียว

แต่ถึงแม้ว่า พระไตรปิฎกจะมีจำนวนมากเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าเราเจาะเอาแต่สาระ เพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริง ว่าโดยหลักปฏิบัติแล้ว ก็ไม่พ้นไปจากกาย วาจา และใจไปได้เลย

ด้วยเหตุนี้ ชาวพุทธทุกคนจึงไม่จำเป็นจะต้องอ่านพระไตรปิฎกจนจบ ก็สามารถที่จะปฏิบัติให้ครบถ้วนตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้

การเรียนมาก รู้มากเสียอีก จะกลับกลายเป็นอุปสรรคให้ไม่สนใจการปฏิบัติ เพราะมัวแต่หลงเพลิดเพลินในรสของศิลปะและวรรณคดีในพระไตรปิฎก หรือมัวแต่หลงตีฝีปากอวดภูมิรู้ หรืออวดวาทะกันอยู่!

ผู้จัดทำได้รับประโยชน์จากพระไตรปิฎกมากมายเพียงใดก็สุดที่จะพรรณนาได้จบสิ้น แต่อาจกล่าวได้สั้นๆ ว่า หลังจากได้อ่านพระสูตรบางสูตรแล้ว ทำให้ผู้เขียน "รู้จักตัวเอง" ได้ดีขึ้นและดีขึ้นมาตามลำดับ จนรู้สึกประทับใจ ซึ้งใจในคำสอนที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

จึงเกิดสำนึกขึ้นในใจว่า ชาตินี้ตนได้เป็นหนี้พระไตรปิฎกจนไม่อาจจะหาสิ่งใดมาทดแทนได้ แม้กระทั่งชีวิตของตนเองก็ยังรู้สึกว่าน้อยเกินไป ที่จะ "ตัดหัว" ถวายพระธรรมที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกได้!

จากนั้นมาจนถึงบัดนี้ ได้พยายามคิดทบทวน ที่จะหาทางได้สนองคุณพระไตรปิฎกอยู่เรื่อยมา ก็เห็นมีอยู่ทางหนึ่งคือ การคัดลอกธรรมะต่างๆ ที่เห็นว่ามีประโยชน์หรือที่ตนเองได้รับประโยชน์ โดยการสรุปเอาแต่สาระหรือเจาะเอาแต่สาระมาจัดพิมพ์เผยแผ่

เพราะถ้าจะคัดลอกมาทั้งดุ้น โดยไม่ขัดเกลาสำนวนเลย ก็จะกลายเป็น “ยาขมหม้อใหญ่” ที่ชาวพุทธเอือมระอากันอยู่ตามศาลาวัดทั่วไปอยู่แล้ว

บัดนี้หนึ้กตัญญูอันเป็น “พันธะทางใจ” ได้สำเร็จเป็นรูปเล่มสมตามปณิธานที่ได้ตั้งไว้แล้ว ขอท่านผู้ใฝ่ใจใคร่ธรรม โปรดศึกษาและน้อมนำเอามาปฏิบัติ เพื่อขจัดความทุกข์ทั้งปวงให้เบาบางหรือหมดไปในแต่ละส่วนๆ เพื่อความเป็น “อิสระ” จากเครื่องร้อยรัดทั้งปวง ก่อนที่ชีวิตอันน้อยนิดนี้ จะแตกดับล่วงลับจากโลกนี้ไปเสียก่อน

ธรรมะของพระพุทธองค์ เป็นสิ่งประเสริฐสุด ที่มนุษย์ควรมีไว้ประจำตน เพื่อเป็นเครื่องดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และใช้ดับทุกข์ในชีวิตประจำวันต่อไป

๒

หลักความจริงที่ทุกคนควรพิจารณา

หลักความจริง ที่ทุกคนรวมทั้งสัตว์ จะต้องได้รับโดยเสมอหน้า และยุติธรรมอย่างยิ่ง คือหลักความจริงที่ว่า **ทุกคนจะต้องแก่ชรา ต้องเจ็บป่วย ต้องตาย ต้องพลัดพรากจากของรักและต้องรับผลแห่งการกระทำ ที่ตนเองได้ทำเอาไว้ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้** พระพุทธองค์ได้ตรัสเรื่องนี้ไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! เพื่อประโยชน์อะไร ทุกคนจึงควรพิจารณาเนืองๆ ว่า **"เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้"**

เพราะความมัวเมา ในความเป็นหนุ่มสาว มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุให้คนทำชั่วด้วยกาย วาจา และใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เสมอๆ ย่อมละความมัวเมา หรือทำให้เบาบางลงได้

เพื่อประโยชน์อะไร ทุกคนจึงควรพิจารณาเนืองๆ ว่า **"เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้"**

เพราะความมัวเมาในความไม่มีโรค มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุให้คนทำชั่วด้วยกาย วาจา และใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เสมอๆ ย่อมละความมัวเมา ในความไม่มีโรค หรือทำให้เบาบางลงได้

เพื่อประโยชน์อะไร ทุกคนจึงควรพิจารณาเนืองๆ ว่า **"เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้"**

เพราะความมัวเมาในชีวิต มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุให้คนทำความชั่วด้วยกาย วาจา และใจ เมื่อเขาได้พิจารณาอยู่เสมอๆ ย่อมละความมัวเมาในชีวิต หรือทำให้เบาบางลงได้

เพื่อประโยชน์อะไร ทุกคนจึงควรพิจารณาเนืองๆ ว่า **"เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น"**

เพราะความพอใจ ความรักใคร่ในของรัก มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุให้คนทำชั่วด้วยกาย วาจา และใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เสมอๆ ย่อมละความพอใจ ความรักใคร่ในของรัก หรือทำให้เบาบางลงได้

เพื่อประโยชน์อะไร ทุกคนจึงควรพิจารณาเนืองๆ ว่า **"เรามีกรรมคือการกระทำเป็นของตน เป็นผู้รับมรดกกรรม มีกรรมเป็นที่เกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง**

เราทำกรรมสิ่งใดไว้ ดีหรือชั่วก็ตาม เราจะต้องเป็นผู้รับผลกรรมนั้น”

เพราะการทำความชั่วด้วยกาย วาจา และใจ มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เมื่อเขาพิจารณาอยู่เสมอๆ ย่อมละการกระทำความชั่ว หรือทำให้เบาบางลงได้

ฐานสูตร ๒๒/๗๑

ขยายความ

หลักความจริง ที่ทุกคนควรพิจารณา ๕ ข้อนี้ เป็นสิ่งที่ผู้มีชีวิตตามอายุขัยจะต้องได้ประสบทุกคน ไม่มีใครจะหลีกหนีได้พ้น ต่างแต่ว่าช้าหรือเร็วเท่านั้น

เมื่อรู้กฎความจริง ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้วเช่นนี้ ทุกคนก็ไม่ควรประมาท ควรจะหมั่นพิจารณาอยู่เป็นประจำ เพื่อให้เกิด “ภูมิคุ้มกัน” เหมือนการฉีดวัคซีน เพื่อป้องกันโรคไว้ก่อน ฉะนั้น

การ “ทำใจ” หรือ “ปรับใจ” ยอมรับความจริงไว้ก่อน เมื่อเหตุการณ์ใน ๕ ข้อนี้เกิดขึ้น เราก็จะได้ไม่ต้อง “ฝืนกฎธรรมดาของโลก” เมื่อเราไม่ฝืนกฎของธรรมดาหรือธรรมชาติ ความทุกข์ก็เกิดได้น้อย หรือไม่เกิดเลย

เพราะเรา “ปลงใจได้” ว่า สิ่งเหล่านี้ มิใช่ว่าจะเจาะจงเกิดหรือมีขึ้น เฉพาะเราหรือครอบครัวของเราเท่านั้นก็หามิได้ แต่ว่ามันเป็นสิ่งสาธารณะทั่วไป และเกิดขึ้นกับทุกคนทั่วโลก ไม่เลือกชาติ ชั้น วรรณะ เพศ และวัย

วิถีทางที่จะหลีกหนีพ้น จากหลักความจริง ๕ ข้อนี้มีอยู่หนทางเดียว คือ **“อย่าเกิดอีก”** และการที่จะทำให้ไม่มาเกิดอีก ก็เป็นเรื่องง่ายนิดเดียวคือการตัด “ต้นเหตุแห่งการเกิด” เพียงสิ่งเดียว นั่นคือ **“ตัดตัวตัณหา”** หรือตัวความอยากในทุกรูปแบบ เสียให้ได้ เราก็จะไม่มีการเกิดอีก ไม่ว่าในภพหรือชาติไหนๆ

๓

พระพุทธโอวาทสำหรับพระภิกษุ

นายบ้านชื่อราสิยะ ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ทูลถามว่า พระองค์เป็นผู้ติเตียนตบะ คือการประพฤติทรมานตนให้ลำบากหรือ? ทรงตอบว่าผู้ที่กล่าวหาเช่นนั้น เป็นผู้ที่กล่าวตู่ด้วยคำเท็จ แล้วได้ทรงแสดงคำสอนของพระองค์ต่อนายราสิยะว่า

"ราสิยะ! **บรรพชิตไม่ควรปฏิบัติส่วนสุด ๒ อย่าง** คือ

๑. การปฏิบัติตนให้พัวพันด้วยกามสุข อันเป็นสิ่งเลวทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่เป็นประโยชน์

๒. การปฏิบัติตนให้เหน็ดเหนื่อยและลำบากเปล่า เป็นความทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่เป็นประโยชน์

ราสิยะ! หลักปฏิบัติสายกลาง ไม่ข้องแวะเข้าไปใกล้ส่วนสุด ๒ อย่างนั้น อันพระตถาคตตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วกระทำให้เกิดดวงตา (ปัญญา) กระทำให้เกิดญาณย่อมเป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน คือ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

ราสิยะ! หลักปฏิบัติสายกลางนี้แล กระทำให้เกิดดวงตา (ปัญญา) เป็นไปเพื่อสงบ เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน”

ราสิยสูตร ๑๘/๓๖๐

ขยายความ

หลักปฏิบัติที่เรียกว่า **“มัชฌิมาปฏิปทา”** คือ ทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไป และไม่หย่อนจนเกินไป เป็นการปฏิบัติที่ชาวพุทธควรพิจารณา และนำมาใช้ได้ในทุกกรณี ทั้งคดีโลกและคดีธรรม และใช้ได้ในทุกระดับด้วย

ค่านิยมของชาวพุทธส่วนมาก ที่เห็นพระปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในบางสิ่งบางอย่าง ก็มักจะเชื่ออย่างหลับตาปิดหูแต่ไม่ได้พิจารณาให้ถ้วนถี่ว่า ท่านเคร่งนั้นถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือไม่? หรือว่าถูกต้องแต่ครบถ้วนหรือเปล่า?

เพราะถ้ามีการเคร่งบางอย่าง แต่ไปหย่อนบางอย่าง หรือเคร่งในส่วนที่ไม่ควรเคร่ง หย่อนในสิ่งที่ไม่ควรหย่อน เช่น เคร่งในการไม่นอน หรือไม่กินเนื้อสัตว์ แต่ไปหย่อนในเรื่องสีกา หรือการสำรวมอินทรีย์ เป็นต้น

เมื่อเป็นดังนี้ ก็ยังได้ชื่อว่า “ตึงๆ หย่อนๆ” ไม่อยู่ในครรลองของมัชฌิมา ก็ไม่อาจจะดับทุกข์ได้

๔

พระพุทธโอวาทสำหรับพระบวชใหม่

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อันธกวินทวิหาร ในแคว้นมคธ ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า

"ดูก่อนอานนท์! พระภิกษุใหม่ บวชไม่นาน มาสู่ธรรมวินัยใหม่ๆ เธอทั้งหลายพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่นให้ประดิษฐานอยู่ในธรรม ๕ ประการ คือ

ภิกษุผู้บวชใหม่เหล่านั้น พวกเธอพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐานอยู่ในปาติโมกขสังวร ดังนี้ว่า

๑. ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีศีล จงเป็นผู้สำรวมในปาติโมกข์สังวร จงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๒. ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย จงเป็นผู้มีสติเครื่องรักษาทวาร รักษาตน มีใจที่รักษาดีแล้ว ประกอบด้วยจิตมีสติเป็นเครื่องรักษา

๓. ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีคำพูดน้อย อย่าเป็นคนพูดมาก

๔. ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร จงอยู่ในเสนาสนะอันสงัด คือ ป่าและป่าเปลี่ยว

๕. ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ ประกอบด้วยสัมมาทัศนะ”

อันธกวินทสูตร ๒๒/๑๓๘

ขยายความ

พระพุทธโอวาท สำหรับพระบวชใหม่นี้ นับว่าเป็นหลักคำสอนที่สำคัญยิ่ง และว่าที่จริง ก็ไม่สำคัญเฉพาะพระบวชใหม่หรอก พระบวชเก่าก็สำคัญ และจะต้องปฏิบัติจนตลอดชีวิตด้วยจึงจะอยู่ในเพศนักบวชอย่างมีความสุข หรือสมหวังในการบวช

แต่ในที่นี้ทรงให้สอนพระบวชใหม่ ก็เพราะท่านเพิ่งบวชเข้ามาใหม่ๆ จะต้องศึกษาในเรื่องศีลให้มากเข้าไว้ก่อน มิฉะนั้นถ้าเกิดทำผิดพลาดไป อาจขาดจากความเป็นพระได้ง่ายๆ

คำสอนใน อันธกวินทสูตร นี้ แม้ว่าจะดูน้อย แต่เวลาอธิบายและปฏิบัติตามมันจะไม่น้อยเลย มันคลุมคำสอนไปทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ก็ว่าได้ เพราะเหตุไร? ก็เพราะเหตุว่า คำสอนในพระไตรปิฎกทั้ง ๔๕ เล่มนั้น ล้วนขยายออกไปจาก ๕ ข้อนี้ทั้งนั้น

ผู้จัดทำจึงมีความเห็นว่า เจ้าอาวาส หรือผู้ที่มีหน้าที่สอนพระบวชใหม่ ควรจะสอนพระบวชใหม่ให้เข้าใจธรรมทั้ง ๕ ข้อนี้ หรือให้พระบวชใหม่ใส่ใจในการศึกษา และปฏิบัติตามพระพุทธโอวาททั้ง ๕ ข้อนี้ให้ได้

มีข้อที่ควรทำความเข้าใจ ที่พิเศษกว่าข้ออื่นๆ ก็คือข้อ ๔ การอยู่ป่าเป็นวัตรหรือประจำ ข้อนี้ก็ต้องแล้วแต่นิสัยหรือโอกาส เพราะไม่ใช่ศีล แต่เป็นวัตรที่ควรปฏิบัติจึงเป็นข้อเลือกที่จะทำหรือไม่ทำก็ได้

แต่จะอย่างไรก็ตาม ในส่วนตัวของผู้จัดทำเห็นว่าในช่วงของชีวิตนักบวชช่วงใดช่วงหนึ่ง ควรหาโอกาสไปอยู่ป่า หรือที่สงบสงัดสักระยะหนึ่ง จะเป็นการดีที่สุดเพราะจะได้ประสบสิ่งแปลกใหม่ ที่หาไม่ได้ในวัดบ้าน

เพราะความสุขอันเกิดจากความสงบสงัดนั้น มันเป็นความสุขที่บอกหรืออธิบายกันยาก จะต้องเข้าไปสัมผัสเองด้วยเหตุนี้ พระอรหันต์ท่านจึงนิยมอยู่ในที่สงบสงัด ทั้งๆ ที่ท่านหมดกิเลสแล้ว

โดยเฉพาะพระบวชใหม่ ที่ไม่คุ้นเคยกับป่า ป่าเปลี่ยว หรือที่สงบสงัดมาก่อน ถ้าได้มีโอกาสไปอยู่ในสถานที่นั้น ตอนบวชแรกๆ จะรู้สึกประทับใจไปจนตลอดชีวิต หรือยิ่งได้ผู้แนะนำการปฏิบัติที่ดีและตรงด้วย ก็อาจจะได้ธรรมะอะไรบ้างก็ได้ เพราะสถานที่อำนวยอยู่แล้ว

ค่าของการบวชอยู่ที่การศึกษาและปฏิบัติ ทั้งพระวินัยและพระธรรม ถ้าบวชแล้วไม่มีการปฏิบัติ (รวมทั้งการเรียนด้วย) มันก็เป็นหมันเปล่า มีค่าเท่ากับไม่บวช หรืออาจจะขาดทุน คือกลายเป็นสร้างบาปไปก็ได้ ควรสังวรให้มาก

เพราะความเป็นพระนั้น พระพุทธเจ้าทรงมุ่งไปที่ตัวการศึกษา ที่ท่านเรียกว่า **คันถธุระและวิปัสสนาธุระ** ๒ อย่างนี้เท่านั้น ที่เป็นธงหรือเป้าหมายแห่งการบวชอย่างแท้จริง

คันถธุระ เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย

วิปัสสนาธุระ เป็นการลงมือปฏิบัติตามที่เรียนมานั้น

ทั้งสองอย่างจะต้องทำไปตามลำดับ คือ เรียนก่อน และปฏิบัติภายหลัง ถ้าไปทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ไม่สำเร็จประโยชน์ หรือเสี่ยงมากเกินไป

โดยเฉพาะการปฏิบัติสมาธิ-วิปัสสนานั้น ไม่บังควรทำโดยไม่เข้าใจอย่างเด็ดขาด เพราะอาจบ้าได้ง่ายๆ

๕

พระที่ปฏิบัติธรรมย่อมจะไม่สึก

สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วได้กล่าวกับท่านพระสารีบุตรว่า

ท่านผู้มีอายุสารีบุตร ภิกษุผู้เป็นศิษย์ของท่านลาสิกขาสึกไปเสียแล้ว

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า

ผู้มีอายุ ผู้ที่ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร ย่อมจะเป็นเช่นนี้แหละ

ผู้มีอายุ **ข้อที่ภิกษุไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร จักประพฤติพรหมจรรย์ ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ติดต่อกันไปจนตลอดชีวิตนั้นไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้**

ผู้มีอายุ **ข้อที่ภิกษุคุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย รู้จักประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียร จักประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ติดต่อกันไปจนตลอดชีวิตนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้**

ผู้มีอายุ ก็ภิกษุเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลายอย่างไร?

ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยตาแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำ ชื่อว่ารักษาจักขุนทรีย์ ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์

ภิกษุฟังเสียงด้วยหูแล้ว...

ภิกษุดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว...

ภิกษุลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว...

ภิกษุถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว...

ภิกษุรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือเอานิมิต ไม่ถือเอาอนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมนินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามนินทรีย์ ชื่อว่า ถึงความสำรวมในมนินทรีย์

ผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย อย่างนี้แล

ผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะอย่างไร?

ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว จึงฉันอาหาร ไม่ฉันเพื่อเล่น ไม่ฉันเพื่อมัวเมา ไม่ฉันเพื่อประดับ ไม่ฉันเพื่อตกแต่ง ย่อมฉันเพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่ง กายนี้ เพื่อยังกายนี้ให้เป็นไป เพื่อกำจัดความเบียดเบียน เพื่อจะอนุเคราะห์พรหมจรรย์

ด้วยคิดเห็นว่า เพราะเหตุที่ฉันอาหารนี้ เราจักกำจัด เวทนาเก่าเสียด้วย จักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้นด้วย ความที่กาย เป็นไปได้นาน ความไม่มีโทษ และความอยู่สำราญจักมีแก่เรา

ผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะอย่างนี้แล

ผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้ประกอบความเพียรอย่างไร?

ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมอันกั้นจิตทั้งหลาย ด้วยการเดิน การนั่งตลอดวันย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมอันกั้นจิตทั้งหลาย ด้วยการเดิน การนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี

ในมัชฌิมยามแห่งราตรีสำเร็จสีหไสยาสน์โดยข้างเบื้องขวา ซ้อนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ ทำในใจถึงสัญญาที่จะลุกขึ้น รีบลุกขึ้นในปัจฉิมยามแห่งราตรี ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมอันกั้นจิต ด้วยการเดิน ด้วยการนั่ง

ผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้ประกอบความเพียรอย่างนี้แล

เพราะเหตุนั้นแหละ **ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย จักเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ จักเป็นผู้ประกอบความเพียร**

ผู้มีอายุ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล

สารีปุตตสูตร ๑๘/๑๑๔

ขยายความ

พระสูตรนี้ นับว่าเป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระบวชใหม่ที่ยอดเยี่ยมที่สุด และกะทัดรัดที่สุดด้วย มีหลักปฏิบัติสั้นๆ เพียง ๓ ชุดเท่านั้น คือ

๑. ให้สำรวมอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ
๒. ให้รู้จักประมาณในอาหาร พิจารณาก่อนและกำลังฉัน
๓. ให้ทำความเพียร ด้วยการเดิน นั่ง ตลอดวันและกลางคืน ให้นอนในยามเพียงยามเดียว

ผู้จัดทำมีความเห็นร่วมด้วยกับท่านพระสารีบุตร ที่ว่าพระบวชใหม่ถ้าได้เจริญธรรม หรือปฏิบัติธรรมเพียง ๓ ชุดนี้เท่านั้น โอกาสที่จะคิดสึกออกไปย่อมมีได้ยาก หรือไม่มีเลยเพราะไม่มีเวลาจะไปคิดสึก

พระสูตรนี้ ท่านครูและอาจารย์ทั้งหลาย น่าจะทำความเข้าใจให้ถูกต้องในถ้อยคำและสำนวน แล้วนำมาสอนพระบวชใหม่ แม้ว่าจะลาบวช หรือบวชมากน้อยแค่ไหน? ถ้าได้ปฏิบัติธรรมแนวนี้แล้ว การบวชของภิกษุใหม่ ก็ย่อมจะไม่เป็นหมันเปล่าอย่างแน่นอน

หากว่าวาสนาของพระบวชใหม่มีมาก ท่านก็อาจจะได้รับคุณธรรมต่างๆ อันเป็นอานิสงส์แห่งการปฏิบัติธรรมแนวนี้ก็ได้

จึงใคร่ขอฝากท่านผู้อ่านไว้พิจารณา เพื่อการปฏิบัติของตนเอง หรือนำไปแนะนำผู้อื่นด้วย เพราะการปฏิบัติแนวนี้ ว่าที่จริงก็มิได้ผูกขาดไว้เฉพาะพระบวชใหม่เท่านั้น แต่ชาวพุทธทุกคนก็ย่อมจะปฏิบัติได้ในบางโอกาส เช่น ในช่วงแห่งการถือบวช การรักษาอุโบสถศีล หรือปฏิบัติธรรม เป็นต้น

๖

ผู้ที่ควรห่มผ้าเหลือง

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อัสสปุรนิคม เมืองอังคชนบท ได้ตรัสกับภิกษุถึงความหมายของคำว่า **"สมณะ"** ว่าเป็นนักบวชที่ทำตัวอย่างไร จึงจะได้ชื่อว่า **เป็นผู้ไม่ทำให้ปัจจัย ๔ คือ จีวร อาหาร ที่พัก และยา ของชาวบ้านต้องเป็นหมันหรือสูญเปล่า?**

ทรงแสดงเหตุผลให้เห็นว่า บุคคลเช่นใด เป็นผู้ควรห่มผ้าสังฆาฏิ คนเช่นไรไม่ควรห่ม หรือที่ห่มอยู่แล้วคือบวชแล้วก็ไม่คู่ควรแก่การห่มผ้าสังฆาฏิหรือจีวร แต่ถ้าผู้ใดละกิเลสได้หรือพยายามละอยู่ แม้ยังไม่ได้ห่มผ้าเหลือง ก็ควรเชื้อเชิญให้มาห่ม

พระพุทธองค์ตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! **บุคคลที่ครองผ้าสังฆาฏิแล้ว เราหากล่าวว่าเป็นสมณะ ด้วยอาการเพียงครองผ้าสังฆาฏิเท่านั้นไม่**

ภิกษุทั้งหลาย หากว่าเมื่อบุคคลครองผ้าสังฆาฏิแล้วมีความโลภก็ละความโลภได้ มีจิตพยาบาทก็ละพยาบาทได้มีความมักโกรธก็ละความมักโกรธได้ มีความริษยา ก็ละความริษยาได้ มีความตระหนี่ก็ละความตระหนี่ได้ มีความโอ้อวดก็ละ

ความโอ้อวดได้ มีมายาก็ละมายาได้ มีความคิดลามกก็ละความคิดลามกได้ มีความเห็นผิดก็ละความเห็นผิดได้ ด้วยอาการเพียงสักว่าครองผ้าสังฆาฏิไซร้

ถ้าปฏิบัติได้ดังนี้ ควรให้ผู้นั้นครองผ้าสังฆาฏิ ตั้งแต่แรกเกิดทีเดียว ควรเชื้อเชิญให้มาครองผ้าสังฆาฏิด้วยคำว่า

'ท่านผู้มีหน้าอันเจริญ! ขอท่านจงห่มผ้าเหลืองเถิด' ..."

จูฬอัสสปุรสูตร ๑๒/๔๑๘

ขยายความ

การบวช ที่จัดว่าถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นจะต้อง**บวชทั้งทางกายและทางใจ** ความหมายของพระสูตรนี้ก็คือการบวชครบทั้งกาย วาจา และใจ คือ นอกจากสำรวมในศีลแล้ว ก็ต้องปฏิบัติธรรม คือ การสละความชั่วร้ายในภายในประกอบด้วย จึงจะถือว่าเป็นพระที่สมบูรณ์ ในความหมายของพระพุทธองค์

ดังนั้น การบวชที่ถูกต้องตามพุทธประสงค์นั้น ไม่ใช่ของที่จะทำกันได้ง่ายๆ แต่ก็จะไม่เป็นของยากจนเกินไป ถ้าเรามีความพอใจที่จะทำตาม ก็เพียงแต่รักษาศีล ๓ ตัว คือ **กาย วาจา** และ**ใจ** หรือรักษาศีลตัวเดียวก็ได้ คือ **ใจ** เมื่อเราระวังรักษาใจได้เพียงสิ่งเดียว กาย วาจา และศีลข้ออื่นๆ ก็จะรักษาได้ไม่ยากเลย และสิ่งที่จะคอยกำกับใจได้ดีที่สุดก็คือ **สติ**

๗

ภิกษุยอมตายดีกว่าเป็นคนทุศีล

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ได้ทอดพระเนตรเห็นไฟกองใหญ่ กำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงอยู่ในที่แห่งหนึ่ง จึงเสด็จแวะจากทาง ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ใกล้โคนไม้แห่งหนึ่ง ครั้นแล้วตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติสกปรกน่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มิใช่สมณะ แต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิญาณว่าประพฤติพรหมจรรย์ เน่าใน มีความกำหนัดกล้า เป็นดังหยากเยื่อ เข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี จะประเสริฐอย่างไร

การเข้าไปนั่งกอด นอนกอดกองไฟใหญ่โน้น ที่กำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงอยู่นี้ดีกว่า ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาจะพึงถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย เพราะการเข้าไปกอดกองไฟ

ใหญ่นั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไปไม่พึงเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะการเข้าไปกอดกองไฟใหญ่นั้นเป็นปัจจัย

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก มีความประพฤติสกปรก น่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มิใช่สมณะ แต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิญาณว่าประพฤติพรหมจรรย์ เน่าใน มีความกำหนัดกล้า เป็นดังหยากเยื่อ เข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่มนั้นย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อความทุกข์ตลอดกาลนานแก่เขา และผู้นั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ ยินดีการกราบไหว้ของปวงชนนั้น จะดีอย่างไร

การที่บุรุษมีกำลัง เอาเชือกหนังอันเหนียวแน่นพันแข้งทั้งสองข้าง แล้วชักไปชักมา เชือกหนังพึงบาดผิว บาดผิวแล้วพึงบาดหนัง บาดหนังแล้วพึงบาดเนื้อ บาดเนื้อแล้วพึงตัดเส้นเอ็น ตัดเส้นเอ็นแล้วพึงตัดกระดูก ตัดกระดูกแล้ว หยุดอยู่จดเยื่อในกระดูก นั้นดีกว่า เพราะเขาจะพึงถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไปไม่พึงเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะข้อนั้นเป็นปัจจัย

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ ยินดีการกราบไหว้ของปวงชนนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย มิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน แก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และบุคคลผู้ทุศีลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ ยินดีอัญชลีกรรมของปวงชนนั้น จะดีอย่างไร

การที่บุรุษมีกำลัง เอาหอกอันคมชะโลมน้ำมัน พุ่งใส่กลางอกนั้นดีกว่า เพราะเขาจะพึงถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไปไม่พึงเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะข้อนั้นเป็นปัจจัย

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ ยินดีอัญชลีกรรมของปวงชนนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย มิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน แก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และบุคคลผู้ทุศีลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภคจีวรที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น จะดีอย่างไร

การที่บุรุษมีกำลังเอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงนาบกายตัวนี้ดีกว่า เพราะเขาจะพึงถึงความตายหรือ

ทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ แต่เขาเมื่อตายไปไม่พึงเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะข้อนั้นเป็นปัจจัย

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภคจีวรที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และบุคคลผู้ทุศีลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภคบิณฑบาตที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น จะดีอย่างไร

การที่บุรุษมีกำลัง เอาขอเหล็กแดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงเกี่ยวปากอ้าไว้ แล้วกรอกก้อนเหล็กแดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงเข้าในปาก ก้อนเหล็กแดงนั้นจะพึงไหม้ริมฝีปาก ไหม้ปาก ไหม้ลิ้น ไหม้คอ ไหม้อก ไหม้เรื่อยไปถึงไส้ใหญ่ไส้น้อย แล้วออกทางทวารเบื้องต่ำนี้ดีกว่า เพราะผู้นั้นพึงถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไปไม่พึงเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะข้อนั้นเป็นปัจจัย

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภคบิณฑบาตที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน แก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และบุคคลผู้ทุศีลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภคเตียงตั่งที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น จะดีอย่างไร

การที่บุรุษผู้มีกำลัง จับที่ศีรษะหรือที่คอ แล้วให้นั่งทับหรือนอนทับเตียงหรือตั่งเหล็กแดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงนั้นดีกว่า ข้อนั้นเพราะเหตุไรเพราะผู้นั้นจะพึงเข้าถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไป ไม่พึงเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะข้อนั้นเป็นปัจจัย

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภคเตียงตั่งที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และบุคคลผู้ทุศีลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภควิหารที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น จะดีอย่างไร

การที่บุรุษมีกำลัง จับมัดเอาเท้าขึ้น เอาหัวลง โยนลงในหม้อเหล็กแดงไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วง ผู้นั้นถูกไฟเผาเดือดดุจฟองน้ำในหม้อเหล็กแดงนั้น บางครั้งลอยขึ้นข้างบน บางครั้งจมลงข้างล่าง บางครั้งลอยไปขวางๆ นี้ดีกว่า

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้นั้นพึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไปไม่พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ บริโภควิหารที่เขาถวายด้วยศรัทธาของปวงชนนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน แก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และบุคคลผู้ทุศีลนั้น เมื่อตายไปแล้วย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า **เราทั้งหลายบริโภคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัย เภสัช บริขาร ของชนเหล่าใด ปัจจัยของชนเหล่านั้น จักมีผลมาก มีอานิสงส์มากและการบรรพชาของเราทั้งหลายจักไม่เป็นหมัน มีผล มีกำไร**

ดูกรภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล อนึ่งเธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อพิจารณา เห็นประโยชน์ตนควรแท้ทีเดียวที่จะให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ผู้อื่น ก็ควรแท้ทีเดียวที่จะให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท หรือเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ทั้งสอง ก็ควรแท้ทีเดียวที่จะให้ประโยชน์ทั้งสองนั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้จบลงแล้ว และเมื่อกำลังตรัสภาษิตนี้อยู่ โลหิตร้อนพุ่งออกจากปากของภิกษุ ๖๐ รูป พวกต้น ภิกษุ ๖๐ รูป พวกกลาง ลาสิกขา สึกมาเป็นคฤหัสถ์ ด้วยกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ทำได้ยาก ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ทำได้แสนยาก อีก ๖๐ รูป จิตหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น

อัคคิขันธูปมสูตร ๒๓/๑๑๔

๘

ธรรมที่นักบวชควรระลึกไว้ประจำ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสเตือนภิกษุ ปรากฏใน "อภิณหปัจจเวกขณธรรมสูตร" ไว้ ๑๐ ข้อ ดังนี้

บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า

๑. บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ เราจะต้องทำอาการกิริยานั้นๆ

๒. การเลี้ยงชีวิตของเราเกี่ยวเนื่องด้วยผู้อื่น เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย

๓. อาการกาย วาจาอย่างอื่น ที่เราจะต้องทำให้ดีกว่านี้ยังมีอยู่อีก ไม่ใช่มีเพียงเท่านี้

๔. ตัวของเราเองติเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่?

๕. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้ว ติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่?

๖. เราจะต้องพลัดพราก จากของรักของชอบใจทั้งสิ้น

๗. เรามีกรรมเป็นของตน เราทำกรรมอันใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจะต้องรับผลของกรรมนั้นๆ

๘. วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เรากำลังทำอะไรอยู่?

๙. เรายินดีจะอยู่ในที่สงบสงัดหรือไม่?

๑๐. คุณธรรมหรือคุณวิเศษของเรามีอยู่หรือไม่ ที่จะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน เมื่อถูกเพื่อนบรรพชิตถามในกาลภายหลัง?

อภิณหปัจจเวกขณธรรมสูตร ๒๔/๙๑

ขยายความ

การสำนึกตน การมีสมณสัญญา หรือระลึกถึงเพศภาวะและหน้าที่ของตนอยู่เนืองๆ จัดว่าเป็นอุบายอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกคนไม่หลงลืมตน หรือลืมทำกิจหน้าที่ของตน

พระสูตรนี้ ทรงเตือนภิกษุ ตั้งแต่ระดับปากท้อง จนถึงพระนิพพานเลย ถ้าภิกษุรูปใดหมั่นระลึก และนำมาปฏิบัติให้ครบถ้วนเพียง ๑๐ ประการเท่านี้ ก็นับว่าสมควรแก่การเป็น “เนื้อนาบุญ” ของชาวพุทธแล้ว

สำหรับชาวบ้านผู้ครองเรือน ก็สามารถที่จะประยุกต์เอาข้อธรรมเหล่านี้ไปปฏิบัติได้เกือบครบทุกข้อ โดยเฉพาะข้อ ๔, ๕, ๖, ๗ และ ๘ จำเป็นอย่างยิ่งไม่เฉพาะแต่นักบวชเท่านั้น แต่จำเป็นสำหรับทุกคน ทุกเพศ และทุกวัยอีกด้วย

ถ้าได้คัดลอกข้อความนี้ แล้วพิมพ์หรือเขียนให้อ่านง่าย ติดไว้ในที่เปิดเผยเห็นง่าย ก็จะช่วยเป็น “อนุสติ” ได้อย่างดี

๙

ธรรมที่ไม่เสื่อมของภิกษุ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เมืองราชคฤห์ ได้ทรงแสดงถึงธรรมที่ภิกษุปฏิบัติแล้ว จะมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย เรียกว่า อปริหานิยธรรม มี ๗ ประการ คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น

๔. ให้ความเคารพภิกษุที่เป็นประธาน

๕. ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

๖. มีความยินดีในเสนาสนะป่า

๗. ระลึกถึงเพื่อนพรหมจารีผู้มีศีล
ที่ยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ภิกขุสูตร ๒๓/๒๓

๑๐

ธรรมที่เป็นทางเสื่อมของภิกษุ

ภิกษุทั้งหลาย! ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสขะ ๗ ประการเป็นไฉน? คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบทำการงาน

๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย

๓. ความเป็นผู้ชอบนอนหลับ

๔. ความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ

๕. ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย

๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในอาหาร

๗. กิจที่จะพึงทำมีอยู่ในสงฆ์ ภิกษุไม่สำเหนียกในกิจนั้นอย่างนี้ว่า ก็พระเถระผู้รัตตัญญู บวชมานาน เป็นผู้รับภาระมีอยู่ในสงฆ์ ท่านเหล่านั้น จะรับผิดชอบด้วยกิจนี้ ดังนี้ ต้องขวนขวายด้วยตนเอง

ภิกษุทั้งหลาย! ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสขะ

(ถ้าปฏิบัติตรงข้ามจากนี้ ก็เป็นความเจริญแก่ภิกษุนั้น)

เสขสูตร ๒๓/๒๗

๑๑

ทรงให้ภิกษุมีธรรมเป็นที่พึ่ง

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ฝั่งแม่น้ำคงคา อุกกเจลนคร แคว้นวัชชี ทรงปรารภถึงพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ ซึ่งปรินิพพานไปแล้วไม่นานว่า เหมือนทิศทั้งหลายว่างเปล่า ทรงชมพระอัครสาวกทั้งสอง แก่ภิกษุทั้งหลาย ทรงเตือนภิกษุทั้งหลายมิให้ประมาท ทรงเปรียบว่า แม้ต้นไม้ใหญ่มีแก่นยังอาจล้มได้ แล้วตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! **เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง คือจงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่เถิด**

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง คือมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสติ มีสัมปชัญญะ ละความชอบและความชังในโลกเสีย

พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่...

พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่...

พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่...

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุพวกใดพวกหนึ่ง ในบัดนี้ก็ดี ในกาลที่ล่วงไปแล้วก็ดี จงเป็นผู้มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่ ภิกษุเหล่านี้นั้น ที่เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษาจะเป็นผู้เลิศ”

เจลสูตร ๑๙/๒๐๕

ขยายความ

ทุกคนควรมีที่พึ่ง ที่พึ่งอื่นก็ยังไม่เป็นหนึ่ง เหมือนการพึ่งตนเอง และการพึ่งตนเองด้วยสิ่งใด ก็ไม่แน่นอนหรือมั่นคงเท่ากับมีธรรมะเป็นที่พึ่ง การมีธรรมเป็นที่พึ่ง จึงถือว่าเป็นที่พึ่งอันเกษมและอมตะ

ดังนั้น ผู้หวังความสุขและพ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริง ก็จงทำที่พึ่งให้ตนเอง ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ หรือเจริญวิปัสสนา ตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงไว้ในพระสูตรนี้ ตั้งแต่วันนี้ และเดี๋ยวนี้เถิด

หลักการเจริญวิปัสสนา ตามแนวสติปัฏฐานสูตร ได้นำมาลงไว้ครบถ้วนแล้ว ขอได้โปรดอ่านด้วยวิจารณญาณ และน้อมนำเอามาปฏิบัติ ตามกำลังสติปัญญาและวาสนาของตนๆ เถิด แล้วชีวิตของท่านก็จะไม่เป็นหมันเปล่า ที่ได้เกิดมาในโลก และได้พบพระพุทธศาสนา

๑๒

พระพุทธเจ้าทรงตำหนิลาภสักการะ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! ลาภ ยศ สักการะ และชื่อเสียงเป็นของทารุณ เผ็ดร้อน หยาบคาย เป็นอันตรายแก่การปฏิบัติธรรม และบรรลุธรรมอันเกษม ซึ่งไม่มีสิ่งอื่นยิ่งไปกว่าเปรียบเหมือนปลาบางตัว เห็นแก่เหยื่อ กลืนเบ็ดที่พรานเบ็ดเกี่ยวเหยื่อหย่อนลงไปในน้ำลึก มันกลืนเบ็ดของพรานอย่างนี้แล้วได้รับทุกข์ถึงความพินาศ พรานเบ็ดพึงทำได้ตามความพอใจ ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย! พรานเบ็ดเป็นชื่อของมารใจบาป เบ็ดและเหยื่อเป็นชื่อของลาภสักการะและชื่อเสียง ภิกษุบางรูปยินดีพอใจ ในลาภสักการะและชื่อเสียง ที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุนี้เรากล่าวว่า กลืนเบ็ดของมาร ได้รับทุกข์ถึงความพินาศ

เพราะฉะนั้น เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจะละลาภสักการะและชื่อเสียงที่เกิดขึ้นแล้วเสีย และลาภสักการะและชื่อเสียงที่เกิดขึ้นแล้วจะครอบงำจิตของเราไม่ได้ เธอทั้งหลายพึงปฏิบัติอย่างนี้แล"

พหิสสูตร ๑๖/๒๔๘

ขยายความ

การที่พระพุทธเจ้าทรงตำหนิลาภ ยศ สักการะ และชื่อเสียง ไว้อย่างรุนแรง ก็เพื่อให้สาวกเห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ ที่ได้ทำลายคนดีมามากมายแล้วนั่นเอง

ทั้งนี้ก็เพราะว่า จิตใจของปุถุชนนั้นกลับกลอกง่าย หวั่นไหวง่าย ถ้าได้ใกล้ชิดสิ่งใดนานๆ แล้ว จิตใจก็ย่อมจะเปลี่ยนแปรไปได้ กลายเป็นคนละคนกันเลยทีเดียว มีตัวอย่างให้เราได้ศึกษา ทั้งในอดีตและปัจจุบันทุกยุคทุกสมัย

พระพุทธองค์จึงทรงแสดงโทษไว้ก่อน เพื่อให้เกิดการสังวรระวัง ไม่เกิดความประมาท เมื่อมีลาภสักการะเกิดขึ้นก็จะได้บริโภคใช้สอย ด้วยความไม่หลงลืมตน มีสติและปัญญาคอยหมั่นกำกับและพิจารณาอยู่เสมอ ทุกข์ โทษ และภัยอันแสบเผ็ด รุนแรง ก็ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้

เพราะการทำความดีนั้น ต้องใช้เวลานาน ใช้ความอดทนมาก ต้องเสียสละทั้งทรัพย์สิน กำลังกาย และกำลังใจที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว แม้กระนั้นเมื่อเผลอใจเพียงนิดเดียว ความดีที่ทำมาเป็นเวลานาน ก็อาจพังทลายลงได้ในพริบตา ความไม่ประมาทจึงเป็นวิถีทางที่ปลอดภัย ด้วยประการทั้งปวง

๑๓

ภิกษุที่ถูกลมเวรัมภาพัดขาด

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย! ลาภสักการะและชื่อเสียง เป็นของทารุณ เผ็ดร้อน หยาบคาย เป็นอันตรายแก่การปฏิบัติและบรรลุธรรมอันเกษม ไม่มีสิ่งอื่นยิ่งไปกว่า

ภิกษุทั้งหลาย! ลมชื่อว่าเวรัมภา พัดอยู่ในอากาศเบื้องบน ซัดนกที่บินอยู่ในอากาศนั้น เมื่อมันถูกลมเวรัมภาซัดเท้าขาดไปทางหนึ่ง ซัดปีกขาดไปทางหนึ่ง ซัดศีรษะขาดไปทางหนึ่ง ซัดตัวขาดไปอีกทางหนึ่ง

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เธอถูกลาภสักการะและชื่อเสียงครอบงำแล้ว จิตถูกย่ำยีแล้ว เวลาเช้าเธอถือบาตร เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านไม่ระวังรักษา ไม่ควบคุมกาย วาจา และใจ ขาดสติ ไม่สำรวมอินทรีย์ มีตา หู เป็นต้น เธอเห็นหญิงที่นุ่งห่มไม่เรียบร้อย

แล้วเกิดราคะในจิต เธอถูกราคะครอบงำแล้ว ต้องลาสิกขาสึกออกมา

ภิกษุพวกหนึ่งเอาจีวรของเธอไป พวกหนึ่งเอาบาตร พวกหนึ่งเอาผ้ารองนั่ง พวกหนึ่งเอากล่องเข็มฯ เปรียบดังนกถูกลมเวรัมภาซัดไป ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย! ลาภสักการะและชื่อเสียง ย่อมทารุณและเผ็ดร้อน อย่างนี้แล”

เวรัมภสูตร ๑๖/๒๕๓

ขยายความ

การบวชเป็นพระ ถ้าระวังหรือปิดกั้น เหตุแห่งความเสื่อมเพียง ๒ ประการ คือ**ลาภสักการะ (เงิน)** และ**ราคะ (ผู้หญิง)** ได้ถูกต้อง การมีชีวิตอยู่ใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ก็จะมีอินทรีย์ที่ผ่องใส ควรแก่การกราบไหว้ และสมแก่การเป็นเนื้อนาบุญของชาวพุทธ

แต่เมื่อมันเกิดหมดบุญจริงๆ จนผ้าเหลืองร้อน ก็อย่าทนทู่ซี้อยู่ ให้เกิดความมัวหมองแก่ศาสนาเลย ควรรีบสึกออกไปเสียโดยเร็ว อย่าทันให้เกิดราคี เมื่อมีศรัทธา จึงค่อยมาบวชใหม่ภายหลัง โลกก็จะไม่ช้ำ ธรรมก็จะไม่เสีย

๑๔

การบวชที่ได้รับผลต่างกัน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เมืองราชคฤห์ ได้ทรงปรารภถึงพระเทวทัตที่บวชแล้วไร้ผล แล้วตรัสกับภิกษุทั้งหลายถึงผลของการบวช พอสรุปเป็นใจความโดยย่อได้ว่า

ผู้บวชบางคนในศาสนานี้ ออกบวชเพราะเห็นว่า ทุกคนต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกข์ โศก คับแค้นใจ เห็นว่าการบวชเป็นทางเปลื้องทุกข์ได้สิ้นเชิง จึงออกบวช เมื่อบวชแล้วมีลาภ ยศ สักการะ ชื่อเสียง ย่อมหลง ลืมตัว มัวเมา ยกตัวประมาท พระพุทธองค์ทรงเปรียบภิกษุประเภทนี้ เหมือนคนเข้าป่าต้องการแก่นไม้ หรือไม้แก่นเอาไปปลูกเรือน แต่เมื่อเขาพบต้นไม้ใหญ่ เขาไม่รู้จักแก่นไม้ ไม่รู้จักกระพี้ไม้ เขาจึงตัดเอากิ่งและใบไม้แบกไป โดยเข้าใจว่าเป็นแก่นไม้ ฉันใด?

คนบางคนออกบวชในศาสนานี้ ก็ฉันนั้น เมื่อเห็นว่าโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอน ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้วจึงออกบวช ครั้น

เมื่อบวชแล้วกลับหลงติดอยู่ในลาภ ยศ ชื่อเสียง แล้วก็มัวเมาประมาทอยู่ ย่อมไม่ถึงแก่นของศาสนา จึงไม่พ้นจากความทุกข์ไปได้

ส่วนบางคนออกบวช แล้วได้รับผลของศาสนาตรงตามพุทธประสงค์ เขาย่อมพ้นจากความทุกข์ได้ เหมือนคนเข้าป่าหาแก่นไม้ แล้วตัดเอาไม้แก่นไปได้ตามต้องการ

มหาสาโรปมสูตร ๑๒/๓๐๑

ขยายความ

การบวชที่จะให้ได้ผลสมบูรณ์ ตามความมุ่งหมายของพระพุทธองค์นั้น จะต้องมีองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น

- มีศรัทธา
- ศึกษาให้รู้ความหมาย
- ต้องใช้ปัญญา
- เลือกหาวัดที่จะบวช

- **มีศรัทธา** คือ ต้องมีความเชื่อและเลื่อมใส ตั้งใจและเต็มใจที่จะบวช มิใช่บวชเพราะถูกขอร้อง หรือบวชตามประเพณี

- **ศึกษาให้รู้ความหมาย** คือ ให้รู้ความมุ่งหมายของการบวชอย่างแท้จริง ไม่ใช่บวชเข้าไปพักผ่อน หรือกินๆ นอนๆ ซึ่งจะได้ผลลบมากกว่าบวก

- **ต้องใช้ปัญญา** คือ นอกจากมีศรัทธาแล้ว จะต้องมีปัญญาคู่กันอีกด้วย มิฉะนั้นก็อาจจะพาให้งมงายได้ง่าย เพราะแต่ละวัดแต่ละสำนัก ก็มักจะปฏิบัติไม่เหมือนกัน

- **เลือกหาวัดที่จะบวช** คือ ขจัดความคิดผิดๆ ที่ว่าบวชที่วัดไหนๆ มันก็เป็นพระเหมือนกัน นั่นเป็นความคิดของคนที่ไม่รู้จักคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะถ้าบวชที่วัดผิดก็จะขาดทุนไปตลอดชีวิต และอาจเป็นมิจฉาทิฏฐิด้วย

การบวชที่วัดผิด หมายความว่า ในวัดนั้นไม่มีการศึกษาทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ จะทำให้ผู้เข้าไปบวชเสียเวลาเปล่า

มิหนำซ้ำบางวัด ยังมีการสอนและการปฏิบัติสวนทางกับแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าอีกด้วย

ดังนั้น ผู้บวชด้วยศรัทธาอย่างแท้จริง จึงควรเลือกวัด เลือกครู-อาจารย์ และเลือกดูแนวคำสอนและปฏิบัติว่าถูกต้องตรงตามหลักพระไตรปิฎกและอรรถกถาหรือไม่? ถ้าไม่ตรงก็อย่าบวชเลยจะขาดทุนและเปลืองตัวเสียเปล่าๆ

๑๕

นักบวชที่ควรและไม่ควรบูชา

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ หมู่บ้านนครวินทะ ในโกศลชนบท เมื่อชาวบ้านทราบข่าวจึงมาเฝ้า ทรงแสดงธรรมให้ข้อสังเกต เพื่อให้ชาวบ้านนครวินทะ รู้ว่านักบวชพวกไหนเป็นพวกที่ไม่ควรให้ความเคารพ นับถือ และบูชา และนักบวชพวกไหนที่ควรให้ความเคารพนับถือและบูชา พอสรุปความได้ว่า

นักบวชเหล่าใด ยังมีความกำหนัด ความขัดเคือง ความลุ่มหลงในรูป ที่เห็นด้วยตา มีความลุ่มหลงในเสียง ที่ได้ยินด้วยหู มีความลุ่มหลงในกลิ่น ที่ได้ดมด้วยจมูก มีความลุ่มหลงในสัมผัสที่ถูกต้องด้วยกาย มีความลุ่มหลงในธรรมารมณ์ ที่เกิดทางใจไม่หมดไปแล้ว

ยังมีจิตไม่สงบภายใน ยังประพฤติลุ่มๆ ดอนๆ ทางกายทางวาจาและทางใจอยู่ นักบวชเช่นนี้ไม่ควรสักการะ ไม่ควรเคารพ นับถือ และบูชา นั่นเพราะเหตุใด?

เพราะเหตุว่า แม้พวกเราชาวบ้าน ก็ยังมีความกำหนัด มีความขัดเคือง มีความลุ่มๆ ดอนๆ ทางกาย ทางวาจา และทางใจอยู่ ก็เมื่อพวกเราไม่เห็นความประพฤติของพวกนักบวชนั้น ที่ยิ่งไปกว่าพวกเราดังนี้

ฉะนั้น นักบวชเหล่านั้น จึงไม่ควรแก่การสักการะ เคารพ นับถือ และบูชา

ถ้านักบวชเหล่าใดประพฤติตรงข้ามจากนี้ นักบวชเหล่านั้นก็ควรแก่การสักการะ เคารพ นับถือ และบูชาของชาวบ้านโดยแท้

นี่คือพระพุทธโอวาทที่ทรงให้ชาวบ้านนครวินทะ ดูความประพฤติของนักบวชที่ดี และนักบวชที่เลว

นครวินเทยยสูตร ๑๔/๔๕๓

ขยายความ

พระสูตรนี้ ช่างเป็น “อกาลิโก” แท้ ในสมัยก่อนก็มีเช่นนี้และในสมัยนี้ก็ยังมีเช่นนี้อยู่ กล่าวคือ ผู้ที่ได้ศึกษาและได้เคยผ่านการปฏิบัติธรรมทางศาสนามาบ้างแล้ว ย่อมจะดูพระออกว่าพระประพฤติตนอย่างไร จึงจะสมกับความเป็นพระ? อย่างไรไม่สมกับความเป็นพระ?

ด้วยเหตุนี้ จึงมีชาวพุทธจำนวนหนึ่ง มักจะเลือกพระทำบุญ เลือกวัดทำบุญ โดยมีปัญญานำหน้า มีศรัทธาตามหลังก็แน่ละ ถ้าผู้ให้ทานกับผู้รับทาน มีวัตรเสมอกัน ศรัทธาก็ย่อมจะไม่เกิด แต่ถ้ายิ่งผู้รับทานมีปฏิปทาเลวกว่าผู้ให้ นอกจากตัวศรัทธาจะไม่เกิดแล้ว ตัวอกุศลก็มักจะเกิดเสียด้วย

พระสูตรนี้ น่าจะเป็น "กระจก" ให้พระได้ใช้ส่องดูตนเองว่า ศีลหรือคุณธรรมในตัวของเรา กับของชาวบ้านว่าของใครจะมีมากหรือน้อยกว่าใคร? ถ้าของเราน้อยกว่าชาวบ้าน ก็ให้เร่งระวังว่า การบิณฑบาตอาจจะได้ลมมากกว่าอาหาร? และในวันสำคัญทางศาสนา เสาศาลาก็อาจจะมากกว่าประสกและสีกา

๑๖

ภัยของภิกษุ ๔

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อามลกวัน ใกล้หมู่บ้านจาตุมา ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ที่เป็นศิษย์ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะถึงภัยของคนที่ลงน้ำว่ามีอยู่ ๔ ประการ คือ คลื่น จระเข้ น้ำวน ปลาร้าย ที่ผู้ลงน้ำจะต้องได้พบ พอสรุปได้ ดังนี้

ภัยเพราะคลื่น คือ บางคนออกบวชด้วยศรัทธา โดยคิดว่าเรามีความทุกข์ครอบงำ การบวชจะเป็นทางเปลื้องทุกข์ได้ แต่เมื่อบวชเข้ามาแล้ว ถูกเพื่อนนักบวชแนะนำตักเตือนให้สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และข้อวัตรปฏิบัติของพระที่ควรประพฤติ

เขาก็โกรธหาว่าพระเหล่านี้ มีอายุคราวลูกหลานเราไม่ควรจะมาสอนเรา เขาขัดใจ เบื่อหน่าย แล้วลาสิกขาสึกออกไป

ภัยเพราะจระเข้ คือ บางคนออกบวชด้วยศรัทธาโดยคิดว่า เรามีความทุกข์ครอบงำแล้ว การบวชจะเป็นทางเปลื้องทุกข์ได้ แต่เมื่อบวชเข้าไปแล้ว ถูกเพื่อนนักบวชแนะนำ ตักเตือน

ว่าสิ่งนี้ควรฉัน สิ่งนี้ไม่ควรฉัน สิ่งนี้ควรดื่ม สิ่งนี้ไม่ควรดื่ม สิ่งนี้ควรดื่มในกาล สิ่งนี้ไม่ควรดื่มในกาล

เขาก็โกรธว่า เราเป็นฆราวาสจะกิน จะดื่มอะไรเมื่อไรก็ได้ จะเลือกกินสิ่งใดก็ได้ เขาเห็นแก่ปากแก่ท้องทนความอยากไม่ได้ จึงต้องลาสิกขาสึกออกไป

ภัยเพราะน้ำวน คือ บางคนออกบวชด้วยศรัทธา โดยคิดว่าเรามีความทุกข์ครอบงำแล้ว การบวชจะเป็นทางเปลื้องทุกข์ได้ แต่เมื่อบวชเข้าไปแล้ว เข้าไปรับบาตรในบ้าน ไม่สำรวมกาย วาจา ไม่มีสติ ไม่สำรวมอินทรีย์ เห็นชาวบ้านผู้ครองเรือนเอิบอิ่มด้วยกามคุณ ๕

เขาคิดว่าสมบัติเราก็มี เราสึกออกไปบริโภคกามคุณแล้วทำบุญก็ได้ เขาเห็นแก่ความสุขจากกามคุณ จึงต้องลาสิกขาสึกออกไป

ภัยเพราะปลาร้าย คือ บางคนออกบวชด้วยศรัทธา โดยคิดว่า เรามีความทุกข์ครอบงำแล้ว การบวชจะเป็นทางเปลื้องทุกข์ได้ แต่เมื่อบวชเข้ามาแล้ว เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านไม่ระวังกาย วาจา ไม่มีสติ ไม่สำรวมอินทรีย์ ได้เห็นสตรีนุ่งห่มไม่เรียบร้อย เกิดราคะความกำหนัด เธอไม่สามารถระงับได้ จึงได้บอกลาสิกขาสึกออกไป

จาตุมสูตร ๑๓/๑๗๒

ขยายความ

เมื่อว่าถึงภัยของภิกษุแล้ว พอจะสรุปได้เพียง ๒ ประการ คือ การศึกษาปริยัติ และการปฏิบัติธรรม

ภิกษุถ้าบวชอยู่แล้วไม่ศึกษาปริยัติและปฏิบัติธรรม การบวชนั้นก็ได้ชื่อว่าไร้ค่าเสียเวลาเสียข้าวสุกของชาวบ้านเสียเปล่า บวชเข้ามานั่งๆ นอนๆ กินๆ เล่นๆ จะบวชอยู่ทำไม? ควรสึกออกไปทำงานดีกว่า ไม่หนักศาสนา ไม่ทำให้ศาสนามัวหมอง

เหตุที่ทำให้ภิกษุบวชอยู่ไม่ได้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเพศหรือเรื่องกามคุณ ๕ ไม่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่าง โดยเฉพาะพระหนุ่มๆ ยากนักที่จะข้ามพ้นกามคุณ ๕ ไปได้

อันตรายหรือภัยของภิกษุทั้ง ๔ ประการ หรือทั้งหมดของการบวชก็ตาม สามารถแก้ได้ด้วยการศึกษาปริยัติและปฏิบัติธรรม อย่างจริงจังและสม่ำเสมอ เช่น การปฏิบัติตามสติปัฏฐาน ๔ โดยมีสติสัมปชัญญะสำรวมอินทรีย์อยู่เสมอ อกุศลหรือความคิดใฝ่ต่ำ ก็ไม่สามารถจะโน้มน้าวให้จิตใจเอนเอียงไปตามได้ ปัญหาสำคัญมันอยู่ที่เราไม่ยอมปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ คำสอนของพระพุทธเจ้า จึงไม่อาจจะช่วยใครได้ แม้ว่าจะบวชเข้ามาแล้วก็ตาม

๑๗

สถานที่ภิกษุควรอยู่และไม่ควรอยู่

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ครั้งนั้นได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ถึงเหตุที่ภิกษุควรอยู่ป่าอันสงัดและไม่ควรอยู่ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปอาศัยอยู่ในป่าอันสงบสงัดแห่งใดแห่งหนึ่งแล้ว สติที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น จิตที่ยังไม่สงบก็ไม่สงบ กิเลสและตัณหาที่มีอยู่ก็ไม่เบาบางลง คุณธรรมอันเป็นเครื่องปลอดโปร่ง จากสิ่งร้อยรัด ก็ไม่บรรลุ

ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร อาหาร ที่พักและยารักษาโรค ที่จำเป็นแก่นักบวช ก็เป็นอยู่ได้โดยยาก

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรอยู่ ควรหลีกจากไปเสีย แม้ในเวลากลางคืน หรือในกลางวัน ก็ตามที

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุอาศัยอยู่ในป่าอันสงบสงัดแห่งใดแห่งหนึ่งแล้ว สติที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น จิตก็ไม่สงบ กิเลสตัณหาก็ไม่เบาบาง คุณธรรมอันเกษมก็ไม่บรรลุ

ส่วนปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต คือ จีวร อาหาร ที่พัก และยา เป็นอยู่ได้โดยง่าย ไม่ฝืดเคือง

ภิกษุนั้นพึงพิจารณาให้เห็นดังนี้ว่า เรามิได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ด้วยหวัง จีวร อาหาร ที่พัก และยา ก็หามิได้

เราเข้ามาอยู่ในสถานที่นี้ สติที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิด จิตก็ไม่สงบ กิเลสตัณหาก็ไม่เบาบาง คุณธรรมอื่นใดก็ไม่มี

ภิกษุนั้นรู้แล้ว ควรหลีกไปเสียจากที่นั้น ไม่ควรอยู่

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุอยู่ในสถานที่ดังกล่าวแล้ว สติที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น จิตที่ไม่สงบก็สงบ กิเลสตัณหาก็เบาบางลง คุณธรรมบางอย่างก็เกิดขึ้น

ส่วนปัจจัยเครื่องอาศัยของสมณะ มี จีวร อาหาร ที่พักและยา เป็นอยู่โดยยากและฝืดเคือง

ภิกษุนั้นพึงพิจารณาให้เห็นดังนี้ว่า เรามาอยู่ที่นี้เพื่อหวังอบรมจิต หวังคุณธรรมต่างๆ สติก็เกิด จิตก็สงบ กิเลสตัณหาก็เบาบาง คุณธรรมบางอย่างก็ปรากฏขึ้น เช่นนี้ แม้ว่า ลาภสักการะ หรือปัจจัยเครื่องอาศัยจะเบาบางและเป็นอยู่โดยยากก็ตามที

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภิกษุนั้นควรอยู่ในสถานที่นั้นต่อไป ไม่ควรหลีกหนี เพราะการออกบวชของเรามิได้หวังเพื่อจะได้ปัจจัย ๔ เป็นเป้าหมาย

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุอยู่ในสถานที่ดังกล่าวแล้วสติที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น จิตที่ไม่สงบก็สงบ กิเลสตัณหาที่มีอยู่ก็เบาบาง คุณธรรมที่ไม่เคยมีก็ปรากฏขึ้น

ส่วนปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต คือ จีวร อาหาร ที่พัก และยา ก็เป็นอยู่โดยง่ายและสะดวก

ภิกษุนั้นพึงพิจารณาให้เห็นดังนี้ว่า เรามาอยู่ในสถานที่นี้ เพื่อหวังอบรมจิต เพื่อขัดเกลาจิต อบรมคุณธรรม เมื่อสิ่งเหล่านี้ปรากฏ และปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต ก็พอเป็นไปได้ไม่ฝืดเคือง ภิกษุนั้นควรอยู่ในสถานที่นั้นตลอดชีวิต ไม่ควรหลีกหนีไปเสีย

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเข้าไปอาศัยบ้านแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่...เข้าไปอาศัยหมู่บ้านแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่... เข้าไปอาศัยสำนักหรือวัดแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่... เข้าไปอาศัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่ สติที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิด จิตที่ไม่สงบก็ไม่สงบ กิเลสตัณหาที่มีก็ไม่เบาบาง คุณธรรมอื่นใดที่ไม่เคยมีก็ไม่ปรากฏ ทั้งปัจจัยเครื่องอาศัยก็ฝืดเคือง

ภิกษุนั้นไม่ต้องบอกลาเจ้าของที่ หรือบอกลาบุคคลนั้น ควรหลีกหนีไปโดยเร็ว ไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืน อย่าพัวพันกับสถานที่และบุคคลนั้นเลย

ถ้าตรงข้ามจากนี้ ก็ควรอยู่ ควรพัวพันกับสถานที่และบุคคลนั้นจนตลอดชีวิต แม้จะถูกขับไล่ ก็ตามที”

วนปัตถสูตร ๑๒/๑๗๓

ขยายความ

วัดหรือสำนักที่อยู่ของพระ นับว่ามีความสำคัญต่อชีวิตและอนาคตของท่านยิ่งนัก ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ

๑. ถ้าสำนักนั้นไม่มีการศึกษา ไม่มีการปฏิบัติ ตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว แม้ว่าผู้บวชจะมีความตั้งใจอยากจะศึกษาและปฏิบัติ ก็ทำได้ยาก หรือทำไม่ได้

หรือแม้ว่าจะไปศึกษาและปฏิบัติ ตามสำนักที่ตนเห็นว่าดีงามและถูกต้อง ก็จะนำมาปฏิบัติในสำนักได้ยาก หรือไม่ได้เลย เพราะจะถูกต่อต้านหาว่าเป็น “แกะดำ” เป็นที่รังเกียจและกลั่นแกล้ง บีบคั้น จะต้องสึกหรือต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น

๒. ถ้าผู้ที่บวชนั้นอยู่ในสำนักที่ปฏิบัติเลวทราม ถ้าจิตใจไม่เข้มแข็ง ไม่เป็นตัวของตัวเอง ก็จะต้องถูกกลืนไปทีละน้อยๆ จนเห็นดีเห็นงามตามไปในที่สุด ก็นับว่า “บวชเสียผ้าเหลือง”

๓. ถ้าได้อยู่ในสำนักที่ดีพร้อมหมดทุกอย่าง แต่เรามันไม่ดีเอง เราก็จะอยู่กับเขาไม่ได้ หรือต้องฝืนใจอยู่ และต้องฝืนใจ

ทำตามๆ เขาไป เมื่อทำไปนานๆ ก็อาจเกิดสัมมาทิฏฐิเห็นชอบตามเขาไปได้ เพราะนิสัยของคนเปลี่ยนได้

๔. ถ้าเราเป็นคนดี และได้อยู่ในสำนักที่ดี ก็จะช่วยกันส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้นไปอีก และคำว่าสำนักที่ดีนี้ ก็หมายรวมทั้งสถานที่และบุคคล คือ ครู อาจารย์ที่ดีด้วย และที่สำคัญคือครู อาจารย์ที่ดีนั้น ไม่ใช่ดีนอกทางของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีอยู่มากในปัจจุบันที่มักจะบัญญัติอะไรเอาตามชอบใจ คือ ชอบใจชาวบ้าน เพื่อหวังลาภ ยศ และชื่อเสียง

ดังนั้น เมื่อเราอยู่ในสถานที่ใดแล้ว คุณธรรมเจริญขึ้นก็ควรอยู่ ถ้านอกคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็ไม่ควรอยู่

๑๘

ทรงเตือนภิกษุอย่าเป็นฟืนเผาศพ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์ ทรงขับไล่ภิกษุบวชใหม่ ผู้ส่งเสียงดังไม่สงบสำรวม แล้วจึงเสด็จไปพักยังป่ามหาวัน โคนต้นมะตูมแล้วทรงเกิดพระเมตตาเกรงภิกษุผู้บวชใหม่จะมีจิตแปรปรวนเหมือนลูกวัวอ่อนขาดแม่ จึงทรงกลับมาประทานพระโอวาทไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! ข้อเลวทรามในการเลี้ยงชีพ คือการแสวงหาบิณฑบาต ภิกษุย่อมได้รับการแช่งด่า ว่าเป็นผู้ขอ แต่ผู้มาบวชนี้มิใช่เป็นผู้มีโทษ แต่พวกเธอบวชเพราะเห็นทุกข์ มีทุกข์ครอบงำแล้ว ทำไฉนการทำที่สุดแห่งทุกข์ จึงจะปรากฏได้

แต่ว่ากุลบุตรนั้น เป็นผู้โลภมาก มีราคะแรงกล้า มีจิตพยาบาท มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ มีใจไม่เป็นสมาธิ มีจิตหมุนไปผิด ไม่สำรวมอินทรีย์

ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวบุคคลผู้เสื่อมแล้ว จากโภคะแห่งคฤหัสถ์ด้วย ไม่ทำประโยชน์คือความเป็นสมณะให้บริบูรณ์ด้วยว่ามีอุปมาเหมือนกับดุ้นฟืนในที่เผาศพ ซึ่งมีไฟติดทั้งสองข้าง

แถมตรงกลางก็เปื้อนคูถ จะใช้เป็นฟืนในบ้านก็ไม่ได้ จะใช้เป็นฟืนในป่าก็ไม่ได้ ฉะนั้น”

ปิณโฑลยสูตร ๑๗/๙๙

ขยายความ

พระสูตรนี้ ทรงเตือนภิกษุที่นับว่ารุนแรงมาก เพื่อมิให้หลงลืมในเพศและภาวะของตน ที่ต้องอาศัยฝากปากท้องไว้กับชาวบ้าน นั่นคือการขอเขากิน

พระเราต่างจากขอทานก็ตรงที่ ขอทานรับของจากผู้ให้แล้วต้องไหว้ หรือแสดงความเคารพผู้ให้ แต่พระนั้นตรงกันข้าม คือผู้ให้จะต้องไหว้หรือแสดงความเคารพผู้รับ ทั้งนี้ก็เพราะว่าผู้รับมีศีลและธรรมเหนือกว่า จึงอยู่ในฐานะที่เป็น “เนื้อนาบุญ” ของผู้ให้

ด้วยเหตุนี้ การไปบิณฑบาตของพระ จึงมิใช่ไปขอทานหรือขอข้าวเขากิน แต่ถือว่า “ไปโปรดสัตว์” คือทำให้ผู้ที่ยังข้องอยู่ในโลกได้รับส่วนบุญ หรือเป็นการสร้างบารมี แต่ทั้งนี้ผู้ที่ไปโปรดสัตว์ จะต้องดำรงตนให้เหมาะสมกับความเป็น **“พระแท้”** ด้วย มิฉะนั้น ผู้รับทานก็จะกลายสภาพเป็น **“ลูกหนี้”** ไป

ทรงเปรียบกับคนที่ไร้สาระทั้งสองเพศ คืออยู่ในเพศของคฤหัสถ์ ก็ไม่ทำหน้าที่ของฆราวาสที่ดี อยู่ในเพศของนักบวชก็ไม่ทำหน้าที่ของสมณะที่ดี ก็เลยกลายเป็นคนประเภทฟืนเผาผีในป่าช้า มีไฟติดอยู่ที่หัวและท้าย แถมตรงกลางยังเปื้อนอุจจาระเสียอีก เลยใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้เลย

๑๙

พระด่าพระบาปหนัก

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุใดด่า บริภาษ เพื่อพรหมจรรย์ทั้งหลาย ติเตียนพระอริยเจ้า

ภิกษุนั้นย่อมถึงความฉิบหาย ๑๑ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

๑. ไม่บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ

๒. เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว

๓. สัทธรรมของภิกษุนั้นย่อมไม่ผ่องแผ้ว

๔. เป็นผู้เข้าใจว่าได้บรรลุในสัทธรรม

๕. เป็นผู้ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์

๖. ต้องอาบัติเศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง

๗. บอกลาสิกขาเวียนมาเพื่อหินภาพ

๘. ถูกต้องโรคอย่างหนัก

๙. ย่อมถึงความเป็นบ้า คือจิตฟุ้งซ่าน

๑๐. เป็นผู้หลงใหลทำกาละ

๑๑. เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต และนรก

พยสนสูตร ๒๔/๓๓๕

ขยายความ

พระสูตรนี้น่าคิดมาก ขนาดพระด่าพระด้วยกัน ยังได้รับโทษร้ายแรงถึงขนาดนี้ ถ้าเป็นฆราวาสด่าพระ มันจะขนาดไหน? ผู้ที่ชอบด่าพระขอจงสังวรให้จงดี!

ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงหมายถึง พระด่าพระที่ดี จนถึงพระอริยเจ้า อันว่าพระที่ดีนั้น เราย่อมด่าท่านไม่ได้อยู่แล้ว อย่าว่าถึงพระอริยะเลย

แต่ก็มีคฤหัสถ์บางคน ที่เป็นชาวพุทธนี่แหละ พอใกล้ชิดพระหรือวัดเข้านานๆ ก็มักจะทำตัวเป็น **พ่อพระ** มีการสอนพระ ใช้พระ ดุพระ จนถึงด่าพระ หรือทำตนเป็น**สมภารที่สอง** ซะเลย ผู้จัดทำเคยเห็นมามากแล้ว

มีวัดในเมืองไทยอยู่ไม่น้อย ที่สมภารไม่มีสิทธิ์จะรับพระเอง ใครจะมาขออยู่วัดของท่าน จะต้องได้รับความยินยอมจากสมภารที่สองเสียก่อน จึงจะเข้าอยู่วัดได้ ใครอยากสร้างนรกไว้ลงเองก็เชิญเถอะ

แต่ว่าไปทำไมมี การด่าพระที่ไม่บาป แถมได้บุญเสียอีก ก็มีอยู่ นี่ไม่ใช่พูดเล่นๆ เป็นไปได้จริงๆ ถ้าสนใจอยากจะได้บุญจากการด่าพระอย่างที่ว่านี้ ก็จงตั้งใจอ่านให้ดีๆ และอ่านให้เข้าใจด้วย และถ้าอ่านไม่เข้าใจแล้วไปทำผิดๆ เกิดตกนรกจะมาว่าผู้จัดทำแนะนำไม่ได้นา ไม่รับรู้หรอก ตัวใครตัวมันนะ!

การด่าพระที่ไม่บาปนั้น หมายถึงว่า มีพระ (ที่จริงไม่ใช่พระ แต่เป็นลูกชาวบ้าน เพราะพระย่อมทำแต่สิ่งที่ดี ถ้าทำไม่ดีไม่มีศีล ไม่มีธรรม ก็กลายเป็นลูกชาวบ้านไป) ทำผิดพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เราเห็นก็ต้องตักเตือนด้วยเมตตาจิตหวังประโยชน์เกื้อกูล ทั้งแก่ตัวท่าน คือ ไม่ให้ท่านถลำทำชั่วมากยิ่งขึ้นไป และเกื้อกูลต่อพระศาสนามิให้แปดเปื้อนมาถึงพระศาสนาหรือพระสงฆ์ส่วนรวม

การที่เราเข้าไปตักเตือนพระที่ทำผิดพระธรรมวินัย ย่อมจะเป็นยอดบุญ ถ้าตักเตือนกันไม่เชื่อก็ด่าได้เลย รับรองไม่บาป ถ้าเป็นบาปก็โยนมาให้ผู้จัดทำได้ ยินดีรับทั้งหมด แต่ขอให้แน่ใจก่อนนะว่า ท่านทำผิดพระธรรมวินัยจริงๆ ไม่ใช่ท่านทำขัดประโยชน์ตน แล้วก็ไปด่าท่าน โดยที่ท่านไม่มีความผิด อย่างนี้ก็บาปตายชักแน่ๆ อย่าโยนมานะ ไม่รับเด็ดขาด ขืนโยนมาก็จะต้องโยนกลับไป ไม่เอาหรอก?

ขั้นตอนการด่าพระที่ได้บุญอย่างปลอดภัย มีดังนี้

๑. เมื่อพบเห็นด้วยตนเอง ว่าพระท่านทำผิดพระธรรมวินัยแน่ๆ ก็เข้าไปแนะนำ และตักเตือนด้วยภาษาดอกไม้ก่อน ถ้าไม่ฟังก็ด่าได้เลย

๒. ถ้าได้รับข่าวสารข้อมูลจากผู้อื่น ก็ต้องสอบสวนให้แน่ใจเสียก่อนว่า ผู้ที่มาให้ข้อมูลไม่มีผลประโยชน์กับพระรูปนั้น ถ้าข้อมูลเจ๋งก็เข้าเป็นแนวร่วมไปด่ากับเขาได้

๓. ในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกัน คือทั้งพระต่อพระ หรือพระต่อชาวบ้านก็ตาม แล้วเกิดขัดผลประโยชน์กัน ขออย่าได้เข้าไปยุ่งเกี่ยว มันจะเปลืองตัวเปล่าๆ เหมือนเอามือไปชุกหีบ ฉะนั้น

เรื่องของพระเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ถ้าไม่รู้จริง และรู้อย่างถูกต้อง ก็อย่าหาเหามาใส่หัวเลย แต่ถ้าแน่ใจว่าท่านเป็นกาฝากศาสนาแน่ๆ แล้ว ก็ขอเชิญลุยให้สุดฤทธิ์เลย มารศาสนาจะได้เบาบาง หรือหมดไปเสียที สาธุ

๒๐

เรื่องที่พระควรพูดและไม่ควรพูด

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ภิกษุหลายรูปประชุมกันที่หอฉัน ต่างสนทนากันด้วยเรื่องดิรัจฉานกถา คือถ้อยคำที่ชักนำให้จิตตกต่ำ และขวางทางไปนิพพาน คือ

เรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องท่าน้ำ เรื่องคนตายไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญ และเรื่องความเสื่อม

เวลาเย็นพระพุทธองค์เสด็จไปที่หอฉัน จึงตรัสถามว่า พวกเธอกำลังคุยอะไรกันอยู่? พวกภิกษุกราบทูลว่า คุยกันด้วยเรื่องดิรัจฉานกถา ทรงติเตียนว่า ไม่สมควรที่พวกเธอผู้ออกบวชด้วยศรัทธาจะสนทนากันด้วยเรื่องอย่างนี้

ครั้นแล้วทรงแสดง กถาวัตถุ คือถ้อยคำที่ควรนำมาพูดกันในวงของภิกษุ คือ

๑. **อัปปิจฉกถา** เรื่องความมักน้อย ถ้อยคำที่ชักนำให้ปรารถนาน้อย

๒. **สันตุฏฐิกถา** เรื่องความสันโดษ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสันโดษ

๓. **ปวิเวกกถา** เรื่องความสงัด ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสงัดกายและใจ

๔. **อสังสัคคกถา** เรื่องความไม่คลุกคลี ถ้อยคำที่ชักนำให้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ

๕. **วิริยารัมภกถา** เรื่องการปรารภความเพียร ถ้อยคำที่ชักนำให้มุ่งมั่นทำความเพียร

๖. **สีลกถา** เรื่องศีล ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล

๗. **สมาธิกถา** เรื่องสมาธิ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำจิตให้ตั้งมั่น

๘. **ปัญญากถา** เรื่องปัญญา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา

๙. **วิมุตติกถา** เรื่องวิมุตติ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจพ้นจากกิเลสและความทุกข์

๑๐. **วิมุตติญาณทัสสนกถา** เรื่องความรู้ ความเห็นในวิมุตติ ถ้อยคำที่ชักนำให้สนใจ และเข้าใจ เรื่องความรู้ความเห็นในภาวะที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์

วัตถุกถาสูตร ๒๔/๑๓๑

พระพุทธองค์ตรัสในอีกแห่งหนึ่งว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! การที่พวกเธอออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา นั่งสนทนาธรรมกันเป็นการสมควร **พวกเธอเมื่อนั่งประชุมกัน ควรทำกิจสองอย่าง** คือ **สนทนาธรรม** หรือ **นั่งนิ่งตามแบบพระอริยะ**"

ปาสราสิสูตร ๑๒/๒๕๙

ขยายความ

นักบวชเป็นผู้เว้นจากการงานแบบชาวบ้านแล้ว จึงมีเวลาที่ว่างมาก ถ้าไม่ศึกษาธรรมไม่ปฏิบัติธรรม ไม่มีการงานอันเหมาะสมกับสมณะ เป็นภาระอยู่ประจำ ก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ก็เลยต้องบริหารปาก ด้วยการยกเอาเรื่องต่างๆ อันไร้สาระมาพูดคุย เพื่อฆ่าเวลาให้หมดไปวันๆ

เมื่อมีการพูดมาก จิตใจก็ย่อมจะฟุ้งซ่านมาก มีเรื่องมาก มีปัญหามาก พระพุทธองค์จึงทรงขีดวง ให้นักบวชได้พูดคุยกันอยู่ในกรอบของ “กถาวัตถุ ๑๐ ประการ”

ส่วนการ “นั่งนิ่งตามแบบพระอริยะ” นั้น ได้แก่การเจริญสติ สมาธิ และวิปัสสนา หรือการเจริญสติปัฏฐาน ๔ อันเป็นการงานของจิตโดยตรงนั่นเอง

ถ้านักบวชรูปใดใส่ใจ สำรวมวาจาและใส่ใจให้อยู่ในหลักนี้ได้ ความเจริญงอกงามไพบูลย์ ในเพศของนักบวชก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ตน อย่างไม่ต้องสงสัยเลย

๒๑

ความปรารถนาอันชั่วช้า

ภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ละด้วยวาจาไม่ได้ (แต่) พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้

ภิกษุทั้งหลาย! ก็ความปรารถนาอันชั่วช้า เป็นไฉน?

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีศรัทธา

เป็นผู้ทุศีล ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้มีศีล

เป็นผู้ได้สดับน้อย ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ได้สดับมาก

เป็นผู้มีความยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ชอบสงัด

เป็นผู้เกียจคร้าน ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้ปรารภความเพียร

เป็นผู้มีสติหลงลืม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีสติตั้งมั่น
เป็นผู้มีใจไม่ตั้งมั่น ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีใจตั้งมั่น
เป็นผู้มีปัญญาทราม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีปัญญา
เป็นผู้ยังไม่สิ้นอาสวะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้สิ้นอาสวะ
ภิกษุทั้งหลาย! นี้เรียกว่า **ความปรารถนาชั่วช้า**

ภิกษุทั้งหลาย! ความปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ และละด้วยวาจาก็ไม่ได้ (แต่) พึงเห็นชัดด้วยปัญญา แล้วจึงละได้

กายสูตร ๒๔/๔๕

ขยายความ

พระสูตรนี้ ดูเหมือนจะทรงมุ่งให้ตัวเราสำรวจตนเองถึงความคิด หรือความปรารถนาอันลามกหรือชั่วช้า ที่ตนเองไม่มีคุณธรรมต่างๆ ทั้ง ๙ ข้อ แต่อยากจะแสดงให้คนอื่นรู้ว่าฉันมีคุณธรรมต่างๆ เหล่านั้น

พระสูตรนี้นอกจากใช้ตรวจสอบคุณธรรมในตัวเราเองแล้ว ยังเป็นแว่นส่องดูนักบวชอื่นๆ ที่ชอบพูดหรือแสดงออกว่าตนเองมีคุณธรรมเหล่านี้ แต่จริงๆ แล้วไม่มี ได้เป็นอย่างดี

นักบวชที่ชอบอ้างตนว่าได้บรรลุธรรมชั้นนั้นชั้นนี้ นั่นก็ย่อมจะแสดงถึงความชั่วช้าลามก ที่เกิดอยู่ภายในใจ จนล้นออกมาข้างนอกแล้ว ก็ยังไม่ละอายตนเอง ยังกล้ายืนยันว่าตนได้บรรลุธรรมต่างๆ

แท้ที่จริงแล้ว ผู้ที่เขาได้บรรลุธรรมจริงๆ เขาจะไม่พูดหรือว่าหาทางแสดงให้คนอื่นรู้ว่า ตนเองได้บรรลุธรรมแล้ว เพราะท่านหมดกิเลสตัวที่จะอวดเสียแล้ว

ผู้ที่ยังอวดว่าตนเองได้บรรลุธรรมชั้นต่างๆ ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป นั่นก็ย่อมแสดงว่า ผู้นั้นยังไม่บรรลุจริง จึงยังมีกิเลสตัวที่คิดจะอวดเขาอยู่ จงแน่ใจได้เลยว่าผู้นั้นมิได้เป็นพระอริยะหรอก

นักปฏิบัติธรรมที่ซื่อตรงต่อธรรมนั้น อย่าว่าแต่จะอวดว่าได้มรรคผลนิพพานเลย แม้เขามีคุณธรรมต่ำๆ ขั้นโลกิยะ เขาก็ยังไม่อยากให้ใครรู้ แม้มีคนถามท่านก็ยังไม่ค่อยจะยอมบอกเลย ยิ่งจะไปประกาศในที่สาธารณะด้วยก็ยิ่งจะหาไม่พบเลย มีตัวอย่างจริงในปัจจุบันอยู่ทั่วไป

๒๒

พรหมจรรย์ที่ไม่บริสุทธิ์ ๗

พระพุทธเจ้าได้ทรงตอบปัญหา ของพราหมณ์ชานุสโสณี ถึงเรื่องการประพฤติพรหมจรรย์ ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ๗ ข้อ คือ

๑. นักบวชบางคนในโลกนี้ แสดงเครื่องหมายแห่งพรหมจารี ไม่เสพเมถุนกับหญิง แต่ยังยินดีให้หญิงขัดสี ลูบไล้ ให้อาบน้ำและนวดแล้วเกิดความพอใจ ชอบใจ ปลื้มใจด้วยการกระทำนั้น

๒. ไม่กระทำถึงอย่างนั้น แต่ยังกระซิกกระซี้ เล่นหัวสัพยอกกับหญิง แล้วเกิดความพอใจ ชอบใจ ปลื้มใจด้วยการเสสรวลนั้น

๓. ไม่กระทำถึงอย่างนั้น แต่ยังเพ่งดู จ้องดูตาของหญิงด้วยตาของตน แล้วเกิดความพอใจ ชอบใจ ปลื้มใจด้วยการเล็งแลนั้น

๔. ไม่กระทำถึงอย่างนั้น แต่เมื่อได้ฟังเสียงหญิง หัวเราะอยู่ก็ดี ร้องเพลงอยู่ก็ดี แล้วเกิดความพอใจ ชอบใจ ปลื้มใจด้วยเสียงนั้น

๕. ไม่กระทำถึงอย่างนั้น แต่เมื่อระลึกถึงการหัวเราะพูดเล่นหัวกับหญิงในกาลก่อน แล้วเกิดความพอใจ ชอบใจ มีความปลื้มใจด้วยอาการนั้น

๖. ไม่กระทำถึงอย่างนั้น แต่ได้เห็นคนมั่งมี หรือลูกคนรวย ผู้อิ่มเอิบด้วยกามคุณ ๕ กำลังได้รับการบำเรออยู่แล้วเกิดความพอใจ ชอบใจ ปลื้มใจด้วยการบำเรอนั้น

๗. ไม่กระทำถึงอย่างนั้น แต่ตั้งใจรักษาศีล หรือประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อหวังไปเกิดเป็นเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งแล้วเกิดความพอใจ ชอบใจ และปลื้มใจด้วยความปรารถนานั้น

แม้อย่างนี้ พรหมจรรย์นั้นก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ด่าง พร้อย ไม่บริสุทธิ์ เพราะประกอบด้วยเมถุนสังโยค ไม่พ้นไปจากความทุกข์ได้

เมถุนสูตร ๒๓/๕๔

ขยายความ

พระสูตรนี้ ทรงแสดงถึงอำนาจของราคะ คือความกำหนัดเพศตรงกันข้ามที่ละเอียดอ่อนขึ้นไปตามลำดับ ถ้าผู้ที่ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ ไม่สำรวจ ไม่สำรวม ไม่สังวร ปล่อยให้อารมณ์เหล่านั้นเข้าครอบงำจิต การปฏิบัติธรรมก็ย่อมจะไม่ก้าวหน้า เพราะพรหมจรรย์อันเป็นพื้นฐานแห่งธรรม มันขาดทะลุ ด่างพร้อย หรือไม่บริสุทธิ์เสียแล้ว เหมือนไม้ที่สดแม้จะอยู่บนบกก็ไม่อาจสีให้เกิดไฟได้

๒๓

ชำระศีลให้ดีก่อนจึงทำวิปัสสนา

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ภิกษุรูปหนึ่งได้เข้าไปเฝ้าและกราบทูลขอให้ทรงแสดงธรรมเพื่อปลีกตัวออกไปปฏิบัติคนเดียว ด้วยความไม่ประมาท พระพุทธองค์ตรัสว่า

"ภิกษุ! ก่อนอื่นเธอจงทำเหตุเบื้องต้น แห่งกุศลธรรมให้บริสุทธิ์ก่อน เหตุเบื้องต้นของกุศลธรรม คือ ศีลที่บริสุทธิ์ดีและความเห็นตรง

เมื่อใด ศีลของเธอบริสุทธิ์ดีแล้ว และความเห็นของเธอก็ตรงดีแล้ว เมื่อนั้นเธออาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว พึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ มีกาย เวทนา จิต และธรรม ต่อไป

ภิกษุ! เมื่อใด เธออาศัยศีลและตั้งอยู่ในศีลแล้ว จะเจริญสติปัฏฐานเหล่านี้โดยส่วน ๓ อย่างนี้

เมื่อนั้น เธอพึงหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ตลอดคืน หรือวันอันจะมาถึง ไม่มีความเสื่อมเลย"

ภิกษุนั้นยินดีชื่นชม รับไปปฏิบัติอยู่ไม่นาน ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ องค์หนึ่งในโลก

ภิกขุสูตร ๑๙/๑๘๕

ขยายความ

คำว่า "พุทธะ" ท่านแปลว่า ผู้รู้ รู้ตื่น และผู้เบิกบาน โดยเฉพาะคำว่า "ผู้รู้" นั้น ดูเหมือนว่าจะสมพระนามยิ่งนัก เพราะทรงรอบรู้ทั้งเบื้องต่ำ เบื้องสูง ทั้งภายนอก และภายใน ชาติก่อน ชาตินี้ และชาติหน้า อย่างเจนจบ ลึกซึ้งจริงๆ

ด้วยเหตุนี้ คำสอนของพระองค์จึงมีมากมาย ยังไม่เคยมีศาสดาองค์ใดในโลก จะมีคำสอนมากมายเท่าพระองค์ท่านเลย แต่ถึงแม้คำสอนจะมีมาก ลำดับของการปฏิบัติก็มีขั้นตอนที่ศาสนิกจะเลือกศึกษา แนะนำไปปฏิบัติ ให้เหมาะกับจริตนิสัย และพึงมีได้ทุกคน ตั้งแต่ระดับต่ำสุด จนถึงขั้นสูงสุด

อย่างในพระสูตรนี้ ผู้ที่จะเจริญวิปัสสนา อันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสตัณหาให้หมดสิ้น สำหรับผู้ที่ยังมีบารมีอ่อน ท่านจะสอนให้สำรวมระวังศีล ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์หมดจดก่อน แล้วจึงค่อยก้าวขึ้นไปเจริญวิปัสสนาต่อไป

แต่ท่านผู้อ่านก็ต้องไม่ลืมว่า คำสอนแนวนี้ ท่านจะสอนแก่พระเป็นส่วนมาก ถ้าสอนชาวบ้านท่านก็จะตั้งต้นที่ทาน คือการเสียสละบริจาคด้านวัตถุก่อน แล้วจึงจะเลื่อนขึ้นมาศีล สมาธิและวิปัสสนาต่อไป

พระสูตรนี้ น่าจะเป็นบทเรียนที่ดี ของผู้ที่มักจะเห็นว่าศีลเป็นของต่ำ เป็นของไม่จำเป็น ไม่น่าสนใจ สู้เจริญสมาธิหรือวิปัสสนาไม่ได้ หรือไม่ก็คิดว่า เมื่อเราเจริญสมาธิและวิปัสสนาอยู่ ศีลมันก็มีอยู่พร้อมแล้ว เพราะไม่อาจจะล่วงศีลได้ แต่อย่าลืมว่า การปฏิบัติธรรมนั้น ในระดับปุถุชนแล้ว ไม่มีใครจะทำอยู่ตลอดวันตลอดคืนได้ ศีลจึงควรจะต้องมีอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือศีล ๕

๒๔

ความบริสุทธิ์แห่งบิณฑบาต

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ ได้ตรัสชมพระสารีบุตรว่า ผิวพรรณของเธอผ่องใส เธออยู่ด้วยธรรมอะไร พระสารีบุตรกราบทูลตอบว่าท่านอยู่ด้วยสุญญตวิหาร คือ ความว่าง ทรงอนุโมทนา แล้วตรัสแนะนำให้ทำบิณฑบาตให้บริสุทธิ์ พอสรุปเป็นใจความได้ ดังนี้

ถ้าภิกษุต้องการอยู่ด้วยความว่าง เมื่อเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านใดให้สังเกตจิตของตนว่า มีความพอใจ มีความกำหนัด มีความขัดเคือง มีความลุ่มหลง ชอบ หรือชังในสิ่งที่ได้เห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหู ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก ได้ลิ้มรสด้วยลิ้น ได้สัมผัสด้วยกาย และได้กระทบอารมณ์ทางใจบ้างไหม?

เมื่อกลับจากบิณฑบาตทางใดแล้ว มีความชอบ ความชัง ความลุ่มหลง หรือกระทบอารมณ์ทางใจ ที่เป็นอกุศลจงพยายามละมันเสีย ถ้าเป็นฝ่ายกุศลให้รักษาไว้ด้วยความยินดี

ทรงแนะนำต่อไปว่า ให้ละกามคุณ ๕ ละนิวรณ์ ๕ กำหนดรู้อุปาทานขันธ์ ๕ เจริญสติปัฏฐาน ๔ เจริญสัมมัปปทาน ๔ เจริญอิทธิบาท ๔ เจริญอินทรีย์ ๕ เจริญพละ ๕ เจริญโพชฌงค์ ๗ และเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ไปตามลำดับ

ปิณฑปาตปาริสุทธิสูตร ๑๔/๔๕๘

อนุสติ แด่ พระบวชใหม่

"ภิกษุผู้ออกบวชใหม่ๆ ด้วยศรัทธา ยังใหม่ต่อการศึกษา ควรคบหากัลยาณมิตร ผู้มีอาชีพบริสุทธิ์ ไม่เกียจคร้าน

ภิกษุผู้ออกบวชใหม่ๆ ด้วยศรัทธา ยังใหม่ต่อการศึกษา ควรพำนักอยู่ในหมู่สงฆ์ เป็นผู้ฉลาด ศึกษาพระวินัย

ภิกษุผู้ออกบวชใหม่ๆ ด้วยศรัทธา ยังใหม่ต่อการศึกษา ต้องเป็นผู้ฉลาดในสิ่งที่ควรและไม่ควร ไม่ควรประพฤติตนเป็นคนออกหน้าออกตา"

อุบาลีเถรคาถา

๒๕

ทรงให้ภิกษุฉันอาหาร เหมือนพ่อแม่กินเนื้อลูก

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ถึงเรื่องอาหาร ๔ ประเภท คือ ๑. กวฬิงการาหาร (ของที่กินทางปาก) ๒. ผัสสาหาร (การกระทบ, สัมผัส) ๓. มโนสัญเจตนาหาร (ความตั้งใจ) ๔. วิญญาณาหาร (การรู้อารมณ์) ทรงเปรียบเทียบการฉันอาหารของภิกษุ เหมือนบิดามารดาจำใจกินเนื้อลูก ในทางกันดาร ไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! กวฬิงการาหารพึงเห็นเหมือนอย่างว่า ภรรยา สามีและลูกน้อยน่ารักรวม ๓ คน มีเสบียงเดินทางเล็กน้อยออกเดินทางไปสู่ทางกันดาร เมื่อเดินไปถึงกลางทางเสบียงหมด

สามีภรรยาปรึกษากันว่า ถ้าเราเดินทางไปพร้อมกัน ๓ คน ก็จะต้องตายกันหมด จึงพร้อมใจกันฆ่าลูกน้อยคนเดียวผู้น่ารัก แล้วทำเป็นเนื้อเค็มเนื้อแห้ง ทั้งสองกินเนื้อลูกแล้วจึง

ข้ามพ้นทางกันดารได้ ขณะกินเนื้อลูกพราง ใจก็นึกถึงลูก ปากก็รำพันถึงความรักลูกไปพลาง

เธอทั้งหลายจะคิดอย่างไร? พ่อแม่กินเนื้อลูกเป็นอาหารด้วยความคะนอง เพื่อความมัวเมา เพื่อความตบแต่ง เพื่อความประดับประดาร่างกาย ให้อ้วนพีใช่ไหม?”

พวกภิกษุกราบทูลว่า

“หามิได้ พระเจ้าข้า”

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า

“ข้อนี้ฉันใด! เรากล่าวว่า บุคคลควรเห็นกวฬิงการาหารว่า เปรียบด้วยเนื้อบุตร ก็ฉันนั้นแล เมื่ออริยสาวกกำหนดรู้กวฬิงการาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ความยินดีซึ่งเกิดแต่เบญจกามคุณได้แล้ว สังโยชน์คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ให้มาสู่โลกนี้ก็ย่อมจะไม่มี”

ปุตตมังสสูตร ๑๖/๑๐๘

ขยายความ

เรื่องของการบริโภคอาหาร สำหรับพระย่อมต่างจากชาวบ้าน เพราะไม่ได้หุงหากินเอง จะเลือกกิน หรือติดในรสอาหารไม่ได้ นอกจากไม่ให้ติดในรสอาหารแล้ว ยังจะต้องมีสติ

และปัญญา คือพิจารณาอาหารแล้วจึงขบฉัน ด้วยความเป็นปฏิกูล หรือโดยความเป็นธาตุอีกด้วย

ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ **"ตัณหา"** มันแทรกขึ้นมาในขณะนั้นๆ เพราะถ้าพระฉันอาหารด้วยมีตัณหานำแล้ว ก็จะอยู่ยากเลี้ยงยาก และก็จะบวชอยู่ได้ไม่นาน ถึงฝืนบวชอยู่นานก็จะมีแต่โทษพอกพูนมากขึ้นทุกวัน

๒๖

ทรงให้ภิกษุรู้คุณและตอบแทนคุณคน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ถึงเรื่องสุนัขจิ้งจอกแก่ตัวหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในวัด แล้วทรงนำเอามาเป็นข้อเปรียบเทียบในเรื่องความกตัญญูคือรู้คุณ และความกตเวทีคือตอบแทนคุณไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! ความกตัญญูบางอย่าง และความกตเวทีบางอย่าง พึงมีในสุนัขจิ้งจอกแก่ตัวนั้น แต่ความกตัญญูบางอย่าง และความกตเวทีบางอย่าง ไม่พึงมีในภิกษุบางรูป ผู้ปฏิญาณว่าเป็นศากยบุตรในธรรมวินัยนี้เลย

เพราะเหตุนั้น เธอจงปฏิบัติอย่างนี้ว่า**เราจะเป็นผู้กตัญญู เราจะเป็นผู้กตเวที ความอุปการะแม้เล็กน้อย ที่ผู้อื่นกระทำแล้วในเรา จะไม่เสื่อมหายไป**

ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจงปฏิบัติอย่างนี้แล"

สิคาลสูตร ๑๖/๓๐๗

ขยายความ

เรื่องความรู้คุณและตอบแทนคุณนี้ พึงเห็นพระสารีบุตรเป็นตัวอย่าง แม้พราหมณ์ชื่อราธะใส่บาตรเพียงทัพพีเดียว ท่านก็ยังไม่ลืมคุณ รับเป็นผู้บวชให้เมื่อแก่

พระอัสสชิสอนธรรมะโดยย่อ ให้พระสารีบุตรบรรลุธรรมขั้นต้น ต่อมาท่านก็ไม่เคยลืมคุณ แม้ภายหลังได้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา ท่านก็ไม่ลืมคุณของพระอัสสชิ เมื่อทราบว่าพระอัสสชิอยู่ทางทิศไหน ท่านก็นอนหันศีรษะไปทางทิศนั้นตลอดมา

นับว่าเป็นข้อปฏิบัติที่ควรแก่การยกย่อง และถือเอาเป็นตัวอย่างได้

ความรู้คุณและตอบแทนคุณ ถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐานของคนดี ถ้าผู้ใดขาดธรรมะ ๒ ข้อนี้แล้ว ก็หวังความเจริญก้าวหน้าในคุณธรรมข้ออื่นๆ ได้ยาก

ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรจะรีบปลูกฝังความกตัญญู และกตเวที ลงในจิตใจของลูกเสียแต่เมื่อเยาว์วัย ก่อนที่จะให้วิชาหรือความรู้แขนงใดๆ

เพราะถ้าเด็กขาดความกตัญญูเพียงประการเดียว คุณธรรมข้ออื่นๆ ก็ไม่เกิด เมื่อขาดคุณธรรมเสียแล้ว ความรู้ทั้งหลายก็อาจกลายเป็นพิษได้ เหมือนมีดไม่มีฝัก

แต่การปลูกฝังความกตัญญู หรือคุณธรรมใดๆ ลงในจิตใจของเด็ก ชนิดที่ได้ผลแน่นอนจะไม่เป็น **“หอกข้างแคร่”** คอยทิ่มตำผู้สอนนั่นก็คือ ผู้สอนหรือผู้แนะจะต้องเป็นผู้นำที่ดี ให้เด็กได้เห็นเป็นตัวอย่าง ที่ประทับใจด้วย

๒๗

ผู้อยู่ไกลและใกล้พระพุทธเจ้า

ภิกษุทั้งหลาย! ถ้าแม้ภิกษุจับที่ชายสังฆาฏิของเราแล้ว พึงเป็นผู้ติดตามเราไปข้างหลังๆ เดินไปตามรอยเท้าของเรา อยู่ไซร้ แต่ภิกษุนั้นเป็นผู้มีความโลภเป็นปกติ มีความกำหนัดแรงกล้าในกามทั้งหลาย มีจิตพยาบาท มีความดำริแห่งใจชั่วร้าย มีสติหลงลืม ไม่รู้สึกตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหมุนไปผิด ไม่สำรวมอินทรีย์ โดยที่แท้ภิกษุนั้น อยู่ห่างไกลเรามากทีเดียว และเราก็อยู่ห่างไกลภิกษุนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร?

เพราะภิกษุนั้นย่อมไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรมย่อมได้ชื่อว่าไม่เห็นเรา

ภิกษุทั้งหลาย! ถ้าแม้ภิกษุนั้นพึงอยู่ในที่ประมาณ ๑๐๐ โยชน์ไซร้ แต่ภิกษุนั้นเป็นผู้ไม่มีความโลภ ไม่มีความกำหนัดอันแรงกล้าในกามทั้งหลาย ไม่มีจิตพยาบาท ไม่มีความดำริแห่งใจชั่วร้าย มีสติมั่น รู้สึกตัว มีจิตตั้งมั่นมีจิตมีอารมณ์เดียว สำรวมอินทรีย์ โดยที่แท้ภิกษุนั้น อยู่ใกล้ชิดเรามากทีเดียว และเราก็อยู่ใกล้ชิดภิกษุนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร?

เพราะภิกษุนั้นย่อมเห็นธรรม เมื่อเห็นธรรมย่อมชื่อว่าเห็นเรา

สังฆาฏิสูตร ๒๕/๒๗๙

๒๘

ความเป็นผู้สำรวมอินทรีย์

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าไผ่ นิคมกัชชังคา ได้ตรัสกับพระอานนท์ ถึงการฝึกหัดสำรวมอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เมื่อกระทบอารมณ์ภายนอกแล้ว ควรปฏิบัติอย่างไร? พอสรุปเป็นใจความได้ว่า

เมื่อตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้ดมกลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส กายได้ถูกต้องสัมผัส และใจได้กระทบอารมณ์เกิดขึ้นแล้ว

เกิดความชอบใจ หรือไม่ชอบใจ ปรุงแต่งขึ้นในจิตแล้ว ก็ให้รู้เท่าทันว่าเป็นของหยาบอยู่ สิ่งที่ละเอียดคืออุเบกขา ความวางเฉยในอารมณ์เหล่านั้น มีอุเบกขาตั้งมั่น ไม่ให้ความชอบหรือความชังเกิดขึ้นได้ เมื่อฝึกหัดได้เร็วฉับพลัน ก็จะตัดอารมณ์นั้นๆ ได้ เหมือนคนตาดีกะพริบตา ฉะนั้น

นี่เป็นการเจริญอินทรีย์ ๖ ชนิด ที่ไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัยของพระอริยะ

ในท้ายสูตร ทรงสอนให้ภิกษุปฏิบัติ เมื่อตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง..แล้ว ให้รู้สึกอึดอัด เบื่อหน่ายในความชอบและความชัง

ในอารมณ์นั้นๆ ให้เห็นเป็นความสวยงาม และความเป็นปฏิกูล แล้ววางเฉยเสียอย่างมีสติสัมปชัญญะ ท้ายสุดได้ตรัสว่า

“อานนท์! นั่นโคนไม้ นั่นเรือนว่าง เธอทั้งหลายจงเพ่งฌาน อย่าได้ประมาท อย่าได้เป็นผู้เดือดร้อนใจในภายหลังเลย นี้เป็นคำพร่ำสอนของเราแก่พวกเธอ”

อินทรียภาวนาสูตร ๑๔/๔๖๕

ขยายความ

การสำรวมอินทรีย์ ๖ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นข้อปฏิบัติหลัก ที่นักบวชจะต้องปฏิบัติเป็นประจำ มิฉะนั้น การอยู่ในเพศของนักบวช ก็จะไม่มีอะไรแตกต่างจากชาวบ้าน และสิ่งที่จะพอกพูนตามมาก็คืออกุศลอันลามกต่างๆ

การเป็นพระที่สมบูรณ์ จึงมิได้หมายเพียงแต่ว่า ได้ผ่านพิธีกรรมจากคณะสงฆ์แล้วเท่านั้น เพราะนั่นเป็นแต่เพียงรูปแบบที่สมมติกันขึ้น เพื่อความอยู่ผาสุกในหมู่คณะเท่านั้น แก่นหรือสาระแห่งการบวชที่แท้จริง จึงอยู่ที่การอบรมและฝึกหัดกาย วาจา และใจ ไม่ให้เกิดความยินดีและยินร้ายเมื่อกระทบกับอายตนะ ทั้ง ๖ พร้อมทั้งพิจารณาจนเกิดความเบื่อหน่ายและปล่อยวางเสียได้ ด้วยการมีสติและสัมปชัญญะกำกับ

๒๙

หลักตัดสินธรรมวินัย ๘

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองเวสาลี พระนางมหาปชาบดี เสด็จไปเฝ้าทูลขอให้ทรงแสดงธรรมโดยย่อ เพื่อหลีกออกปฏิบัติแต่ผู้เดียว พระพุทธองค์ทรงประทาน ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการ ให้ทรงปฏิบัติ คือ

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ

๑. ความกำหนัด

๒. ประกอบสัตว์ไว้ในภพ

๓. ความสั่งสมกิเลส

๔. ความมักมาก

๕. ความไม่สันโดษ

๖. ความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ

๗. ความเกียจคร้าน

๘. ความเลี้ยงยาก

พึงทราบเถิดว่า นั่นไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระศาสดา

ส่วนธรรมเหล่าใดที่มีลักษณะตรงข้ามจากนี้ พึงทราบเถิดว่า นั่นเป็นธรรมเป็นวินัย เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา

สังขิตตสูตร ๒๓/๒๕๕

ขยายความ

ในเมืองไทย มักจะมีผู้อ้างตัวเป็นผู้รู้อยู่ทั่วไป มักจะอธิบายธรรมะ ตามความพอใจของตน ตีความธรรมะเอาตามใจชอบ ตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ เอาตามความพอใจ แล้วอ้างว่าพระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้ พระสูตรนี้ จะเป็นหลักเปรียบเทียบได้อย่างดี

เพื่อความสมบูรณ์ โปรดดูมหาประเทศ ฝ่ายพระวินัยและฝ่ายธรรมะด้วย ถ้าขัดแย้งกัน แม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นของแปลกปลอมเข้ามาใหม่อย่ารับไว้ เพราะนอกจากจะทำให้เราเกิดความไขว้เขวปฏิบัติผิดแล้ว จะเป็นเหตุให้พระสัทธรรมเลือนหายอีกด้วย

การเผยแผ่ธรรมะที่ถูกต้อง ไม่ว่าในการพูดหรือเขียนควรจะมีหลักฐานที่มาที่ไปชัดเจน เพราะธรรมะต่างๆ ที่เราสอนและเรียนกันอยู่ทั่วไปนั้น ล้วนเกิดจากการค้นพบของพระพุทธเจ้าทั้งหมด สาวกเป็นผู้สืบทอดต่อมา

ในฐานะพุทธสาวกที่ดี ควรจะรักษาธรรมะที่บริสุทธิ์ไว้และเผยแผ่แต่ธรรมะแท้ อย่าได้ปลอมปนทิฏฐิของปุถุชนเข้าไปเลย จะเกิดบาปเสียเปล่า ถ้ายังอยากดังอยากเด่นก็ควรที่จะตั้งตัวเป็นศาสดาองค์ใหม่ เสียให้รู้แล้วรู้รอดกันไป

๓๐

หลักใหญ่สำหรับเทียบเคียง ๔ ฝ่ายธรรมะ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อานันทเจดีย์ ใกล้โภคนคร ได้ตรัสถึงมหาประเทศ ๔ สำหรับสอบสวนเปรียบเทียบหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ

หากมีภิกษุกล่าวว่า

๑. ข้าพเจ้าได้ฟังมาจากพระพุทธเจ้าว่า นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

๒. ในวัดโน้นมีสงฆ์อยู่ พร้อมด้วยพระเถระ ข้าพเจ้าได้ฟังมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

๓. ในวัดโน้นมีพระเถระอยู่มาก เป็นผู้รู้เป็นผู้ชำนาญทรงธรรม ทรงวินัย นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

๔. ในวัดโน้นมีพระเถระอยู่องค์หนึ่ง เป็นผู้รู้เป็นผู้ชำนาญทรงธรรมทรงวินัย ข้าพเจ้าได้ฟังมาเฉพาะหน้า พระเถระรูปนั้นว่า นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

เมื่อได้ฟังมาดังนี้ จงอย่าชื่นชมหรือคัดค้าน แต่จงเรียนข้อความและถ้อยคำเหล่านั้นให้ดี แล้วจงสอบสวนดูในพระสูตรและเทียบเคียงดูในพระวินัย ถ้าลงและเข้ากันไม่ได้ พึงทราบเถิดว่า นี้มิใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า ท่านจำมาผิดแล้วจงทิ้งเสียเถิด

สัญเจตนิยวรรค ๒๑/๑๙๕

ขยายความ

พระพุทธดำรัสตอนนี้ เป็นหลักในการเตือนสติอย่างดีสำหรับผู้ที่มี "สัทธาจริต" คือมีความเชื่อเป็นทุนเดิมอยู่ก่อน ใครพูดว่าอะไร? อย่างไร? ก็มักจะ "เชื่อดะ" อย่างหลับตาปิดหู ผลที่ตามมาก็คือ นอกจากจะเสียเวลาแล้ว ยังอาจจะถูกหลอกเอาอีกด้วย เพราะไม่ว่ายุคไหน ก็มักจะมีคนประเภท "มือถือสาก ปากถือศีล" แอบแฝงเข้ามาอยู่เสมอ

การมีหลักฐานไว้สำหรับเทียบเคียง ย่อมจะเกิดผลดีไม่ว่าในกาลไหนๆ หลักการนี้มิใช่ว่าจะใช้ได้เฉพาะธรรมะเท่านั้น แม้ทางโลกๆ ก็ใช้ได้ดี เพราะมี "ข่าวลือ" เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวอยู่เสมอๆ

๓๑

หลักใหญ่สำหรับเทียบเคียง ๔
ฝ่ายพระวินัย

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี เวลานั้นของขบฉันได้แก่ผลไม้ มีผู้นำมาถวายมาก พวกภิกษุพากันสงสัยว่าผลไม้ประเภทใดควรฉัน หรือไม่ควร พระพุทธองค์ทรงประทาน หลักใหญ่สำหรับเทียบเคียง ๔ ฝ่ายพระวินัย ที่เรียกว่า **มหาประเทศ ๔** คือ

๑. สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ไม่ควร (อกัปปิยะ) ขัดกับสิ่งที่ควร (กัปปิยะ) สิ่งนั้นไม่ควร

๒. สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ควร (กัปปิยะ) ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร (อกัปปิยะ) สิ่งนั้นควร

๓. สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ ว่าควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ไม่ควร (อกัปปิยะ) ขัดกับสิ่งที่ควร (กัปปิยะ) สิ่งนั้นไม่ควร

๔. สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ ว่าควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ควร (กัปปิยะ) ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร (อกัปปิยะ) สิ่งนั้นควร

วินัย ๕/๑๒๓

ขยายความ

พระวินัยจัดว่าเป็น “คำสั่ง” ซึ่งมาคู่กับธรรมะ ซึ่งจัดว่าเป็น “คำสอน” ซึ่งสาวกจะต้องให้ความเอื้อเฟื้อ และปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่พระวินัยนั้น เป็นกฎหรือข้อบังคับ บางอย่างก็ขึ้นกับกาลเวลา และความเชื่อถือของสังคมนั้นๆ บางข้อแม้เป็นความผิด ปานกลาง แต่คนบางกลุ่มเขาก็ไม่ถือ เช่น เรื่องพระใช้เงิน ขุดดิน ตัดต้นไม้ เป็นต้น

บางอย่างโทษทางวินัยไม่รุนแรง แต่เมื่อนักบวชล่วงเข้าก็อาจถูกจับสึก หรือถึงติดคุกได้ เช่น สุราและการพนัน เป็นต้น

แต่จะอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าในยุคใดสมัยใด ศีลก็ถือว่าเป็นรากแก้วของศาสนา ที่ทั้งชาวบ้านและชาววัด จะต้องให้ความสนใจปฏิบัติงดเว้นให้ได้ตลอดไป

ส่วนว่า จะปฏิบัติให้หย่อนและตึงเพียงใดนั้น เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ถ้าเราอยู่ในหมู่คณะใด ก็ควรที่จะคล้อยตามปฏิปทาของหมู่คณะนั้น มิบังควรที่จะทำตนเป็น “แกะดำ” ในหมู่ “แกะขาว” เลย

ในสังคมพุทธปัจจุบันนี้ ก็มีให้เราได้เลือกอยู่หลายแบบแล้ว เราพอใจที่จะปฏิบัติในแบบหรือวิธีใด ก็ขอเชิญตามสมัครใจเถิด ขอแต่ว่า เมื่อสังกัดคณะนี้แล้ว ก็อย่าได้โจมตีคณะโน้น หรือคณะอื่นๆ อยู่เลย เพราะถึงอย่างไร เราก็เป็นลูก “พ่อเดียวกัน” ทั้งนั้น มิใช่หรือ?

๓๒

เกิดเป็นคนแสนยาก

ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนมหาปฐพีมีน้ำเป็นผืนเดียวกัน บุรุษโยนแอก ซึ่งมีช่องเดียวลงไปในมหาปฐพีนั้น

ลมทิศบูรพา พัดเอาแอกนั้นไปทางทิศประจิม

ลมทิศประจิม พัดเอาแอกนั้นไปทางทิศบูรพา

ลมทิศอุดร พัดเอาแอกนั้นไปทางทิศทักษิณ

ลมทิศทักษิณ พัดเอาแอกนั้นไปทางทิศอุดร

เต่าตาบอด มีอยู่ในมหาปฐพีนั้น ต่อล่วงเวลาร้อยปีๆ มันจึงจะโผล่ขึ้นมาคราวหนึ่งๆ

เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน?

เต่าตาบอดตัวนั้น ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นมาคราวหนึ่งๆ จะสอดคอให้เข้าไปในแอก ซึ่งมีช่องเดียวโน้นได้บ้างหรือหนอ?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่เต่าตาบอด ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจึงจะโผล่ขึ้นมาคราวหนึ่งๆ จะสอดคอเข้าไปในแอกซึ่งมีช่องเดียวโน้นเป็นของยาก

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ฉันนั้น **ภิกษุทั้งหลาย!**

การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ เป็นของยาก

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเสด็จอุบัติในโลกเป็นของยาก

ธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วจะรุ่งเรืองในโลกก็เป็นของยาก

ความเป็นมนุษย์นี้เขาได้แล้ว พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้อุบัติแล้วในโลก และธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ก็รุ่งเรืองอยู่ในโลกแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

ฉิคคฬสูตร ๑๙/๕๐๙

ขยายความ

พระสูตรนี้ ทรงแสดงว่า การที่คนเราจะได้มาเกิดเป็นคนแต่ละหนหรือแต่ละชาตินั้นยากเหลือแสน ทรงเปรียบเหมือนเต่าตาบอด ที่ท่องเที่ยวอยู่ในทะเลใหญ่ คือโลกทั้งโลกนี้มีแต่น้ำ เป็นทะเลไปทั้งหมด

แสดงว่าทะเลนี้ช่างกว้างขวางที่สุด ไม่มีขอบเขต และการที่เต่าตาบอดตัวนี้ ตั้งร้อยปีจึงจะได้โผล่ขึ้นมาเหนือน้ำสักหนหนึ่ง และแอกหรือห่วงนี้ก็มีอันเดียวเท่านั้น การที่เต่าตาบอดด้วย แล้วตั้งร้อยปีจึงจะโผล่ขึ้นมาสักครั้งหนึ่งแล้วจะให้ห่วงมันตรงพอดีกับหัวเต่าสอดเข้าไปได้นั้น มันสุดแสนจะยากสักแค่ไหน?

เพราะทะเลนอกจากจะกว้างไม่มีที่สุดแล้ว เต่ายังตาบอดอีก ห่วงที่จะสอดก็มีอันเดียว และเป็นเวลาตั้งร้อยปีเต่าจึงจะได้โผล่ขึ้นมาสักที

ดังนั้น การที่เต่าจะเอาหัวสอดเข้าไปในห่วงได้ จึงแสนบรมยาก

ด้วยเหตุว่า **การเกิดเป็นมนุษย์แสนยากเช่นนี้ เมื่อเราได้เกิดมาเป็นคนได้แล้ว จึงถือว่า เป็นยอดมหาโชค ควรจะใช้ชีวิตนี้ให้มีคุณภาพ และมีสาระถึงที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้ จึงจะไม่เสียชาติเกิด และไม่ตายเปล่า**

๓๓

เหตุที่คนเกิดมาแล้วไม่เหมือนกัน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ทรงตอบปัญหาของสุภมาณพ ที่ทูลถามว่าทำไมคนที่เกิดมาในโลกนี้แล้ว จึงมีสภาพไม่เหมือนกัน พระองค์ทรงตอบปัญหานี้ พอสรุปเป็นคู่ได้ ๗ คู่ คือ

๑. **คนที่เกิดมามีอายุสั้น เพราะชอบฆ่าคนหรือสัตว์** มีจิตใจเหี้ยมโหด ขาดความเมตตา กรุณาในสัตว์ ตายไปต้องตกนรก ถ้ามาเกิดเป็นคนก็มีอายุสั้น

ส่วนคนที่มีอายุยืน เพราะไม่ฆ่าคนหรือสัตว์ มีจิตเมตตา สงสารต่อสัตว์ทั้งปวง

๒. **คนที่เกิดมามีโรคมาก เพราะชอบเบียดเบียนคนหรือสัตว์** ให้ได้รับความลำบากเดือดร้อนต่างๆ ตายแล้วต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีโรคมาก

ส่วนคนที่มีโรคน้อย เพราะไม่เบียดเบียนหรือทรมานคนหรือสัตว์ มีใจเอ็นดูต่อสัตว์ทั้งปวง

๓. **คนที่เกิดมามีผิวพรรณไม่งาม เพราะเป็นคนขี้โกรธ** ขัดเคือง พยาบาทง่าย ตายแล้วต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีผิวพรรณไม่งาม

ส่วนคนที่มีผิวพรรณงาม เพราะเป็นคนไม่มักโกรธ ไม่ขัดเคือง ไม่พยาบาทคน

๔. **คนที่เกิดมามีอำนาจหรือความสามารถน้อย เพราะเป็นคนขี้ริษยาผู้อื่น** ขาดความเคารพนับถือผู้อื่น ตายแล้วต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีอำนาจน้อย

ส่วนคนที่มีอำนาจมาก เพราะเป็นคนไม่ริษยา เคารพบูชาผู้ควรเคารพ

๕. **คนที่เกิดมายากจน เพราะเป็นคนไม่ชอบให้ทาน** หรือขี้เหนียว ตายไปต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงยากจน

ส่วนคนที่ร่ำรวย เพราะเป็นคนชอบให้ทานอยู่เสมอ มีจิตชอบเสียสละแบ่งปัน

๖. **คนที่เกิดในตระกูลต่ำ เพราะเป็นคนกระด้างถือตัว** ไม่อ่อนน้อมหรือกราบไหว้ ต่อบุคคลที่ควรอ่อนน้อมหรือกราบไหว้ ตายไปต้องตกนรก มาเกิดอีกจึงเกิดในตระกูลต่ำ

ส่วนคนที่เกิดในตระกูลสูง เพราะเป็นคนไม่เย่อหยิ่ง ไม่ถือตัว แต่อ่อนน้อมถ่อมตน

๗. **คนที่เกิดมามีปัญญาทรามหรือโง่เขลา เพราะเป็นคนไม่ชอบเข้าไปหาผู้รู้** ไม่สนใจไตร่ถามเรื่องบาป บุญ ความดี ความชั่ว ตายไปต้องตกนรก มาเกิดอีกจึงโง่เขลา

ส่วนคนที่มีปัญญาดี เพราะชอบคบหากับบัณฑิตผู้รู้ สนใจศึกษาเรื่องกุศล อกุศลอยู่เนืองๆ

จูฬกัมมวิภังคสูตร ๑๔/๓๒๓

ขยายความ

เรื่องกรรมคือการกระทำ ที่แบ่งแยกให้คนเราเกิดมาแล้วไม่เหมือนกัน เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก เพราะถ้าเข้าใจผิดในเรื่องกรรม จะทำให้คนบางคนกลายเป็นมิจฉาทิฏฐิ จะมุ่งสร้างแต่ความชั่วอย่างเดียว เพราะเห็นว่าบางคนทำความดีแทบตาย ไม่เห็นความดีตอบสนอง แต่บางคนทำชั่วกลับได้ดี มีคนนับถือ และร่ำรวยทันตาเห็น ส่วนคนทำความดีจะต้องรอไว้รับผลในชาติหน้า อย่างนี้เป็นต้น

การทำความดีต้องยึดหลักใจเป็นสำคัญ จะเอาวัตถุมาเป็นเครื่องวัดไม่ได้ และที่สำคัญจะต้องมองผลของความดีความชั่วด้วยสายตาที่กว้างและไกลอีกด้วย

ในพระสูตรนี้ ย่อมจะเป็นบทเรียนที่ดี สำหรับบางคนที่ท้อแท้ใจว่า ทำดีแล้วไม่เห็นร่ำรวยสักที ทั้งนี้เพราะเรามองไม่เห็นเหตุในอดีต ที่เราทำไว้อย่างไร แต่พระพุทธเจ้าท่านมีพระญาณสามารถที่จะมองเห็นทั้งอดีตและอนาคต ถ้าเราไม่เชื่อพระองค์ แล้วจะไปเชื่อใครได้ในโลกนี้ ถ้าเราเชื่อนักปราชญ์ที่มีกิเลส อวดรู้ดีกว่าพระพุทธเจ้า เราก็จะตาบอดตลอดทุกชาติ

พระสูตรนี้ มีแง่คิดที่น่าสนใจคือ ตัวกรรมชั่วต่างๆ นั้น ผู้ที่ทำไว้ได้ไปเสวยหรือรับผลในนรกเสร็จแล้ว แต่ที่เราเกิดมาในชาตินี้ มีอายุสั้น มีโรคมาก จนถึงโง่เขลานั้น ถือว่าเป็น **"เศษกรรม"** หรือหางของกรรมเท่านั้น

ขนาดหางๆ ของกรรม คนส่วนมากก็เบื่อระอาเต็มทีแล้ว ถ้าเป็นหัวของกรรมจริงๆ จะขนาดไหน? จึงไม่ควรมัวเมาประมาท สร้างแต่กรรมชั่วอยู่อีกต่อไปเลย

๓๔

เหตุที่คนทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ พระอานนท์ได้กราบทูลให้ทรงทราบ ถึงเรื่องที่พระสมิทธิตอบปัญหาของโปตลิบุตร แต่เพียงแง่เดียว ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด ทรงตำหนิว่าเป็นคนเปล่า เพราะปัญหาบางข้อต้องแยกตอบ แล้วทรงจำแนกกรรม ที่บุคคลทำแล้วได้รับผลดีหรือชั่ว แบ่งออกเป็น ๔ พวก คือ

๑. คนบางคนที่เกิดมา ชอบฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ผิดกาม พูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ โลภมาก พยาบาท และเห็นผิด ตายแล้วไปนรกก็มี เพราะผลกรรมชั่วที่ทำไว้ในชาตินี้ จะต้องได้รับผลในชาติหน้า และชาติต่อๆ ไป

๒. คนบางคนที่เกิดมา ชอบฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ผิดกาม พูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ โลภมาก พยาบาท และเห็นผิด ตายแล้วไปสวรรค์ก็มี ที่เป็นดังนี้ เพราะเหตุว่ากรรมดีที่ทำไว้ในชาติก่อนๆ กำลังให้ผลอยู่ ส่วนกรรมชั่วที่ทำในปัจจุบันยังไม่ให้ผล หรือเมื่อเวลาใกล้ตาย มีความเห็นชอบ (มีสติ) จึงถือเอาอารมณ์นั้นไปเกิดในสวรรค์

๓. คนบางคนที่เกิดมา ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดกาม พูดจริง ไม่พูดส่อเสียด พูดคำสุภาพ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่โลภ ไม่พยาบาท และเห็นชอบ ตายแล้วไปสวรรค์ก็มี เพราะกรรมดีที่ทำไว้ในปัจจุบันให้ผล ต้องได้รับผลดีในชาติหน้า และชาติต่อๆ ไป

๔. คนบางคนที่เกิดมา ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดกาม พูดจริง ไม่พูดส่อเสียด พูดคำสุภาพ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่โลภ ไม่พยาบาท และเห็นชอบ ตายแล้วไปนรกก็มี ที่เป็นดังนี้ก็เพราะกรรมชั่ว ที่ทำไว้ในชาติก่อนๆ กำลังตามมาให้ผลอยู่ ส่วนกรรมดีที่ทำไว้ในปัจจุบันยังไม่ให้ผล หรือเวลาใกล้ตาย มีความเห็นผิด (ขาดสติ) จึงถือเอาอารมณ์นั้นไปเกิดในนรก

มหากัมมวิภังคสูตร ๑๔/๓๓๒

ขยายความ

พระสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดง “กฎแห่งกรรม” ไว้ชัดเจนแจ่มแจ้งแล้ว ขอให้ชาวพุทธทุกท่าน โปรดท่องหรืออ่านให้บ่อยๆ จนขึ้นใจ และจำได้ เมื่อเราทำดีแล้วได้รับผลชั่วก็จะได้ไม่ท้อแท้ใจ ยอมรับความจริงว่า เพราะผลของอกุศลกรรมเก่าของเราเองกำลังให้ผลเราอยู่ ใจของเราก็ย่อมจะสงบสุขได้

๓๕

เหตุที่ทำให้สตรีมีรูปงาม หรือไม่งาม

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

ครั้งนั้นแล พระนางมัลลิกาเทวีเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้มาตุคาม (ผู้หญิง) บางคนในโลกนี้ มีผิวพรรณทราม รูปชั่วไม่น่าดู ยากจน ขัดสนทรัพย์สมบัติ และต่ำศักดิ์?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้มาตุคาม (ผู้หญิง) บางคนในโลกนี้ มีผิวพรรณทราม รูปชั่วไม่น่าดู แต่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก และสูงศักดิ์?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้ มีรูปงาม น่าดู น่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณอันงามยิ่งนัก แต่เป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์สมบัติและต่ำศักดิ์?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้ มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใสประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามยิ่งนัก ทั้งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก และสูงศักดิ์?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระนางมัลลิกา! **มาตุคามบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธมากไปด้วยความแค้นใจ ถูกว่าแม้เล็กน้อยก็ขัดเคือง** ฉุนเฉียว กระฟัดกระเฟียด กระด้างกระเดื่อง แสดงความโกรธ ความขัดเคืองและความไม่พอใจให้ปรากฏ **เป็นผู้ไม่ให้ทาน** คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ระเบียบ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์ และ **เป็นผู้มีใจริษยาในลาภสักการะ** ความเคารพ ความนับถือ การไหว้และการบูชาของผู้อื่น เกียดกัน ตัดรอน **ผูกความริษยา**

ถ้ามาตุคามนั้น จุติจากอัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใดๆ **ย่อมเป็นผู้มีผิวพรรณทราม รูปชั่ว ไม่น่าดู ทั้งเป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์สมบัติ และต่ำศักดิ์**

พระนางมัลลิกา! **มาตุคามบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธมากไปด้วยความแค้นใจ ถูกว่าแม้เล็กน้อยก็ขัดเคือง** ฉุนเฉียว กระฟัดกระเฟียด กระด้างกระเดื่อง แสดงความโกรธ ความขัดเคือง และความไม่พอใจให้ปรากฏ **แต่เขาเป็นผู้ให้ทาน** คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ระเบียบ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์ และ**ไม่เป็นผู้มีใจริษยาในลาภสักการะ** ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น ไม่เกียดกัน ไม่ตัดรอน **ไม่ผูกความริษยา**

ถ้ามาตุคามนั้น จุติจากอัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใดๆ **ย่อมเป็นผู้มีผิวพรรณทราม รูปชั่ว ไม่น่าดู แต่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมากและสูงศักดิ์**

พระนางมัลลิกา! **มาตุคามบางคนในโลกนี้ ไม่เป็นผู้มักโกรธ ไม่มากไปด้วยความแค้นใจ ถูกว่าแม้มากก็ไม่ขัดเคือง** ไม่ฉุนเฉียว ไม่กระฟัดกระเฟียด ไม่กระด้างกระเดื่อง ไม่แสดงความโกรธความขัดเคืองและความไม่พอใจให้ปรากฏ **แต่เป็นผู้ไม่ให้ทาน** คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ระเบียบ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์ **และเป็นผู้มีใจริษยาในลาภสักการะ**

ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่นเกียดกัน ตัดรอน **ผูกความริษยา**

ถ้ามาตุคามนั้น จุติจากอัตภาพนั้นแล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใดๆ **ย่อมเป็นผู้มีรูปงาม น่าดูน่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามยิ่งนัก แต่เป็นคนเข็ญใจ ยากจน ขัดสน และต่ำศักดิ์**

พระนางมัลลิกา! **มาตุคามบางคนในโลกนี้ ไม่เป็นผู้มักโกรธ ไม่มากไปด้วยความแค้นใจ ถูกว่าแม้มากก็ไม่ขัดเคือง** ไม่ฉุนเฉียว ไม่กระฟัดกระเฟียด ไม่กระด้างกระเดื่อง ไม่แสดงความโกรธความขัดเคืองและความไม่พอใจให้ปรากฏ **เป็นผู้ให้ทาน** คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ระเบียบ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์

ถ้ามาตุคามนั้น จุติจากอัตภาพนั้นแล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใดๆ **ย่อมเป็นผู้มีรูปงาม น่าดูน่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามยิ่งนัก ทั้งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก และสูงศักดิ์**

พระนางมัลลิกา! นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีผิวพรรณทราม รูปชั่ว ไม่น่าดู ทั้งเป็นคนเข็ญใจ ยากจน ขัดสน และต่ำศักดิ์

อนึ่ง นี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีผิวพรรณทราม รูปชั่ว ไม่น่าดู แต่เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก และสูงศักดิ์ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีรูปงาม น่าดู น่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามยิ่งนัก แต่เป็นคนเข็ญใจ ยากจน ขัดสน และต่ำศักดิ์

อนึ่ง นี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีรูปงาม น่าดู น่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามยิ่งนัก ทั้งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก และสูงศักดิ์

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระนางมัลลิกาเทวีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ในชาติอื่น ชะรอยหม่อมฉันจะเป็นผู้มักโกรธ มากไปด้วยความแค้นใจ ถูกว่าแม้เล็กน้อยก็ขัดเคือง** ฉุนเฉียว กระฟัดกระเฟียด กระด้างกระเดื่องแสดงความโกรธ ความขัดเคืองและความไม่พอใจให้ปรากฏ **ในบัดนี้หม่อมฉันจึงมีผิวพรรณทราม รูปชั่ว ไม่น่าดู แต่ในชาติอื่นหม่อมฉันคงได้ให้ทาน** คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ระเบียบของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัยและประทีปโคมไฟ **บัดนี้หม่อมฉันจึงเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก ในชาติอื่น หม่อมฉัน คงจะไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ**

ความเคารพ ความนับถือ การไหว้และการบูชาของผู้อื่น ไม่เกียดกัน ไม่ตัดรอน **ไม่ผูกความริษยา** ในบัดนี้ **หม่อมฉันจึงมีศักดิ์สูง**

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นางกษัตริย์บ้าง นางพราหมณีบ้าง นางคฤหบดีบ้าง มีอยู่ในราชสกุลนี้ หม่อมฉันได้ดำรงความเป็นใหญ่ยิ่งกว่าหญิงเหล่านั้น

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตั้งแต่วันนี้ไป หม่อมฉันจักไม่โกรธไม่มากไปด้วยความแค้นใจ ถึงถูกว่ากล่าวมากก็จักไม่ขัดเคือง ไม่ฉุนเฉียว ไม่กระฟัดกระเฟียด ไม่กระด้างกระเดื่อง ไม่แสดงความโกรธ ความขัดเคืองและความไม่พอใจให้ปรากฏ จักให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ระเบียบ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัยและประทีปโคมไฟ แก่สมณพราหมณ์ จักไม่มีใจริษยาในลาภ สักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น จักไม่เกียดกัน ไม่ตัดรอน ไม่ผูกความริษยา

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก

ฯลฯ

ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำหม่อมฉันว่าเป็นอุบาสิกาผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

มหาวรรค ๒๑/๒๓๒

๓๖

คนทำบาปในปัจจุบัน ได้รับทุกข์ก็มี สุขก็มี

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย พอสรุปได้ว่า คนในโลกนี้แม้จะทำบาปเหมือนกัน แต่ในปัจจุบันนี้เอง บางคนก็ได้รับความทุกข์ บางคนก็ได้รับความสุข โดยทรงยกเอากรรมบถ ๑๐ มาเป็นตัวอย่าง พอสรุปเป็นใจความได้ ดังนี้

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนฆ่าสัตว์... ได้รับความทุกข์บ้าง ความเสียใจบ้าง เพราะการฆ่าสัตว์นั้นเป็นต้นเหตุ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงนรก

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนฆ่าสัตว์... ได้รับความสุขบ้าง ความดีใจบ้าง เพราะการฆ่าสัตว์นั้นเป็นต้นเหตุ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงนรก

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเว้นจากการฆ่าสัตว์... พร้อมกับได้รับความทุกข์บ้าง ได้รับความเสียใจบ้าง เพราะการเว้นจากการฆ่าสัตว์นั้นเป็นเหตุ เมื่อตายไปแล้วย่อมเข้าถึงสวรรค์

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเว้นจากการฆ่าสัตว์... พร้อมกับได้รับความสุขบ้าง ได้รับความสบายใจบ้าง เพราะการเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นต้นเหตุ เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสวรรค์

มหาธรรมสมาทานสูตร ๑๒/๔๖๗

ขยายความ

อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ ๑.ฆ่าสัตว์ ๒.ลักทรัพย์ ๓.ผิดกาม ๔.พูดปด ๕.พูดส่อเสียด ๖.พูดคำหยาบ ๗.พูดเพ้อเจ้อ ๘.โลภมาก ๙.พยาบาท ๑๐.เห็นผิด

ในที่นี้ได้ยกแต่เพียงข้อต้น คือ การฆ่าสัตว์หรือไม่ฆ่าสัตว์มาเป็นตัวอย่างเพียงข้อเดียว เพื่อประหยัดกระดาษ ส่วนกรรมบถข้ออื่นๆ พึงทราบตามนัยนี้

เหตุแห่งการกระทำกรรม ไม่ว่าจะทำด้วยดีใจหรือเสียใจ ย่อมได้รับผลโดยยุติธรรมเสมอกันหมด **ทำดีก็ย่อมได้รับผลดี ทำชั่วก็ย่อมได้รับผลชั่ว** แต่ผู้ที่มีปัญญา ย่อมละเว้นจากการทำความชั่ว และจะประกอบแต่กรรมดีเท่านั้น

๓๗

เรื่องของคนมืดคนสว่าง

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า

"มหาบพิตร! คนที่เกิดมาในโลกนี้มีทั้งหมด ๔ ประเภท คือ

๑. คนที่มืดมาแล้วมืดไป คือคนที่เกิดมาในตระกูลต่ำ ยากจน ทุพพลภาพ พิการ ซ้ำยังประพฤติทุจริตด้วยกาย วาจา และใจ ตายแล้วไปเกิดในนรก

๒. คนที่มืดมาแล้วสว่างไป คือคนที่เกิดมาในตระกูลต่ำ ยากจน ทุพพลภาพ พิการ แต่ประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจ ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์

๓. คนที่สว่างมาแล้วมืดไป คือคนที่เกิดมาในตระกูลสูง ร่ำรวย มีผิวพรรณงาม แต่ประพฤติทุจริตด้วยกาย วาจา และใจ ตายแล้วไปเกิดในนรก

๔. คนที่สว่างมาแล้วสว่างไป คือคนที่เกิดมาในตระกูลสูง ร่ำรวย มีผิวพรรณงาม และประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจ ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์”

ปุคคลสูตร ๑๕/๑๓๒

ขยายความ

พระสูตรนี้แสดงว่า ทุกคนไม่อาจจะเลือกที่มาได้ แต่เราก็อาจที่จะเลือกที่ไปได้ นั่นก็หมายความว่า เรามันเกิดมาเสียแล้วนี่ จะไปเลือกอีกได้อย่างไร? ถ้าจะเลือกอีกต้องตายเสียก่อนแล้วไปเกิดใหม่

แต่ก็ต้องระวังไว้ให้ดีนะ จะต้องเร่งรีบสร้างความดีไว้ให้มาก ถ้าไม่มีความดีคือทาน ศีล ภาวนา ไว้เป็นทุนในปัจจุบันนี้ แล้วเอาแต่หวังลมๆ แล้งๆ โอกาสที่จะมาเกิดเป็นคนอย่างนี้อีกก็แสนยาก อย่าว่าแต่จะมาเกิดในตระกูลดีเลย

กรรม คือ การกระทำของเราเองนี่แหละ นับว่าสำคัญที่สุด จะเกิดมาแล้วสวย รวย ปานใด มันไม่สำคัญหรอก ไม่ช้าก็ตายเน่าเข้าโลงหมด สิ่งที่จะติดตามไปไม่ลดละ ก็คือความดีกับความชั่วนั่นแหละ เป็นของเราแน่นอน

ดังนั้น การที่เราได้เกิดมาเป็นคนกับเขาชาติหนึ่งนี้ ก็นับว่าโชคดีมีบุญหนุนให้มาเกิดแล้ว ควรที่จะเร่งรีบทำบุญใหม่ต่อบุญเก่าเอาไว้ อย่ามัวแต่หลงตกอยู่ในมายาของโลก อันหาสาระมิได้อยู่เลย ชีวิตนี้น้อยยิ่งนัก มิทันไรก็แก่และใกล้จะตายแล้ว

เมื่อตายแล้ว ทรัพย์สมบัติ ยศศักดิ์ ญาติมิตรและบริวารก็มิได้ตามเราไปด้วยเลย ปล่อยให้เป็น **"สมบัติผลัดกันชม"** ต่อไป เมื่อถึงเวลาก็ต้องลาจากโลกนี้ไป โลกเป็นเช่นนี้มากี่พันกี่หมื่นปีแล้ว น่าจะเบื่อหน่ายกันบ้าง น่าจะคิดกันบ้างว่า คนเราเกิดมาทำไม? อะไรคือสาระของชีวิตที่แท้จริง?

๓๘

อายุของคนขึ้นอยู่กับศีลธรรม

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เมืองมาตุลา แคว้นมคธ ได้ตรัสถึงความเสื่อมและความเจริญของคนว่าขึ้นอยู่กับศีลธรรม คนอายุน้อยศีลธรรมเสื่อม คนอายุยืนศีลธรรมเจริญ ไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! ในเมื่อคนมีอายุขัย ๑๐ ปี จะมีสัตถันตรกัปสิ้น ๗ วัน คือ คนเหล่านั้นจะเห็นคนด้วยกันเป็นเหมือนหมู่เนื้อ เมื่อพบกันจะตรงเข้าฆ่าฟันกัน โดยคิดว่าเป็นพวกหมู่เนื้อ

ภิกษุทั้งหลาย! ครั้งนั้นคนเหล่านั้น บางพวกมีความคิดว่า พวกเราอย่าฆ่าใครๆ และใครๆ ก็อย่าฆ่าเรา อย่ากระนั้นเลย เราควรเข้าไปอยู่ตามป่าหญ้า สุมทุมพุ่มไม้ หรือตามซอกเขา มีรากไม้และผลไม้ในป่าเป็นอาหาร เลี้ยงชีวิตอยู่และอยู่อย่างนี้ตลอด ๗ วัน

เมื่อล่วง ๗ วันไป เขาพากันออกจากป่าหญ้า จากสุมทุมพุ่มไม้ หรือจากซอกเขา แล้วต่างตรงเข้าสวมกอดกันและกัน จะขับร้องด้วยความดีใจ แล้วทักทายกันว่า

ท่านผู้เจริญ เราพบกันแล้ว ท่านยังมีชีวิตอยู่หรือ?

ภิกษุทั้งหลาย! ลำดับนั้น คนเหล่านั้น จะมีความคิดว่า เราถึงความสิ้นญาติอย่างใหญ่เห็นปานนี้ เหตุเพราะประพฤติอกุศลกรรม อย่ากระนั้นเลย เราควรทำกุศลกรรม เราควรงดเว้นจากปาณาติบาต ควรสมาทานกุศลกรรมนี้แล้วปฏิบัติธรรม เพราะเหตุที่เขาสมาทานกุศลแล้วปฏิบัติธรรมนี้ เขาจะเจริญด้วยอายุบ้าง จะเจริญด้วยวรรณะบ้าง ด้วยเหตุนี้ บุตรของเขาทั้งหลาย ที่มีอายุ ๑๐ ปี จะมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒๐ ปี และเจริญขึ้นไปตามลำดับถึง ๘๐,๐๐๐ ปี แล้วเมื่อศีลธรรมเสื่อมลง อายุของสัตว์ก็จะลดลงเหลือ ๑๐ ปีอีก วนเวียนกันอยู่อย่างนี้..."

จักกวัตติสูตร ๑๐/๖๔

ขยายความ

พระสูตรนี้ มีแง่คิดมากทั้งยากและง่าย อยากจะขอฝากให้ท่านผู้อ่านค้นคว้า และพิจารณาดูว่าจะเป็นไปได้อย่างไร? ส่วนที่ไม่เข้าใจ ก็ควรจะยกให้เป็น "พุทธวิสัย" ไป อย่าได้เอาความนึกคิดของปุถุชน ไปเปรียบเทียบ "พุทธบารมี" เลย นรกจะกินหัวผุเสียเปล่า เชื่อพระองค์ท่านไว้ก่อนเถิด รับรองไม่ตกนรกแน่

๓๙

ความยาวนานของกัป

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี

ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ครั้นถวายบังคมและนั่งเรียบร้อยแล้วได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กัปหนึ่งนานเท่าไรหนอแล?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุ! กัปหนึ่งนานแล มิใช่ง่ายที่จะนับกัปนั้นว่าเท่านี้ปี เท่านี้ ๑๐๐ ปี เท่านี้ ๑,๐๐๐ ปี หรือว่าเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี

ภิกษุกราบทูลว่า

ก็พระองค์อาจจะอุปมาได้ไหม พระเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อาจอุปมาได้ ภิกษุ!

ภิกษุ! เหมือนอย่างว่า **ภูเขาหินลูกใหญ่ ยาวโยชน์หนึ่ง* กว้างโยชน์หนึ่ง สูงโยชน์หนึ่ง ไม่มีช่อง ไม่มีโพรงเป็นแท่งทึบ**

บุรุษพึงเอาผ้าแคว้นกาสีมาแล้ว ปัดภูเขานั้น ๑๐๐ ปี ต่อครั้ง ภูเขาหินลูกใหญ่นั้น พึงถึงการหมดไปสิ้นไป เพราะความพยายามนี้ ยังเร็วกว่าแล

---

*๑ โยชน์ = ๑๖ กิโลเมตร

ส่วนกัปหนึ่งยังไม่ถึงการหมดไป สิ้นไป กัปนานอย่างนี้แล

บรรดากัปที่นานอย่างนี้ พวกเธอท่องเที่ยวไปแล้วมิใช่หนึ่งกัป มิใช่ร้อยกัป มิใช่พันกัป มิใช่แสนกัป

ข้อนั้นเพราะเหตุไร?

เพราะว่า **สงสารนี้กำหนดที่สุด เบื้องต้น เบื้องปลายไม่ได้**

ภิกษุทั้งหลาย! ก็เหตุเพียงเท่านี้ พอทีเดียวเพื่อจะเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนัด พอเพื่อจะหลุดพ้น

ปัพพตสูตร ๑๖/๒๐๒

ขยายความ

เรื่องความยาวนานของกัปนี้ เป็นเรื่องที่น่ากลัวมากด้วยเหตุแห่งความยาวนานในสังสารวัฏนี้เอง จึงทรงแสดงว่า คนที่เกิดมาแล้ว จะไม่เคยเกิดเป็นพ่อแม่หรือญาติพี่น้องกันไม่มีเลย

ตราบใดที่เรายังไม่บรรลุพระอรหันต์ตราบนั้น เราก็จะต้องท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยภพใหญ่อยู่เรื่อยไป ธรรมะของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ที่จะช่วยให้สรรพสัตว์ในโลก ไม่ต้องทุกข์ทรมานมากนัก

ถ้าเราบำเพ็ญเพียรอย่างถูกต้อง ในแนวคำสอนของพระพุทธองค์ ภพชาติของเราก็จะสั้นเข้า และหมดไปในที่สุด เมื่อบรรลุพระนิพพานขั้นสุดท้าย คือเป็นพระอรหันต์

๔๐

สิ่งที่เป็นมงคล

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

ครั้งนั้นแล ครั้นปฐมยามล่วงไป เทวดาตนหนึ่ง มีรัศมีงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาว่า

เทวดาและมนุษย์เป็นอันมาก ผู้หวังความสวัสดีได้พากันคิดมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์ทรงตรัสอุดมมงคล

พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาตอบว่า

การไม่คบคนพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การบูชาบุคคลที่ควรบูชา ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

การอยู่ในประเทศอันสมควร ๑ ความเป็นผู้มีบุญอันกระทำไว้แล้วในกาลก่อน ๑ การตั้งตนไว้ชอบ ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

พาหุสัจจะ ๑ มีศิลปะ ๑ วินัยที่ศึกษาดีแล้ว ๑ วาจาสุภาษิต ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

การบำรุงเลี้ยงมารดาบิดา ๑ การสงเคราะห์บุตร ๑ การสงเคราะห์ภรรยา ๑ การงานอันไม่อากูล ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

ทาน ๑ การประพฤติธรรม ๑ การสงเคราะห์ญาติ ๑ กรรมอันไม่มีโทษ ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

การงดเว้นจากบาป ๑ ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา ๑ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

ความเคารพ ๑ ความประพฤติถ่อมตน ๑ ความสันโดษ ๑ ความกตัญญู ๑ การฟังธรรมตามกาล ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

ความอดทน ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ การได้เห็นสมณะทั้งหลาย ๑ การสนทนาธรรมตามกาล ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

ความเพียร ๑ การประพฤติพรหมจรรย์ ๑ การเห็นอริยสัจ ๑ การกระทำนิพพานให้แจ้ง ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว ๑ ไม่เศร้าโศก ๑ ปราศจากธุลี ๑ เป็นจิตเกษม ๑ นี้เป็นอุดมมงคล

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทำมงคลเช่นนี้แล้ว เป็นผู้ไม่ปราชัยในข้าศึกทุกหมู่เหล่า ย่อมถึงความสวัสดีในที่ทุกสถาน

นี้เป็นอุดมมงคล ของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น

มงคลสูตร ๒๕/๓

ขยายความ

เรื่องมงคล นับว่าเป็นเรื่องใหญ่ในหมู่ชาวพุทธ แต่ตัวธรรมะที่จัดว่าเป็นมงคลนั้น มีเพียง ๒ หน้าเท่านั้น บรรจุแต่หัวข้อธรรมล้วนๆ ไม่มีคำอธิบายรายละเอียดเรียกว่า **มงคล ๓๘ ประการ**

ชาวพุทธส่วนใหญ่นิยมมงคลที่เป็นวัตถุ ซึ่งว่าที่จริงก็ไม่มีในมงคลทั้ง ๓๘ ข้อนี้เลย

ตัววัตถุมงคลไม่มี ตัวมงคลแท้ อยู่ที่ธรรมะ ถ้าเราปฏิบัติตามธรรมะข้อนั้นๆ เช่น มงคลข้อที่ ๑ การไม่คบคนพาล ถ้าเราปฏิบัติตามมงคลข้อนี้ ด้วยการไม่คบคนพาล มงคลก็เกิดกับเราในทันที

มงคลเกิดได้อย่างไร? มงคลเกิดดังนี้

บุคคลที่ได้ชื่อว่า เป็นคนพาลนั้น ก็เพราะเขาประพฤติทุจริตด้วยกาย วาจา และใจ คนที่ประพฤติทุจริต ได้ชื่อว่านำทุกข์ โทษ และภัยมาสู่ตนเอง จะอยู่ที่ไหนก็ไม่เป็นสุข เป็นภัยต่อสังคม สังคมรังเกียจ...

การที่เราไปคบกับคนพาล ก็เท่ากับเราไปหาทุกข์ โทษ และภัยมาสู่ตนเอง เป็นอัปมงคลตั้งแต่เข้าไปคบหาแล้ว ยิ่งเราประพฤติตามเขาไปด้วย เราก็ได้ชื่อว่า เป็นคนพาลเต็มขั้นแล้ว

เรื่องของมงคล มีผู้อธิบายไว้มากแล้ว ที่อธิบายพิสดารและเข้าใจง่ายที่สุด ก็ไม่มีของใครเกินท่านพันเอกปิ่น มุทุกันต์ ชื่อ “มงคลชีวิต” มี ๓ เล่มจบ อ่านง่าย สนุกและมีสาระด้วย

โปรดทราบว่า **มงคลที่เป็นวัตถุก็ตาม มงคลจากการเจิมก็ตาม มงคลจากการปลุกเสกก็ตาม จากการเป่าก็ตาม นั่นไม่ใช่มงคลในพระพุทธศาสนาแท้ แต่เป็นของเทียมของภายนอกตัว**

มงคลที่แท้ต้องเกิดจากการปฏิบัติชอบ และปฏิบัติถูกต้องตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น

๔๑

เหตุที่ทำการค้าแล้วได้กำไรหรือขาดทุน

ครั้งนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายขาดทุน?

อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์?

อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายได้กำไรตามที่ประสงค์?

อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

สารีบุตร! บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้ว ย่อมปวารณาว่า

ขอท่านจงบอกปัจจัยที่ท่านประสงค์ **เขากลับไม่ถวายปัจจัยที่เขาปวารณา** ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างใดๆ **เขาย่อมขาดทุน**

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้ว ย่อมปวารณาว่า

ขอท่านจงบอกปัจจัยที่ท่านประสงค์ **แต่เขาถวายปัจจัยที่ปวารณาไว้ไม่เป็นไปตามประสงค์** ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างใดๆ **เขาย่อมไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์**

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้ว ย่อมปวารณาว่า

ขอท่านจงบอกปัจจัยที่ต้องประสงค์ **แต่เขาถวายปัจจัยที่ปวารณาไว้ตามที่ประสงค์** ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างใดๆ **เขาย่อมได้กำไรตามที่ประสงค์**

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้ว ปวารณาว่า

ขอท่านจงบอกปัจจัยที่ต้องประสงค์ **เขาถวายปัจจัยที่ปวารณาไว้ยิ่งกว่าที่ประสงค์** ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างใดๆ **เขาย่อมกำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์**

สารีบุตร! นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายขาดทุน

นี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์

นี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายได้กำไรตามที่ประสงค์

นี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำการค้าขายได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์

วณิชชสูตร ๒๑/๙๔

ขยายความ

ท่านที่ทำการค้าขายแล้วขาดทุน หรือไม่ได้กำไร ถ้าท่านเชื่อตามพระพุทธดำรัสนี้ ผู้จัดทำเห็นว่า ยังพอจะมีทางแก้ไขให้การค้าขายของท่านได้ประสบการขาดทุนน้อยลงหรือได้กำไรเพิ่มขึ้นได้ **ด้วยการทำบุญอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวรที่ท่านเคยได้ปวารณา ที่จะถวายปัจจัยไว้ในชาติก่อนแล้วแกล้งทำเป็นลืม หรือลืมจริงๆ ก็ตาม**

ขอจงทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปถวายท่านเสีย เพื่อเป็นการอโหสิกรรม ซึ่งอาจจะลดแรงอกุศลกรรมเก่าให้เบาบางลงไปได้บ้าง และในชาตินี้ ถ้าได้เคยปวารณาอะไรกับใครไว้ก็อย่าทำเป็นแกล้งลืมเสียอีกล่ะ เดี๋ยวไปเกิดในชาติต่อๆ ไป จะไปทำการค้าขายไม่ได้หรือไม่เจริญอีก

เรื่องอดีตกรรม เป็นสิ่งสุดวิสัยที่ปุถุชนคนเดินดินจะคาดคิดได้ ถ้าเรายังไม่แน่ใจ หรือยังไม่มีการพิสูจน์ที่แน่ชัด เราเชื่อพระพุทธเจ้าเข้าไว้ก่อน ก็น่าจะเกิดความสวัสดีเป็นแน่

๔๒

สำคัญที่ผู้นำ

ภิกษุทั้งหลาย **สมัยใด พระราชาเป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม**

สมัยนั้น แม้พวกข้าราชการ ก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม

สมัยนั้น แม้พราหมณ์และคฤหบดี ก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคฤหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม

สมัยนั้น แม้ชาวนิคมและชาวชนบท ก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม

พระจันทร์และพระอาทิตย์ย่อมหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ

เมื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์หมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ

หมู่ดาวนักษัตรก็ย่อมหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ

เมื่อคืนและวันหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ

เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็หมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ

เมื่อเดือนหนึ่งและกึ่งเดือนหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ

ฤดูและปีก็ย่อมหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ

เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ ลมย่อมพัดไม่สม่ำเสมอ

เมื่อลมพัดไม่สม่ำเสมอ ลมก็เดินผิดทางไม่สม่ำเสมอ ย่อมพัดเวียนไป

เมื่อลมเดินผิดทางไม่สม่ำเสมอพัดเวียนไป เทวดาย่อมกำเริบ

เมื่อเทวดากำเริบ ฝนย่อมไม่ตกต้องตามฤดูกาล

เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็สุกไม่เสมอกัน

ภิกษุทั้งหลาย! มนุษย์ผู้บริโภคข้าวที่สุกไม่เสมอกันย่อมเป็นผู้มีอายุน้อย มีผิวพรรณเศร้าหมอง มีกำลังน้อย มีอาพาธมาก

ภิกษุทั้งหลาย! **สมัยใด พระราชาเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม**

สมัยนั้น แม้ข้าราชการ ก็ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อข้าราชการตั้งอยู่ในธรรม

สมัยนั้น แม้พราหมณ์และคฤหบดี ก็เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อพราหมณ์และคฤหบดีตั้งอยู่ในธรรม

สมัยนั้น แม้ชาวนิคมและชาวชนบท ก็ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม พระจันทร์และพระอาทิตย์ก็ย่อมหมุนเวียนสม่ำเสมอ

เมื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์หมุนเวียนสม่ำเสมอกัน หมู่ดาวนักษัตรก็ย่อมหมุนเวียนสม่ำเสมอ

เมื่อหมู่ดาวนักษัตรหมุนเวียนสม่ำเสมอ คืนและวันก็ย่อมหมุนเวียนสม่ำเสมอ

เมื่อคืนและวันหมุนเวียนสม่ำเสมอ เดือนหนึ่งและกึ่งเดือน ก็ย่อมหมุนเวียนสม่ำเสมอกัน

เมื่อเดือนหนึ่งและกึ่งเดือนหมุนเวียนสม่ำเสมอ ฤดูและปีก็ย่อมหมุนเวียนไปสม่ำเสมอ

เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไปสม่ำเสมอกัน ลมย่อมพัดสม่ำเสมอ

เมื่อลมพัดสม่ำเสมอ ลมย่อมพัดไปถูกทาง

เมื่อลมพัดไปถูกทาง เทวดาย่อมไม่กำเริบ

เมื่อเทวดาไม่กำเริบ ฝนย่อมตกต้องตามฤดูกาล

เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าก็สุกเสมอกัน

ภิกษุทั้งหลาย! มนุษย์ผู้บริโภคข้าวกล้าที่สุกเสมอกันย่อมมีอายุยืน มีผิวพรรณดี มีกำลัง และมีอาพาธน้อย

เมื่อฝูงโคข้ามไปอยู่ ถ้าโคผู้นำฝูงไปคด
โคเหล่านั้นย่อมไปคดทั้งหมด ในเมื่อโคผู้นำไปคด

ในมนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมุติให้เป็นผู้นำ

ถ้าผู้นั้นประพฤติอธรรม ประชาชนนอกนี้ก็จะประพฤติอธรรมเหมือนกัน แว่นแคว้นทั้งหมดจะได้ประสบความทุกข์ ถ้าพระราชาเป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อฝูงโคข้ามไปอยู่ ถ้าโคผู้นำฝูงไปตรง

โคเหล่านั้นย่อมไปตรงทั้งหมด ในเมื่อโคผู้นำฝูงไปตรง

ในหมู่มนุษย์ ก็เหมือนกัน

ผู้ใดได้รับสมมุติให้เป็นผู้นำ

ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนนอกนี้ย่อมประพฤติธรรมเหมือนกัน แว่นแคว้นทั้งหมดย่อมได้ประสบความสุข ถ้าพระราชาเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม

ธรรมิกสูตร ๒๑/๘๖

๔๓

ทรงให้พระราหุลทำใจเหมือนดินน้ำไฟลม

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสสอนพระราหุลถึงการพิจารณาธาตุ ๕ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม และอากาศ โดยแยกออกเป็นส่วนๆ ตอนท้ายได้ตรัสให้พระราหุลทำใจเหมือนดิน น้ำ ไฟ ลม และอากาศ พอสรุปเป็นใจความได้ ดังนี้

"๑. ราหุล! เธอจงทำจิตให้เหมือนแผ่นดินเถิด เพราะเมื่อเธอทำจิตให้เหมือนแผ่นดินเป็นประจำอยู่เสมอแล้ว เมื่อกระทบอารมณ์ ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจก็ดี อารมณ์เหล่านั้น จะไม่สามารถทำให้จิตใจหวั่นไหวได้

ราหุล! เปรียบเหมือนคนทั้งหลาย ทิ้งสิ่งของที่สะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง ถ่ายอุจจาระรดบ้าง ถ่ายปัสสาวะรดบ้าง บ้วนน้ำลายรดบ้าง เทสิ่งของสกปรกอื่นๆ ลงบ้าง ลงที่แผ่นดิน แต่แผ่นดินจะอึดอัดระอา หรือรังเกียจด้วยสิ่งของนั้นๆ ก็หาไม่ฉันใด?

ราหุล! เธอจงทำจิตให้เสมอแผ่นดินฉันนั้นแล เพราะเมื่อเธอทำจิตให้เหมือนแผ่นดินอยู่ เมื่อมีการกระทบกับอารมณ์เกิดขึ้น ความรักหรือความชัง ก็จะไม่สามารถครอบงำจิตเธอได้ฉันนั้น

๒. ราหุล! เธอจงทำจิตให้เหมือนน้ำเถิด เมื่อเธอทำจิตให้เหมือนน้ำแล้ว จะไม่เกิดความชอบหรือความชัง ครอบงำจิตได้

ราหุล! เปรียบเหมือนคนทั้งหลายล้างของหรือทิ้งของที่สะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้างลงในน้ำ น้ำจะอึดอัดระอาหรือรังเกียจด้วยของนั้นๆ ก็หาไม่ ฉันใด?

ราหุล! เธอจงทำจิตให้เสมอด้วยน้ำก็ฉันนั้นแล เมื่อกระทบอารมณ์แล้ว ความชอบและความชัง จะไม่สามารถครอบงำจิตเธอได้ฉันนั้น

๓. ราหุล! เธอจงทำจิตให้เหมือนไฟเถิด เพราะไฟนั้นเมื่อมีผู้ทิ้งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง ทิ้งอุจจาระ ปัสสาวะบ้าง ไฟจะรู้สึกอึดอัดระอาหรือรังเกียจด้วยสิ่งนั้นๆ ก็หาไม่ ฉันใด?

ราหุล! เมื่อเธอทำจิตให้เหมือนด้วยไฟอยู่ การกระทบกับสิ่งที่ชอบและชังก็ย่อมจะไม่ปรุงแต่งให้จิตแปรปรวนได้ฉันนั้น

๔. ราหุล! เธอจงทำจิตให้เหมือนลมเถิด เพราะลมนั้นย่อมพัดไปถูกต้องของสะอาดบ้างไม่สะอาดบ้าง พัดถูกอุจจาระปัสสาวะบ้าง ลมจะรู้สึกอึดอัดระอาหรือรังเกียจต่อสิ่งเหล่านั้นก็หาไม่ ฉันใด?

ราหุล! เมื่อเธอทำจิตให้เหมือนด้วยลมอยู่ การกระทบกับสิ่งที่ชอบและชังก็ย่อมจะไม่ปรุงแต่งให้จิตของเธอแปรปรวนได้ฉันนั้น

๕. ราหุล! เธอจงทำจิตให้เหมือนอากาศเถิด เพราะอากาศนั้นไม่ตั้งอยู่ในที่ไหน ฉันใด?

ราหุล! เมื่อเธอทำจิตให้เหมือนด้วยอากาศอยู่ตลอดเวลาแล้ว เมื่อกระทบกับอารมณ์ย่อมจะไม่เกิดความชอบและความชังขึ้นได้ ฉันนั้น”

มหาราหุโลวาทสูตร ๑๓/๑๒๖

ขยายความ

ผู้ที่มีทิฏฐิ มานะ อัตตา และโทสะจริต น่าจะลองนำเอาคำสอน ในพระสูตรนี้ไปใช้เป็นประจำ เพื่อลดความโทมนัสน้อยใจหรือขัดเคืองใจ เมื่อเห็นว่าผู้อื่นล่วงเกินแล้ว ทำให้เกิดความไม่สบายใจ หงุดหงิดหรือรำคาญใจ

แม้ทำไม่ได้เด็ดขาดตามพระสูตรนี้ ถ้าเราได้หัดทำอยู่เสมอๆ มีสติสัมปชัญญะระวังจิต ไม่ปล่อยไปตามอารมณ์ที่มากระทบ จิตของเราก็จะสงบ นั่นก็คือจุดหมายปลายทางของความสุขที่ทุกคนปรารถนา แม้ได้รับเพียงครั้งคราว ก็นับว่าประเสริฐสุดแล้ว

๔๔

การถือฤกษ์ยามตามหลักพระพุทธเจ้า

เรื่องของการถือฤกษ์งามยามดี เป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับชาวบ้าน ที่ยังเข้าไม่ถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า มักจะคล้อยตามหรือเชื่อถือตามๆ กันมา โดยปราศจากเหตุผล และตราบใดที่คนเรายังไม่มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมของพระพุทธศาสนาอย่างหนักแน่นแล้ว ก็ยากที่จะเลิกละได้ พระพุทธองค์ทรงวางหลักการถือฤกษ์ยามไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! คนเหล่าใดทำความดี ด้วยกาย วาจา และใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาเช้าที่ดีของคนเหล่านั้น

คนเหล่าใดทำความดี ด้วยกาย วาจา และใจ ในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยง ก็เป็นเวลาเที่ยงที่ดีของคนเหล่านั้น

คนเหล่าใดทำความดี ด้วยกาย วาจา และใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็นเวลาเย็นที่ดีของคนเหล่านั้น

คนทั้งหลายปฏิบัติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบูชาดี"

สุปุพัณหสูตร ๒๐/๓๓๕

ขยายความ

หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องการกระทำเป็นใหญ่ ถือว่าใครทำความดีเวลาใด เวลานั้นก็เป็นเวลาที่ดี เป็นฤกษ์ที่ดีเป็นเวลาที่เป็นมงคล ทำให้เกิดโชคดี มีความสุขความเจริญตามมา

แต่ทั้งนี้จะต้องมีปัญญากำกับด้วย คือต้องประกอบด้วยกาลเทศะ และบุคคลร่วมด้วย ถ้าทำกรรมใดโดยขาดปัญญากาละและเทศะ เช่น หว่านข้าวในทะเล หรือทำนาหน้าแล้งมันก็ย่อมจะเหนื่อยเปล่า และเสียของเปล่าแน่นอน

และสิ่งประกอบสำคัญ ที่ไม่ควรลืมคืออกุศลกรรมเก่าจะตามมาให้ผล ในขณะที่เรากำลังทำความดี ให้เราต้องได้รับความทุกข์ แต่เหตุที่เราทำกรรมดีไว้ ผลก็จะต้องดีเสมอไปไม่กลับกลายเป็นอื่น

เรื่องกฎแห่งกรรม เป็นเรื่องลึกซึ้งและซับซ้อน ค่อนข้างจะเข้าใจยาก ควรที่ชาวพุทธจะต้องศึกษาให้แจ่มแจ้ง มิฉะนั้นอาจเห็นผิดว่า “คนทำดีได้ชั่ว คนทำชั่วได้ดีก็มี” ซึ่ง ตามกฎแห่งกรรมของพระพุทธศาสนาแล้ว ไม่มีทางจะเป็นไปได้

แต่เพราะการให้ผลของกรรม บางครั้งต้องข้ามภพชาติจึงทำให้ผู้อ่อนปัญญาเห็นผิดไป เพราะไปเพ่งมองแต่กรรมในปัจจุบันไม่เห็นกรรมชั่วในอดีต ที่กำลังให้ผลอยู่ในปัจจุบัน

ในฐานะชาวพุทธที่ดี ก็ควรจะดำเนินตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะเป็นแนวคำสอนของผู้รู้แจ้งโลกทุกโลกแล้ว ไม่มีทางที่จะผิดพลาดได้ อย่าได้ฝากความหวังไว้กับหมอดู ซึ่งมักจะคู่กับหมอเดา จะพาให้เศร้าใจ

๔๕

การตอบแทนพระคุณพ่อแม่

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสถึงการตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ ที่ได้ผลอย่างแท้จริงและถูกต้องตามหลักศาสนา ไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! บุตรยกมารดาบิดาขึ้นวางไว้บนบ่าทั้งสองข้าง ปฏิบัติท่านทั้งสองด้วยการอบกลิ่น นวด อาบน้ำ ท่านทั้งสองได้ถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ อยู่บนบ่าบุตรนั้นตลอดร้อยปี แม้อย่างนั้น ก็ยังไม่ชื่อว่าได้ตอบแทนคุณของมารดาบิดาได้เลย

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง บุตรพึงสถาปนามารดาบิดา ไว้ในราชสมบัติในแผ่นดินใหญ่ มีแก้ว ๗ ประการ แม้อย่างนั้น ก็ยังไม่ได้ชื่อว่าบุตรได้ตอบแทนคุณของมารดาบิดาได้เลย เพราะว่ามารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยงแสดงโลกนี้แก่บุตรทั้งหลาย

ส่วนบุตรคนใด ทำมารดาบิดาผู้ไม่มีศรัทธา ให้มีศรัทธามั่นคง ทำมารดาบิดาผู้ทุศีล ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล ทำมารดาบิดา

ผู้มีความตระหนี่ ให้มีการบริจาคทานเป็นนิจ ทำมารดาบิดาผู้ไม่มีปัญญา ให้มีปัญญาเป็นเครื่องนำทางที่ถูกต้องได้

ภิกษุทั้งหลาย! **ด้วยเหตุการตอบแทน ๔ ประการนี้ ชื่อว่าบุตรได้ตอบแทนพระคุณของมารดาบิดาแล้ว”**

ปฐมปัณณาสก์ ๒๐/๗๐

ขยายความ

พระพุทธดำรัสตอนนี้ ให้แง่คิดแก่ลูกๆ ทุกคนว่า **การเลี้ยงพ่อแม่ที่ถูกต้องและครบถ้วนนั้น จะต้องเลี้ยงทั้งรูปธรรมและนามธรรม** กล่าวคือ

การเลี้ยงด้วยรูปธรรม มีเสื้อผ้า อาหาร ที่พักหลับนอน ยาบำบัดโรค และเครื่องอำนวยความสุขต่างๆ นั้น เป็นการถูกต้องในแง่หนึ่ง แต่ยังไม่ชื่อว่าสมบูรณ์ครบถ้วน

การเลี้ยงด้วยนามธรรม มีการให้ท่านมีศรัทธา รักษาศีล บำเพ็ญทาน เจริญภาวนา เป็นการเลี้ยงที่สมบูรณ์ครบถ้วน เพราะทำให้ท่านมีที่พึ่งทั้งชาตินี้และชาติหน้า กล่าวคือ

ในชาตินี้ท่านก็จะมีชีวิตอยู่เป็นสุขทั้งกายและใจ คือมีทั้งอาหารกายและอาหารใจ เมื่อท่านคิดถึงความตาย ท่านก็จะอุ่นใจว่าได้ทำที่พึ่ง คือทานศีลและภาวนาไว้แล้ว

ดังนั้น ลูกที่ดีจึงควรหาทาง ให้พ่อแม่ได้รับทั้งอาหารกายและอาหารใจด้วย จึงจะถือว่าเป็นการตอบแทนพระคุณของท่านได้หมดสิ้นตามพุทธวจนะ

๔๖

ผู้ลิขิตกรรม

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ปาวาริกอัมพวัน เมืองนาลันทา หัวหน้าหมู่บ้านชื่อ อสิพันธ์ ได้ไปเฝ้าและได้ทูลถามปัญหาถึงคนที่ตายไปแล้ว ว่าพระพุทธองค์สามารถทำให้คนเหล่านั้นไปเกิดในสวรรค์ทั้งหมดได้หรือไม่ พระพุทธองค์ทรงย้อนถามว่า

"อสิพันธ์! เราจะขอถามท่าน คนบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ผิดกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ โลภมาก พยาบาท และเห็นผิด มหาชนได้ประชุมกันแล้วสวดวิงวอนว่า ขอให้คนนี้เมื่อตายไปแล้วจงไปเกิดในสวรรค์เถิด คนที่ไม่มีกุศลกรรมบถผู้นี้ เมื่อตายแล้วจะไปเกิดในสวรรค์ ได้หรือไม่?"

"ไม่ได้ พระเจ้าข้า"

"อสิพันธ์! เปรียบเหมือนคนโยนก้อนหินใหญ่ ลงไปในแม่น้ำลึก แล้วมหาชนพากันสวดอ้อนวอน ขอให้ก้อนหินลอยขึ้นมา ก้อนหินจะลอยขึ้นมาตามเสียงสวดวิงวอนหรือไม่?"

"ไม่ลอยขึ้นมา พระเจ้าข้า"

"อสิพันธ์! ฉันนั้นเหมือนกัน ผู้ใดไม่รักษากุศลกรรมบถ ๑๐ เมื่อตายไปย่อมต้องตกนรก เสียงอ้อนวอนของมหาชนก็ไม่อาจจะช่วยอะไรใครได้

เช่นเดียวกัน คนบางคนในโลกนี้ รักษากุศลกรรมบถ ๑๐ มีการไม่ฆ่าสัตว์ เป็นต้น เมื่อตายไปก็ย่อมไปเกิดในสวรรค์ แม้มหาชนจะพากันสวดอ้อนวอน ให้ผู้ตายไปเกิดในนรก เขาก็ต้องไปเกิดในสวรรค์ ตามกุศลกรรมของเขา เปรียบเหมือนคนเทน้ำมันลงในแม่น้ำ แม้มหาชนจะสวดอ้อนวอน ให้น้ำมันจมลง น้ำมันย่อมจะลอยขึ้น ไม่จมลงใต้น้ำก็ฉันนั้น"

ภูมกสูตร ๑๘/๓๔๒

ขยายความ

พระสูตรนี้แสดงว่า "วัวใคร ก็เข้าคอกใคร" เป็นหลักคำสอนที่พ้นสมัย คือ ไม่ขึ้นกับกาลสมัย เข้าลักษณะที่ว่า **"ทำดีได้ดีเอง ทำชั่วได้ชั่วเอง"** ใครสรรเสริญหรือสาปแช่งให้ใครดีหรือชั่วไม่ได้เลย

คนที่เห็นว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าล้าสมัย ครำ่ครึ งมงาย ไร้เหตุผลนั้น ล้วนแต่เป็นคนที่ไม่รู้หลักกฎแห่งกรรมของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

พอเห็นชาวพุทธบางคน ไหว้กราบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ก็เลยเหมาเอาว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนงมงาย แท้จริงเป็นเพราะคนเหล่านั้นยังเข้าไม่ถึงคำสอนของศาสนา จึงต้องอาศัยสิ่งอื่นๆ เข้าช่วย “เผื่อเหนียว” ไว้ก่อน ก็เช่นนั้นเอง

๔๗

ธรรมะลูกโซ่

พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า เงื่อนต้นแห่งอวิชชา ย่อมไม่ปรากฏในกาลก่อน แต่สิ่งทั้งหลาย ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลล้วนมีเหตุเป็นแดนเกิด แล้วก็ส่งผลต่อๆ กันมา รับช่วงกันมาเป็นทอดๆ คือ

สายอกุศล

๑. อวิชชา มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือ นิวรณ์ ๕
๒. นิวรณ์ ๕ มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือ ทุจริต ๓
๓. ทุจริต ๓ มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือ ไม่สำรวมอินทรีย์ ๖
๔. ไม่สำรวมอินทรีย์ ๖ มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือ ไม่มีสติสัมปชัญญะ
๕. ไม่มีสติสัมปชัญญะ มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือ ไม่มีโยนิโสมนสิการ
๖. ไม่มีโยนิโสมนสิการ มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือ ไม่มีศรัทธา

๗. ไม่มีศรัทธา มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือไม่ได้ฟังสัทธรรม

๘. ไม่ได้ฟังสัทธรรม มีอาหารเครื่องหล่อเลี้ยง คือไม่ได้คบสัตบุรุษ

สายกุศล

การคบกับสัตบุรุษย่อมเป็นเหตุให้ได้ฟังสัทธรรม เมื่อฟังสัทธรรม ย่อมเกิดศรัทธา เมื่อเกิดศรัทธาย่อมมีโยนิโสมนสิการ เมื่อมีโยนิโสมนสิการ ย่อมมีสติสัมปชัญญะ เมื่อมีสติสัมปชัญญะ ย่อมสำรวมอินทรีย์ เมื่อสำรวมอินทรีย์ย่อมประพฤติสุจริต เมื่อประพฤติสุจริตย่อมยังสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ เมื่อเจริญสติปัฏฐาน ๔ โพชฌงค์ ๗ ย่อมบริบูรณ์ เมื่อโพชฌงค์ ๗ บริบูรณ์ ย่อมยังวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์

เปรียบเหมือนฝนตกบนภูเขา แล้วไหลลงสู่ซอกเขา ลำธาร หนอง บึง คลอง แม่น้ำ และทะเลเป็นที่สุด ฉันนั้น

อวิชชาสูตร ๒๔/๑๑๗

ขยายความ

การปฏิบัติกิจทุกสิ่ง ไม่ว่าทางโลกหรือทางธรรมถ้าตั้งต้นไว้ผิดมันก็จะผิดไปตลอดสาย ยิ่งทำมากก็จะยิ่งผิดมาก ทางที่ถูกต้องตั้งต้นเสียใหม่ อันนี้เราเห็นกันได้ชัดเจน เช่น

การคบเพื่อนฝูงที่ดี เราก็ย่อมจะได้ฟัง ได้เห็น และได้ทำแต่ในสิ่งที่ดี ตรงข้ามถ้าเราคบหากับเพื่อนชั่ว ก็ย่อมจะได้ฟังได้เห็น และได้ทำความชั่วตามเพื่อนไป เพราะมิฉะนั้นเราก็จะคบกันไม่ได้

ในการปฏิบัติธรรมก็เช่นเดียวกัน เรารู้กันอยู่แล้วว่าเราปฏิบัติเพื่อละกิเลสตัณหา หรือดับทุกข์ ถ้าปฏิบัติผิดมันก็จะเพิ่มกิเลสตัณหาหรือเพิ่มทุกข์ เพราะธรรมนั้นมีทั้งฝ่ายดี และฝ่ายชั่ว

รู้ไว้ล่วงหน้าอย่างนี้แล้ว เมื่อตั้งต้นผิด ก็จะได้กลับตัวทัน และเมื่อตั้งต้นถูกก็จะได้เร่งเดินหน้าต่อไปไม่รั้งรอ

๔๘

ธรรมะเหมือนแพข้ามฟาก

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย เป็นใจความพอสรุปได้ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! เราจักแสดงธรรม มีอุปมาดังเรือหรือแพข้ามฟากแก่พวกเธอเพื่อต้องการให้สลัดออก ไม่ใช่ต้องการให้ยึดถือ

ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนบุคคลผู้เดินทางไกลพบแม่น้ำขวางหน้า แต่ฝั่งข้างนี้มีภัยอันตราย ส่วนฝั่งข้างโน้นเป็นที่สบายปลอดภัย เรือหรือสะพานจะข้ามฝั่งก็ไม่มี บุคคลนั้นคิดว่าจะอยู่ช้าไม่ได้อันตราย

เขาจึงรวบรวมกิ่งไม้และใบไม้ เอามาผูกเป็นแพให้ลอยน้ำ แล้วใช้มือและเท้าพุ้ยน้ำด้วยความพยายาม จนข้ามแม่น้ำนั้นได้โดยปลอดภัย

เขาจึงคิดว่า แพนี้มีคุณแก่เรามาก เราอาศัยแพนี้จึงข้ามพ้นอันตรายได้ อย่ากระนั้นเลย เรายกเอาแพนี้ขึ้นทูนหัวไปด้วยเถิด แล้วเขาก็เอาแพนั้นทูนหัวเดินไป

ภิกษุทั้งหลาย! การกระทำของบุคคลนั้น ชื่อว่าทำไม่ถูกในหน้าที่ ทางที่ถูกนั้นเมื่อเขาอาศัยแพข้ามฝั่งได้แล้ว พึงยกแพขึ้นบกหรือเอาลอยไว้ในน้ำนั่นแหละ แล้วเดินไปแต่ตัวจึงชื่อว่าทำถูกหน้าที่ในแพนั้น แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย! เราแสดงธรรมมีอุปมาด้วยแพ เพื่อต้องการให้สลัดออก ไม่ใช่เพื่อให้ยึดถือก็ฉันนั้นแล เธอทั้งหลายรู้ถึงธรรมมีอุปมาด้วยแพ ที่เราแสดงแล้ว พึงละแม้ซึ่งธรรมทั้งหลาย จะป่วยกล่าวไปไยถึงฝ่ายอธรรมเล่า”

อลคัททูปมสูตร ๑๒/๒๑๙

ขยายความ

พระสูตรนี้ อยากจะขอร้องให้นักปฏิบัติธรรม ช่วยอ่านกันหลายๆ เที่ยว แล้วจับประเด็นหลักสำคัญให้ได้ว่าเป้าหมายอันสูงสุดของพระพุทธดำรัสนี้ อยู่ตรงไหน?

ถ้านักปฏิบัติจับได้และตีปัญหาแตกแล้ว การปฏิบัติธรรมก็จะง่ายยิ่งกว่าการ พลิกฝ่ามือ เสียอีก ที่บางท่านปฏิบัติธรรมยิ่งมากขึ้นเท่าไร ทั้งที่อยู่และจิตใจ ก็ดูเหมือนจะยิ่งรกรุงรังและจิตก็ขุ่นมัว หรือสกปรกลามกมากขึ้นเท่านั้น นั่นแสดงว่าการปฏิบัติธรรมเกิดการผิดพลาดขึ้นแล้ว

การปฏิบัติธรรมต้องมีขั้นตอน คือละความชั่ว ทำความดี แต่พอถึงขั้นสูงสุด ทั้งความชั่วและความดีก็ต้องละให้หมดจึงจะพบพระนิพพาน

๔๙

ศึกษาธรรมผิดเหมือนจับงูพิษที่หาง

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! บุรุษเปล่าบางพวกในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ (พระสูตร) เคยยะ (คำร้อยกรอง) เวยยากรณะ (คำร้อยแก้ว) คาถา (คำฉันท์) อุทาน (การเปล่งคำพูดด้วยความเบิกบานใจ) อิติวุตตกะ (การยกหัวข้อธรรมขึ้นอธิบายแล้วสรุป) ชาดก (อดีตชาติของพระพุทธเจ้า) อัพภูตธรรม (ธรรมที่น่าอัศจรรย์) เวทัลละ (การถาม-ตอบ)

บุรุษเปล่าเหล่านั้น เล่าเรียนธรรมนั้นแล้ว ย่อมไม่ไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ธรรมเหล่านั้นย่อมไม่สมควรแก่บุรุษเปล่าเหล่านั้น เขาเหล่านั้นย่อมเป็นผู้ข่มผู้อื่น โอ้อวด ยกตัว เหตุเพราะเรียนธรรมเหล่านั้นไม่ดี จึงไม่เป็นประโยชน์ แต่เป็นไปเพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน เพราะเหตุไร?

ภิกษุทั้งหลาย! เหมือนบุคคลต้องการหางูพิษ เที่ยวเสาะหางูพิษอยู่ เขาพบงูพิษใหญ่ แล้วเข้าจับที่หางของมัน งูพิษได้แว้งกัดบุคคลนั้นถึงตาย หรือทุกข์ปางตาย ข้อนั้นเพราะเหตุใด?

ภิกษุทั้งหลาย! การเล่าเรียนธรรมเหล่านั้น ด้วยการไม่ไตร่ตรองด้วยปัญญา ธรรมเหล่านั้นย่อมก่อให้เกิดทุกข์ เหมือนการจับงูพิษที่หาง ฉะนั้น”

อลคัททูปมสูตร ๑๒/๒๑๗

ขยายความ

พระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่กว้างขวางมาก จนทำให้บางคนท้อใจในการศึกษาและปฏิบัติ แต่ว่าถ้าเรารู้วิธี แล้วเราก็จะเห็นว่าไม่ยากหรือลำบาก ไม่ว่าในการศึกษาหรือปฏิบัติ

แม้แต่ของใช้บางอย่างที่เป็นวัตถุ ทั้งๆ ที่เห็นเขาใช้กันอยู่ บางคนก็ยังใช้ไม่เป็น เกิดอันตรายก็มีอยู่เสมอ แต่ถ้าเราศึกษาวิธีใช้ให้ถูกต้อง ก็จะมีแต่คุณไม่มีโทษ

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน ถ้าเรารู้หลักว่าธรรมะข้อไหนควรใช้ก่อน ข้อไหนควรใช้หลัง มันก็จะมีแต่คุณไม่มีโทษ

แต่ถ้าเราปฏิบัติไม่ถูกวิธี มันก็อาจเกิดโทษได้ และที่เกิดโทษนั้นก็มิใช่ว่าธรรมะให้โทษ แต่เป็นโทษที่เราใช้ไม่ถูกเอง เช่น รู้ธรรมะแล้ว ก็เที่ยวคุยทับถม ดูหมิ่นคนอื่น รังเกียจคนอื่น เอาเปรียบคนอื่น เป็นต้น

๕๐

หลักความเชื่อที่ถูกต้อง

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิคมของชาวกาลามะ ชื่อว่าเกสปุตตะ แคว้นโกศล ในสมัยนั้น ได้มีผู้อวดอ้างตัวในคุณวิเศษกันมาก จนชาวเกสปุตตะเอือมระอานักบวชมาก แต่ละพวกนอกจากจะอวดตัวแล้ว ยังพูดกดและดูหมิ่นลัทธิอื่นอีกด้วย เมื่อพระพุทธองค์เสด็จถึง มีชาวบ้านเกสปุตตะมาเฝ้า ทรงแสดงหลักความเชื่อ ๑๐ ประการ เป็นหลักตัดสิน คือ

๑. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามๆ กันมา
๒. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบๆ กันมา
๓. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ
๔. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
๕. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรก
๖. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุมาน
๗. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล
๘. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
๙. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

๑๐. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

ต่อเมื่อใด รู้และเข้าใจด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศล เป็นกุศล มีโทษหรือไม่มีโทษ เป็นต้นแล้ว จึงควรละหรือควรปฏิบัติ ตามที่รู้และเข้าใจนั้น

เกสปุตตสูตร ๒๐/๒๑๒

ขยายความ

พระสูตรนี้ มักจะถูกนำมาอ้างกันมาก แต่มักจะอ้างไม่ตลอดสาย คืออ้างแต่ว่าไม่ให้เชื่อตำรา แต่ไม่ได้ดูบทสรุปที่ว่า "ต่อเมื่อใดรู้และเข้าใจด้วยตนเองว่า..."

พระสูตรนี้ท่านมิได้ห้ามมิให้เชื่อ แต่ท่านให้เชื่อด้วยมีปัญญาประกอบด้วย มิฉะนั้นความเชื่อต่างๆ ก็จะไม่พ้น **"ความงมงาย"** ถ้าพระสูตรนี้ไม่ให้เชื่ออะไรแล้ว เราก็ต้องไม่เชื่อพระสูตรนี้ด้วย เพราะพระสูตรนี้ก็เป็นตำราเหมือนกันมิใช่หรือ?

ดังนั้น เมื่อฟังหรืออ่านอะไรมา จึงไม่ควรทำตนเป็นคน "กระต่ายตื่นตูม" เอะอะโวยวาย พลอยให้คนที่เขารู้น้อยพลอยเสียประโยชน์ไปด้วย การใคร่ครวญพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ จึงเป็นคุณสมบัติของชาวพุทธที่ดี พึงมีไว้ประจำตนตลอดไป

๕๑

หลักการฟังคำพูดของผู้อื่น

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ครั้งนั้นแล ทรงเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วได้ตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่น จะพึงกล่าวกับพวกเธอมีอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควร

๒. กล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริง

๓. กล่าวด้วยคำอ่อนหวานหรือหยาบคาย

๔. กล่าวด้วยคำมีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์

๕. กล่าวด้วยจิตเมตตาภายในหรือประสงค์ร้าย

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อผู้อื่นจะพูดด้วยประการใดๆ ก็ตาม พวกเธอพึงตั้งจิตอย่าให้แปรปรวน เราจะไม่พูดจาสิ่งที่ลามก เราจะสงเคราะห์ผู้อื่นด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์ เราจะต้องมีเมตตาจิต ไม่มีความโกรธภายในใจ เราจะแผ่เมตตาจิตไปให้บุคคลนั้น เราจะต้องแผ่เมตตาจิตไปไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปตลอดโลก ทุกทิศทุกทาง

ภิกษุทั้งหลาย! หากจะมีพวกโจรผู้มีความประพฤติต่ำช้า เอาเลื่อยอันมีที่จับสองข้าง มาเลื่อยอวัยวะใหญ่น้อยในร่างกายของเธอ ด้วยการกระทำของพวกโจรนั้น ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใด มีจิตคิดร้ายต่อโจรเหล่านั้น ภิกษุหรือภิกษุณีรูปนั้นไม่ชื่อว่าเป็นผู้ทำตามคำสั่งสอนของเรา เพราะเหตุที่อดกลั้นไว้ไม่ได้นั้น

ภิกษุทั้งหลาย! แม้เพราะเหตุนั้น พวกเธอพึงปฏิบัติอย่างนี้ว่า จิตของเราจะไม่แปรปรวน เราจะไม่พูดคำที่ลามก เราจะอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยสิ่งเป็นประโยชน์ เราจะมีเมตตาจิตไม่มีความโกรธภายใน เราจะแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคลเหล่านั้นและบุคคลทั่วไปอันไพบูลย์ ใหญ่ยิ่ง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวรไม่มีพยาบาทไปตลอดโลก ทุกทิศทุกทาง ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตนั้น ดังนี้”

กกจูปมสูตร ๑๒/๒๑๐

ขยายความ

พระสูตรนี้ ทรงมุ่งให้สาวกรับฟังคำพูดของผู้อื่นทุกประเภท ไม่ว่าจะพูดดีหรือพูดร้าย อ่อนหวานหรือหยาบคาย ให้เรามีจิตเมตตาอยู่ตลอดเวลา หักห้ามโทสะเมื่อได้ฟังคำหยาบคายหรือไม่เป็นที่สบอารมณ์ เพื่อระงับเวรอันจะเกิดจากความอาฆาตพยาบาทนั้น

ทรงสั่งสอนถึงกับว่า ถ้ามีพวกโจรมาเลื่อยท้องไส้ของเราอยู่ แม้จะเจ็บปวดเจียนขาดใจตาย ก็ยังต้องแผ่เมตตาจิตให้พวกโจร จะป่วยกล่าวไปไยถึงคำพูดที่ไม่เจ็บปวดร่างกายเล่า หากเรามีจิตคิดโกรธแม้แต่น้อยหนึ่ง เราก็ไม่ได้ชื่อว่าเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้า

คำสอนตอนนี้ ถ้าใครพยายามปฏิบัติตามได้ในชาตินี้ ก็จะไม่มีภัยเวรเลย ถ้าล่วงลับดับขันธ์ ก็หวังสุคติ โลก สวรรค์ได้แน่นอน แต่ข้อสำคัญมันทำยากนี่สิ จะทำอย่างไร? ก็ตอบได้แบบ “กำปั้นทุบดิน” ว่า ต้องทำบ่อยๆ ทำให้มากๆ เมื่อเราทำบ่อย ทำมาก ความยากมันก็จะหมดไป ไม่เชื่อก็ลองดูได้

เรื่องความดีความชั่ว ใครๆ ก็รู้กันอยู่เต็มอกว่า ทำดีแล้วต้องได้ดีแน่ ทำชั่วแล้ว มันก็ต้องได้รับผลของความชั่วแน่ แต่มันไปยากที่ใจมันไม่อยากทำดี แถมยังยินดีในการทำชั่วเสียอีก

ในทางพระท่านจึงว่า ธรรมชาติของจิตมันชอบคิดในทางต่ำ เหมือนน้ำย่อมมีปกติชอบไหลลงไปสู่ที่ต่ำเสมอ แต่เพราะเรารู้ว่า ความดีมีผลเป็นความสุข ความชั่วมีผลเป็นความทุกข์ คนเราจึงต้องฝืนใจทำความดี และฝืนใจละเว้นไม่ทำชั่ว ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพราะคนเรามีความรักตน หวังเพื่อให้ตนมีความสุขดังนี้แล

๕๒

พุทธวิธีแก้ความหวาดกลัว

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสเล่าถึงสงครามระหว่างเทวดากับอสูร ในการทำสงครามนั้น ถ้าเกิดความสะดุ้งหวาดกลัวขึ้น ท่านแนะให้ดูยอดธงของหัวหน้าเทวดา แล้วความหวาดกลัวจะหายไป

ครั้นแล้ว ได้ทรงแนะวิธีแก้ความหวาดกลัว สำหรับภิกษุผู้บำเพ็ญสมณธรรมในป่าว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! หากความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี พึงบังเกิดขึ้นแก่พวกเธอผู้อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ที่นั้นพวกเธอพึงตามระลึกถึงเรา พึงตามระลึกถึงพระธรรม พึงตามระลึกถึงพระสงฆ์ เพราะเมื่อระลึกถึงเรา ระลึกถึงพระธรรม และระลึกถึงพระสงฆ์อยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้งจะหายไป เพราะว่าพระตถาคตเป็นผู้หมดราคะ โทสะ และโมหะแล้ว จึงไม่กลัว ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง และไม่หนี"

ธชัคคสูตร ๑๕/๓๐๔

ขยายความ

ความหวาดกลัวเกิดจากความหวั่นไหวทางจิต ถ้าจิตมีความเชื่อมั่น มีความมั่นใจในคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมจะระงับความหวาดกลัวได้ ภิกษุมีศีลบริสุทธิ์ ย่อมไม่หวาดกลัว ผู้เสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีความยึดมั่นถือมั่น ก็ไม่มีความหวาดกลัว

ในทางโลก ผู้ที่มีความรักในระหว่างเพศรุนแรง ผู้มีความโกรธรุนแรง หรือมีความหลงงมงาย ก็ย่อมจะไม่หวาดกลัวต่อภัยอันตรายใดๆ แม้ผู้มีกิเลสและตัณหายังบรรเทาความหวาดกลัวได้ ไฉนผู้หวังคุณธรรมเบื้องสูง จะละความหวาดกลัวไม่ได้เล่า

พระสูตรนี้ ทรงแนะให้ยึดเอาคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวพุทธเรา โดยปกติเราก็มีศรัทธาต่อคุณพระทั้ง ๓ อยู่แล้ว แต่เมื่อตกอยู่ในระหว่างความหวาดกลัว เราก็จะต้องระลึกให้มากและให้มั่นเข้าไว้ ก็จะระงับความหวาดกลัวได้

ถ้ายังไม่หายอีก ก็ลองสละตัวตนดูสิ ถอนความยึดถือในตัวตนของตนออกให้หมด ให้จิตได้สัมผัสกับความว่าง คือว่างจากตัวตนและของๆ ตน ขอให้ทำจิตให้ว่างจริงๆ เถอะ รับรองว่าหายกลัวได้แน่

๕๓

ปฏิจจสมุปบาท

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ถึงเรื่องปฏิจจสมุปบาท คือสภาพที่ต้องอาศัยกันเกิดขึ้น ไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขาร เพราะสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชรา มรณะ โสกปริเทวะ ทุกขโทมนัสและอุปายาส ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ นี้เราจึงเรียกว่าปฏิจจสมุปบาท

ก็เพราะอวิชชานั่นแหละดับโดยไม่เหลือ สังขารจึงดับ ฯลฯ อุปายาสจึงดับ"

เทศนาสูตร ๑๖/๑

ขยายความ

ในบรรดาความทุกข์ทั้งหลายแหล่ของมนุษย์เรา เมื่อรวมลงแล้วก็มีต้นเหตุมาแต่อวิชชาคือความไม่รู้ หรือความโง่ สิ่งใดที่เราไม่รู้เราก็ย่อมจะทำผิดพลาดเหมือนคนตาบอด ตั้งแต่ระดับต่ำ คือเรื่องปากท้องจนถึงระดับสูงคือความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวงเป็นที่สุด เพราะเหตุแห่งความไม่รู้ คนเราจึงทำอะไรด้วยความผิดพลาด แล้วก็รับผลแห่งความผิดพลาดนั้น ที่ออกมาในรูปของความทุกข์นานาประการ

การดับเหตุแห่งความทุกข์โดยสิ้นเชิงนั้น เราจะต้องค้นหาให้พบปมหรือเงื่อนต้นก่อน เมื่อแก้ที่ต้นเหตุแล้วปลายเหตุก็จะหายไปเอง **ไม่มีความทุกข์สิ่งใดที่เกิดโดยไม่มีเหตุ** ไม่มีเหตุใกล้ก็ต้องมีเหตุไกล วิธีดับทุกข์สายปฏิจจสมุปบาท เราจะดับที่อวิชชาก็ได้ ดับที่ผัสสะก็ได้ ดับที่เวทนาก็ได้ ดับที่ตัณหาก็ได้ เมื่อตอนใดตอนหนึ่งขาด สายแห่งทุกข์ก็ขาด **เมื่อเหตุแห่งความทุกข์ขาด ความทุกข์ก็ดับ**

ข้อสำคัญในการดับทุกข์ เราจะต้องทำให้จริง และต้องทำให้ต่อเนื่อง เหมือนการรักษาโรค ก็ต้องรักษาให้มันจริง และรักษาให้ต่อเนื่อง รักษาบ้างไม่รักษาบ้าง ทำๆ หยุดๆ โรคมันก็จะ “ดื้อยา” การรักษาก็ย่อมจะไม่ได้ผล

เหนือสิ่งอื่นใด ปัญญาหรือวิชชา เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าคนขาดปัญญาเพียงอย่างเดียว ยิ่งแก้มันก็จะยิ่งทุกข์ เหมือนการกินเหล้าดับทุกข์นั่นแหละ ยิ่งกินมากขึ้นเท่าไร ความทุกข์ก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

๕๔

การให้ทานที่ได้รับผลต่างกัน

พระเจ้าปายาสิผู้ครองนคร ที่ขึ้นกับพระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นมิจฉาทิฏฐิ คือเห็นว่า โลกหน้าไม่มี ผลของการทำความดีและความชั่วไม่มี แต่พระกุมารกัสสปได้เทศนาทางถูกให้ฟัง จนเจ้าปายาสิกลับเป็นสัมมาทิฏฐิ และได้บริจาคทานเป็นประจำ

แต่การบริจาคทานนั้น พระเจ้าปายาสิ ให้ทานโดยไม่เคารพ ไม่ให้ทานด้วยมือของตน ให้ทานด้วยความไม่นอบน้อม ให้ทาน อย่างทิ้งให้ พระเจ้าปายาสิได้มอบหมายให้อุตตรมาณพผู้เป็นบ่าวให้เป็นผู้ให้ทานแทน

ส่วนอุตตรมาณพนั้น ได้ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานด้วยมือของตน ให้ทานด้วยความนอบน้อม มิได้ให้ทานอย่างทิ้งให้

ผลปรากฏว่า หลังจากบุคคลทั้งสองได้ละจากโลกนี้ไปแล้ว พระเจ้าปายาสิได้ไปเกิดในวิมานชื่อ “เสรีสกะ” ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นต่ำสุดในบรรดาสวรรค์ทั้งหมด และวิมานนั้นยังว่างเปล่า ไม่มีเครื่องประดับประดาอะไรเลยและไม่มีนางฟ้าเป็นบริวารแวดล้อมด้วย

ส่วนอุตตรมาณพได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งสูงกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชหนึ่งชั้น และพรั่งพร้อมด้วยยศและบริวารเป็นอันมาก

ปายาสิราชัญญสูตร ๑๐/๓๐๗

ขยายความ

พระสูตรนี้ เป็นเครื่องเปรียบเทียบถึงผลของการให้ทานที่นับว่าชัดเจนมาก คือ พระเจ้าปายาสิเป็นเจ้าของทาน ส่วนอุตตรมาณพเป็นผู้บริการทาน พระเจ้าปายาสิไม่เคารพทาน แต่อุตตรมาณพเคารพทาน แม้ว่าทานนั้นมิใช่ของตนก็ตาม นอกจากจะทำตามคำสั่งของนายแล้ว เขายังทำด้วยความศรัทธาและเลื่อมใสอีกด้วย

ฉะนั้น **การทำบุญทำทานในทางศาสนา ของจะมากหรือน้อยไม่สำคัญ สำคัญที่ใจคือความเลื่อมใสและศรัทธา** ถ้ายังไม่เกิดศรัทธา ยังไม่มีความเลื่อมใส ก็อย่าทำดีกว่า ถ้าขืนทำในขณะนั้น นอกจากผลทานจะน้อยแล้ว ผลที่ได้รับก็จะกระดำกระด่าง คือได้ทั้งบุญและบาปคละเคล้ากันไป

ดังนั้น **ก่อนให้ทานทุกครั้ง จะต้องมีความดีใจ กำลังให้ก็เลื่อมใส และเมื่อให้แล้วก็ต้องปลื้มใจ** ทานนั้นจึงจะจัดว่ามีอานิสงส์มากหรือมีผลมาก

๕๕

การให้ทานที่ต่างระดับ

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

ครั้งนั้นแล ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถาม ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า

“คฤหบดี! ในตระกูลของท่าน ยังให้ทานอยู่บ้างหรือไม่หนอ?”

ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในตระกูลของข้าพระองค์ยังให้ทานอยู่ แต่ทานนั้นเป็นของเศร้าหมอง เป็นปลายข้าวมีน้ำผักดองเป็นที่สอง”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“คฤหบดี! คนให้ทานอันเศร้าหมอง หรือประณีตก็ตาม แต่ให้ทานนั้นโดยไม่เคารพ ไม่ทำความนอบน้อมให้ไม่ให้ด้วยมือของตนเอง ให้ของที่เหลือ ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรมให้ทาน

ผู้ให้ทานนั้นๆ ย่อมบังเกิดในตระกูลใดๆ ในตระกูลนั้นๆ จิตของผู้ให้ทานย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคทานอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี

แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้น คือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็ไม่เชื่อฟัง ไม่เงี่ยหูฟัง ส่งจิตไปที่อื่นเสีย

ข้อนั้นเพราะเหตุไร?

ทั้งนี้เป็นเพราะผลแห่งกรรม ที่ตนกระทำโดยไม่เคารพ

คฤหบดี! บุคคลให้ทานอันเศร้าหมอง หรือประณีตก็ตาม แต่ให้ทานนั้นโดยเคารพ ทำความนอบน้อมให้ ให้ด้วยมือของตนเอง ให้ของที่ไม่เหลือ (เดน) เชื่อกรรมและผลของกรรมให้ทาน

ผู้ให้ทานนั้นๆ บังเกิดในตระกูลใดๆ ในตระกูลนั้นๆ จิตของผู้ให้ทานย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดีย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคทานอย่างดี ย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี

แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้น คือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็เชื่อฟังดี เงี่ยหูฟัง ไม่ส่งจิตไปที่อื่น

ข้อนั้นเพราะเหตุไร?

ทั้งนี้เป็นเพราะผลแห่งกรรม ที่ตนกระทำโดยเคารพ

คฤหบดี! เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพราหมณ์ชื่อเวลาม พราหมณ์ ผู้นั้นได้ให้ทานเป็นมหาทานอย่างนี้ คือ

ได้ให้ถาดทองที่เต็มด้วยรูปิยะ ๘๔,๐๐๐ ถาด

ถาดรูปิยะที่เต็มด้วยทอง ๘๔,๐๐๐ ถาด

ถาดสำริดที่เต็มด้วยเงิน ๘๔,๐๐๐ ถาด

ให้ช้าง ๘๔,๐๐๐ เชือก มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธงทองคลุมด้วยข่ายทอง

ให้รถ ๘๔,๐๐๐ คัน หุ้มด้วยหนังราชสีห์ หนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง ผ้ากัมพลเหลือง มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธงทองคลุมด้วยข่ายทอง

ให้แม่โคนม ๘๔,๐๐๐ ตัว มีน้ำนมไหลสะอาด ให้ภาชนะเงินรองน้ำนม

ให้หญิงสาว ๘๔,๐๐๐ คน ประดับด้วยแก้วมณีและแก้วกุณฑล

ให้บัลลังก์ ๘๔,๐๐๐ ที่ ลาดด้วยผ้าโกเชาว์ ลาดด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดมีสัณฐานเป็นช่อดอกไม้ มีเครื่องลาด

อย่างดี ทำด้วยหนังชะมด มีเครื่องลาดเพดาน มีหมอนข้างแดงทั้งสอง

ให้ผ้า ๘๔,๐๐๐ โกฏิ เป็นผ้าเปลือกไม้ ผ้าแพร ผ้าฝ้ายเนื้อละเอียด จะป่วยกล่าวไปใยถึงข้าว น้ำ ของเคี้ยว ของบริโภค เครื่องลูบไล้ ที่นอน ไหลไปเหมือนแม่น้ำ

คฤหบดี! ก็ท่านพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า สมัยนั้น ผู้อื่นไม่ใช่เวลามพราหมณ์ ผู้ที่ให้ทานเป็นมหาทานนั้น

คฤหบดี! แต่ท่านไม่ควรเห็นอย่างนี้ สมัยนั้น เราเป็นเวลามพราหมณ์ เราได้ให้ทานนั้นเป็นมหาทาน ก็ในทานนั้นไม่มีใครเป็นพระทักขิเณยยบุคคล ใครๆ ไม่ชำระทักขิณานั้นให้หมดจด

คฤหบดี! ทานที่บุคคลเชื้อเชิญท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่าทานที่เวลามพราหมณ์ให้แล้ว

ทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิร้อยท่านบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิผู้เดียวบริโภค

ทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระสกทาคามีผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิร้อยท่านบริโภค

ทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระสกทาคามีร้อยท่านบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระสกทาคามีผู้เดียวบริโภค

ทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระอนาคามีผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระสกทาคามีร้อยท่านบริโภค

ทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระอนาคามีร้อยท่านบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระอนาคามีผู้เดียวบริโภค

ทานที่บุคคลถวาย ให้พระอรหันต์ผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้พระอนาคามีร้อยท่านบริโภค

ทานที่บุคคลถวาย ให้พระอรหันต์ร้อยท่านบริโภค มีผลมากกว่าถวายให้พระอรหันต์รูปเดียวบริโภค

ทานที่บุคคลถวาย ให้พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปเดียวบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวาย ให้พระอรหันต์ร้อยรูปบริโภค

ทานที่บุคคลถวาย ให้พระปัจเจกพุทธเจ้าร้อยรูปบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวาย ให้พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปเดียวบริโภค

ทานที่บุคคลถวาย ให้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ารูปเดียวบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวาย ให้พระปัจเจกพุทธเจ้าร้อยรูปบริโภค

ทานที่บุคคลถวาย ให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขบริโภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวาย ให้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ารูปเดียวบริโภค

การที่บุคคลสร้างวิหารถวายสงฆ์ ผู้มาจากจาตุรทิศ มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวาย ให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขบริโภค

การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลสร้างวิหารถวายสงฆ์ อันมาจากจาตุรทิศ

การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท ๕ คือ การงดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นฐานะแห่งความประมาท มีผลมากกว่า การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ

การที่บุคคลเจริญเมตตาจิต โดยที่สุดแม้เพียงเวลาสูดดมของหอม มีผลมากกว่า การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท ๕ คือ การงดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา...

คฤหบดี! ทานที่บุคคลเชื้อเชิญ ให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่ามหาทานที่เวลามพราหมณ์ให้แล้ว...

การที่บุคคลเจริญเมตตาจิต โดยที่สุดแม้เพียง (ชั่ว) เวลาสูดดมของหอม มีผลมากกว่า การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท (๕) คือ การงดเว้นจากปาณาติบาต...

และการที่บุคคลเจริญอนิจจสัญญา (กำหนดหมายถึงความไม่เที่ยงแห่งสังขาร) แม้เพียง (ชั่ว) เวลาลัดนิ้วมือ มีผลมากกว่า การที่บุคคลเจริญเมตตาจิต โดยที่สุดแม้เพียง (ชั่ว) เวลาสูดดมของหอม

เวลามสูตร ๒๓/๓๖๐

ขยายความ

พระสูตรนี้ เป็นพระสูตรที่สำคัญอีกสูตรหนึ่ง ควรอ่านด้วยความพินิจพิเคราะห์ให้ดี ถ้าเข้าใจสูตรนี้ดีและถูกต้อง ท่านก็จะไม่ปฏิบัติติดตันอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่ง แต่จะให้ทานที่เลื่อนชั้นทางจิตไปโดยลำดับ

แต่ถ้าอ่านไม่เข้าใจ มิจฉาทิฏฐิอาจเข้าครอบงำจิตได้ คืออาจเลิกให้ทานทำบุญทุกประเภท แล้วไปเจริญเมตตาหรือ

อนิจจสัญญาแทนก็เป็นได้ เพราะมีอานิสงส์มากกว่าสูงกว่า และไม่ต้องใช้เงินเลยแม้แต่แดงเดียว แต่ระวังจะหัวโตตัวลีบนะ!

เวลามสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยผลแห่งการให้ทานที่สูงขึ้นไปตามลำดับ โดยอาศัยบุคคลที่มีศีล และมีคุณธรรมมากขึ้นไปตามลำดับ แต่ก็น่าทึ่งว่า ในระดับทานที่มีค่าสูงสุดกลับอยู่ในตัวเราเอง นั่นคือ **การถึงพระรัตนตรัย การรักษาศีล ๕ การเจริญเมตตาจิต** และ**การเจริญอนิจจสัญญา** ตามลำดับ ว่ามีอานิสงส์สูงสุดกว่าทานใดๆ

เรื่องนี้ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก ถ้าไม่พินิจให้รอบคอบ อาจเกิดมิจฉาทิฏฐิได้ง่าย เพราะเมื่อบางคนเห็นว่าทานเป็นของต่ำสู้เจริญเมตตา หรือเจริญอนิจจสัญญาไม่ได้ ก็เลยเลิกให้ทานเสีย มาเจริญแต่เมตตาหรืออนิจจสัญญาก็พอ

ถ้าใครขืนทำอย่างนี้ ก็อันตรายมาก การสร้างทานบารมีก็ต้องตัดทิ้งไป เพราะเป็นของต่ำกว่าการเจริญเมตตา นี่จุดที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ ที่จะให้เกิดมิจฉาทิฏฐิ หรือสัมมาทิฏฐิอยู่ที่ตรงนี้

ในพระสูตรนี้ ท่านแสดงความต่างกันระหว่างวัตถุกับธรรมะ หรือรูปธรรมกับนามธรรม ไม่ได้แยกให้เห็นเป็นขั้นตอนเหมือนทาน ศีล ภาวนา หรือศีล สมาธิ ปัญญา

ที่จริงในพระสูตรนี้ตอนต้น เป็นเรื่องของทานฝ่ายวัตถุล้วนๆ แต่ทรงเปรียบเทียบผลของทานที่สูงขึ้นไปตามลำดับ จนถึงสุดท้ายไม่ต้องใช้วัตถุถวายทานเลย แต่ให้มาจัดการที่ตัวเองแทน

ว่าโดยข้อเท็จจริงแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้ามี ๓ ระดับ คือ ทาน ศีล และภาวนา นี่เป็นแนวของชาวบ้านที่จะต้องทำให้ได้ครบทุกขั้นตอน กล่าวคือทานก็ต้องให้ ศีลก็ต้องรักษา และภาวนาก็ต้องเจริญ เหตุผลก็เพราะว่า

คนเรามีทั้งกายและจิต คือมีทั้งส่วนที่เป็นรูปและเป็นนาม การพัฒนาคนก็ต้องพัฒนาพร้อมกันไปทั้งส่วนที่เป็นรูปและส่วนที่เป็นนาม จะทำเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งย่อมไม่สำเร็จประโยชน์ครบวงจร คือไม่อาจที่จะดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง

เพราะในแต่ละส่วนนั้น ไม่อาจจะเอาส่วนใดมาแทนกันได้ นั่นคือจะเอาทานไปแทนศีล หรือเอาภาวนาไปแทนทานหรือศีลก็ไม่ได้ทั้งนั้น แต่ละอย่างมีความสำคัญเฉพาะของมันเอง

ในการปฏิบัติธรรมทางศาสนา เราจึงควรทำพร้อมๆ กันไป คือ ทานก็ให้ ศีลก็รักษา และภาวนาก็ต้องเจริญควบคู่กันไป เมื่อถึงคราวจะได้รับผล เราก็ย่อมจะได้รับอานิสงส์ครบถ้วน คือ เป็นคนมั่งมีทรัพย์สินบริวาร (ทาน) มีร่างกายสวยงามหรือสมบูรณ์ (ศีล) มีสติปัญญาหรือความรู้ดี (ภาวนา)

ก็เพราะเหตุที่คนเราส่วนมาก ทำกิจพระศาสนาไม่ครบวงจร จึงเกิดมาในชาตินี้ ไม่ค่อยจะครบถ้วนทุกอย่าง เช่น บางคนยากจนแต่มีสติปัญญาดี บางคนร่ำรวยแต่โง่เขลา เป็นต้น

ดังนั้น การปฏิบัติศาสนกิจ เราจึงควรทำให้ครบทุกแขนง และทำให้เกิดการสมดุลกัน เมื่อยามที่เราจะได้รับผล เราก็จะได้รับผลอย่างครบถ้วน ไม่มีการขาดตกบกพร่อง กล่าวคือ รวยด้วย สวยด้วย และสติปัญญาก็ดีด้วย

เพื่อให้เกิดความกระจ่างยิ่งขึ้น ขอเปรียบเทียบความต่างแห่งทานที่สูงขึ้นไปตามลำดับ ดังนี้

- ให้ทานต่างๆ อย่างละ ๘๔,๐๐๐ ที่
- ให้ทานแก่ท่านผู้เป็นสัมมาทิฏฐิ (พระโสดาบัน)
- ให้ทานแก่พระอริยเจ้า ๓ ประเภท
- ให้ทานแก่สงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ
- การรักษาศีล ๕ ข้อได้
- การแผ่เมตตาจิตชั่วสูดดมของหอม
- การเจริญอนิจจสัญญาชั่วสูดดมของหอม

โปรดพิจารณาดูเถิดว่า การให้ทานวัตถุแก่คนทั่วไป อานิสงส์ก็มีไปอย่างหนึ่ง คือน้อยที่สุด (แม้จะใช้ของมากก็ตาม) การให้ทานแก่ผู้ที่มีสัมมาทิฏฐิ ก็เลื่อนขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง

การถวายทานแด่พระอริยเจ้า ตลอดจนพระปัจเจกพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้า ก็สูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง

แต่ทั้งหมดนี้ก็ยังเป็นสิ่งภายนอกอยู่ คือยังไม่ได้พัฒนาตนเองโดยตรงเลย จนมาถึงขั้นถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ ก็เริ่มใกล้ชิดตัวมาตามลำดับ

พอรักษาศีล ๕ ก็เริ่มฝึกหัดกายและวาจาก่อน พอมาแผ่เมตตาก็เข้าสู่ใจ คือการพัฒนาจิต พอมาถึงขั้นนี้ อย่าว่าแต่จะล่วงศีล ๕ เลย แม้แต่จะเพียงคิดก็ทำไม่ได้แล้ว

การเจริญเมตตาจิต จึงเป็นการพัฒนาทั้งรูปธรรมและนามธรรม คือสามารถควบคุมกาย วาจา และใจได้แล้ว คนเราถ้าควบคุมใจไว้ได้แล้ว มันก็เท่ากับควบคุมทุกสิ่งได้หมดสิ้น

การปฏิบัติธรรมขั้นสูงสุดของคน ก็คือการละตัวตนสัตว์บุคคลต่างๆ ด้วยการเจริญอนิจจสัญญา คือ การกำหนดหมายถึง ความไม่เที่ยงแห่งสังขารทั้งปวงหมดทุกสิ่งในโลก ถ้าปฏิบัติได้ก็อยู่เหนือโลก คือเป็นพระอรหันต์แล้ว

แต่ก็อย่าลืมว่า คนเรามันจะต้องก้าวมาตามลำดับขั้นอยู่ๆ จะกระโดดขึ้นไปคว้ายอดเลยนั้น มันออกจะเสี่ยงเกินไป ถ้าได้ก็ดี ถ้าไม่ได้มันจะตายเอานา ดังนั้นทานวัตถุจึงทิ้งไม่ได้ ไม่ว่าเราจะปฏิบัติอยู่ในขั้นไหน

ข้อที่พึงสังวรก็คือ การกระทำกิจพระพุทธศาสนาทุกระดับ ขอให้มีการเลื่อนขั้นบ้าง อย่าย่ำเท้าอยู่กับที่มันจะอดเชยของวิเศษ นั่นก็คือ ขอให้ทำไปทุกๆ ขั้นตอนทำมากทำน้อยเราไม่ว่ากันอยู่แล้ว

ที่น่าเป็นห่วงก็คือ คนให้ทาน มักจะพอใจให้ทานอยู่อย่างเดียวตลอดชีวิต คนรักษาศีล ก็รักษาแต่ศีล ไม่ยอมก้าวขึ้นมาภาวนาสมาธิและวิปัสสนาบ้างเลย มันเลยในชั่วชีวิตจึงไม่มีการพัฒนาเลย คือกิเลสตัณหามันไม่เบาบาง

ผู้ที่สนใจการเจริญภาวนา ก็มักจะไม่สนใจทานหรือศีล เห็นว่าเป็นของต่ำ จึงเกิดการขาดสมดุล มันจึงดับทุกข์ไม่ได้

๕๖

การให้ทานเพื่อเลื่อนชั้นทางจิต

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ฝั่งสระโบกขรณีคัดคราเมืองจัมปา พระสารีบุตรได้พาพวกอุบาสกชาวนครจัมปาเข้าเฝ้าและทูลถามปัญหา ถึงผลของทานที่มีผลมาก และมีอานิสงส์มาก พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบ และทรงแสดงผลของทานตามลำดับ ดังนี้

๑. คนบางคนในโลกนี้ มีความหวังแล้วให้ทาน มีจิตผูกพันในทาน มุ่งการสั่งสมทาน ด้วยคิดว่าเราตายไปจะได้รับผลของทานนี้ เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นจาตุมหาราช เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๒. คนบางคนในโลกนี้ ไม่มีความหวังแล้วให้ทาน ไม่มีจิตผูกพันในผลของทาน ไม่มุ่งการสั่งสมทาน ไม่คิดว่าตายแล้วจะได้รับผลของทานนี้ แล้วจึงให้ทาน แต่ให้ทานด้วยคิดว่าทานเป็นของดี เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นดาวดึงส์ เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๓. คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า ทานเป็นของดี แต่ให้ทานด้วยคิดว่า บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย เคยให้เคยทำมา เราก็ไม่ควรทำให้เสียประเพณี แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นยามา เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๔. คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย เคยให้เคยทำมา แต่ให้ทานด้วยคิดว่า เราหุงหากิน พวกนักบวชเหล่านี้ไม่ได้หุงหากิน เราหุงหากินได้ จะไม่ให้ทานแก่ท่านผู้ไม่หุงหา ดูเป็นการไม่สมควร แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นดุสิต เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๕. คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เราหุงหากินได้ แต่นักบวชเหล่านี้หุงหากินไม่ได้ จึงให้ทาน แต่ให้ทานด้วยคิดว่า เราจะเป็นผู้บริจาคทาน เหมือนฤๅษีต่างๆ ในอดีต แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นนิมมานรดี เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๖. คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เราจะเป็นผู้บริจาคทาน เหมือนฤๅษีต่างๆ ในอดีต แต่ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อเราให้ทานอย่างนี้ จิตจะเลื่อมใส เกิดความปลื้มใจและโสมนัส แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๗. คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อเราให้ทานอย่างนี้ จิตจะเลื่อมใส แต่ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต คือเพื่อเลื่อนชั้นทางจิต แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นพรหม เมื่อสิ้นกรรมแล้ว ก็ไม่ต้องกลับมา คือไม่ต้องกลับมาสู่โลกนี้อีกแล้ว

นี้แล เป็นเหตุและปัจจัย ที่คนบางคนในโลกนี้ ให้ทานแล้วจึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก

ทานสูตร ๒๓/๕๙

ขยายความ

ท่านผู้อ่านโปรดพิจารณาดูว่า การให้ทานของท่านที่แล้วมาอยู่ใน ๗ ข้อนี้หรือไม่? และข้อไหนที่ท่านปฏิบัติเป็นประจำ? ท่านเคยสังเกตบ้างหรือไม่ว่า การให้ทานแต่ละครั้ง มีการเปลี่ยนแปลงทางจิต เกิดขึ้นบ้างหรือไม่?

ตามปกติคนเราทำสิ่งใด ก็ย่อมจะมีความหวังในสิ่งนั้น แต่การให้ทานทางพุทธศาสนานี่ค่อนข้างประหลาด คือยิ่งหวังยิ่งได้น้อย ถ้าทำทานด้วยไม่มีความหวังเลย คือหมดตัวตนที่จะหวัง ยิ่งจะได้ผลทานหมดเลย คือนับประมาณไม่ได้

(๕๗)

ผลแห่งทานขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้รับ

ครั้งนั้นแล วัจฉโคตรปริพาชก ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค

ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่งลง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า พระสมณโคดมตรัสว่า

พึงให้ทานแก่เราคนเดียว ไม่ควรให้แก่คนอื่นๆ

พึงให้แก่สาวกของเรานี้แหละ ไม่ควรให้ทานแก่สาวกของคนอื่นๆ

ทานที่ให้แก่เราเท่านั้นมีผลมาก ทานที่ให้แก่คนอื่นๆ หามีผลมากไม่

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนเหล่าใดกล่าวอย่างนี้ ชนเหล่านั้น ชื่อว่าได้กล่าวตามที่พระโคดมตรัสละหรือ?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

วัจฉะ! ผู้ใดกล่าวเช่นนั้น ได้ชื่อว่าไม่กล่าวตามที่เราพูด ทั้งกล่าวตู่เราด้วยคำอันไม่ดี ไม่เป็นจริง

วัจฉะ! ผู้ใดแล ห้ามผู้อื่นซึ่งให้ทานอยู่ ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมกระทำอันตรายแก่วัตถุ ๓ อย่าง หรือเป็นโจรดักปล้นวัตถุ ๓ อย่างคือ

๑. ย่อมทำอันตรายแก่บุญของทายก (ผู้ให้ทาน)

๒. ย่อมทำอันตรายแก่ลาภของปฏิคาหก (ผู้รับทาน)

๓. ตนของบุคคลนั้น ย่อมเป็นอันถูกกำจัด และถูกทำลายก่อนทีเดียวแล

วัจฉะ! ก็เราพูดดังนี้ว่า

ผู้ใดสาดน้ำล้างภาชนะ หรือน้ำล้างขันไป แม้สัตว์ซึ่งอาศัยอยู่ที่บ่อน้ำคลำ หรือบ่อโสโครกข้างประตูบ้าน ด้วยตั้งใจว่า

'ขอสัตว์ที่อาศัยอยู่ที่นั้น จงยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยสิ่งนั้นเถิด' ดังนี้

วัจฉะ! เรากล่าวกรรม ซึ่งมีการสาดน้ำล้างภาชนะนั้น เป็นเหตุว่า เป็นที่มาแห่งบุญ แล้วจะป่วยกล่าวไปใยถึง การให้ทาน ในสัตว์มนุษย์เล่า

วัจฉะ! อีกประการหนึ่ง เราย่อมกล่าวว่า ทานที่ให้แก่ผู้มีศีลมีผลมาก ส่วนทานที่ให้แก่คนทุศีลหาเหมือนเช่นนั้นไม่

ทั้งท่านผู้มีศีลนั้นเป็นผู้ละนิวรณ์ ๕ คือ ละกามฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในกามคุณ ๕) ละพยาบาท (ความคิดร้าย) ละถีนมิทธะ (ความง่วงเหงาซึมเซา) ละอุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและรำคาญ) และละวิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) ได้แล้ว

อีกทั้งมีศีลอีก ๕ องค์ คือ

๑. ประกอบด้วยศีลขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ

๒. ประกอบด้วยสมาธิขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ

๓. ประกอบด้วยปัญญาขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ

๔. ประกอบด้วยวิมุตติขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ

๕. ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ

ท่านผู้มีศีลประกอบด้วยองค์ ๕ นี้ เรากล่าวว่า ทานที่ให้ในท่านที่ละนิวรณ์ ๕ ได้ และประกอบด้วยองค์ ๕ ดังกล่าวมาย่อมมีผลมาก

ชัปปสูตร ๒๐/๑๘๒

ขยายความ

พระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องการให้ทานในพระสูตรนี้ ย่อมแสดงถึงความใจกว้าง และตรงต่อสัจธรรมของพระพุทธเจ้ายิ่งนัก มิได้ขีดวงอยู่แต่เฉพาะของคนในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

ตามนัยพระสูตรนี้ ย่อมแสดงว่า **ผลแห่งทานที่ผู้ให้จะได้รับ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้รับด้วย ถ้าผู้รับทานมีศีลมีคุณธรรมสูง ผลแห่งทานของผู้บริจาค ก็ย่อมจะมากหรือสูงตามไปด้วย**

ดังนั้น ก่อนที่เราจะบริจาคทาน เราจึงควรที่จะวิจัยคุณภาพของผู้รับเสียก่อน ผลแห่งทานจึงจะได้รับสมบูรณ์และที่สำคัญมันจะไม่เกิดการวิปฏิสารใจ หรือเกิดการเสียดายวัตถุทานขึ้นมาในภายหลัง ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น อานิสงส์แห่งทานก็ย่อมจะอ่อนกำลังลงตามลำดับ ชะดีชะร้าย ผลแห่งทานอาจลบเป็นสูญเอาก็ได้ (ติดลบ)

๕๘

ผลแห่งทานแยกชนชั้น

ครั้งนั้นแล สุมนาราชกุมารี ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าปเสนทิโกศล แวดล้อมด้วยรถ ๕๐๐ คัน และราชกุมารี ๕๐๐ คน ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วได้ทูลถามว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส สาวกของพระผู้มีพระภาค ๒ คน มีศรัทธา มีศีล และมีปัญญาเท่าๆ กัน คนหนึ่งเป็นผู้ให้ทาน อีกคนหนึ่งไม่ให้ทาน คนทั้งสองนั้น เมื่อตายไปแล้วพึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

แต่คนทั้งสองนั้น ทั้งที่เป็นเทวดาเหมือนกัน จะพึงมีความพิเศษแตกต่างกันหรือไม่?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

สุมนา! คนทั้งสองนั้น พึงมีความพิเศษแตกต่างกันคือ **ผู้ให้ทานแล้วมาเกิดเป็นเทวดา ย่อมข่มเทวดาผู้ไม่ให้ทาน**

ด้วยเหตุ ๕ ประการ คือ ด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศและอธิปไตยที่เป็นทิพย์

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ถ้าเทวดาทั้งสองนั้นจุติจากเทวโลกนั้นแล้ว มาสู่ความเป็นมนุษย์ แต่คนทั้งสองนั้น ทั้งที่เป็นมนุษย์เหมือนกัน จะพึงมีความพิเศษแตกต่างกันหรือไม่?

สุมนา! คนทั้งสองนั้นมีความพิเศษแตกต่างกัน คือ **ผู้ให้ทานเป็นมนุษย์ ย่อมข่มคนไม่ให้ทานด้วยเหตุ ๕ ประการ คือ ด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศ และอธิปไตยที่เป็นของมนุษย์**

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ถ้าคนทั้งสองนั้นออกบวชแต่คนทั้งสองนั้น ทั้งที่เป็นบรรพชิตเหมือนกัน จะพึงมีความพิเศษแตกต่างกันหรือไม่?

สุมนา! คนทั้งสองนั้น มีความพิเศษแตกต่างกัน คือ **คนที่ให้ทานเป็นบรรพชิต ย่อมข่มคนที่ไม่ให้ทานด้วยเหตุ ๕ ประการ คือ**

เมื่อออกปากขอ ย่อมได้จีวรมาก เมื่อไม่ออกปากขอย่อมได้น้อย

เมื่อออกปากขอ ย่อมได้บิณฑบาตมาก เมื่อไม่ออกปากขอย่อมได้น้อย

เมื่อออกปากขอ ย่อมได้เสนาสนะมาก เมื่อไม่ออกปากขอย่อมได้น้อย

เมื่อออกปากขอ ย่อมได้บริขาร คือยาที่เป็นเครื่องบำบัดไข้มาก เมื่อไม่ออกปากขอย่อมได้น้อย

เมื่อเธอจะอยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์เหล่าใด เพื่อนพรหมจรรย์เหล่านั้น ก็ย่อมจะประพฤติต่อเธอด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม เป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก ไม่เป็นที่พอใจมีเป็นส่วนน้อย

ย่อมนำสิ่งเป็นที่พอใจมาให้เป็นส่วนมาก ย่อมนำสิ่งไม่เป็นที่พอใจมาให้เป็นส่วนน้อย

สุมนา! **ผู้ให้ทานถ้าเป็นบรรพชิต ย่อมข่มผู้ไม่ให้ทานด้วยเหตุ ๕ ประการนี้แล**

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ถ้าคนทั้งสองนั้นบรรลุอรหันต์ แต่คนทั้งสองนั้นทั้งที่ได้บรรลุอรหันต์เหมือนกัน จะพึงมีความพิเศษแตกต่างกันหรือไม่?

สุมนา! เราไม่กล่าวว่ามีเหตุแตกต่างกันใดๆ ในวิมุตติกับวิมุตติในข้อนี้

สุมนาราชกุมารีทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น่าอัศจรรย์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไม่เคยมี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อนี้กำหนดได้ว่าควรให้ทาน ควรทำบุญ เพราะบุญมีอุปการะแม้แก่เทวดาแม้แก่มนุษย์ และแม้แก่บรรพชิต

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อย่างนั้นสุมนา! อย่างนั้นสุมนา!! **ควรให้ทาน ควรทำบุญ เพราะบุญมีอุปการะแม้แก่เทวดา แม้แก่มนุษย์และแม้แก่บรรพชิต**

สุมนสูตร ๒๒/๓๑

ขยายความ

พระสูตรนี้ ช่วยไขปัญหาหัวใจของผู้จัดทำ ให้เกิดความแจ่มแจ้งในครั้งนี้เอง ต่อเหตุที่ว่า

บางคนทั้งที่มาเกิดเป็นคนด้วยกัน มีศรัทธา มีศีล และมีปัญญาอยู่ในระดับเดียวกัน แต่คนหนึ่งมีลาภมาก ส่วนอีกคนหนึ่งมีลาภน้อย ไปทำมาหากินก็ไม่ค่อยจะคล่องเหมือนคนอื่นๆ เขา

เมื่อถึงคราวต้องออกปากหยิบยืมเงินทอง ก็ไม่ค่อยจะได้หรือได้น้อย ส่วนอีกคนหนึ่ง เมื่อถึงคราวต้องออกปากขอยืม

ก็ย่อมจะได้มากจนเกินพอ หรือไม่ต้องออกปากหยิบยืมเลย พอคนอื่นรู้ก็เอามาให้ ก็เคยพบอยู่เหมือนกัน

ยิ่งถ้ามาบวชเป็นพระด้วย ยิ่งเห็นข้อนี้ได้ชัดแจ๋วมาก พระบางรูปท่านก็ไม่มีคุณวิเศษอะไรเลย แต่คนก็ชอบเอาวัตถุปัจจัยไปถวายจนเหลือเฟือ แต่บางรูปแม้ประพฤติดีแต่ก็อดแห้งอดแล้งแทบจะบวชอยู่ไม่ได้

ปัญหาเรื่องความแตกต่างกันในเรื่องความพิเศษ ๕ ประการ คือ การมีอายุยืน มีวรรณะผิวพรรณสวยงาม มีความสุขสบาย มียศ และมีความเป็นใหญ่นี้ ถ้าเราไม่เชื่ออดีตกรรมแล้ว ก็ไม่รู้ว่าจะเอาอะไรมาวินิจฉัยในความที่แตกต่างกันได้

ดังนั้น ท่านที่เห็นว่าทานเป็นของต่ำต้อย สู้ศีล หรือภาวนาไม่ได้นั้น ก็ขอให้โปรดปรับทิฏฐิเสียใหม่เถิด มิฉะนั้นเมื่อท่านไปเกิดในภพภูมิต่างๆ แล้ว มันมีอะไรๆ ไม่เหมือนคนอื่นเขาแล้วจะมาเสียใจไม่ได้นะ

ทางที่ถูกจึงควรที่จะบำเพ็ญศาสนกิจให้ครบทั้ง ๓ ส่วน คือ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาไปพร้อมๆ กัน อย่าให้ส่วนใดขาดตกบกพร่องได้ จะเป็นการดีที่สุด ยกเว้นในบางท่านที่ขัดสนด้วยวัตถุปัจจัย ก็ไม่ว่ากัน อย่าทำให้เดือดร้อนตนเองและผู้อื่น ก็ย่อมจะเป็นการดีที่สุด

ผู้ใด ให้ทานในบุคคลที่ไม่สมควรให้ และไม่ช่วยเหลือในบุคคลที่ควรช่วยเหลือ ผู้นั้นเมื่อประสบความเสื่อมย่อมไม่มีมิตร

อเทยฺเยสุ ททํ ทานํ เทยฺเยสุ นปฺปเวจฺฉติ
อาปาสุ พฺยสนํ ปตฺโต สหายํ นาธิคจฺฉติ.

มหาอัสสาโรหชาดก ๒๗/๑๒๖

๕๙

เศรษฐีไปนรก

ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงิน ทอง หรือข้าวของที่หวงแหนอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอยู่ ทาส กรรมกร คนใช้ และผู้อาศัยของเขา พึงพาเอาไปไม่ได้ ทุกสิ่งจะต้องถูกทอดทิ้งไว้ทั้งหมด

ก็บุคคลทำกรรมใด ด้วยกาย วาจา หรือด้วยใจ กรรมนั้นแหละ ย่อมเป็นของๆ เขา และเขาก็ย่อมจะพาเอากรรมนั้นไป

อนึ่ง กรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตนฉะนั้น

เพราะฉะนั้นบุคคลควรทำกรรมดี สั่งสมไว้สำหรับภพหน้า บุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งปวงในโลกหน้า

ทุติยาปุตตกสูตร ๑๕/๑๓๐

ขยายความ

พระพุทธดำรัสนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศล โดยปรารภมหาเศรษฐีคนหนึ่งที่ตายลง แล้วไม่มีทายาท

รับมรดก เหตุเพราะในอดีตชาติ มหาเศรษฐีท่านนี้ ได้ฆ่าบุตรของพี่ชาย เพื่อหวังครองมรดกแต่ผู้เดียว มาในชาตินี้จึงทำให้ท่านไม่มีลูก เมื่อท่านตายลง ทรัพย์สมบัติมหาศาลก็เลยตกเป็นของหลวง

หลังจากพระเจ้าปเสนทิโกศล ได้อำนวยการขนทรัพย์ของมหาเศรษฐีเข้าท้องพระคลังแล้ว ก็เลยไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและได้ทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ

พระพุทธองค์ได้ทรงเล่า ถึงอดีตกรรมของมหาเศรษฐีถึงเหตุที่ท่านไม่มีบุตร และได้ทรงแสดงด้วยว่า ขณะนี้มหาเศรษฐีกำลังไปสู่มหาโรรุวนรก ถูกไฟนรกแผดเผาอยู่อย่างสาหัส

เหตุที่เป็นดังนี้ ก็ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. เพราะบาปเก่าในชาติก่อน ที่ฆ่าลูกของพี่ชายไว้ในชาตินี้จึงไม่มีบุตร และเมื่อตายไปในชาตินี้ ก็ต้องเสวยผลบาปเก่าอีก เพราะยังไม่สิ้นอกุศลกรรมเก่า

๒. ในชาตินี้ แม้ว่าท่านจะร่ำรวย เป็นถึงมหาเศรษฐี แต่ท่านก็เป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ต้องกินปลายข้าวกับน้ำผักดอง ใช้ของเก่าๆ เลวๆ ตายแล้วก็ต้องไปนรก เพราะไม่ได้สร้างบุญทานการกุศลไว้ในชาตินี้เลย

เหตุที่ทำให้ท่านมาเกิดเป็นมหาเศรษฐีนั้น พระพุทธองค์ทรงเล่าว่า ในอดีตชาติท่านเคยตักบาตรพระปัจเจกสัมพุทธะแต่พอถวายไปแล้ว ท่านเกิดเสียใจ ว่าอาหารที่ถวาย

ไปนั้นเป็นของเลว แม้ทาสและกรรมกรยังกินดีกว่านี้เสียอีก ผลกรรมอันนี้ จึงทำให้ท่านได้มาเกิดเป็นมหาเศรษฐีก็จริง แต่ยินดีและพอใจที่จะกินและใช้แต่ของเลวๆ

คติจากเรื่องนี้

๑. ทรัพย์สมบัติ ญาติทั้งปวง ไม่อาจติดตามเราไปได้ และไม่เป็นหลักประกันไม่ให้เราตกนรกได้ด้วย แต่ทรัพย์และญาติทั้งปวงอาจอำนวยให้เราไปสวรรค์ หรือบรรลุนิพพานได้เร็วขึ้นถ้าเราใช้เป็น

๒. กฎแห่งกรรมมีจริง ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ย่อมจะติดตามตัวเราไปตลอดเวลาเหมือนเงา ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่รักสุขและเกลียดทุกข์ จึงควรทำแต่กรรมที่ดี และพยายามละเว้นกรรมชั่ว

๓. เมื่อเราจะประกอบการบุญกุศลใดๆ โดยเฉพาะทานก็ควรที่จะทำอย่างดี หรืออย่างน้อยก็ต้องไม่ทำให้ต่ำกว่าเรา มิฉะนั้นเราอาจจะเสียใจในภายหลัง อย่างที่มหาเศรษฐีได้ทำมาแล้ว

ในขณะที่ทำอยู่ และหลังจากทำแล้ว ก็ควรที่จะทำจิตให้ผ่องใสเบิกบาน และยินดีในทานนั้นๆ และเพื่อป้องกันความวิปฏิสารใจในภายหลัง ก่อนที่เราจะทำทาน ก็ควรที่จะพิจารณาถึงวัตถุทาน และบุคคลผู้รับให้ดี และแน่ใจเสียก่อน ก็ย่อมจะรักษาเจตนาทั้ง ๓ กาลไว้ได้

เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมในอดีตนี้ เป็นเรื่องน่าคิดมาก ผู้จัดทำมีญาติห่างๆ อยู่ครอบครัวหนึ่ง มีฐานะค่อนข้างรวย แต่กินอยู่ยิ่งกว่าคนจนทั่วๆ ไปเสียอีก และบุญทานก็ไม่ค่อยทำ

อาหารหลักของเขาก็คือ ปูเค็ม ปลาทูเค็ม น้ำพริกแกงส้ม เป็นส่วนใหญ่ ร่างกายจึงขาดอาหาร ผอมแห้งแรงน้อยนานๆ จะมีของดีกิน ก็มักจะเก็บไว้ให้ลูก ที่ขอมาเลี้ยงกิน

ภายหลังแกขายที่ ที่อยู่ชายน้ำและหลังวัดไผ่เงินฯ ตรอกจันทน์ กทม. มีเงินอยู่ถึง ๙ ล้านบาท แกก็คงยังกินอยู่เหมือนเดิมจนตายไป คนอื่นก็เอาเงินไปใช้หมด ช่างน่าสงสารมาก

ตรงกับเศรษฐีในเรื่องนี้พอดี

แล้วท่านผู้อ่านล่ะ? มีพอกินหรือเหลือกิน แต่ไม่ชอบทำทาน ไม่ชอบสละบริจาค จงระวังจะเหมือนเศรษฐีทำตัวเป็นยาจกในเรื่องนี้

การอ่านหนังสือธรรมะ หรือฟังธรรม ถ้าจะให้ได้ผลดีจะต้องมีการสำรวจ และพิจารณาตนเองไปพร้อมกันด้วย ถ้าสิ่งใดที่เราขาดเราก็รีบเติมเข้าไว้ ที่มันเกินก็รีบสละออกไป ถ้าอย่างนี้เราก็จะได้กำไรลูกเดียว และจะไม่เป็นไอ้บ้าหอบฟางด้วย

๖๐

ยาจกไปสวรรค์

บุคคลใด มีศรัทธาตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในพระตถาคต มีศีลงาม ที่พระอริยเจ้าพอใจสรรเสริญ มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ และมีความเห็นตรง

บัณฑิตทั้งหลาย เรียกบุคคลนั้นว่า เป็นคนไม่ขัดสน ชีวิตของเขาไม่เป็นหมันเปล่า ไม่ไร้ประโยชน์

เพราะเหตุนั้น **บุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึงประกอบเนืองๆ ซึ่งศรัทธา ศีล ความเลื่อมใส และความเห็นธรรม ให้เนืองๆ เถิด**

ทฬิททสูตร ๑๕/๓๒๓

ขยายความ

พระพุทธพจน์ข้างต้นนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงคนกำพร้าและยากจนทรัพย์มากคนหนึ่ง แต่เขายึดมั่นในศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ในพระธรรมวินัยของพระตถาคตที่ประกาศแล้ว

ครั้นเมื่อเขาตายไป ก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพบุตรที่มีรัศมี และรุ่งเรืองกว่าเทวดาเหล่าอื่นๆ เป็นอันมาก เลยเป็นเหตุให้พวกเทพต่างๆ พากันสงสัยยิ่งนัก ว่าเหตุใดคนยากจนไม่มีการให้ทาน จึงมาเกิดในสวรรค์และมีรัศมีมากกว่าตนได้?

เรื่องนี้ นับว่าเป็นเรื่องที่หวือหวามากในยุคนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่เทวดาต่างๆ ในชั้นเดียวกัน เพราะส่วนมาก ผู้ที่มาเกิดในสวรรค์ชั้นนี้ ล้วนแต่ประกอบการบุญด้านวัตถุ

แต่เทพบุตรองค์นี้ เมื่ออยู่ในมนุษย์เป็นคนยากจนแสนเข็ญ แต่ตายแล้วยังมาเกิดในสวรรค์ได้ และมีรัศมียิ่งกว่าพวกเขาเสียอีก เรื่องเลยต้องร้อนถึงท้าวสักกะจอมเทพ ท่านต้องออกแถลงการณ์ด่วน เพื่อระงับข้อกังขาของเหล่าเทวดาว่า

“ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย! ท่านทั้งหลายอย่าได้ยกโทษ ต่อเทพบุตรนี้เลย เทพบุตรนี้แล เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน เป็นผู้ยึดมั่น ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว

ครั้นเมื่อตายลง จึงได้อุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองล่วงเทวดาเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ”

พระธรรมบทนี้ เป็นเครื่องยืนยันว่า แม้คนที่ยากจนไม่มีทรัพย์สินเงินทองข้าวของต่างๆ จะบริจาคทาน แต่ถ้ามั่นอยู่ในศรัทธา คือความเชื่ออย่างมั่นคงในพระรัตนตรัย มั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่โยคคลอน มีศีลดีงาม (ศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ) หมั่นฟังธรรม มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ (ที่ดี) มีความเห็นตรงต่อธรรมและมีปัญญา สวรรค์ก็ย่อมจะเปิดประตูรออยู่แล้ว

อ่านมาถึงตรงนี้แล้ว บางท่านอาจสงสัยในบทธรรมนี้ แต่ท่านที่สนใจบทสวดมนต์แปล ฉบับของสวนโมกข์ ก็คงจะเคยสวดอยู่เป็นประจำแล้ว ก็อยู่ใน อริยธนคาถาหรือที่ขึ้นต้นสวดว่า “ยัสสะ สัทธา ตะถาคะเต ...” (ความเชื่อไม่หวั่นไหว ตั้งอยู่ด้วยดีแล้วในพระตถาคตเจ้ามีอยู่แก่บุคคลใด ศีลที่ดีงามอันพระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญแล้วมีอยู่แก่บุคคลใด ความเลื่อมใสในพระสงฆ์มีอยู่แก่บุคคลใด ความเห็นตรงมีอยู่แก่บุคคลใด นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า บุคคลนั้นเป็นคนไม่จน) นั่นแหละ

คติจากเรื่องนี้

๑. ความยากจนไม่เป็นอุปสรรค แก่การเดินทางไปสวรรค์เลย มิหนำซ้ำจะไปได้ดีกว่า เหนือกว่าพวกที่ร่ำรวยทรัพย์เสียอีก นั่นคืออาจบรรลุพระนิพพานได้ง่ายๆ ด้วย

แต่ว่าเมื่อได้บรรลุพระนิพพานแล้วจะได้บวชทุกท่านหรือไม่? นี่ยังไม่แน่เสมอไป เพราะผู้ที่ไม่เคยทำทานไว้ก่อนมักจะไม่ได้บวช แม้ว่าจะได้บำเพ็ญบารมีจนถึงบรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว เช่น พระพาหิยะ และพระปุกกุสาฏิ เป็นต้น

๒. การบำเพ็ญความดีในพระพุทธศาสนา ไม่ควรที่จะติดตันอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่ง ควรบำเพ็ญให้ครบทั้ง ๓ ขั้น คือ ทาน ศีล และภาวนา ถ้าสามารถทำได้ แต่ถ้าทำไม่ได้ก็ควรที่จะทำเท่าที่เราจะทำได้ ไม่ควรจะถือเอาความยากจนมาเป็นอุปสรรคแห่งการทำความดีต่างๆ

๓. ความรู้ของคนเรามีขีดจำกัดมาก ไม่ควรที่จะยึดมั่นความเห็นของตัวจนเกินไป แม้แต่เทวดาก็ยังไม่รู้อะไรมากนัก ต้องอาศัยท้าวสักกะ ซึ่งเป็นจอมเทพแถลง ความสงสัยต่างๆ ในผลแห่งบุญ จึงหายไป

๖๑

ผู้ไม่มีศีล ๕ ย่อมมีแต่ภัยเวร

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคฤหบดี ถึงเรื่องศีล ๕ ว่า ผู้ไม่รักษาศีล ๕ ย่อมจะมีแต่ภัยและเวร ตายแล้วจะต้องตกนรกอีกด้วย ตอนหนึ่งทรงแสดงว่า

"คฤหบดี! คนผู้มีปกติฆ่าสัตว์ ย่อมประสบภัยเวร ที่เป็นไปในปัจจุบันก็มี ที่เป็นไปในภพหน้าก็มี ได้รับทุกข์ทางใจก็มี เพราะการฆ่าสัตว์เป็นเหตุ เมื่อเว้นจากการฆ่าสัตว์แล้วภัยเวรอันนั้นก็ย่อมสงบระงับ

คนผู้มีปกติลักทรัพย์ ย่อมประสบภัยเวร...

คนผู้มีปกติประพฤติผิดในกาม ย่อมประสบภัยเวร...

คนผู้มีปกติพูดเท็จ ย่อมประสบภัยเวร...

คนผู้มีปกติดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมประสบภัยเวร ที่เป็นไปในปัจจุบันก็มีที่เป็นไปในภพหน้าก็มี ได้รับทุกข์ทางใจก็มี เพราะการดื่มสุราเป็น

เหตุและปัจจุบัน เมื่อเว้นจากการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ภัยเวรอันนั้นย่อมสงบระงับไป ด้วยประการฉะนี้”

เวรภยสูตร ๑๙/๔๓๘

ขยายความ

ศีล ๕ อันเป็น **“กฎปกติพื้นฐานของสังคม”** ผู้ใดปฏิบัติได้นอกจากตนเองจะปลอดจากภัยและเวรทั้งปวงแล้ว ยังมีผลไปถึงส่วนรวม ให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข

โปรดพิจารณาดูความไม่ปกติสุข ของสังคมในปัจจุบัน จะเห็นได้ชัดเจนว่า เกิดเพราะการขาดศีล ๕ เป็นส่วนใหญ่หรือเป็นหลักใหญ่ ไม่ข้อใดข้อหนึ่งก็หลายข้อ ไม่อาจจะเลี่ยงพ้นไปได้

ฉะนั้น ผู้รักความสงบและรักความสุข ก็ขอให้พยายามช่วยกันรักษาศีล ๕ ให้มากๆ เถิด โดยมุ่งที่ตัวเราเองก่อน รักษาไม่ได้หมดทั้ง ๕ ข้อ ก็ให้พยายามงดเว้นไปทีละข้อๆ ข้อไหนงดเว้นง่ายและสะดวก ก็ควรงดเว้นก่อน แล้วค่อยพยายามเพิ่มขึ้นทีละข้อๆ ก็จะครบทั้ง ๕ ข้อได้โดยไม่ยากเลย

ถ้าจะรอไว้ให้มีโอกาส งดเว้นทีเดียวทั้ง ๕ ข้อ บางทีชาตินี้ทั้งชาติก็อาจจะไม่มีโอกาสได้รักษาเลย แม้แต่ข้อเดียว

๖๒

ผลของบาปที่ล่วงศีล

ภิกษุทั้งหลาย! ปาณาติบาต อันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้ไปนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งปาณาติบาตอย่างเบาที่สุด ย่อมยังความเป็นผู้มีอายุน้อยให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์**

ภิกษุทั้งหลาย! อทินนาทาน อันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งอทินนาทานอย่างเบาที่สุด ย่อมยังความพินาศแห่งโภคะให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์**

ภิกษุทั้งหลาย! กาเมสุมิจฉาจาร อันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งกาเมสุมิจฉาจาร อย่างเบาที่สุด ย่อมยังศัตรูและเวรให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์**

ภิกษุทั้งหลาย! มุสาวาท (พูดเท็จ) อันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งมุสาวาทอย่างเบา**

ที่สุด ย่อมยังการกล่าวตู่ด้วยคำไม่เป็นจริงให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์

ภิกษุทั้งหลาย! ปิสุณาวาจา (พูดส่อเสียด) อันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งปิสุณาวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมยังการแตกจากมิตรให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์**

ภิกษุทั้งหลาย! ผรุสวาจา (พูดคำหยาบ) อันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งผรุสวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมยังเสียงที่ไม่น่าพอใจให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์**

ภิกษุทั้งหลาย! สัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ) อันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งสัมผัปปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อมยังคำไม่ควรเชื่อถือให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์**

ภิกษุทั้งหลาย! การดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย **วิบากแห่งการดื่มสุราและเมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมยังความเป็นบ้าให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์**

สัพพลหุสสูตร ๒๓/๒๒๑

๖๓

อุบาสกชาวสักกะถูกตำหนิศีล

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์ พวกอุบาสกชาวสักกะได้พากันไปเฝ้า พระพุทธองค์ได้ตรัสถามอุบาสกชาวสักกะว่า ยังรักษาอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ ๘ อยู่เสมอหรือ? พวกอุบาสกกราบทูลว่า บางคราวรักษา บางคราวก็ไม่ได้รักษา พระพุทธองค์ทรงตำหนิว่า

"อุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ! ไม่เป็นลาภของท่านแล้ว ท่านเสื่อมจากความดีแล้ว ในเมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัยเพราะความตายอยู่อย่างนี้ เหตุใดบางคราวก็รักษาอุโบสถ ๘ บางคราวไม่รักษา?"

ทรงสรุปในตอนท้ายว่า

"อุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ! ส่วนสาวกของเรา เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนอยู่ตลอด ๑๐ ปี พึงเป็นผู้มีความสุขโดยส่วนเดียว ตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี สาวกของเรานั้น ที่เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี...

เมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัยเพราะความตายอยู่อย่างนี้ เหตุใดบางคราวจึงรักษาอุโบสถศีล อันประกอบด้วยองค์ ๘ และบางครั้งจึงไม่รักษาเล่า?”

พวกอุบาสกชาวสักกะกราบทูลตอบว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านี้ จะรักษาอุโบสถศีล ๘ เป็นประจำ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป”

สักกสูตร ๒๔/๘๖

ขยายความ

ศีลอุโบสถ อันเป็นศีลที่ทรงกำหนด ให้อุบาสกและอุบาสิกางดเว้นตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ในรอบ ๘ วัน เป็นศีลที่ชาวพุทธผู้ครองเรือน น่าจะหาวันพระที่สะดวก งดเว้นรักษาดูบ้าง มิใช่จะรอไว้ให้ผิวหนังตกกระเสียก่อน จึงค่อยคิดจะไปรักษาอุโบสถกับเขาบ้าง บางทีก็อาจชวดไปตลอดชาติ

ในยุคที่สังคมกำลังเครียดด้วยเศรษฐกิจรัดตัว อย่างทุกวันนี้การรักษาอุโบสถศีล จะเป็นทางหนึ่ง ที่ช่วยลดความตึงเครียดในการครองชีพลงได้มาก ไม่ว่าจะเป็นด้านปากท้องหรือการแต่งกายก็ตาม ในฐานะที่เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ๔ น่าจะนำระบบนี้ ไปช่วยลดเศรษฐกิจของครอบครัว และประเทศกันบ้าง

๖๔

ศีลกับปัญญาต่างอาศัยกัน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ สระโบกขรณีคัคครา เมืองจัมปา ในโอกาสที่เสด็จจาริก พร้อมด้วยหมู่ภิกษุราว ๕๐๐ รูป พราหมณ์โสณทัณฑะผู้ครองนครจัมปา ได้เข้าไปเฝ้า พระพุทธองค์ทรงแสดงถึง**ค่าของคน มิได้อยู่ที่ชาติตระกูล หากแต่อยู่ที่การกระทำความดี ทั้งเพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่น**

ในตอนท้ายของพระสูตร ทรงอธิบายเรื่องของศีลกับปัญญา ว่าต้องพึ่งพาอาศัยกัน การปฏิบัติจึงจะบรรลุเป้าหมาย โสณทัณฑะได้แสดงความเห็นคล้อยตามพระพุทธองค์จึงตรัสว่า

"พราหมณ์! ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ปัญญาอันศีลชำระให้บริสุทธิ์ ศีลอันปัญญาชำระให้บริสุทธิ์ ศีลมีในบุคคลใด ปัญญาก็มีในบุคคลนั้น ปัญญามีในบุคคลใด ศีลก็มีในบุคคลนั้น

ปัญญาเป็นของบุคคลผู้มีศีล ศีลเป็นของบุคคลผู้มีปัญญา และนักปราชญ์ย่อมกล่าวศีลกับปัญญา ว่าเป็นยอดในโลก เหมือนบุคคลล้างมือด้วยมือ หรือล้างเท้าด้วยเท้า ฉะนั้น"

โสณทัณฑสูตร ๙/๑๔๘

ขยายความ

ศีล จัดว่าเป็นพื้นฐานของความดีทั้งปวง ผู้ที่มีความล้มเหลวในการรักษาศีล จะหาความก้าวหน้าในทางสมาธิและปัญญาไม่ได้เลย เพราะศีลเป็นของหยาบ ควบคุมแต่ทางกายและวาจาเท่านั้น ส่วนสมาธิและปัญญานั้น เป็นเรื่องจิตใจโดยตรง ถ้าของหยาบๆ ยังทำไม่ได้ จะทำของละเอียดได้อย่างไร?

จริงอยู่ การมีเจตนางดเว้น เพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีลแบบ "ศีลสังคม "ที่นิยมกันอยู่ทั่วไปนั้น ไม่ใช่ของยากเย็นอะไร มีผู้รักษากันอยู่แล้ว และเป็นมานานแล้ว แต่การรักษาศีลที่ต้องมีปัญญาเข้าร่วมด้วยนั้น ไม่ใช่ศีลที่จะรักษากันได้ง่ายนัก

ยิ่งเป็นศีลที่แยกออกจากปัญญาไม่ได้เลย ชนิดที่พระพุทธองค์ทรงเปรียบเหมือน "คนล้างมือด้วยมือ" หรือ "ล้างเท้าด้วยเท้า" ด้วยแล้ว ก็จะยิ่งยากขึ้นไปกว่านั้นอีก นั่นคือ

ผู้ที่จะรักษาศีลจะต้องมีปัญญากำกับ ในการรักษาศีลอยู่ตลอดเวลาว่า เรารักษาศีลเพื่ออะไร? จุดมุ่งหมายอันสูงสุดของการรักษาศีลคืออะไร? และจะรักษาศีลอย่างไรจึงจะบรรลุถึงเป้าหมายนั้น?

นี่ก็เป็นหลักยืนยันได้ชัดเจนว่า **พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของผู้มีปัญญา จะถึงตัวศาสนาได้ก็ด้วยปัญญา และการที่จะพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้ก็ด้วยปัญญา** ปัญญาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติศาสนกิจทุกระดับขั้น

แต่ถึงแม้ว่าปัญญาจะเป็นยอดธรรมก็จริง แต่ปัญญาก็ย่อมจะต้องมีธรรมะอื่นๆ เช่น ทาน ศีล สติ และสมาธิเข้าร่วมด้วย จึงจะจัดว่าเป็นปัญญาที่เป็นสัมมาทิฏฐิ และใช้ดับทุกข์ได้

๖๕

การปฏิบัติธรรมที่ให้ผลต่างกัน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ถึงการปฏิบัติธรรมที่ได้รับผลต่างกัน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต พอสรุปใจความได้ว่า

๑. การปฏิบัติธรรม มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นผลต่อไป คือผู้ที่ไม่เห็นโทษของกาม ย่อมดื่มด่ำในกาม เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงนรก ได้รับทุกข์เผ็ดร้อนสาหัส

๒. การปฏิบัติธรรม มีทุกข์ในปัจจุบันและมีทุกข์เป็นผลต่อไป คือ ผู้ที่ประพฤติตนทรมานกายด้วยประการต่างๆ อย่างพวกเดียรถีย์ เป็นต้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงนรก ได้รับทุกข์เผ็ดร้อนสาหัส

๓. การปฏิบัติธรรม มีทุกข์ในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นผลต่อไป คือผู้ที่มีราคะแรงกล้า มีโทสะแรงกล้า มีโมหะแรงกล้า แต่ต้องอดกลั้นอดทน เมื่อกระทบกับความทุกข์นั้นๆ ต้องร้องไห้น้ำตานองหน้า แต่รักษาศีลรักษาพรหมจรรย์ไว้ได้ อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ เมื่อตายไปย่อมไปสู่สุคติ โลกสวรรค์

๔. การปฏิบัติธรรม มีสุขในปัจจุบันและมีสุขเป็นผลต่อไป คือผู้มีราคะไม่แรงกล้า มีโทสะไม่แรงกล้า มีโมหะไม่แรงกล้า ไม่ต้องได้รับทุกขเวทนา ในการประพฤติธรรม การปฏิบัติธรรม ก็ก้าวหน้าโดยลำดับ เมื่อตายไปย่อมไปสู่สุคติโลกสวรรค์

จูฬธรรมสมาทานสูตร ๑๒/๔๕๘

ขยายความ

พระสูตรนี้ เป็นหลักฐานแสดงว่า การปฏิบัติธรรมของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผลกรรม ทั้งในอดีตและปัจจุบัน หรือที่เรียกว่า “บารมี” ที่อบรมบ่มนิสัยมาไม่เท่ากัน แต่จุดหมายปลายทางของผู้ปฏิบัติ ที่ได้รับผลแล้วก็ย่อมเท่ากัน คือละกิเลสตัณหาได้ พ้นทุกข์ได้เท่ากัน

ดังนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจึงไม่ควรท้อถอย ไม่ควรเปรียบเทียบกับคนที่เขามีบารมีสูงกว่า ถ้าจะเปรียบเทียบ ก็ควรจะเปรียบเทียบกับคนที่เขามีบารมีต่ำกว่าเรา แต่เขาสามารถเอาชนะอุปสรรคหรือสิ่งชั่วร้ายจนปลอดภัยมาได้

เมื่อเราได้ยินหรือได้เห็นแล้ว ก็จะเกิดกำลังใจ ในการทำความดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะนอกจากเราจะเกิดกำลังใจที่เข้มแข็งแล้ว การทำความดีของเราก็ยังจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนอีกด้วย

๖๖

การปฏิบัติธรรมเหมือนตัดไม้มีแก่น

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ทรงแสดงสังโยชน์ (กิเลสเรื่องร้อยรัด) เบื้องต่ำ ๕ คือ

๑. สักกายทิฏฐิ (ความเห็นเป็นเหตุยึดถือตัวตน)

๒. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)

๓. สีลัพพตปรามาส (ความยึดถือศีลพรตอย่างงมงาย)

๔. กามฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในกามคุณทั้ง ๕)

๕. พยาบาท (ความคิดปองร้าย)

โดยทรงยกเอาตัวอย่างเด็กทารกนอนแบเบาะ มาเป็นตัวอย่างแห่งการเกิดสังโยชน์ ซึ่งมองดูด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่เป็นอนุสัย (กิเลสที่แฝงตัวนอนเนื่องอยู่ในสันดาน) มีอยู่ตลอดเวลา ในตอนท้าย ได้ทรงแสดงหนทางปฏิบัติ เพื่อละสังโยชน์ ๕ เหมือนคนที่ต้องการตัดไม้แก่น แต่ต้องผ่านเปลือกและกระพี้ไม้ ก่อนที่จะถึงแก่นไม้ ไว้ดังนี้

“อานนท์! สังโยชน์ ๕ เป็นของมีกำลัง ถ้าไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้รับคำแนะนำที่ดี ไม่มีอุบายที่ดี ย่อมไม่สามารถจะละได้ ผู้ไม่อาศัยหนทางเพื่อละสังโยชน์ย่อมไม่อาจจะละได้

อานนท์! เปรียบเหมือนการตัดต้นไม้ใหญ่มีแก่น ต้องถากเปลือก และกระพี้ออกเสียก่อน จึงจะตัดแก่นไม้ได้ ฉันใด? ผู้ต้องการละสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ก็ต้องปฏิบัติไปตามลำดับขั้นฉันนั้น”

มหามาลุงกโยวาทสูตร ๑๓/๑๓๗

ขยายความ

การปฏิบัติธรรมนั้น จะว่ายากก็เหมือนง่าย จะว่าง่ายก็เหมือนยาก คือถ้ามีอุบายที่ประกอบด้วยปัญญาแล้ว การปฏิบัติธรรมก็จะดูเป็นเรื่องง่ายดายไป แต่ถ้าขาดปัญญาเพียงตัวเดียว จะทำอะไรทุกสิ่งก็ดูมันจะยากไปหมด นอกจากจะทำยากแล้ว บางทีก็อาจเกิดโทษเสียด้วย

พระสูตรนี้ ทรงแสดงถึง “ขั้นตอน” แห่งการปฏิบัติธรรม เหมือนการตัดไม้ที่มีแก่น ต้องผ่านเปลือกและกระพี้ไปตามลำดับ แล้วจึงจะเข้าถึงแก่นของไม้ได้ ฉันใด

ในการปฏิบัติธรรม เพื่อการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง ก็มีอุปมา ฉันนั้น ทั้งนี้เพราะกิเลสตัณหาได้ถูกสะสมมานานจนกลายเป็น “อนุสัย” ไปแล้วนั่นเอง

แต่ไม่ว่ากิเลสประเภทใดๆ ก็ตาม ถ้าคนเรามีความเพียรพยายามไม่ลดละก็ย่อมจะพิชิตมันได้แน่นอน ต่างแต่ว่าจะช้าหรือเร็วเท่านั้น

๖๗

การปฏิบัติธรรมตามลำดับขั้น

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ปราสาทนางวิสาขา พระวิหารบุพพาราม เมืองสาวัตถี พราหมณ์คณกะโมคคัลลานะได้เข้าเฝ้าแล้วทูลความเห็นของตนว่า การก่อสร้างปราสาทหลังนี้ช่างย่อมก่อสร้างไปตามลำดับ แม้การศึกษาของพวกพราหมณ์ก็มีลำดับขั้นตอน จึงทูลถามว่า ในศาสนาของพระองค์มีการศึกษาตามลำดับขั้นตอนหรือไม่?

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า มี และมีขั้นตอนพอสรุปได้ ๗ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ การมีศีลและการสำรวมในปาติโมกข์ มีความประพฤติดีงาม เป็นผู้เห็นโทษและภัย แม้ในสิ่งเล็กน้อย

ขั้นที่ ๒ การเป็นผู้คุ้มครองรักษาอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ไม่ปล่อยให้อารมณ์ฝ่ายต่ำครอบงำหรือตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านั้น มีสติระวังจิตอยู่เสมอ

ขั้นที่ ๓ การเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร ไม่ตกเป็นทาสของลิ้น ไม่บริโภคมากหรือน้อยจนเกินไป พึงพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงบริโภค

ขั้นที่ ๔ การตื่นตัวในการปฏิบัติธรรม ไม่เห็นแก่หลับนอนมากนัก การนอนต้องมีสติ รักษาอิริยาบถ ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง และนอน ให้พอสมดุลกัน

ขั้นที่ ๕ การมีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ ในทุกอิริยาบถใหญ่และอิริยาบถย่อย เช่น การทำความรู้สึกตัว ในการก้าว การถอย ฉัน เคี้ยว ดื่ม นั่ง นอนหลับ ตื่น พูด และนิ่ง

ขั้นที่ ๖ ความพอใจในที่นั่งที่นอนอันสงบสงัด เช่น ป่าโคนไม้ ภูเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง การเจริญสมาธิให้จิตบริสุทธิ์ จากนิวรณ์ ๕ อยู่เสมอ

ขั้นที่ ๗ การเข้าฌาณ ๔ ตามลำดับ มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอันละทุกข์ได้

คณกะกราบทูลถามว่า พระนิพพานก็มีอยู่ ทางไปพระนิพพานก็มีอยู่ ผู้ชักชวนให้ไปพระนิพพานก็มีอยู่ แต่เหตุไฉนบางคนจึงไปถึงพระนิพพาน บางคนจึงไปไม่ถึงพระนิพพานเล่า?

ทรงตอบว่า เปรียบเหมือนเราชี้บอกทางไปกรุงราชคฤห์ให้บางคนก็ไปตามชี้ บางคนก็ไปทางอื่นเสีย จึงไปถึงบ้างไม่ถึงบ้าง

คณกโมคคัลลานสูตร ๑๔/๖๗

๖๘

ปฏิบัติธรรมอย่างไรจึงได้ผล?

"ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งย่อมเจริญทำให้มาก ซึ่งธรรม ๕ ประการ เธอพึงหวังได้ผล ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบันหรือเมื่อยังมีความยึดถือเหลืออยู่ ย่อมจะเป็นพระอนาคามี

ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน? คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีสติอันเข้าไปตั้งไว้ด้วยดีเฉพาะตน เพื่อปัญญาอันให้หยั่งถึงความตั้งขึ้น และดับไปแห่งธรรมทั้งหลาย

ย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่งามในกาย ๑

มีความสำคัญว่าเป็นของปฏิกูลในอาหาร ๑

มีความสำคัญว่าไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง ๑

พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง ๑

มีมรณะสัญญาปรากฏขึ้นด้วยดี ณ ภายใน ๑

ภิกษุทั้งหลาย! **ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งย่อมเจริญทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการนี้แล เธอพึงหวังได้ผล ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบันหรือเมื่อยังมีความยึดถือเหลืออยู่ ย่อมจะเป็นพระอนาคามี”**

สติปัฏฐานสูตร ๒๒/๑๔๔

ขยายความ

ท่านผู้อ่านเห็นชื่อ สติปัฏฐานสูตร แล้ว มีความคิดอย่างไร? อย่าสับสนว่า ทำไมชื่อจึงเหมือนกัน? ในพระสูตรมีชื่อสูตรซ้ำๆ กันมาก แต่เนื้อหาสาระมักจะไม่ซ้ำกัน

ถ้าท่านอ่านพระสูตรมากๆ แล้วจะหายสงสัยเอง บางสูตรท่านเอาชื่อคน ชื่อสถานที่ หรือชื่อธรรมะ มาเป็นชื่อสูตร ก็ทำให้จำง่ายไปอย่างหนึ่ง อย่างในพระสูตรนี้ดูแล้วไม่น่าจะใช้ชื่อนี้

แต่ถ้าพิจารณาดูให้ดี ก็ย่อมจะเห็นด้วยกับท่าน เพราะเริ่มต้นธรรมะข้อแรก ท่านก็เอาสติไว้หน้าเลย

ในการปฏิบัติธรรม เพื่อการดับทุกข์ ทุกสาย จะขาดสติไม่ได้เลย ในพระสูตรนี้ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าในข้อต่อๆ ไป

จะไม่มีคำว่าสติเข้าไปร่วมด้วยโดยชื่อ แต่ในการปฏิบัติจริงแล้ว สติจะขาดตอนใดตอนหนึ่งไม่ได้เลยปัญหาเรื่องชื่อสูตรผ่านไป

ในพระสูตรนี้ มีข้อที่น่าคิดว่า การปฏิบัติเพียง ๕ ข้อเท่านี้หรือจะทำให้บรรลุพระอรหันต์ได้? หรืออย่างต่ำท่านว่าได้พระอนาคามี เอากันถึงขั้นสุดท้าย หรือรองบ๊วยกันเลยมันไม่เกินไปหรือ?

ถ้าเราดูแต่หน้ากระดาษ ก็ย่อมจะเห็นตรงกันว่า เนื้อหาสาระมันน้อยจริง แต่เมื่อพิจารณาถึงแนวปฏิบัติแล้ว มันทำไม่ได้ง่ายๆ นักหรอก อย่าเอากันทั้ง ๕ ข้อเลย เพียงแต่ทำได้ข้อใดข้อหนึ่ง มันก็ยากเสียแล้ว และถ้าทำได้ข้อใดข้อหนึ่งก็จะโยงใยกันไปทั้งหมด

โดยเฉพาะข้อ ๑ กับข้อ ๕ ถ้าปฏิบัติได้และทำถูกวิธีย่อมจะเกิดความเบื่อหน่าย และหาทางให้พ้นจากสภาพนี้ไปจนได้ ในช่วงนี้แหละ หลักธรรมอื่นๆ ก็จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกันเป็นระบบ

เพราะโดยความจริงแล้ว การปฏิบัติธรรม เพื่อความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง เราจะปฏิบัติเพียงธรรมะตัวหนึ่งตัวใดไม่ได้ต้องใช้ร่วมกันหมด มิฉะนั้นแล้วอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็จะไม่มีความหมายอะไรเลย

ธรรมะแต่ละตัว ก็ย่อมจะมีความหมายไปคนละอย่าง หรือมีความเป็นใหญ่ไปคนละอย่าง และด้วยเหตุนี้แหละ นักปฏิบัติบางท่านจึงหลงผิด ไปจับเอาธรรมะบางตัว มาเป็นหลัก แล้วก็ชูแต่ธรรมะตัวนั้นเพียงตัวเดียว ในปัจจุบันก็ยังมีถือกันอยู่ทั่วไป

ธรรมะที่ถูกเอามาใช้มากที่สุด ก็มีเพียง ๓ ตัว คือ สติ สมาธิ และปัญญา

บางสำนักชูแต่สติตัวเดียว

บางสำนักชูแต่สมาธิตัวเดียว

บางสำนักชูแต่ปัญญาตัวเดียว

แต่ว่าโดยความจริงแล้ว ธรรมะทั้ง ๓ ตัวนี้ ไม่อาจที่จะทำงานโดดๆ ได้ ต่างต้องอาศัยกันจึงจะดับทุกข์ได้

โดยเฉพาะสมาธิ ถ้าขาดสติและปัญญาควบคุมแล้ว โอกาสที่จะเป็นมิจฉาสมาธิก็ง่ายมากจึงไม่ควรที่จะเจริญสมาธิล้วนๆ ยกเว้นแต่จะมุ่งทำเพื่อเสริมสุขภาพกายและจิต หรือเพื่อเอามาใช้ในชีวิตประจำวัน ถ้าอย่างนี้ ก็จะมีแต่บวกไม่มีลบ

แต่ถ้าจะทำกันวันละมากๆ หรือทำทั้งวันทั้งคืน โอกาสที่จะบ้าหรือบ๊อง ก็มีอยู่แค่เอื้อมเท่านั้น อย่าเสี่ยงดีกว่ามัน ไม่คุ้มกันเลย

เพราะหลักความจริงสากลมีอยู่ว่า

สิ่งใดมีคุณมาก

ถ้าทำผิดก็ย่อมจะมีโทษมากเช่นกัน

ที่ว่านี้ก็หมายถึง เฉพาะท่านที่ทำอย่างจริงจังเท่านั้นท่านที่ทำสมาธิเพียงวันละเล็กน้อย คือไม่เกินชั่วโมงต่อครั้งหรือต่อวันก็ไม่ต้องวิตกหรอก ขั้นที่อันตรายนั้นหมายถึงขั้นฌานและสมาธิขั้นฌานก็ทำไม่ได้ง่ายนัก หรือทำไม่ได้ทุกคนหรอกอย่ากลัวเลย!

สมาธิในชีวิตประจำวัน หรือสติในชีวิตประจำวันมีคุณค่ามหาศาลควรที่จะหัดฝึกไว้ทุกคน เพราะใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม และก็ควรที่จะหัดทำไว้อย่างสม่ำเสมอในยามปกติหรือประจำวันนี่แหละ

เพราะทั้งสมาธิและสติ เป็นผลแห่งความสุขด้วยสุขอื่นนอกจากสติและสมาธิแล้ว ยังเป็นความสุขที่ไม่บริสุทธิ์และไม่แท้ ท่านที่ไม่เชื่อก็อยากจะท้าให้ลองทำ แล้วท่านก็จะประสบความจริงด้วยตนเอง

ว่าโดยใจจริงแล้ว ผู้จัดทำก็อยากจะบอกว่า ความสุขอันเกิดจากสติและสมาธินั้นเป็นฉันใด? แต่ก็ไปติดขัดอยู่ที่ ๒ เหตุคือ

๑. ถ้าไปบอกผลเสียก่อน ที่ยังไม่ทำเหตุ มันก็ไม่อัศจรรย์และจะจืดชืด หรือถึงจะพรรณนาไปมากมายปานใด มันก็เหมือนกับสอนให้คนว่ายน้ำอยู่บนบก ตราบใดที่ยังไม่ลงน้ำเอง ก็ไม่มีทางว่ายน้ำเป็น

๒. ความสุขอันเกิดจากสติและสมาธินั้น ไม่อาจที่จะบอกกันได้อย่างแท้จริง ของอย่างนี้ต้องทำเอาเอง เพราะการบอกนั้นมันเป็นปริยัติ มันต้องมาถึงขั้นปฏิบัติ คือลงแรงหรือลงมือทำๆๆ ด้วยตนเองเท่านั้น

๖๙

เปรียบไม้สีไฟกับการปฏิบัติธรรม

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองเวสาลี ครั้งนั้นเวลาเช้า พระพุทธองค์ทรงเตรียมจะเสด็จออกบิณฑบาต ได้พบกับสัจจกนิครนถ์ นักบวชนอกพุทธศาสนา ได้ทรงสนทนากันหลายเรื่อง ตอนหนึ่งทรงเล่าให้ฟังถึงการปฏิบัติธรรมส่วนพระองค์ ก่อนการตรัสรู้ มีอุปมาเกิดขึ้น ๓ ข้อ คือ

๑. ไม้สดชุ่มด้วยยาง แช่ไว้ในน้ำ ไม่สามารถจะสีให้เกิดไฟได้ ฉันใด?

เปรียบเหมือนนักบวชที่มีกายไม่พรากออกจากกามมีการเกี่ยวข้องและพอใจในกาม แม้จะบำเพ็ญเพียรอย่างแรงกล้า ได้รับทุกขเวทนากล้าเผ็ดร้อนปานใด ก็ไม่อาจจะบรรลุธรรมได้ฉันนั้น

๒. ไม้สดชุ่มด้วยยาง วางอยู่บนบก ไม่สามารถจะสีให้เกิดไฟได้ ฉันใด?

เปรียบเหมือนนักบวชที่มีกายพรากออกจากกาม ไม่เกี่ยวข้องด้วยกาม แต่ยังพอใจและยินดีในกาม แม้จะบำเพ็ญเพียร

อย่างแรงกล้าเผ็ดร้อน ได้รับทุกขเวทนาปานใด ก็ไม่อาจจะบรรลุธรรมได้ฉันนั้น

๓. ไม้แห้งและวางอยู่บนบก สามารถจะสีให้เกิดไฟได้ฉันใด?

เปรียบเหมือนนักบวชที่มีกายพรากออกจากกาม ทั้งไม่เกี่ยวข้อง ไม่ยินดีในกาม แม้จะไม่บำเพ็ญเพียรจนถึงขนาดได้รับทุกขเวทนาแรงกล้า ก็สามารถบรรลุธรรมได้

มหาสัจจกสูตร ๑๒/๓๖๘

ขยายความ

พระสูตรนี้ แสดงให้เห็นพระปัญญาธิคุณว่า การปฏิบัติธรรมนั้น มิใช่ว่ามีเพียงศรัทธา กับมีครูบาอาจารย์สั่งสอนก็พอก็หามิได้ จะต้องพิจารณาถึงส่วนประกอบอื่นๆ ด้วย มิฉะนั้นก็จะเหนื่อยเปล่าหรือตายเปล่า มรรคผลแก่นสารใดๆ ก็ไม่เกิด

ผู้ปฏิบัติธรรมบางท่านไปตึงบางอย่าง แต่ก็ไปหย่อนในสิ่งที่ไม่ควรหย่อนบางอย่าง ผลของการปฏิบัติจึงไม่เกิด ก็ได้แต่ย่ำเท้าอยู่กับที่ และรอวันที่จะถอยหลังลงทะเลไปอย่างน่าเสียดาย ทั้งนี้และทั้งนั้น ก็ขาดปัญญาตัวเดียวเท่านั้น จึงไม่มีอุบาย (นิสสรณปัญญา) ที่จะสลัดตัวให้พ้นออกมาได้

๗๐

ผู้มีสติเป็นผู้อยู่ใกล้นิพพาน

พระมาลุงกยบุตร เป็นผู้มีความเพียร มีจิตใจเด็ดเดี่ยวในการปฏิบัติธรรม ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลถามถึงธรรมะสั้นๆ ที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดผลแต่ผู้เดียวโดยไม่ประมาทเมื่อพระพุทธองค์ประทานธรรมะแล้ว พระมาลุงกยบุตรได้ขยายเนื้อความถวายพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าตรัสอนุโมทนาแล้วทรงแสดงสรุปมีเนื้อความต่อไปว่า

"มาลุงกยบุตร! เธอรู้เนื้อความแห่งธรรม ที่เราแสดงโดยย่อให้พิสดารแล้วว่า

ผู้เห็นรูปฯ แล้ว มีสติไม่กำหนัดในรูปทั้งหลาย มีจิตคลายกำหนัดในอารมณ์นั้น

ทั้งไม่มีความคิดในอารมณ์นั้นอยู่เป็นประจำ ผู้นั้นเมื่อเห็นรูปฯ และเสวยเวทนาอยู่ ทุกข์ย่อมหมดไป และไม่สั่งสมทุกข์ฉันใด?

ผู้นั้นเป็นผู้มีสติเที่ยวไป เมื่อไม่สะสมทุกข์อยู่อย่างนี้เรากล่าวว่าเป็นผู้อยู่ใกล้นิพพาน ฉันนั้น”

สังคัยหสูตร ๑๘/๗๗

ขยายความ

สติ คือ ความระลึกได้, นึกได้, ความไม่เผลอ, การคุมใจไว้กับกิจ หรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง, จำการที่ทำและคำที่พูดแล้ว แม้นานได้

ได้นำเอาความหมายของสติ มาลงไว้ครบทุกแง่ เพื่อให้ชาวพุทธได้ท่องจำ เพราะเป็นข้อธรรมที่สำคัญ และต้องใช้ในทุกกรณี ไม่ว่าคดีโลกหรือคดีธรรม ถ้าขาดสติเพียงอย่างเดียว กิจการนั้นๆ ก็ย่อมจะต้องล้มเหลวลงสิ้นเชิง และอาจเกิดอันตรายด้วยก็ได้

ขอให้นักปฏิบัติธรรม โปรดให้ความสังเกตว่า ในการปฏิบัติธรรมเพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริง สติจะขาดไม่ได้ทุกขั้นตอน ในพระสูตรสำคัญ อันเป็นข้อปฏิบัติขั้นสูงสุดเพื่อมุ่งการดับทุกข์โดยตรงนั้น ก็ใช้สติเป็นหลักหรือเป็นประธานเลย เช่น อาปานสติสูตร และสติปัฏฐานสูตร เป็นต้น

ดังนั้น ผู้หวังความเจริญ ทั้งทางโลกหรือทางธรรม ก็ควรที่จะได้หมั่นเจริญสติให้มาก ทั้งประจำวันและในชีวิตประจำวัน

การเจริญสติประจำวัน คือ การฝึกสติวันละ ๑ หรือ ๒ ครั้ง เช่น ก่อนนอนและตื่นนอน หรือในโอกาสอื่นที่สะดวก แต่ต้องทำทุกวัน แม้จะได้ผลหรือเห็นผลช้า ก็ยังดีกว่าไม่ทำเสียเลย

การเจริญสติในชีวิตประจำวัน คือ การฝึกสติหรือเจริญสติในขณะที่กำลังทำการงานนั้นๆ อยู่ ก็ให้มีสติคือระลึกอยู่กับงานนั้นๆ และขยายไปจนทุกอิริยาบถ อานิสงส์จากการเจริญสติก็ย่อมจะได้ผลสมบูรณ์ คือ ได้ทั้งการงาน ความสุข และได้อยู่ใกล้พระนิพพานอีกด้วย

๗๑

ธรรมที่เป็นคู่ปรับกัน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสสอนพระราหุลถึงธรรมที่เป็นคู่ปรับกัน ๖ คู่ คือ

๑. "ราหุล! เธอจงเจริญเมตตาภาวนาเถิด เพราะเมื่อเธอเจริญเมตตาภาวนาอยู่ จักละพยาบาท (คือความคิดที่จะแก้แค้น) ได้

๒. เธอจงเจริญกรุณาภาวนาเถิด เพราะเมื่อเธอเจริญกรุณาภาวนาอยู่ จักละวิหิงสา (คือการเบียดเบียน) ได้

๓. เธอจงเจริญมุทิตาภาวนาเถิด เพราะเมื่อเธอเจริญมุทิตาภาวนาอยู่ จักละอรติ (คือความริษยา) ได้

๔. เธอจงเจริญอุเบกขาภาวนาเถิด เพราะเมื่อเธอเจริญอุเบกขาภาวนาอยู่ จักละปฏิฆะ (คือความขัดใจ) ได้

๕. เธอจงเจริญอสุภภาวนาเถิด เพราะเมื่อเธอเจริญอสุภภาวนาอยู่ จักละราคะ (คือความยินดีในกาม) ได้

๖. เธอจงเจริญอนิจจสัญญาภาวนาเถิด เพราะเมื่อเธอเจริญอนิจจสัญญาภาวนาอยู่ จักละอัสมิมานะ (คือการถือตัว) ได้"

มหาราหุโลวาทสูตร ๑๓/๑๒๗

ขยายความ

การปฏิบัติธรรมเพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริง ควรจะต้องศึกษาให้รู้ถึงสิ่งที่เป็น "คู่ปรับ" ของกันและกัน ดังที่ทรงยกมาสอนแก่พระราหุล ๖ ข้อนี้ และยังมีอีกมาก

การปฏิบัติธรรม ถ้าเราจับคู่ของธรรมะข้อนั้นๆ ให้ถูกฝาถูกตัวกัน การปฏิบัติธรรมก็จะดูเป็นเรื่องไม่ยากเลย เช่น คนมีความตระหนี่ถี่เหนียว ก็ต้องพิจารณาโทษของความตระหนี่ถี่เหนียว ทำให้เกิดเป็นคนยากจน ไม่มีพวกพ้องบริวารทำให้เป็นคนมีใจคับแคบ และเห็นแก่ตัวจัด เป็นต้น

ทางแก้ก็ต้องใช้แบบ "หนามยอก เอาหนามบ่ง" คือ การบริจาค การให้ทาน การเสียสละต่างๆ ให้มาก จริงอยู่ในการทำครั้งแรกๆ ก็ย่อมฝืนใจและทำยาก แต่เมื่อหัดทำบ่อยๆ ก็จะเกิดความเคยชินไปเอง

ธรรมะข้ออื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน ล้วนมีคู่ปรับที่คอยหักโค่นกันอยู่เสมอ ถ้าเราจัดหาคู่ปรับมาแก้ ให้ถูกฝาถูกตัวกันได้แล้ว การปฏิบัติธรรมทางศาสนา ก็จะไม่กลายเป็นเรื่องยาก หรือเป็นเรื่อง "สุดวิสัย" อย่างที่คนทั่วๆ ไปคิดเห็นกันอีกต่อไป

ดังนั้น ผู้ที่ปฏิบัติธรรมแล้วไม่ก้าวหน้า ไม่เกิดผลใดๆ ก็ขอให้พิจารณาดูข้อธรรมนั้นๆ ว่ามันถูกฝาถูกตัวกันหรือไม่?

๗๒

สิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองเวสาลี พวกเจ้าลิจฉวีเป็นอันมาก ขึ้นยานอย่างดีมีเสียงอื้ออึง เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ พระเถระหลายรูป รู้ว่าเสียงเป็นปฏิปักษ์ต่อฌาน และพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ความมีเสียงเบา จึงพากันหลบไปอยู่ที่ป่าโคสิงคสาลทายวัน

พระพุทธองค์ทรงเห็นภิกษุบางตา จึงตรัสถาม เมื่อทรงทราบแล้วตรัสอนุโมทนา และทรงแสดงสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ๑๐ ประการ คือ

๑. ผู้ยินดีในการคลุกคลีกับหมู่คณะ ย่อมเป็นปฏิปักษ์กับผู้ยินดีในที่สงัด
๒. การประกอบไว้ซึ่งสุภนิมิต ย่อมเป็นปฏิปักษ์ กับผู้ประกอบไว้ซึ่งอสุภนิมิต
๓. การดูมหรสพที่เป็นข้าศึก ย่อมเป็นปฏิปักษ์ กับผู้สำรวมอินทรีย์

๔. การติดต่อกับมาตุคาม ย่อมเป็นปฏิปักษ์ กับผู้ประพฤติพรหมจรรย์
๕. เสียง ย่อมเป็นปฏิปักษ์ ต่อปฐมฌาน
๖. วิตกและวิจาร ย่อมเป็นปฏิปักษ์ ต่อทุติยฌาน
๗. ปีติ ย่อมเป็นปฏิปักษ์ ต่อตติยฌาน
๘. ลมอัสสาสะและปัสสาสะ ย่อมเป็นปฏิปักษ์ ต่อจตุตถฌาน
๙. สัญญาและเวทนา ย่อมเป็นปฏิปักษ์ ต่อสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ
๑๐. ราคะ ย่อมเป็นปฏิปักษ์ ต่อโทสะ

เธอทั้งหลาย จงเป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์เถิด พระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์ เพราะเป็นผู้หมดปฏิปักษ์แล้ว

กัณฏกสูตร ๒๔/๑๓๗

ขยายความ

การปฏิบัติธรรม ที่จะให้ได้ผลอย่างรวดเร็ว ควรที่จะต้องคำนึงถึง “สิ่งที่เป็นปฏิปักษ์” ต่อองค์ธรรมข้อนั้นๆ ด้วย มิฉะนั้นการปฏิบัติธรรมก็จะล่าช้า ทำให้เสียเวลาและจะนำพาให้เกิดความเบื่อหน่าย เป็นผลตามมาอีกด้วย

ทั้งนี้ก็เพราะว่า งานพัฒนาการทางจิตเป็นงานละเอียดอ่อน ต้องใช้ปัญญาที่สุขุมคัมภีรภาพจึงจะเอาชนะข้าศึก (กิเลส) ได้ ถ้ามัวแต่ต่อสู้ข้าศึกหลายด้าน โอกาสที่จะชนะมัน ก็เป็นไปได้ยาก หรืออาจแพ้มันก็ได้ ผู้ปฏิบัติธรรมที่ฉลาด จึงไม่ควรที่จะมองข้ามปัญหาข้อนี้ไป

๗๓

สติปัฏฐานสูตร*

สูตรว่าด้วยการตั้งสติ ๔ ประการ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิคมของชาวกุรุ ชื่อกัมมาสธัมมะ ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้ว รับสั่งถึงเอกายมรรคที่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ ระงับความโศกและความคร่ำครวญ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายะคืออริยมรรค เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพานของสัตว์ทั้งหลาย

ทางเดียวนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔ ประการ คือ กาย เวทนา จิต และธรรม โดยทรงแสดงใจความย่อในตอนแรกว่า

"ภิกษุในพระศาสนานี้ เป็นผู้มีความเพียร มีสติ มีสัมปชัญญะ เฝ้าตามดูกาย เวทนา จิต ธรรม พึงกำจัดอภิชฌา (โลภอยากได้ของเขา) และโทมนัส (ความเสียใจ) ในโลกเสียได้"

จากนั้น ทรงแสดงรายละเอียดการใช้ความเพียร สติสัมปชัญญะให้เป็นไปในกาย เป็นต้น โดยละเอียด ดังนี้

---

*ย่อความโดย พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ ป.ธ.๖)

๑. **กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน** ทรงแสดงแยกกายออกเป็นหมวดๆ เรียกว่า ปัพพะ ตามลำดับ ดังนี้

๑.๑ อานาปานปัพพะ หมวดว่าด้วยลมหายใจเข้าและลมหายใจออก

ภิกษุอยู่ในที่สงัดแห่งใดแห่งหนึ่ง นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่นให้มีสติกำหนดลมหายใจเข้าออก คือเมื่อหายใจเข้าออกยาวหรือสั้น ก็ให้รู้ว่าขณะนี้เราหายใจเข้าออก ยาวหรือสั้น จากนั้นให้ฝึกหัดอยู่ว่า เราจักกำหนดรู้กาย (คือลมหายใจเข้าออก) ทั้งปวง หายใจเข้าออก ฝึกหัดอยู่ว่า เราจักระงับกาย สังขาร หายใจเข้า หายใจออก

การกำหนดรู้ลมในลักษณะนี้ เปรียบเหมือนช่างกลึงหรือลูกมือช่างกลึงผู้มีทักษะ (สามารถ, ชำนาญ) เมื่อชักเชือกยาวหรือสั้น ก็กำหนดรู้ไปตามนั้น ฉันใด ภิกษุควรกำหนดรู้จิตเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว ฉันนั้น

ภิกษุเฝ้าตามดูกายอันเป็นภายใน และกายอันเป็นภายนอกหรือเฝ้าตามดูสิ่งที่เกิดขึ้นดับไป ทั้งเกิดขึ้นและดับไปในกายหรือภิกษุนั้นเข้าไปตั้งสติไว้ว่า กายมีอยู่เพียงเพื่อรู้ไว้เพียงเพื่อระลึกไว้เท่านั้น ย่อมเป็นผู้ไม่ยึดถืออะไรๆ ในโลกคือกาย ภิกษุเฝ้าตามดูกายในกาย ดังนี้

๑.๒ อิริยาปถปัพพะ หมวดว่าด้วยอิริยาบถ

ทรงสอนให้กำหนดรู้อิริยาบถใหญ่ ๔ ประการ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน โดยให้รู้ทันในเวลายืน เป็นต้น ก็ให้รู้ว่าขณะนี้เรากำลังยืนอยู่ เป็นต้น หรือรู้ว่าตนอยู่ในอิริยาบถใด ก็ให้กำหนดรู้ไปพร้อมกันโดยอาการนั้นๆ

๑.๓ สัมปชัญญะปัพพะ หมวดว่าด้วยสัมปชัญญะ

ทรงสอนให้ทำความรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่ว่าตนจะอยู่ในอิริยาบถใด และอาการที่เกี่ยวกับอิริยาบถใด เช่น ก้าวไป ถอยกลับ คู้แขน เหยียดแขน บริโภคปัจจัย ตนกำลังทำอะไรอยู่ในอิริยาบถอะไร ก็ให้ทำความรู้ตัวอยู่เสมอ

๑.๔ ปฏิกูลปัพพะ หมวดว่าด้วยสิ่งปฏิกูล

ทรงสอนให้กำหนดรู้กาย จากปลายผมถึงปลายเล็บเท้า ที่หุ้มไว้ด้วยหนังให้เห็นว่าเต็มไปด้วยของไม่สะอาด มีประการต่างๆ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า น้ำดี เสลด น้ำเหลือง น้ำเลือด น้ำเหงื่อ น้ำตา มันข้น มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ น้ำมูตร

ทรงเปรียบเทียบให้เห็นว่า กายนี้เหมือนถุงมีปากเปิดได้ ๒ ด้าน ใส่ของนานาชนิดไว้ภายใน เมื่อเทออกจะพบของเหล่านั้น ร่างกายคนเราก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เมื่อแยกออกแล้วจะกลายเป็น ผม ขน เล็บ หนัง เป็นต้น ดังกล่าวแล้ว

๑.๕ ธาตุปัพพะ หมวดว่าด้วยธาตุ ๔

ทรงแนะให้ดูกายนี้ อันประกอบด้วยธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เหมือนคนฆ่าโค ฆ่าโคแล้วชำแหละแยกเนื้อและส่วนต่างๆ ของโคออกวางขาย ฉะนั้น

๑.๖ นวสีวถิกาปัพพะ หมวดว่าด้วยป่าช้า ๙

ทรงให้พิจารณาดูร่างศพ ที่เขาทิ้งอยู่ในป่าช้าที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตามลำดับดังนี้

๑.๖.๑ ศพที่ตายแล้ว ๑-๒-๓ วัน อันขึ้นอืด เขียว น้ำเหลืองเฟะ

๑.๖.๒ ศพที่ถูกสัตว์ทั้งหลาย มีกา แร้ง เหยี่ยว สุนัข เป็นต้น กัดกิน

๑.๖.๓ ศพที่เป็นโครงกระดูก ยังมีเนื้อและเลือดติดอยู่ มีเอ็นรึงรัดอยู่

๑.๖.๔ ศพที่เป็นโครงกระดูก ไม่มีเนื้อ แต่ยังมีเลือดเปื้อนเปรอะ มีเอ็นรึงรัดอยู่

๑.๖.๕ ศพที่เป็นโครงกระดูก ไม่มีเนื้อและเลือดแล้ว แต่ยังมีเอ็นรึงรัดอยู่

๑.๖.๖ ศพที่เป็นท่อนกระดูก ไม่มีเอ็นรึงรัดแล้ว กระดูกเหล่านั้นวางกระจัดกระจายอยู่

๑.๖.๗ ศพที่กลายเป็นท่อนกระดูก มีสีขาวเหมือนสังข์

๑.๖.๘ ศพที่กลายเป็นท่อนกระดูก กองรวมอยู่ด้วยกันเกินกว่าปีมาแล้ว

๑.๖.๙ ศพที่เป็นท่อนกระดูก ผุเปื่อยป่นเป็นจุณ

แต่ละข้อนั้น ทรงสอนให้พิจารณาเห็นอาการของศพแต่ละอย่างนั้น ให้เห็นว่ามีอาการอย่างไร แล้วนำเอากายของตนเข้าไปเปรียบว่าแม้กาย (ของเรา) นี้ก็มีอาการ มีภาวะอย่างนั้นเป็นธรรมดา ไม่พ้นอาการและภาวะอย่างนั้นไปได้

แต่ละปัพพะที่กล่าวมาแล้ว ทรงสอนให้พิจารณาต่อไปจากที่กล่าวมาว่า ให้เข้าไปพิจารณาให้เห็นกายในกายทั้งที่เป็นภายในและทั้งที่เป็นภายนอก

ให้เฝ้าตามดูสิ่งที่เกิดขึ้น สิ่งที่ดับไป และให้เฝ้าตามดูสิ่งที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ดับไปในกาย

ให้เข้าไปตั้งสติอยู่ว่า กายมีอยู่เพียงเพื่อรู้ไว้เท่านั้นเพียงเพื่อระลึกไว้เท่านั้น จนเป็นผู้ไม่มีสิ่งใดอาศัยอยู่ด้วยทั้งไม่ยึดถืออะไรๆ ในโลกด้วย

ทุกข้อทรงเน้นว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุตามดูกายในกายอยู่ แม้ด้วยอาการอย่างนี้”

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การกำหนดตั้งสติตามดูเวทนา

ทรงแสดงจำแนกเวทนาออกไป ๙ ประการ คือ สุขเวทนา-ทุกขเวทนา-อทุกขมสุขเวทนา-สามิสสุขเวทนา-

นิรามิสสุขเวทนา-สามิสทุกขเวทนา-นิรามิสทุกขเวทนา สามิสอทุกขมสุขเวทนา และ นิรามิสอทุขมสุขเวทนา ในเวทนาทั้ง ๙ ประการนี้ ขณะใดตนกำลังประสบเวทนาอะไรอยู่ ก็ให้กำหนดรู้ว่าเรากำลังเสวยเวทนานั้นๆ อยู่

จากนั้น ทรงสอนให้เฝ้าตามดูเวทนา ๓ ระดับ คือ

๒.๑ ในเฝ้าดูเวทนาภายใน เวทนาภายนอก เวทนาทั้งภายในและภายนอก

๒.๒ ให้เฝ้าตามดูความเกิดขึ้น ความดับไป ทั้งความเกิดขึ้น และดับไปแห่งเวทนา

๒.๓ เข้าไปตั้งสติว่า เวทนามีอยู่เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อระลึกไว้เท่านั้น ไม่เป็นผู้มีสิ่งใดอาศัยอยู่ด้วยทั้งไม่ยึดถืออะไรๆ ในโลกด้วย

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติตามดูจิต ๑๖ คู่ รับสั่งให้ภิกษุเฝ้าตามดูจิตเป็นคู่ๆ ไป ดังนี้

"จิตมีราคะ-จิตไม่มีราคะ, จิตมีโทสะ-จิตไม่มีโทสะ, จิตมีโมหะ-จิตไม่มีโมหะ, จิตหดหู่-จิตฟุ้งซ่าน, จิตเป็นมหัคคตะ จิตไม่เป็นมหัคคตะ, จิตเป็นสอุตตระ-จิตไม่เป็นอนุตตระ, จิตเป็นสมาธิ-จิตไม่เป็นสมาธิ, จิตหลุดพ้น-จิตไม่หลุดพ้น"

ในขณะใด จิตของตนเป็นอย่างไร ก็ให้กำหนดรู้ว่าเรามีจิตเป็นอย่างนั้นๆ เมื่อตามดูจิตในลักษณะดังกล่าวแล้วให้เฝ้าดูจิตในลักษณะต่างๆ อีก ๓ ระดับ คือ

๓.๑ เฝ้าตามดูจิตในภายใน ในภายนอก เฝ้าตามดูจิตทั้งที่เป็นภายในและภายนอก

๓.๒ เฝ้าตามดูสิ่งที่เกิดขึ้น สิ่งที่ดับไป ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นและดับไปในจิตตน

๓.๓ เข้าไปตั้งสติอยู่ว่า จิตมีอยู่เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อระลึก ไม่เป็นผู้มีสิ่งใดอาศัยอยู่ และไม่ยึดถืออะไรๆ ในโลก

๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติตามดูธรรม

ธรรมที่ทรงสอนให้ตั้งสติตามดูนั้น มีทั้งที่เป็นกุศล อกุศล และ อัพยากฤต คือ กลางๆ ดังนี้

๔.๑ นีวรณปัพพะ หมวดว่าด้วยธรรมเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี คือ นิวรณ์ ๕ ได้แก่

ก. กามฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์

ข. พยาบาท ความอาฆาต พยาบาทปองร้ายผู้อื่น

ค. ถีนมิทธะ ความง่วงนอน เซื่องซึม คร้านกาย คร้านจิต หดหู่

ฆ. อุทธัจจกุกกุจจะ ความฟุ้งซ่าน รำคาญ อาการแห่งจิต ซัดส่าย ไม่อยู่นิ่ง

ง. วิจิกิจฉา ความลังเล สงสัย ตัดสินใจอะไรไม่ได้ ทรงสอนให้เฝ้าตามดูธรรมในธรรมอย่างไร?

๑. เมื่อนิวรณ์ข้อใดข้อหนึ่งมีอยู่ภายในจิตหรือไม่มี ก็ให้รู้ตามควรแก่ขณะนั้นๆ

๒. นิวรณ์แต่ละข้อที่ยังไม่เกิดขึ้นด้วยประการใด ก็ให้รู้ด้วยประการนั้น

๓. นิวรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว จะละได้ด้วยวิธีใด ก็ให้รู้วิธีนั้น

๔. นิวรณ์แต่ละข้อที่ตนละได้แล้ว จะไม่เกิดขึ้นอีกด้วยวิธีใดก็ให้รู้วิธีนั้น

๔.๒ ขันธปัพพะ หมวดว่าด้วยอุปาทานขันธ์ ๕ ในด้านของขันธ์ ๕ นั้น ทรงสอนให้กำหนดรู้ ๓ ฐานะ คือ สภาวะการเกิดขึ้น การดับไป แห่งอุปาทานขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

๔.๓ อายตนปัพพะ หมวดว่าด้วยอายตนะภายในภายนอก

อายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์

ทรงแสดงขั้นตอนแห่งการกำหนดรู้ เกี่ยวกับอายตนะไว้ดังต่อไปนี้

๑. ให้กำหนดรู้อายตนะแต่ละอย่าง และการประจวบกันแห่งอายตนะเหล่านั้น เช่น ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จนถึงรู้อารมณ์ด้วยใจ

๒. สังโยชน์ จะเกิดขึ้นเพราะการประจวบกันระหว่างอายตนะภายใน กับภายนอก จะมีได้ด้วยวิธีใด ก็ให้ทราบด้วยวิธีนั้น

๓. สังโยชน์ ที่ยังไม่เกิดจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ให้กำหนดรู้เหตุนั้นด้วย

๔. สังโยชน์ ที่เกิดขึ้นแล้วอาจละได้ด้วยวิธีใด ให้กำหนดรู้ด้วยวิธีนั้น

๕. สังโยชน์ ที่ละได้แล้วจะไม่เกิดขึ้นอีกด้วยวิธีใด ให้กำหนดรู้ด้วยวิธีนั้น

๔.๔ โพชฌังคปัพพะ หมวดว่าด้วยโพชฌงค์ คือ องค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้

๑. สติสัมโพชฌงค์ องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ คือ ความระลึกได้

๒. ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ คือ การวิจัยธรรม

๓. วิริยะสัมโพชฌงค์ องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ คือความเพียร

๔. **ปีติสัมโพชฌงค์** องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ คือ ความอิ่มเอิบใจ

๕. **ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์** องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ คือความสงบ

๖. **สมาธิสัมโพชฌงค์** องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ คือสมาธิ

๗. **อุเบกขาสัมโพชฌงค์** องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ คืออุเบกขา

การกำหนดรู้ในสัมโพชฌงค์ ๗ ประการนี้ ทรงแสดงหลักในการกำหนดรู้ตามฐานะ ดังนี้

ก. เมื่อสัมโพชฌงค์ข้อใดข้อหนึ่งมีอยู่ หรือไม่มีอยู่ภายในจิตก็ให้รู้

ข. โพชฌงค์ข้อใดก็ตาม ที่ยังไม่เกิดขึ้นอาจให้เกิดขึ้นด้วยประการใด ก็ให้รู้ด้วยประการนั้น

ค. ความเจริญบริบูรณ์แห่งโพชฌงค์แต่ละข้อที่บังเกิดขึ้นแล้วมีได้ด้วยเหตุใด ให้กำหนดรู้เหตุนั้น

๔.๕ สัจจปัพพะ หมวดว่าด้วยสัจจะ คืออริยสัจ ๔ ประการ

ทรงสอนให้กำหนดรู้อริยสัจ ๔ โดยทรงใช้คำว่า

"ภิกษุในศาสนานี้ กำหนดรู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์ นี้ความดับแห่งทุกข์ นี้ปฏิปทาเหตุให้ดำเนินไปสู่ความดับทุกข์"

ในช่วงต่อมาของทุกปัพพะที่กล่าวมาแล้ว ทรงสอนให้ตามดูธรรม ๓ ระดับ เช่นที่กล่าวมาแล้ว คือ

๑. ตามดูธรรมทั้งหลายอันเป็นภายใน ภายนอก ทั้งภายในและภายนอกอยู่

๒. ตามดูสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมทั้งหลาย สิ่งที่ดับไปในธรรมทั้งหลาย สิ่งที่เกิดขึ้น และดับไปในธรรมทั้งหลาย

๓. เข้าไปตั้งสติอยู่ว่า ธรรมทั้งหลายมีอยู่ เพียงเพื่อรู้เพื่อระลึกไว้เท่านั้น ไม่เป็นผู้มีสิ่งใดอาศัยอยู่ด้วย ทั้งไม่ยึดถืออะไรๆ ในโลกด้วย

ทรงสรุปในตอนสุดท้ายว่า **ผู้ใดเจริญสติปัฏฐาน ๔ เหล่านี้ อย่างมาก ๗ ปี อย่างน้อย ๗ วัน ย่อมหวังผลได้ ๒ อย่าง** คือ

๑. บรรลุอรหัตต์เป็นพระอรหันต์

๒. เมื่อยังมีอุปาทิ คือสิ่งที่ยึดมั่น ได้แก่ **อุปาทานขันธ์ เหลืออยู่ จะบรรลุเป็นพระอนาคามีในทิฏฐธรรม**

เพราะเหตุนี้แล พระตถาคตจึงกล่าวว่า

“ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อระงับความโศกและความคร่ำครวญ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอริยมรรค เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน ทางเดียวนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔”

สติปัฏฐานสูตร ๑๒/๘๔

๗๔

ผลย่อมเกิดจากเหตุ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ถึงเรื่องของการปฏิบัติธรรมมีสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น ทรงยกเอาแม่ไก่ที่กกไข่มาเป็นตัวอย่างดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุไม่ทำความเพียร ในการอบรมจิตอยู่จะพึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า "ไฉนหนอ ขอจิตของเราพึงพ้นจากอาสวะ (กิเลสที่หมักหมมอยู่ในสันดาน) เพราะไม่ถือมั่น?" ดังนี้ก็จริงอยู่ ถึงอย่างนั้นจิตของเธอก็ย่อมไม่พ้นไปจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่นได้เลย ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร?

ข้อนั้นพึงกล่าวได้ว่า เพราะเธอไม่อบรมสติปัฏฐาน ๔ ไม่อบรมสัมมัปปธาน ๔ ไม่อบรมอิทธิบาท ๔ ไม่อบรมอินทรีย์ ๕ ไม่อบรมพละ ๕ ไม่อบรมโพชฌงค์ ๗ ไม่อบรมอริยมรรคมีองค์ ๘

ภิกษุทั้งหลาย! ไข่ไก่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ไข่เหล่านั้นพึงเป็นของอันแม่ไก่ไม่นอนทับด้วยดี ไม่กกด้วยดี

ไม่ฟักด้วยดี แม่ไก่นั้นถึงจะเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า "ไฉนหนอ ขอลูกของเราพึงทำลายเปลือกไข่ ด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปาก ออกมาโดยความสวัสดี?" ดังนี้ก็จริง

ถึงอย่างนั้น ลูกไก่เหล่านั้นก็ไม่สามารถจะทำลายเปลือกไข่ด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปากออกมาโดยความสวัสดีได้ ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร? ทั้งนี้เพราะไข่ไก่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟองนั้น อันแม่ไก่ไม่นอนทับด้วยดี ไม่กกด้วยดี ไม่ฟักด้วยดี แม้ฉันใด?

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุไม่ประกอบความเพียร ในการอบรมจิตอยู่ก็ฉันนั้น เหมือนกันแล ถึงจะเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า "ไฉนหนอ ขอจิตของเราพึงพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น?" ดังนี้ก็จริง ถึงอย่างนั้นจิตของเธอก็ย่อมจะไม่พ้นไปจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่นได้เลย

ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร? ข้อนั้นพึงกล่าวได้ว่า เพราะเธอไม่อบรม (ไม่ปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔... ไม่อบรมอริยมรรคมีองค์ ๘)

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุประกอบความเพียร ในการอบรมจิตอยู่ (เสมอ) ถึงจะไม่เกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า "ไฉนหนอ ขอจิตของเราพึงพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น?" ดังนั้นก็จริงอยู่ ถึงอย่างนั้น จิตของเธอก็ย่อมพ้นจากอาสวะ

เพราะไม่ถือมั่น ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร? เพราะเธอ อบรมสติปัฏฐาน ๔ อบรมอริยมรรคมีองค์ ๘

ภิกษุทั้งหลาย! ไข่ไก่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ไข่เหล่านั้น อันแม่ไก่นอนทับด้วยดี กกด้วยดี ฟักด้วยดี แม่ไก่นั้นถึงจะไม่เกิดความปรารถนา อย่างนี้ว่า "ไฉนหนอ ขอลูกของเราพึงทำลายเปลือกไข่ด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปากออกมาโดยความสวัสดี?" ดังนี้ก็จริงอยู่ ถึงอย่างนั้นลูกไก่เหล่านั้นก็สามารถทำลายเปลือกไข่ด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปากออกได้โดยสวัสดี ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร? ทั้งนี้เพราะไข่ไก่เหล่านั้น อันแม่ไก่นอนทับ กก ฟัก ด้วยดี แม้ฉันใด?

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุประกอบความเพียร ในการอบรมจิตอยู่ (เสมอ) ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ถึงจะไม่เกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า "ไฉนหนอ ขอจิตของเราพึงพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น?" ดังนี้ก็จริงอยู่ ถึงอย่างนั้นจิตของเธอก็ย่อมพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น ข้อนั้นเพราะเธออบรม (ปฏิบัติตาม) สติปัฏฐาน ๔... อบรมอริยมรรคมีองค์ ๘"

นาวาสูตร ๑๗/๑๖๐

ขยายความ

พระสูตรนี้ ย่อมจะเป็นหลักยืนยันคำสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดีว่า **ศาสนาของพระองค์ มิใช่ศาสนาแห่งการ**

อ้อนวอน วิงวอน ขอร้อง ให้สิ่งนั้นสิ่งนี้มาช่วยดลบันดาลให้ เปล่าเลย! **ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาแห่งการกระทำต้องลงแรงทำด้วยตนเอง** และจะต้องทำให้พอเหมาะพอสมแก่เหตุนั้นๆ ด้วย

การทำมากไป แบบเผื่อเหนียว หรือทำน้อยจนเกินไป นอกจากจะไม่เกิดผลแล้ว บางทีก็เกิดโทษเอาด้วย เช่น พระบางรูป นั่งสมาธิจนก้นเน่าก็มี จนพิการก็มี จนเกิดโรคต่างๆ ก็มี ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีแต่ศรัทธา แต่ขาดปัญญา

ในการปฏิบัติธรรมทุกระดับขั้น สติและปัญญาจะขาดเสียมิได้เลย นอกจากจะขาดไม่ได้แล้ว ยังจะต้องคอยประคับประคอง ให้สติและปัญญาเคียงคู่กัน ไม่มากหรือน้อยกว่ากัน และที่สำคัญยิ่ง จะต้องมีธรรมข้ออื่นๆ เช่น วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน ศีล เป็นต้น เข้าร่วมด้วย

มิฉะนั้น การปฏิบัติธรรมนั้นๆ ก็ไม่อาจจะดับทุกข์ได้ แต่ถึงจะดับทุกข์ไม่ได้ แต่สิ่งที่จะต้องได้แน่ๆ ก็คือ ได้สร้างบารมีเพิ่มขึ้นๆ จนถึงระดับหนึ่ง บารมีก็ย่อมจะเต็มได้ อย่าได้สงสัยลังเล หรือท้อใจเลย การทำความดีไม่มีสูญเปล่าหรอก

พระสูตรนี้ ทรงแสดงถึงการ “ทำเหตุ” ให้พอดีพอควร แล้วผลมันก็จะเกิดขึ้นเอง ถึงเราจะปรารถนา หรือไม่ปรารถนาก็ตาม

ดังนั้น เมื่อเราปฏิบัติธรรมแล้วไม่เกิดผล ก็ลองพิจารณาดูเหตุสิว่า เราทำถูกต้องหรือไม่?

๗๕

กิเลสหมดไปเหมือนด้ามมีดสึก

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายถึงการปฏิบัติธรรม ที่เป็นเหตุให้กิเลสเบาบางและหมดไป เหมือนรอยสึกของด้ามมีด ที่นายช่างไม้ใช้อยู่ทุกวัน แต่ละวันเขาไม่อาจจะกำหนดรู้ได้ ว่าสึกไปวันละเท่าไร แต่นานไปย่อมปรากฏเอง พอสรุปได้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! รอยนิ้วมือหรือรอยนิ้วหัวแม่มือ ย่อมปรากฏที่ด้ามมีด ของนายช่างไม้ แต่นายช่างไม้นั้นหารู้ไม่ว่าวันนี้ด้ามมีดของเราสึกไปประมาณเท่านี้ วานนี้สึกไปประมาณเท่านี้ วันก่อนๆ สึกไปประมาณเท่านี้

นายช่างไม้มีความรู้ แต่ว่าสึกไปแล้ว สึกไปแล้วโดยแท้แลแม้ฉันใด?

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุปฏิบัติธรรมอยู่ ก็หารู้ไม่ว่าวันนี้กิเลสและอาสวะทั้งหลายของเรา หมดไปแล้วประมาณเท่านี้ เมื่อวานนี้หมดไปแล้วเท่านี้ วันก่อนๆ หมดไปแล้วเท่านี้ ก็จริงอยู่

แต่ว่าถึงอย่างนั้น เมื่อกิเลสและอาสวะสิ้นหรือหมดไปแล้ว เธอก็มีความรู้สึกว่าหมดไปแล้ว สิ้นไปแล้ว ฉันนั้นเหมือนกันแล”

นาวาสูตร ๑๗/๑๖๒

ขยายความ

พระสูตรนี้ น่าจะเป็นบทเรียนของนักปฏิบัติธรรม ที่ใจร้อนใจเร็ว พอเริ่มให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาปุ๊บก็จะให้เกิดผลปั๊บ ในทันทีทันใด หรือทันตาเห็น เมื่อไม่ได้อย่างใจ ก็มักจะเลิกราเอากลางคัน ก็เป็นที่น่าเสียดาย

ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงตัวอย่างที่เห็นชัดอยู่แล้ว เราประกอบการกุศลเมื่อใด มันก็ย่อมจะทำลายอกุศลไปตามลำดับ แต่ว่ามันเป็นเรื่องของนามธรรม เห็นได้ยาก แต่ก็พอจะรู้ได้ เช่น

เราให้ทาน บริจาคสิ่งของครั้งใด มันก็ย่อมจะกำจัดความตระหนี่ถี่เหนียวออกไปได้ในขณะนั้น ถ้ายังมีความหวงแหน เสียดายกลัวจะหมดเปลือง มันก็ให้ไม่ได้ หรือฝืนใจให้ความตระหนี่มันก็ไม่ลด

เรารักษาศีล มีเจตนางดเว้นเมื่อไร เวรภัย ทุกข์ และโทษอันเกิดจากการละเมิดศีล ก็ย่อมหมดไปในขณะนั้น ความปกติย่อมจะเกิดขึ้น ทั้งในตัวเราเอง ครอบครัว และสังคมก็ย่อมตามมา

เราเจริญภาวนา ถ้าเจริญสมาธิ จิตของเราก็ย่อมสงบ ไม่สงบมาก ก็สงบน้อย ตามที่เราจะบังคับหรือควบคุมได้ ถ้าเจริญสติ เราก็ย่อมเป็นคนไม่หลงลืมอะไรง่าย ถ้าเจริญวิปัสสนา เราก็ย่อมจะละกิเลสตัณหาต่างๆ ได้ แม้ในขณะนั้นๆ อกุศลต่างๆ ที่เคยเกิดในขณะนั้น มันก็ไม่อาจจะเกิดได้ ก็เพราะเรากำลังเจริญสติ สมาธิหรือวิปัสสนาอยู่

นี่ก็เป็นอานิสงส์ แห่งการปฏิบัติธรรม ที่เห็นได้ในปัจจุบัน และจะเป็นนิสัยปัจจัยต่อๆ ไปอีกด้วย

๗๖

ปัจจุบันสำคัญที่สุด

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ถึงการปฏิบัติธรรมว่า ปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะสิ่งเป็นอดีตก็ผ่านไปแล้ว สิ่งที่เป็นอนาคตก็ยังไม่มาถึง ทั้งอดีตและอนาคตจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรสนใจ สิ่งที่ควรให้ความสนใจคือที่นี่และเดี๋ยวนี้ โดยตรัสว่า

"บุคคลไม่ควรคิดถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง บุคคลใดเห็นแจ้งในปัจจุบันธรรม ไม่ง่อนแง่นคลอนแคลนในธรรมนั้นๆ ผู้นั้นควรเจริญธรรมนั้นเนืองๆ ควรทำความเพียรเสียในวันนี้ เดี๋ยวนี้ ไม่มีใครจะรู้ความตายในวันพรุ่งนี้

เพราะการผัดเพี้ยนกับความตาย ไม่มีใครทำได้ ผู้รู้ผู้สงบย่อมเรียกผู้มีความเพียร ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืนว่า ผู้นั้นมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวประเสริฐที่สุด"

ภัทเทกรัตตสูตร ๑๔/๒๙๗

ขยายความ

พระสูตรนี้ จัดว่าเป็นพระสูตรที่สำคัญที่สุด ในการเตือนสติให้เห็นความสำคัญของ **"ปัจจุบัน"** ทรงแสดงเหตุไว้ชัดเจนมาก จนไม่ต้องอธิบายกันอีก เพียงแต่จะต้องย้ำเตือนให้เห็นความสำคัญของปัจจุบันให้มากขึ้น

ได้โปรดพิจารณาดูเวลาที่ผ่านไปแต่ละวัน เราเสียเวลาหรือเวลาได้หมดไปกับสิ่งที่เป็นอดีต และอนาคตมากน้อยแค่ไหน? บางคนหรือคนส่วนมาก เมื่อกำลังทำอะไรอยู่ แทนที่จะมีสติระลึกอยู่กับงานในปัจจุบัน ก็กลับไปคิดหรือห่วงในเรื่องอื่น และส่วนมากก็จะเป็นเรื่องที่ไร้สาระเสียด้วย

โดยเฉพาะเวลานอนในแต่ละคืน กว่าเราจะหลับลงได้ เราได้เสียเวลาปล่อยให้ความคิดฟุ้งไปในอดีต และฝันเฟื่องไปกับอนาคตคืนละกี่นาที? หรือบางคืนกี่ชั่วโมง?

ถ้าเราเอาเวลาที่ "สูญเปล่า" หรือหมดไปเปล่า พร้อมกับการสร้างนิสัยแห่งความเคยชิน ในความคิดฟุ้งซ่าน อันไร้สาระนี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ด้วยการเจริญสติ ระลึกว่าขณะนี้เรากำลังหายใจเข้า หรือหายใจออกอยู่? หรือจะเจริญสมาธิให้จิตแน่นิ่งอยู่กับลมหายใจ หรือแน่นิ่งอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

หรือจะเจริญวิปัสสนา ด้วยการพิจารณาหรือเจริญมรณสติ ก็ย่อมจะเกิด “บุญยอดบุญ” ที่เราไม่ต้องลงทุนหรือลงแรงเลย

ปัจจุบันสำคัญที่ตรงเราใช้ประโยชน์ ถ้าไม่ใช้ประโยชน์ มันก็ไร้ค่า ผ่านมาและผ่านไปเปล่า วันแล้ววันเล่า คืนแล้วคืนเล่า

๗๗

เหตุที่พระสัทธรรมไม่ตั้งอยู่นาน

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี มีพราหมณ์คนหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วทูลถามว่า

"อะไรเป็นเหตุให้พระสัทธรรม ตั้งอยู่ไม่ได้นาน หรือตั้งอยู่ได้นาน ในเมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว?"

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า

"เพราะบุคคลไม่เจริญ ไม่ทำให้มากซึ่งสติปัฏฐาน ๔ พระสัทธรรมจึงไม่ตั้งอยู่ได้นาน

และเพราะบุคคลเจริญ และทำให้มากซึ่งสติปัฏฐาน ๔ พระสัทธรรมจึงจะตั้งอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว"

พราหมณสูตร ๑๙/๒๑๘

ขยายความ

มูลเหตุแห่งความเสื่อมของพระสัทธรรมหรือพระพุทธศาสนานั้น ถ้าเราจะพิจารณากันโดยทั่วไปแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า

มีมากมาย ยากแก่การที่จะหาข้อยุติได้ แต่ถ้าจะพิจารณากันในวงกว้าง และเจาะลึกกันจริงๆ แล้ว ผู้จัดทำมีความมั่นใจและเห็นด้วยตามพระสูตรนี้ ๑๐๐% เพราะอะไร? ทั้งนี้ก็เพราะว่า

เมื่อพุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่เจริญสติปัฏฐาน ๔ ก็ย่อมจะไม่พบสัจธรรม คือมรรคผลนิพพาน เมื่อไม่แจ้งในสัจธรรมจิตใจก็ย่อมจะไม่มั่นคง ศรัทธาก็ยังโยกคลอนอยู่ ยังหวั่นไหวเอนไปเอนมาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็จะขาดหลักธรรม ขาดที่พึ่งอันมั่นคง จิตย่อมไหลไปตามโลกธรรมได้

ก็ในเมื่อตนเองยังไม่มั่นคง ยังเป็นที่พึ่งของตนเองไม่ได้ แล้วจะไปรักษาพระสัทธรรมไว้ได้อย่างไร?

พระพุทธองค์ก็ได้ตรัสไว้ในท้ายของสติปัฏฐานสูตรแล้วว่า

"ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อระงับความโศกและความคร่ำครวญ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอริยมรรค เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน ทางเดียวนี้คือ สติปัฏฐาน ๔"

ดังนั้น พุทธบริษัทผู้หวังจะให้พระสัทธรรม หรือพระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้นาน ก็จงพร้อมใจกันหมั่นเจริญสติปัฏฐาน ๔ หรือเจริญวิปัสสนา อยู่เนืองๆ เถิด เพราะนอกจากจะช่วยให้พระสัทธรรมตั้งมั่นอยู่ได้นานแล้ว ตัวเราก็ย่อมจะได้พบความสุข และสามารถดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิงอีกด้วย

๗๘

เหตุที่พระสัทธรรมเลือนหาย

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี พระมหากัสสปได้กราบทูลถามว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุ ที่เมื่อก่อนบทบัญญัติพระวินัยมีน้อย แต่พระอรหันต์มีมาก ในปัจจุบันสิกขาบทมีมาก แต่พระอรหันต์กลับมีน้อย?"

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า

กัสสป! ข้อนั้นเป็นอย่างนี้ เมื่อหมู่สัตว์เลวลง พระสัทธรรมกำลังเลือนหายไป สิกขาบทจึงมีมากขึ้น พระอรหันต์จึงมีน้อยลง เหตุดังนี้ เพราะเกิดสัทธรรมปฏิรูป คือสัทธรรมปลอมหรือเทียมขึ้น สัทธรรมแท้จึงเลือนหายไป

"กัสสป! ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ก็ไม่อาจทำให้สัทธรรมเลือนหายไปได้ แต่โมฆบุรุษในโลกนี้ต่างหาก ที่ทำให้สัทธรรมเลือนหายไป

กัสสป! เหตุ ๕ อย่าง ที่ทำให้พระสัทธรรมเลือนหาย คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ไม่เคารพในพระศาสดา ๑ ในพระธรรม ๑ ในพระสงฆ์ ๑ ในการศึกษา ๑ ในสมาธิ ๑

กัสสป! **ถ้าภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา มีความเคารพยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในการศึกษา และในสมาธิแล้ว พระสัทธรรมจะตั้งมั่น ไม่ฟั่นเฟือน และไม่เลือนหายไป”**

สัทธรรมปฏิรูปกสูตร ๑๖/๒๔๖

ขยายความ

พระสูตรนี้ ทรงแสดงถึงเหตุที่จะทำให้พระสัทธรรมเสื่อมไว้ ๒ ประเด็น คือ เกิดจากโมฆบุรุษ และเกิดจากพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ด้วยกันเองทำให้เสื่อม

เกิดจากโมฆบุรุษ คือ คนเปล่า คนโง่เขลา หรือคนที่ไม่มีสาระประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คนพวกนี้เข้าไปอยู่ในที่ไหน ก็จะทำให้หมู่คณะนั้นเสื่อม

เกิดจากพุทธบริษัท คือ คนภายในศาสนานี้เองเป็นผู้ที่ทำลายเสียเอง เปรียบเหมือนขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ หรือลูกกล้วยฆ่าต้นกล้วย ฉะนั้น

ทางที่พุทธบริษัทจะทำลายพระสัทธรรมก็คือ ความไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ในการศึกษาพระธรรม และในการปฏิบัติสมาธิ ซึ่งก็รวมถึงการเจริญวิปัสสนาด้วย

ซึ่งก็แน่นอนละ ก็ขนาดคนในศาสนา ยังไม่เคารพไม่ยำเกรงแล้ว จะให้ใครมายำเกรงเล่า ชาวพุทธควรสังวรข้อนี้ไว้ให้มาก

๗๙

พระพุทธเจ้าทรงปวารณา

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม เมืองสาวัตถี พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ราว ๕๐๐ รูป วันนั้นเป็นวันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ ภิกษุสงฆ์นั่งนิ่งประชุมพร้อมกันอยู่ พระพุทธองค์ได้ตรัสท่ามกลางหมู่สงฆ์ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! บัดนี้เราขอปวารณาแด่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะไม่ติเตียนการกระทำอะไรๆ ที่แสดงออกทางกายหรือทางวาจาของเราบ้างหรือ?"

ที่ประชุมสงฆ์เงียบสงบ ขณะนั้นพระสารีบุตรลุกขึ้น ทำผ้าห่มเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง แล้วประนมอัญชลีไปทางพระพุทธเจ้า กราบทูลขึ้นว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ข้าพระองค์ทั้งหลายจะติเตียนการกระทำอะไรๆ ของพระองค์ที่เป็นไปทางพระกายและพระวาจามิได้เลย เพราะพระองค์เป็นผู้ตัดทาง ทรงเป็นผู้บอกทาง ทรงรู้แจ้งทาง ทรงฉลาดในทาง สาวกทั้งหลายเป็นผู้เดินตามทางของพระองค์ บัดนี้แลขอปวารณาแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคจะไม่ทรงติเตียนการกระทำอะไรๆ อันเป็นไปทางกายหรือวาจาของข้าพระองค์บ้างหรือ?”

พระพุทธเจ้าทรงตรัสชมพระสารีบุตร ว่าเป็นบัณฑิต มีปัญญาว่องไว เป็นธรรมบุตรของพระองค์

ปวารณาสูตร ๑๕/๒๖๕

ขยายความ

พระสูตรนี้น่าคิดมาก ก็ขนาดพระพุทธเจ้า ทรงเป็นถึงศาสดาเอก เหนือเทวดาและมนุษย์ทั้งปวง เหนือบุญเหนือบาปแล้ว ยังทรงเปิดโอกาสให้สาวก “ชี้ขุมทรัพย์” ได้ ก็แล้วคนอย่างเราที่เต็มไปด้วยกิเลสหนาตัณหาจัด จะไม่มีโทษใดๆ เลยหรือ?

พระสูตรนี้จะเป็นบทเรียนที่ดี สำหรับผู้ที่หลงลืมตนว่าจะทำอะไรไม่ผิด หรือผู้ที่มีหน้าที่ปกครองผู้อื่น ควรจะได้ย้อนดูตนเอง หรือเปิดโอกาสให้ผู้น้อย ได้ “ชี้ขุมทรัพย์” ให้แก่ตนบ้าง ความเจริญก็ย่อมจะเกิดแก่ตนและส่วนรวมอย่างไม่ต้องสงสัยเลย ถ้าเรายังระลึกได้ว่า เรายังมีกิเลสตัณหาอยู่ ก็ขนาดผู้ที่หมดกิเลสตัณหาแล้ว ยังทรงเปิดโอกาสให้ผู้อื่นชี้โทษได้

๘๐

พระพุทธเจ้าทรงประทานยาอายุวัฒนะ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม เมืองสาวัตถี พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระกระยาหารมาก ทรงอึดอัด อ่อนเพลีย ง่วงซึม ได้ทรงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระพุทธองค์ ทรงทราบอาการของพระราชาแล้ว จึงทรงประทานพระคาถาว่า

“มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในอาหาร ย่อมมีความสุข แก่ช้า และมีอายุยืนนาน”

พระราชารับสั่งให้นายสุทัศน์ พนักงานรับใช้เรียนท่องจำพระคาถานี้ไว้ แล้วคอยเตือนพระสติ เมื่อขณะเสวยพระกระยาหารทุกมื้อ

เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงปฏิบัติตามพระพุทธโอวาทนั้น ความอึดอัด ง่วงซึมก็หายไป พระอนามัยดีขึ้น ทรงลูบพระวรกายด้วยความยินดี ทรงเปล่งอุทานว่า

“พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงอนุเคราะห์เรา ด้วยประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้าหนอ”

โทณปากสูตร ๑๕/๑๑๖

ขยายความ

พระสูตรนี้นับว่าเป็นพระสูตร ที่ว่าด้วยยาอายุวัฒนะที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศล ที่ไม่ทรงรู้ประมาณในการเสวยพระกระยาหาร คือเสวยมากเกินประมาณ ถ้าทรงมาเฝ้าพระพุทธเจ้าหลังเสวยใหม่ๆ ก็จะง่วงซึม อึดอัด ไม่มีความผาสุก

พระพุทธเจ้าทรงประทานข้อคิดในการบริโภคอาหาร ให้รู้จักความ **“พอดี”** คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ด้วยการเอา “สติ” คุมไว้ นั่นก็หมายความว่าให้ควบคุม “ความอยาก” หรือ “ตัณหาทางลิ้น” ไว้ด้วยสติ โดยทรงให้มหาดเล็กคอยนั่งเตือนสติอยู่ข้างๆ ในขณะที่กำลังเสวยพระกระยาหารทุกมื้อ ผลก็คือทรงมีพระอนามัยสมบูรณ์ แข็งแรง จึงทรงเปล่งอุทานต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้า

สัตว์โลกมีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร เป็นสัจธรรมที่ไม่มีใครแย้งได้ แต่ว่าอาหารนั่นแหละ อาจเป็นได้ทั้ง “ผู้สร้าง” และ “ผู้ทำลาย” ไปในขณะเดียวกัน ถ้าผู้บริโภคขาดปัญญา และตกเป็นทาสของ “ตัณหา” คือบริโภคเพราะตกเป็นทาสของลิ้น

พระสูตรนี้ น่าจะเป็นบทเรียนอันล้ำค่า สำหรับผู้ที่ไม่อาจจะควบคุมจิตไว้ได้ด้วย “สติ” ในขณะที่กำลังบริโภคอาหารจนเกิดความ “ไม่ผาสุก” เพราะอาหารเป็นเหตุจนต้องร้อนถึงพระพุทธองค์ผู้ทรงเป็นนาถะของโลก ต้องทรงออกอุบายให้ จนพระราชาได้รับความสุข

๘๑

พระพุทธเจ้าทรงตำหนิกาม

สมัยนั้นเป็นต้นพุทธกาล ที่หมู่บ้านกลันทะ เมืองเวสาลี นายสุทินน์ลูกเศรษฐี ได้ไปฟังธรรมของพระพุทธเจ้า เกิดเลื่อมใส ขอพ่อแม่ออกบวช ครั้นบวชแล้วไม่นาน โยมพ่อโยมแม่ได้ขอให้พระสุทินน์เสพกามกับเมียเก่า เพื่อเอาหลานไว้สืบสกุล เพราะพระสุทินน์เป็นลูกโทน พระสุทินน์ทนอ้อนวอนไม่ไหว ได้ยอมเสพกามด้วยภรรยาเก่า ๓ ครั้ง และภรรยาก็ตั้งครรภ์

อยู่มา พระสุทินน์เกิดความเสียใจ ว่าเรากระทำในสิ่งที่ไม่ควร แม้จะยังไม่มีวินัยห้ามไว้ก็ตาม แต่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเพื่อให้ภิกษุละกาม และทรงติเตียนโทษของกามเป็นเอนกปริยาย พระสุทินน์เสียใจ ตรอมใจจนซูบผอม เพื่อนพระสอบถามจึงรู้ความ แล้วนำความขึ้นกราบทูลพระพุทธองค์ ทรงตำหนิว่า

“โมฆบุรุษ! การละกาม การกำหนดรู้ความหมายในกาม การจำกัดความกระหายในกาม การเพิกถอนความนึกคิดอันเกี่ยวด้วยกาม การระงับความกลัดกลุ้มเพราะกาม เราบอกไว้แล้วโดยมากมายมิใช่หรือ?

คนเปล่า! องค์กำเนิดอันเธอสอดเข้าไปในปากงูพิษร้าย ยังดีเสียกว่า องค์กำเนิดที่เธอสอดเข้าไปในองค์กำเนิดของสตรีไม่ดีเลย เธอเอาองค์กำเนิดใส่เข้าไปในปากงูเห่า หรือใส่เข้าไปในกองไฟลุกโชน ยังดีเสียกว่าเอาสอดเข้าไปในองค์กำเนิดของสตรี ข้อนั้นเพราะเหตุใด?

เพราะผู้สอดองค์กำเนิดเข้าไปในปากงูพิษนั้น แม้จะถึงความตาย หรือมีความทุกข์ก็เพียงแค่ก่อนตาย จะไม่ไปตกนรกหลังจากตายแล้ว แต่บุคคลผู้เสพสตรีเพศนั้น เบื้องหน้าเมื่อตายแล้วต้องไป อบาย ทุคติ และนรกเพราะกรรมนั้น

โมฆบุรุษ! เมื่อการกระทำนั้นมีโทษอยู่ เธอยังได้กระทำสิ่งที่เลวทรามอันมิใช่กิจของสมณะ เป็นเรื่องของชาวบ้าน เป็นมรรยาทของคนชั้นต่ำอันชั่วหยาบ มีน้ำเป็นที่สุด มีในที่ลับ เป็นของคนคู่ อันคนคู่พึงร่วมกันเป็นไป...”

เมื่อทรงตำหนิโทษของกามเป็นอันมากแล้ว ได้ทรงบัญญัติพระวินัยห้ามไว้ เป็นพระวินัยข้อแรกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

วินัย ๑/๓๑

ขยายความ

มีข้อที่ควรทราบก่อนว่า การที่พระสุทินน์ยอมเสพเมถุนกับภรรยาเก่านั้น เกิดจากการขอร้องของบิดาและมารดา ท่านเองมิได้มีใจยินดีด้วย และสมัยนั้นพระพุทธองค์ก็ยังมิได้มีสิกขาบทห้ามไว้ด้วย

แต่ที่ท่านเกิดเสียใจ ตรอมใจจนผ่ายผอม ก็เกิดจากการสำนึกของท่านเองว่าไม่ควร เพราะคำสอนของพระพุทธองค์ทั้งหมดล้วนให้ละราคะ โทสะ และโมหะ โดยเฉพาะกามคุณ ๕ ด้วยแล้ว ถือว่าเป็นข้อปฏิบัติหลักของนักบวชทุกรูป จะต้องละและพยายามละให้ได้มากที่สุด

ทั้งนี้เพราะว่า เรื่องของกามเป็นเรื่องของชาวบ้านที่ยังครองเรือนอยู่ จึงมีคำพูดว่า “กามะโภคี” คือผู้บริโภคกาม ท่านจัดว่าเป็น “หีโน” คือของต่ำทราม เป็น “คัมโม” คือ ของชาวบ้าน เป็น “โปถุชชะนิโก” คือของปุถุชน เป็น “อะนะริโย” คือของไม่ประเสริฐ เป็น “อะนัตถะสัญหิโต” คือ สิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

ในพระวินัยตอนนี้ ทรงตำหนิโทษของกามไว้รุนแรงมาก ถึงตกนรกเมื่อตาย แต่ก็โปรดอย่าลืมว่า ท่านสอนเฉพาะพระเท่านั้น ชาวบ้านไม่เกี่ยว อย่านำไปปฏิบัติให้สับสนกัน

มันจะเกิดความทุกข์ เข้าทำนอง “สึกอยากสวด บวชอยากร้องเพลง” ไป

สำหรับพระแล้ว ท่านจะต้องละกามให้ได้มากที่สุด ความบริสุทธิ์ผ่องใส จึงจะเกิดในเพศของนักบวช ก็เพราะกามเพียงตัวเดียวนั่นแหละ จึงมีการแสวงหา มีการสะสม มีการผูกพัน มีการยึดถือ...การตัดกามเสียได้ จึงสบายไปร้อยอย่าง

๘๒

กามมีสัมผัสเป็นทุกข์

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เครื่องลาดทำด้วยหญ้าในโรงบูชาไฟใกล้นิคมของชาวกุรุ ในกุรุรัฐ ได้ทรงสนทนากับมาคัณฑิยปริพาชก ตอนหนึ่งได้ตรัสถึงโทษของกามพอสรุปได้ว่า

"มาคัณฑิยะ! **กามทั้งหลายในอดีต ในอนาคตและในปัจจุบัน มีสัมผัสเป็นทุกข์ มีความร้อนยิ่งใหญ่ มีความเร่าร้อนมาก** ผู้ยังไม่หมดความกำหนัดในกาม ถูกกามตัณหาเคี้ยวกินอยู่ ถูกความเร่าร้อนเกิดขึ้น เพราะความปรารภกามเผาอยู่ มีผิวพรรณเศร้าหมองแล้ว กลับเข้าใจผิดเห็นกามที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุขไป

มาคัณฑิยะ! เปรียบเหมือนคนเป็นโรคเรื้อน มีตัวเป็นแผล มีตัวสุก มีหมู่หนอนชอนไชอยู่ ย่างกายด้วยถ่านไฟ เขาเกาปากแผลด้วยเล็บ ปากแผลนั้นยิ่งสกปรกขึ้น มีกลิ่นเหม็นขึ้นเน่าขึ้น ความเอร็ดอร่อย ความพอใจ เพราะเหตุ คือ การเกาปากแผล ฉันใด? ความเอร็ดอร่อยพอใจ เพราะอาศัยกามคุณ ๕ ก็ฉันนั้น"

มาคัณฑิยสูตร ๑๓/๒๓๔

ขยายความ

โทษของกาม ตามที่ทรงแสดงไว้ในพระสูตรนี้ หรือทุกสูตรที่พระพุทธองค์ตรัส เราจะต้องยอมรับความจริงก่อนว่า เป็นการมองในทัศนะของพระอรหันต์ ไม่ใช่การมองของพระอริยะขั้นต้นๆ เช่น พระโสดา และพระสกิทาคา

ดังนั้น ในการศึกษาหรือปฏิบัติก็ตาม ก็อย่าได้เอาความรู้สึกนึกคิด ของพวกเราที่ยังเป็น "ปุถุชนเต็มขั้น" เข้าไปแย้งให้เกิด "อกุศลจิต" เลย เพราะพระอรหันต์นั้น ท่านมองในแง่ของ "ความเป็นจริง" โดยไม่มีกิเลสตัณหา มานะ ทิฏฐิและอุปาทาน เข้าไปเจือปนด้วยเลย

ที่ว่ากามมีสัมผัสเป็นทุกข์ และเร่าร้อนนั้น บางคนอาจจะแย้งว่าไม่จริง การได้สัมผัสกามเสียอีกเป็นความสุข ถ้ามันมีสัมผัสเป็นทุกข์แล้ว คนเขาจะแสวงหากันทำไม? ถ้าเร่าร้อนจริงคนเราจะเกี่ยวข้องกันทำไม?

ถ้ามีใครเกิดเห็นแย้งตามที่ว่ามานี้ ก็จะต้องขอให้อ่านทบทวนตอนท้ายของพระสูตรนี้อีกครั้ง ที่ทรงเปรียบเทียบคนบำบัดความสุขด้วยกาม เหมือนคนเป็นโรคหิดจะต้อง "เกา" ทุกครั้งที่มัน "คัน" ยิ่งเกามากแผลก็ยิ่งกำเริบมาก

ราคะคือความกำหนัด ที่เกิดในจิตของคน ก็เหมือนคนเป็นโรคหิด เมื่อเกิดความกำหนัด ก็เหมือนโรคหิดมันคัน การสัมผัสกามด้วยคนคู่ ก็เหมือนการเอามือเกาหิด ยิ่งเกามันก็ยิ่งคัน ยิ่งคันมันก็ต้องยิ่งเกาๆๆ เกาจนเลือดออก ความเจ็บปวด แสบร้อนก็เกิดตามมา

พระอรหันต์ท่านจึงเปรียบเหมือนคนไม่เป็นโรคหิด จึงไม่มีการคัน เมื่อไม่คัน ก็ไม่ต้องเกา แล้วใครมันจะสุขกว่ากัน?

๘๓

กามมีทุกข์และโทษมาก

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อังคุตตราปชนบท วันหนึ่งได้เสด็จเข้าไปพักผ่อนกลางวันในป่า ได้ทรงพบกับเศรษฐีชื่อโปตลิยะ ตอนหนึ่งของการสนทนา ได้ทรงนำเอาโทษของกามมาเล่าให้โปตลิยะฟังว่าในทัศนะของพระอริยเจ้านั้น ท่านเห็นว่ากามนี้มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ถ้าขาดปัญญาก็จะมองไม่เห็นโทษของกาม ท่านสรุปโทษของกามไว้ ๗ ชนิดเปรียบเหมือน

๑. ชิ้นกระดูก คือกระดูกที่ไม่มีเนื้อติดอยู่เลย แต่มีเลือดติดอยู่บ้าง สุนัขได้แทะกระดูกนั้น โดยมีน้ำลายของตัวเองเป็นเครื่องหล่อ สุนัขนั้นย่อมไม่อิ่มด้วยกระดูกชิ้นนั้น ฉันใด? ผู้บริโภคกามทั้งหลาย ก็ย่อมไม่รู้จักอิ่มจักพอ ย่อมถึงความทุกข์ความคับแค้น เพราะไม่หายหิวด้วยกาม (คือเสพไม่รู้จักอิ่มจักพอ) ฉันนั้น

๒. ชิ้นเนื้อ คือ ก้อนเนื้อที่พวกเหยี่ยวและแร้งกำลังแย่งกัน นกตัวใดได้ก้อนเนื้อไว้ พวกนกที่ไม่ได้ก็จะตามแย่งจิก ตี

ถ้าไม่ปล่อยชิ้นเนื้อนั้น ก็จะต้องมีความทุกข์ถึงตายหรือปางตาย ฉันใด? ผู้บริโภคกามทั้งหลาย ถ้าไม่มีปัญญา ไม่รู้จักปล่อยวางในกามเสียบ้าง ก็ย่อมได้รับทุกข์เหมือนเหยี่ยว ที่หวงก้อนเนื้อ ฉันนั้น

๓. คบหญ้า คือ คบหญ้าที่มีไฟติดอยู่ และผู้ถือได้ถือทวนลมไป ถ้าผู้ถือไม่รีบโยนทิ้งเสียโดยเร็ว ไฟย่อมไหม้มือไหม้แขนหรือส่วนอื่นๆ ของร่างกาย ได้รับทุกข์ถึงตายหรือปางตาย ฉันใด? ผู้บริโภคกามทั้งหลาย ถ้าไม่ฉลาดขาดปัญญา ไม่รู้จักปล่อยวาง ก็ย่อมจะได้รับทุกข์และโทษของกาม ฉันนั้น

๔. หลุมถ่านเพลิง คือหลุมที่มีถ่านเพลิงอันร้อนแรงอยู่ข้างล่าง กว้างและลึกแต่ไม่มีควัน เป็นที่น่ากลัว น่าหวาดเสียวสำหรับผู้ที่รักชีวิตหรือรักความสุข แต่ถูกผู้มีกำลังจับแขนคนละข้าง จะโยนลงไปในหลุมถ่านเพลิงนั้น ฉันใด? กามก็ย่อมเป็นสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัว มีทุกข์มากมีโทษมาก สำหรับผู้มีปัญญา ฉันนั้น

๕. ความฝัน คือเมื่อเรานอนหลับแล้วฝันเห็นสิ่งสวยงามสถานที่น่ารื่นรมย์ พอตื่นขึ้นสิ่งเหล่านั้นก็หายไป ฉันใด? ผู้บริโภคกามทั้งหลายก็ย่อมไม่อาจจะยึดเอากามเป็นตัวตนและเป็นสิ่งจีรังยั่งยืนได้ ฉันนั้น

๖. ของยืม คือของที่เรายืมเขามา เมื่อเจ้าของเขามาทวงก็ย่อมจะต้องให้เขาไป ฉันใด? ผู้บริโภคกามทั้งหลาย

เมื่อกำลังบริโภคกามอยู่ ถ้าเจ้าของเขามาพบและทวง ก็จำต้องให้เขาไป ถ้าไม่รู้จักปลงรู้จักวาง ก็ย่อมจะเกิดความทุกข์และความคับแค้น ฉันนั้น

๗. กินผลไม้บนต้น คือต้นไม้ที่มีผลดกและรสอร่อย แต่ไม่มีผลตกอยู่ใต้ต้น ผู้ต้องการกินผลไม้ จึงต้องปีนขึ้นไปกินบนต้น ถ้ากินช้าไม่รีบลง มีคนเอาขวานมาฟันโคนต้นนั้น เมื่อต้นไม้ล้มย่อมทับตายหรือปางตาย ฉันใด? ผู้บริโภคกามทั้งหลาย ถ้าขาดปัญญา มองไม่เห็นโทษของกาม ก็ย่อมจะมีความทุกข์และความคับแค้น ฉันนั้น

โปตลิยสูตร ๑๓/๓๙

ขยายความ

พระสูตรนี้ เหมาะสำหรับผู้ที่มีราคจริตยิ่งนัก ควรที่จะได้อ่านอย่างพินิจพิจารณา และจดจำไว้ให้แม่นยำ และนำมาพิจารณาบ่อยๆ เนืองๆ ความกำหนัดก็ย่อมจะบรรเทาลงได้มาก เพราะจะเกิดปัญญา มองเห็นทุกข์และโทษ อันเกิดจากกามซึ่งมีราคะอยู่ภายใน

ในแง่ของการเจริญวิปัสสนา เราจะเอาพระสูตรตอนนี้เป็นอารมณ์ก็ย่อมทำได้ หรือจะใช้กายคตาสติ อสุภะ ปฏิกูล และมรณสติ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ขอแต่ว่าเมื่อพิจารณาแล้วจิต

เกิดความสลด หวาดกลัว ขยะแขยง รังเกียจ เบื่อ ระอา เห็นทุกข์ โทษและภัย จนจิตหน่ายคลายถอนได้ ก็ถือว่าถูกต้องควรเจริญและทำให้มาก ราคะก็จะย่อมเบาบางลง

ในระดับชาวบ้าน การมี "สทารสันโดษ" หรือ "กามสังวร" ก็น่าจะพอแล้ว แต่ถ้าในระดับนักบวช จะต้อง "วิรัติ" จนถึงขั้น "ปหานะ" กันทีเดียว จึงจะถือว่า ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นที่พอใจของพระอริยเจ้าด้วย

ในพระสูตรนี้ ทรงเปรียบเทียบกาม ๗ ประเภท ไว้อย่างชัดเจน และแจ่มแจ้งจนมองเห็นภาพพจน์ ถ้าเราเพียงพิจารณาตามเท่านั้น ก็ย่อมจะเกิดประโยชน์มหาศาล แต่ถ้าเราจะไม่พิจารณาตามกันแล้ว แม้ว่าพระพุทธองค์จะทรงมาอธิบายโทษของกามด้วยพระองค์เอง ก็หาเกิดมรรคผลอันใดไม่

ดังนั้น การหมั่นพิจารณาถึงทุกข์ โทษ และภัยของกามอยู่เป็นประจำ นอกจากจะสร้างภูมิคุ้มกัน มิให้ราคะกำเริบแล้ว ยังก่อให้เกิดความสุขอีกระดับหนึ่ง คือความสุขที่ปราศจากกามที่ชาวบ้านหาได้ยากยิ่งนักอีกด้วย

๘๔

คุณและโทษของกาม

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ครั้งนั้นภิกษุหลายรูป ได้เข้าไปเฝ้ากราบทูลถามถึงความหมายของคุณและโทษของกาม พระพุทธองค์ตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! ก็อะไรเล่าเป็นคุณของกามทั้งหลาย?

ภิกษุทั้งหลาย! กามคุณ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน? คือ

รูป ที่เห็นด้วยตา น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารักประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด

เสียง ที่ได้ยินด้วยหู ... ...

กลิ่น ที่ได้ดมด้วยจมูก ... ...

รส ที่ได้ลิ้มด้วยลิ้น ... ...

สัมผัส ที่ถูกต้องด้วยกาย ... ...

ภิกษุทั้งหลาย! กามคุณ ๕ ประการเหล่านี้แล ความสุขความโสมนัสใดเล่า อาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้เกิดขึ้น นี้เป็นคุณของกามทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! ก็อะไรเล่าเป็นโทษของกามทั้งหลาย? บุคคลในโลกนี้เลี้ยงชีวิตด้วยความขยันหมั่นเพียร จากอาชีพต่างๆ เช่น เป็นนักบัญชี ทำไร่ ทำนา ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ เป็นทหาร เป็นตำรวจ เป็นข้าราชการ หรือด้วยวิชาชีพใดๆ ก็ดี

บุคคลเหล่านั้น ต้องตรากตรำลำบาก ทนต่อหนาว ร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด ผจญอันตรายต่างๆ ต้องตายเพราะความหิวกระหายบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย! แม้สิ่งเหล่านี้ ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นๆ กันอยู่ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งสิ้น

ภิกษุทั้งหลาย! ถ้าเมื่อบุคคลนั้นขยันสืบต่อ พยายามทำการต่างๆ อยู่อย่างนี้ โภคะเหล่านั้นก็ไม่สำเร็จผล เขาย่อมเศร้าโศก ลำบาก รำพัน คร่ำครวญ ถึงความหลงเลือนว่า ความขยันของเราเป็นหมันเปล่าหนอ ความพยายามของเราไม่มีผลเลยหนอ?

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งเหล่านี้ก็เป็นโทษที่เกิดจากกามทั้งหลาย มีกามเป็นเหตุทั้งนั้น

ภิกษุทั้งหลาย! ถ้าเมื่อบุคคลนั้นขยันหมั่นเพียรพยายามอยู่อย่างนี้ โภคะเหล่านั้นสำเร็จสมความปรารถนาเขากลับเสวยทุกข์โทมนัส ที่ต้องมีการระวังรักษาทรัพย์สินเหล่านั้น โดยกังวลว่า ทำอย่างไรหนอ? ราชการจะไม่ริบเอาไปได้พวกโจรจะปล้นไม่ได้ จะไม่ถูกไฟไหม้ จะไม่ถูกน้ำท่วมน้ำพัด ทายาทอัปรีย์จะไม่ล้างผลาญฯ

เมื่อบุคคลนั้น คอยรักษาคุ้มครองอยู่อย่างนี้ ทางราชการริบทรัพย์สินไปก็ดี พวกโจรปล้นเอาไปก็ดี ไฟไหม้เสียก็ดี น้ำพัดไปเสียก็ดี ทายาทอัปรีย์นำไปเสียก็ดี เขาย่อมเศร้าโศกลำบาก รำพัน ตีอก คร่ำครวญ ถึงความหลงเลือนว่า สิ่งใดเล่าเคยเป็นของเรา แม้สิ่งนั้นก็ไม่เป็นของเรา

ภิกษุทั้งหลาย! แม้นี้เล่าก็เป็นโทษของกามทั้งหลายเกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้นแล แม้พระราชาทั้งหลาย ก็วิวาทกันกับพระราชาทั้งหลาย แม้พวกนักบวชก็วิวาทกันกับพวกนักบวช แม้เศรษฐีก็วิวาทกัน

กับพวกเศรษฐี แม้มารดาก็วิวาทกันกับบุตร แม้บุตรก็วิวาทกันกับบิดา แม้พี่ชาย น้องชายก็วิวาทกัน แม้พี่สาว น้องสาวก็วิวาทกัน แม้เพื่อนกับเพื่อนก็วิวาทกัน แม้นายกับบ่าวก็วิวาทกันฯ

ชนเหล่านั้น ต่างถึงการทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาทกันในที่นั้นๆ ทำร้ายซึ่งกันและกัน ด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยอาวุธบ้าง ถึงตายไปตรงนั้นบ้าง ถึงทุกข์ปางตายบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย! แม้นี้เล่าก็เป็นโทษของกามทั้งหลายเกิดเพราะกามเป็นต้นเหตุ

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุมีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ฝูงชนต่างถือดาบและปืน วิ่งเข้าสู่สงครามปะทะกันทั้ง ๒ ข้าง เมื่อทั้งสองฝ่ายถูกคมดาบและลูกปืน ถูกดาบแทงบ้าง ตัดคอบ้าง พากันตายในที่นั้นบ้าง ถึงทุกข์ปางตายบ้าง พิการบ้างฯ

ภิกษุทั้งหลาย! แม้นี้เล่าก็เป็นโทษของกามทั้งหลายเกิดเพราะกามเป็นต้นเหตุ

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ฝูงชนปล้นกันบ้าง สมสู่ภรรยาและสามีของผู้อื่นบ้าง ตำรวจจับตัวได้ทำการลงโทษด้วยประการต่างๆ เช่น เฆี่ยน

ด้วยหวายบ้าง ตีด้วยไม้บ้าง ตัดมือตัดเท้าบ้าง ตัดหูตัดจมูกบ้าง ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย! แม้นี้เล่าก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นๆ กันอยู่ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะกามเป็นต้นเหตุ

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นตัวบังคับ ฝูงชนต่างประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต เพราะเหตุแห่งการทุจริตเหล่านั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย! แม้นี้เล่าก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ในเบื้องหน้า มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งนั้น

ภิกษุทั้งหลาย! ก็อะไรเล่าเป็นการถ่ายถอนของกามทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! การกำจัดฉันทราคะในกามทั้งหลาย การละฉันทราคะในกามทั้งหลายใดเล่า? นี้เป็นการถ่ายถอนของกามทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! สมณะพวกใดพวกหนึ่ง ไม่รู้ชัดคุณของกามทั้งหลาย โดยเป็นคุณ โทษของกามทั้งหลายโดยความเป็นโทษ

และการถ่ายถอนของกามทั้งหลาย โดยความเป็นการถ่ายถอนอย่างที่กล่าวมานี้ตามความเป็นจริง พวกนั้นนะหรือจักรอบรู้กามทั้งหลายได้? ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสมณะเหล่าใดเหล่าหนึ่ง รู้ชัดคุณของกามทั้งหลายโดยความเป็นคุณ โทษของกามทั้งหลายโดยความเป็นโทษ และการถ่ายถอนกามทั้งหลายโดยวิธีที่ถูกต้องตามความเป็นจริง พวกนั้นแหละ จักรู้กามและชักจูงผู้อื่นให้รู้กามทั้งหลายได้ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้

ภิกษุทั้งหลาย! ก็อะไรเล่าเป็นคุณของรูปทั้งหลาย?

ภิกษุทั้งหลาย! เหมือนอย่างว่า นางสาวธิดากษัตริย์ธิดาเศรษฐี มีอายุราว ๑๕ หรือ ๑๖ ปี ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป ไม่ผอมเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ดำเกินไป ไม่ขาวเกินไป

ภิกษุทั้งหลาย! ในสมัยนั้นนางสาวคนนั้นงดงามเปล่งปลั่งเป็นอย่างยิ่งใช่หรือไม่เล่า?”

พวกภิกษุพากันกราบทูลว่า

“เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้าได้ตรัสต่อไปว่า

“ภิกษุทั้งหลาย! ความสุขความโสมนัสอันใดแล ที่บังเกิดซึ่งเพราะอาศัยความงามเปล่งปลั่งนั้น นี้เป็นคุณของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละในโลกนี้ โดยสมัยอื่นผ่านไปมีอายุ ๘๐-๙๐ หรือ ๑๐๐ ปี โดยกำเนิดเป็นยายแก่ มีซี่โครงดังกลอนเรือน ร่างขดงอ ถือไม้เท้างกกระเงิ่นเดินไป กระสับกระส่าย ผ่านวัยสาวไปแล้ว มีฟันหลุด ผมหงอก ผมโกร๋น ศีรษะล้าน เนื้อเหี่ยว มีตัวตกกระ นี้เป็นโทษของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละ มีอาพาธ มีทุกข์ เจ็บหนัก นอนจมอุจจาระและปัสสาวะของตน ต้องให้คนอื่นพยุงลุก ต้องให้คนอื่นคอยประคอง นี้ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละ เป็นซากศพ ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ตายได้ ๑ วัน ก็ดี ตายได้ ๒ วันก็ดี ตายได้ ๓ วันก็ดี เป็นซากศพขึ้นพองก็ดี มีสีเขียวก็ดี เกิดหนอนชอนไชก็ดี นี้ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละเป็นซากศพถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ฝูงการุมกันจิกกินบ้าง ฝูงแร้งรุมกันจิกกินบ้าง ฝูงสุนัขรุมกันกัดกินบ้าง... นี่ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละ เป็นซากศพถูกทิ้งไว้ในป่าช้า มีแต่โครงกระดูก

มีเนื้อและเลือดติดอยู่ มีเอ็นยึดอยู่ มีแต่โครงกระดูกไม่มีเลือดเนื้อ มีแต่กระดูกไม่มีเอ็นยึด กระดูกกระจัดกระจายไปทิศต่างๆ กระดูกมือไปทางหนึ่ง กระดูกเท้าไปทางหนึ่ง กระดูกสันหลังไปทางหนึ่ง กระดูกซี่โครงไปทางหนึ่ง กระดูกแขนไปทางหนึ่ง กระดูกขาไปทางหนึ่ง กระดูกฟันไปทางหนึ่ง หัวกะโหลกไปทางหนึ่ง นี้ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! อีกประการหนึ่ง บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละเป็นซากศพถูกทิ้งไว้ในป่าช้า เหลือแต่กระดูกสีขาวเปรียบเทียบได้กับสีสังข์ เหลือแต่กระดูกตกค้างอยู่แรมปีเรียงรายเป็นหย่อมๆ เหลือแต่กระดูกผุแหลกยุ่ย

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอจะสำคัญข้อนั้นอย่างไร? ความงดงาม ความเปล่งปลั่ง ที่มีในกาลก่อนของนางสาวคนนั้นหายไปแล้ว แม้นี้เล่าก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! ก็อะไรเล่าเป็นการถ่ายถอนของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! การกำจัดฉันทราคะในรูปทั้งหลาย การละฉันทราคะในรูปทั้งหลายใดเล่า นี้เป็นการถ่ายถอนของรูปทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย! ก็อะไรเล่าเป็นคุณของเวทนาทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม

ภิกษุทั้งหลาย! อะไรเล่าเป็นโทษของเวทนาทั้งหลาย ข้อที่เวทนา ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา นี้เป็นโทษของเวทนาทั้งหลาย การรู้ชัดคุณและโทษของเวทนา โดยความเป็นจริง ย่อมละเวทนาได้”

มหาทุกขักขันธสูตร ๑๒/๑๓๔

ขยายความ

พระสูตรนี้ ทรงแสดงถึงคุณและโทษของกาม พร้อมทั้งอุปมาตัวอย่างที่ชัดเจนมาก ถ้าท่านผู้อ่านสร้างมโนภาพได้และพิจารณาตาม ย่อมจะเกิดความซาบซึ้ง และเกิดความดื่มด่ำในรสพระธรรมยิ่งนัก

ในยามใดที่ท่านผู้อ่าน เกิดราคะรบกวนจิต ขอให้เอาพระสูตรนี้มาอ่าน ก็จะสามารถบรรเทาความกำหนัดลงได้ไม่มากก็น้อย ดังที่ผู้จัดทำได้ประสบความสำเร็จมาแล้ว

การฟังการอ่านพระธรรมต่างๆ จะก่อประโยชน์เกินค่ามิได้เกิดจากการฟัง หรือการอ่านมาก แต่สำคัญอยู่ที่การได้น้อมนำเอามาพิจารณาปฏิบัติได้มากหรือน้อย เป็นสำคัญ

โดยการอ่านไป ก็เปรียบเทียบกับร่างกายของตนเอง ทำอุปมาตนเหมือนอยู่เฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า แล้วพิจารณาไปตามกระแสพระพุทธดำรัส ก็ย่อมไม่ต่างอะไรกับการได้รับฟังพระธรรมเทศนาจากพระโอษฐ์ ของพระพุทธเจ้าเลย

๘๕

ความสุขจากกามเป็นความสุขไม่สะอาด

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อังคุตตราปชนบท ได้ตรัสกับพระอุทายี ถึงกามคุณ ๕ ว่าเป็นกามสุขที่ควรกลัว เป็นความสุขที่ไม่สะอาด เป็นความสุขของปุถุชน ไม่ใช่ความสุขของพระอริยะไว้ ดังนี้

"อุทายี! กามคุณ ๕ คือ

รูป ที่ได้เห็นด้วยตา ที่น่ารัก น่าใคร่ น่าชอบใจ เป็นที่เกิดของความกำหนัด

เสียง ที่ได้ยินด้วยหู ที่น่ารัก น่าใคร่ น่าชอบใจ เป็นที่เกิดของความกำหนัด

กลิ่น ที่ได้ดมด้วยจมูก ที่น่ารัก น่าใคร่ น่าชอบใจ เป็นที่เกิดของความกำหนัด

รส ที่ได้ลิ้มด้วยลิ้น ที่น่ารัก น่าใคร่ น่าชอบใจ เป็นที่เกิดของความกำหนัด

สัมผัส ที่ได้ถูกต้องด้วยกาย ที่น่ารัก น่าใคร่ น่าชอบใจ เป็นที่เกิดของความกำหนัด

อุทายี! **ความสุขความพอใจ ที่เกิดจากกามคุณ ๕ นี้ เราเรียกว่า กามสุข** (ความสุขที่เกิดจากกาม) **เป็นความสุขที่ไม่สะอาด เป็นความสุขของปุถุชน ไม่ใช่เป็นความสุขของพระอริยะ ไม่ควรเกี่ยวข้อง ไม่ควรให้เกิดมีขึ้น เมื่อเกิดมีขึ้นก็ไม่ควรให้ลุกลามมากขึ้น ควรกลัวความสุขอันเกิดจากกามนั้น"**

ลทุกิโกปมสูตร ๑๓/๑๖๔

ขยายความ

เมื่อท่านได้อ่านพระสูตรย่อ ในตอนนี้จบลงแล้ว ท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ว่า ความสุขจากกามเป็นความสุขไม่สะอาด? สำหรับผู้จัดทำแล้ว เห็นด้วย ๑๐๐% เพราะได้เคยสัมผัสมาแล้วเกือบจะทุกรูปแบบ ยังไม่พบกามส่วนไหนเลย ที่เป็นความสุขอันสะอาด คือ "สุขเย็น" **กามมีแต่ "สุขร้อน"** ทั้งนั้น

ไม่ว่าความสุขที่จะเกิดจากการสัมผัส ในส่วนไหนๆ ของร่างกาย เช่น แก้ม ปาก จมูก หรือผิวหนังส่วนอื่นๆ ทั้งหมด ตลอดจนความสุขที่ถือกันว่า "สูงสุด" คือความสุขอันเกิดจากการสัมผัสเสียดสีทางท่อปัสสาวะ ในภาวะปกติธรรมดา หรือ

การสัมผัสเสียดสีทางท่ออุจจาระ ในภาวะของจิตที่วิปริตผิดธรรมดา และฝืนธรรมชาติก็ตาม

ขอให้มองด้วยสัจธรรม **มีส่วนไหน? ตรงไหน? ที่หอมและสะอาดเองบ้าง?** ไม่มีเลยจริงๆ **มีแต่เหม็นไปทุกส่วนและสารพัดที่จะเหม็น** แต่ทั้งที่เหม็นและไม่สะอาด เราก็ยังเสพด้วยความลุ่มหลง และมัวเมาสยบจนชั่วชีวิต ทั้งนี้เพราะเหตุใด?

ก็เพราะว่าเรามีราคะเป็น "อนุสัย" มันนอนเนื่องอยู่ภายในเมื่อมีสิ่งยั่วยุ ขาดสติ ขาดปัญญา ที่จะพิจารณาถึงทุกข์โทษและภัยต่างๆ เราจึงสนองมัน ไม่รู้จักจบสิ้น จริงหรือไม่?

๘๖

ผู้เกี่ยวข้องกามไม่รู้ธรรมขั้นสูง

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม เมืองสาวัตถี พระเจ้าปเสนทิโกศล กำลังเฝ้าพระพุทธองค์อยู่ ขณะนั้นมีนักบวชลัทธิอื่น ๕ พวก มีพวกละ ๗ คน เดินทางผ่านไป พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเห็น จึงทรงยกหัตถ์ไหว้นักบวชเหล่านั้น ครั้นแล้วได้ทูลพระพุทธองค์ว่า

"พวกนักบวชเหล่านั้นคงเป็นพระอรหันต์ หรือบรรลุพระอรหัตตมรรคเหล่าใดเหล่าหนึ่งในโลก"

พระพุทธองค์ทรงแย้งว่า

"มหาบพิตร! พระองค์เป็นคฤหัสถ์บริโภคกาม ครอบครองเรือน บรรทมเบียดพระโอรสและพระชายา ทาจุณจันทน์ ทรงมาลาของหอม และเครื่องลูบไล้ ยินดีเงินและทอง ยากที่จะรู้เรื่องนี้ว่า คนพวกนี้เป็นพระอรหันต์ หรือบรรลุอรหัตตมรรค"

และได้ตรัสเสนอแนะการดูคน ต่อไปอีกว่า

"มหาบพิตร! **ศีลจะพึงรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกันนานๆ ความสะอาดจะพึงรู้ได้ด้วยการงาน กำลังใจจะพึงรู้ได้เมื่อคราวมีภัย ปัญญาจะพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา"**

ชฏิลสูตร ๑๕/๑๑๒

ขยายความ

พระสูตรนี้ น่าจะเป็นคติที่ดี สำหรับผู้ที่ชอบอวดตัวว่ามีความรู้เหนือคนอื่น หรือแม้กระทั่งพระพุทธเจ้า เขาก็ยังกล้าค้านคำสอนของท่าน ช่างหมิ่นเหม่ต่ออเวจีอย่างยิ่ง

จริงอยู่ การวิจัย วิจารณ์ โดยมีปัญญาเป็นแนวทางนั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ แต่ทั้งนี้จะต้องตั้งอยู่บนฐานของความคารวะด้วย และที่จะลืมไม่ได้ก็คือ อย่าได้เอาความรู้สึกนึกคิดของปุถุชน คนที่หนาแน่นไปด้วยกิเลสตัณหาไปเทียบปัญญาบารมีของพระพุทธเจ้าเลย ไม่มีทางจะเข้ากันได้เลยเหมือนน้ำกับน้ำมัน ฉะนั้น

โดยเฉพาะเรื่องมรรคผลนิพพานด้วยแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะคิดคำนวณได้ แต่เราจะถึงได้ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางของท่านอย่างถูกต้อง และจะต้องอาศัยบารมีเป็นทุนอีกด้วย

ที่จะขอเน้นเป็นพิเศษก็คือ จะต้อง “ปฏิบัติตามแนวทางของท่าน” ไม่ใช่คิดตั้งกฎเกณฑ์เอาเอง หวังจะเป็นอาจารย์ใหญ่เป็นเจ้าสำนัก เป็นอาจารย์เขา หวังให้เด่นให้ดัง ซึ่งการทำเช่นนั้นแทนที่กิเลสตัณหาจะลดหรือหมดไป ก็กลับจะพอกพูนยิ่งขึ้น

๘๗

เครื่องผูกที่หย่อนแต่มั่นคง

วันหนึ่งพวกภิกษุเข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถี เห็นพวกนักโทษหลายคน ถูกพระเจ้าปเสนทิโกศล สั่งให้จองจำด้วยเชือกบ้าง จองจำด้วยขื่อคาบ้าง จองจำด้วยโซ่ตรวนบ้าง ท่านเห็นแล้วพากันสลดสังเวชใจยิ่งนัก

หลังจากฉันภัตตาหารแล้ว จึงเข้าไปเฝ้ากราบทูลเนื้อความให้พระพุทธองค์ทรงทราบ ครั้นทรงทราบแล้ว ได้ตรัสกับภิกษุเหล่านั้นว่า

"นักปราชญ์ทั้งหลาย ไม่ได้กล่าวว่าเครื่องจองจำที่ทำด้วยเชือก ไม้ และเหล็ก ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคงถาวรอะไรเลย แท้จริงปราชญ์ทั้งหลาย ย่อมกล่าวตรงกันว่าความรักใคร่พอใจในเงินทอง เครื่องประดับ ความห่วงอาลัยในภรรยาและบุตรทั้งหลาย ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคงสลัดได้ยากนัก มีแต่พาให้จิตตกต่ำ นับว่าเป็นเครื่องจองจำที่หย่อนๆ แต่สลัดได้ยากนัก

นักปราชญ์ทั้งหลาย ตัดเครื่องจองจำเหล่านั้น (ทรัพย์และลูกเมีย) แล้วออกบวช เป็นผู้ไม่มีความห่วงอาลัย เพราะละกามสุขเสียได้แล้ว"

พันธนสูตร ๑๕/๑๑๐

ขยายความ

จากคติของพระสูตรนี้ ท่านผู้อ่านก็อาจจะสำรวจดูตนเองว่าเรามีเครื่องจองจำอะไรในตนบ้าง? นอกจากความรักใคร่ พอใจในเงินทอง เครื่องประดับต่างๆ ความห่วงใยในบุตรและภรรยา (สามี) เป็นต้นแล้ว

เรายังมีเครื่องจองจำปลีกย่อยอะไร ที่ต้องทำให้จิตใจของเราต้อง "ตกเป็นทาส" อยู่ประจำ เช่น สุรา บุหรี่ ยาบ้า ยาอี การพนัน และสิ่งเสพติดอื่นๆ ที่ทำให้จิตของเราขาดความเป็นอิสระไปตลอดชีวิตบ้าง?

ในพระสูตรนี้ ท่านระบุสิ่งหนึ่งไปที่เครื่องประดับ ก็นับว่าน่าพิจารณามากกว่า การที่เราประดับสิ่งต่างๆ เช่น สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู แหวน เป็นต้นนั้น เราประดับเพื่ออะไร? ซึ่งปัญหาเหล่านั้น ก็มีการตกเป็นทาสของเครื่องจองจำรวมอยู่ด้วย แม้ว่าภายในจิตจริงๆ จะมีความอยากสวย หรืออยากอวดซ่อนอยู่ก็ตาม

อันที่จริง ค่าตัวของคนมิได้อยู่ที่เครื่องประดับต่างๆ แต่อยู่ที่คุณธรรมทั้งปวง ที่มีมากหรือน้อยต่างหากเล่า การประดับสิ่งของต่างๆ เสียอีก จะก่อให้เกิดภัยอันตราย และหมดเปลืองในสิ่งที่ไม่จำเป็นแก่ชีวิตเลย

๘๘

ความหมายของขันธ์ ๕

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายถึงความหมายของขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ไว้ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะอะไรจึงเรียกว่า**รูป** เพราะสลายไปด้วยความหนาว ร้อน หิว กระหาย เพราะลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานบ้าง

เพราะอะไรจึงเรียกว่า**เวทนา** เพราะเสวยหรือรับอารมณ์ที่เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่ทุกข์ไม่สุขบ้าง

เพราะอะไรจึงเรียกว่า**สัญญา** เพราะจำสีเขียว แดง เหลือง ขาวได้

เพราะอะไรจึงเรียกว่า**สังขาร** เพราะปรุงแต่งสังขตธรรม คือรูป เป็นต้น

เพราะอะไรจึงเรียกว่า**วิญญาณ** เพราะรู้แจ้งในอารมณ์ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นต้น"

ขัชชนิสูตร ๑๗/๙๕

ขยายความ

ขันธ์ ๕ เป็นเรื่องที่ชาวพุทธทุกคน ควรจะทำความเข้าใจให้กระจ่าง เพราะเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงสอนมาก เมื่อเข้าใจเรื่องนี้ดีแล้ว การปฏิบัติธรรมก็ง่ายเข้า เพราะเหตุว่ารูปที่เราหลงรักใคร่ หลงยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเรา และของเรานั้นแท้จริงมันมิได้อยู่ในอำนาจของใครทั้งสิ้น มันย่อมเป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์

ขันธ์ ๕ นี้เมื่อเรายึดถือว่า มันเป็นของเรา เมื่อมันเปลี่ยนแปรไป เราก็เป็นทุกข์เสียใจ ถ้าเราไม่มีความยึดมั่นว่าเราว่าของเรา ความทุกข์ก็ไม่มี พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ชาวโลกยอมรับสภาพตามเป็นจริง อย่าไปฝืนหรือทวนกระแสธรรมดาเข้า

ชีวิตของแต่ละคน ย่อมประกอบขึ้นด้วยขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ และเพราะอาศัยขันธ์ ๕ นี่แหละ ถ้าเราขาดการพิจารณา โมหะความหลงก็จะเข้ามาครอบงำ ยึดถือว่าเป็นเราและของเรา แล้วก็ทำบุญบ้าง ทำบาปบ้าง แล้วก็เสวยผลของกรรมนั้น เวียนว่ายตาย-เกิดไม่รู้จักจบสิ้น

ถ้าเราไม่พบคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ เราก็จะไม่มีการสิ้นสุดภพชาติได้ เมื่อเราได้พบพระธรรมอันประเสริฐเช่นนี้แล้ว ก็อย่าได้รีรอต่อไปอีกเลย ชีวิตเป็นของน้อย และไม่มีหลักอะไรประกัน ควรจะรีบทำที่พึ่งให้ตนเองเสียแต่บัดนี้เถิด

๘๙

ความหมายของทุกขอริยสัจ ๔

๑. **ชาติ** : ความเกิด ความเกิดพร้อม ความหยั่งลง ความเกิดจำเพาะ ความปรากฏแห่งขันธ์

๒. **ชรา** : ความคร่ำคร่า ความที่ฟันหลุด ผมหงอก หนังเหี่ยว ความเสื่อมสิ้นแห่งอายุ ความแก่หง่อม

๓. **มรณะ** : ความเคลื่อน ความทำลาย ความหายไป ความตาย ความทำกาละ ความแตกแห่งขันธ์

๔. **โสกะ** : ความโศกเศร้า กิริยาโศกเศร้า แห้งผาก ความเกรียมใจ ความเสื่อมญาติ ทรัพย์ โรค

๕. **ปริเทวะ** : ความร้องไห้ ความคร่ำครวญ กิริยาร้องไห้ ความบ่นถึง พร่ำเพ้อ ร่ำไห้ เสื่อมญาติ ทรัพย์ โรค

๖. **ทุกข์** : ความไม่สบายกาย ความทุกข์กาย ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายอันเกิดแต่กายสัมผัส

๗. **โทมนัส** : ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจ ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายอันเกิดแต่เจโตสัมผัส

๘. **อุปายาส** : ความแค้น ความขุ่นแค้น ของผู้ที่ถูกกระทบด้วยความเสื่อมญาติ ทรัพย์ โรค

๙. **อัปปิเยหิสัมปโยค** : ความไปร่วม ความมาร่วม ความประชุมร่วม ความอยู่ร่วมกับอารมณ์อันไม่ปรารถนา ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจในรูป เสียง บุคคล

๑๐. **ปิเยหิวิปปโยค** : ความไม่ไปร่วม ความไม่มาร่วม ความไม่ประชุมร่วม ความไม่อยู่ร่วมกับอารมณ์อันเป็นที่ปรารถนาในรูปฯ หรือกับบุคคล

๑๑. **ยัมปิจฉังนลภติตัมปิ** : ความปรารถนา ว่าขอเราอย่าได้เป็นผู้มีความเกิดเป็นธรรมดา หรือความเกิดอย่าได้มาถึงเราเลยหนา

สัจจวิภังค์ ๓๕/๑๑๔

๙๐

ผู้ชนะย่อมก่อเวร

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม เมืองสาวัตถี ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลพระพุทธเจ้า ถึงพระเจ้าอชาตศัตรู ยกทัพไปตีแคว้นกาสี พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ยกทัพไปป้องกัน แต่พ่ายแพ้กลับมา ทรงทราบแล้วได้ตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! วันนี้พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงแพ้มาแล้วอย่างนี้ จะบรรทมเป็นทุกข์ตลอดคืนนี้"

และทรงแสดงผลแห่งสงคราม เป็นคติเตือนใจว่า

"**ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์** บุคคลละความชนะและความแพ้เสียแล้ว จึงสงบระงับ (เวร) นอนเป็นสุข"

ตอนท้ายอีกสูตรต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงชนะบ้าง พระพุทธองค์ตรัสว่า

"คนพาลย่อมสำคัญว่าเป็นสุข เมื่อบาปยังไม่ให้ผล ถ้าบาปให้ผลเมื่อใด คนพาลย่อมได้รับทุกข์เมื่อนั้น

ผู้ฆ่าย่อมถูกฆ่าตอบ ผู้ชนะย่อมได้รับการชนะตอบ ผู้ด่าย่อมถูกด่าตอบ ผู้โกรธย่อมได้รับการโกรธตอบ เพราะความหมุนเวียนแห่งกรรม"

สังคามวัตถุสูตร ๑๕/๑๑๙

ขยายความ

เรื่องการแพ้การชนะ เรื่องการได้การเสีย เป็นเรื่องของโลก ไม่มีการสิ้นสุดหรือยุติลงได้ ตราบใดที่ยังมีการแพ้หรือชนะกันอยู่ เวรก็ย่อมจะไม่สิ้นสุด ต่อเมื่อใดเลิกแพ้ และเลิกชนะเสียได้ เวรก็ย่อมจะสิ้นสุด

ในทางพระ ท่านจึงนิยมการชนะตนเอง หรือชนะกิเลสตัณหาในตนเอง เพราะถ้าชนะได้แล้ว ย่อมเกิดความเย็น สงบ จะไปที่ไหน จะอยู่ที่ไหนก็จะมีแต่ความสงบสุข ทั้งตนเองและผู้อื่น

พระพุทธองค์จึงทรงเปรียบเทียบไว้ว่า **การชนะข้าศึกทั้งกองทัพ ชนะคนอื่นตั้งหมื่นตั้งแสน ก็ไม่ประเสริฐเท่ากับการชนะตนเองเพียงคนเดียว**

ทั้งนี้เพราะการชนะคนอื่นนั้น อาจกลับกลายเป็นแพ้ก็ได้ และที่สำคัญคือผู้แพ้ ก็ย่อมจะผูกเวร คือคิดจะแก้แค้นอยู่ตลอดเวลา เป็นการก่อเวรที่ยืดเยื้อเรื้อรังไม่มีวันสิ้นสุด

แต่ว่าการที่จะเอาชนะตนเองนี่ มันก็ไม่ใช่เรื่องง่ายดายนัก ถ้าไม่อาศัยจิตใจที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว และทำอย่างจริงจังตลอดไปแล้ว ถ้าไม่แพ้มันแต่ในมุ้ง ก็มักจะไปตกม้าตายที่กลางทางอย่างไม่ต้องสงสัย

๙๑

ผู้โกรธตอบคนที่โกรธก่อน เป็นคนที่เลวกว่า

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ พราหมณ์อสุรินทกะทราบว่าเพื่อนรัก ไปบวชในสำนักพระพุทธเจ้า เขารู้สึกโกรธแค้นพระองค์มาก ได้รีบไปเฝ้าถึงที่ประทับ เมื่อพบพระพุทธเจ้าแล้ว เขาก็ระดมคำด่าอันหยาบคายใส่พระองค์จนนับไม่ทัน พระพุทธเจ้าทรงนิ่งให้เขาด่าข้างเดียว เขาด่าจนพอใจแล้วจึงคิดว่า พระพุทธเจ้ายอมแพ้ เขาจึงพูดว่า

"พระสมณะ ! เราชนะท่านแล้ว พระสมณะ ! เราชนะท่านแล้ว"

พระพุทธองค์ตรัสสอบด้วยพระเมตตาว่า

"คนพาลกล่าวคำหยาบด้วยวาจา ย่อมสำคัญว่าชนะท่าเดียว
แต่ความอดกลั้นไม่ได้ตอบโต้ เป็นความชนะของบัณฑิต
ผู้ใดโกรธตอบคนที่โกรธแล้ว ผู้นั้นเป็นคนเลวกว่าผู้โกรธก่อน

ผู้ไม่โกรธตอบคนที่โกรธแล้ว ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก
ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้มีสติสงบอยู่ได้ ย่อมเกิดคุณทั้งสองฝ่าย”

สุดท้าย พราหมณ์อสุรินทกะเกิดความเลื่อมใส ทูลขอบวช ครั้นบวชแล้วไม่นาน ปลีกตนไปบำเพ็ญเพียรก็บรรลุเป็นพระอรหันต์

อสุรินทกสูตร ๑๕/๒๒๖

ขยายความ

เรื่องความโกรธนี้ ความคิดของชาวบ้าน มักจะสวนทางกับชาววัด ชาวบ้านถือว่าใครด่าเรา แล้วเราได้ด่าตอบจึงจะถือว่าสาสมกัน ยิ่งด่าจนอีกฝ่ายหนึ่งเงียบหมดคำด่า ก็ถือว่าเป็นชัยชนะที่เด็ดขาด

แต่ทางพระหาได้ถืออย่างนั้นไม่ เมื่อมีใครด่าเรา ถ้าเรานิ่งเฉยได้ สงบได้ทั้งกาย วาจา ถือว่าเป็นชัยชนะที่ยอดเยี่ยม เพราะถือว่าชนะกิเลส คือความโกรธของตนเองได้

พระพุทธเจ้าและพระอริยเจ้าทั้งหลาย ท่านใช้วิธีนี้และก็ได้ผลดีมาตลอด ควรที่ชาวพุทธจะดำเนินตาม

๙๒

ฆ่าความโกรธแล้วนอนสบาย

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ นางธนัญชานีพราหมณี มีความเลื่อมในพระพุทธเจ้ามาก วันหนึ่งนางยกอาหารจะเอามาให้สามี เท้าได้ก้าวพลาดจะหกล้ม ด้วยความตกใจ นางจึงเปล่งอุทานว่า

"นะโม! นะโม! นะโม!"

อันหมายถึงความนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้า

พราหมณ์สามีโกรธจัด เพราะไม่ชอบพระพุทธเจ้าจึงตวาดว่า

"อีคนชั่ว! พระพุทธเจ้าของมึงดียังไง จึงต้องนอบน้อมด้วย?"

"พ่อพราหมณ์! ดิฉันยังไม่เคยเห็นใครในโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก และพรหมโลก จะเสมอพระองค์เลย ถ้าท่านอยากรู้ก็เชิญไปเฝ้าเองเถิด"

ด้วยอารมณ์เดือดพล่าน เขาจึงรีบไปเฝ้าพระพุทธองค์ แล้วทูลถามว่า

"พระโคดม! คนเราฆ่าอะไรจึงนอนสบาย?"

"ฆ่าความโกรธสิพราหมณ์! จึงนอนสบาย **ผู้ใดฆ่าความโกรธได้ จะไม่เศร้าโศก พระอริยเจ้าสรรเสริญการฆ่าความโกรธอันมีรากเป็นพิษ**"

พราหมณ์ได้ฟังเกิดความเลื่อมใส ทูลขอบวช ครั้นบวชแล้วไม่นานก็บำเพ็ญความเพียร จนบรรลุเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในโลก

ธนัญชานีสูตร ๑๕/๒๒๒

ขยายความ

ความโกรธเปรียบเหมือนไฟ ย่อมลุกไหม้ได้ทุกสิ่ง ไม่ว่าสิ่งดีหรือสิ่งชั่ว

แต่ไฟแม้จะร้อนแรงและเป็นอันตราย ถ้าควบคุมให้ถูกต้อง ย่อมจะใช้ให้เกิดคุณได้ แต่ความโกรธนั้น ไม่เคยให้คุณแก่ใครเลย

ฉะนั้น ผู้หวังความเจริญ ทั้งทางโลกและทางธรรม จึงต้องพยายามดับความโกรธให้ได้มากที่สุด ยิ่งดับได้มากเท่าไร เราเองก็ย่อมจะประสบความสงบสุขมากขึ้นเท่านั้น ตรงข้าม ถ้าขืนปล่อยให้โกรธบ่อยๆ นอกจากจะเกิดโทษทางจิตใจแล้ว ยังเป็นบ่อเกิดของโรคต่างๆ หลากหลายอีกด้วย

๙๓

สิ่งที่ควรและไม่ควรเกี่ยวข้อง

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ถ้ำอินทสาละ พระอินทร์ได้เข้าไปเฝ้า แล้วทูลถามปัญหาหลายข้อ ปัญหาข้อหนึ่งมีใจความว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ก็ภิกษุปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติแล้วเพื่อความสำรวมอินทรีย์?"

พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า

"จอมเทพ! อาตมภาพกล่าวถึงรูป ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยนัยน์ตา โดยแยกเป็น ๒ คือ รูปที่ควรดูก็มี รูปที่ไม่ควรดูก็มี

กล่าวถึงเสียง ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยหู โดยแยกออกเป็น ๒ คือ เสียงที่ควรฟังก็มี เสียงที่ไม่ควรฟังก็มี

กล่าวถึงกลิ่น ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก โดยแยกออกเป็น ๒ คือ กลิ่นที่ควรดมก็มี กลิ่นที่ไม่ควรดมก็มี

กล่าวถึงรส ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น โดยแยกออกเป็น ๒ คือ รสที่ควรลิ้มก็มี รสที่ไม่ควรลิ้มก็มี

กล่าวถึงสัมผัส ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย โดยแยกออกเป็น ๒ คือ กายที่ควรสัมผัสก็มี กายที่ไม่ควรสัมผัสก็มี

กล่าวถึงอารมณ์ ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ โดยแยกเป็น ๒ คือ อารมณ์ที่ควรรับก็มี อารมณ์ที่ไม่ควรรับก็มี”

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเพียงเท่านี้ พระอินทร์ก็ได้ทูลว่า ตนได้เข้าใจเนื้อความถึงสิ่งที่ควรเกี่ยวข้อง และไม่ควรเกี่ยวข้อง แล้วว่า

เมื่อบุคคลใดเกี่ยวข้องกับ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ใดแล้ว เป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามกเจริญขึ้น แต่กุศลธรรมอันดีงามเสื่อมลง **สิ่งนั้นบุคคลไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย**

แต่ถ้าบุคคลใด เข้าไปเกี่ยวข้องกับ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ใดแล้ว เป็นเหตุให้กุศลธรรมเจริญขึ้น แต่อกุศลธรรมเสื่อมลง **สิ่งนั้นบุคคลควรเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย**

สักกปัญหสูตร ๑๐/๒๔๙

ขยายความ

การปฏิบัติธรรมเพื่อการดับทุกข์ ปัญญาที่เป็นสัมมาทิฏฐิ คือความเห็นที่ถูกต้อง นับว่าสำคัญมากเป็นอันดับหนึ่ง อีกอันดับสอง ที่นับว่าสำคัญรองลงมาก็คือ การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว ที่จะเลิกละสิ่งที่เห็นว่าไม่ควรเกี่ยวข้อง เช่น

การดูในสิ่งที่ไม่ควรดู คือดูแล้วเกิดอกุศลในจิต ก็จะต้อง "ปลูกปัญญา" คือการพิจารณาให้เห็นทั้งคุณและโทษ และรับเอาแต่ส่วนที่เป็นคุณโดยละเว้นส่วนที่เป็นโทษเสียให้ได้

พระสูตรนี้ นับว่าสอดคล้องกับยุคสมัยนี้อย่างยิ่ง คือเมื่อโลกยิ่งพัฒนาในด้านวัตถุมากขึ้น สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นโทษเป็นพิษเป็นภัย ก็มีขึ้นมากตามมา เช่น สุรา บุหรี่ เฮโรอีน ฝิ่น กัญชา ยาบ้า ยาอี ยาไอซ์ และสิ่งเสพติดต่างๆ

สิ่งเสพติดเหล่านี้ คนทั่วไปก็ย่อมจะรู้อยู่เต็มอก ว่าไม่มีคุณมีแต่โทษ แต่ก็อดที่จะลองเสพไม่ได้ และเมื่อเสพจนติดแล้วก็ยังไม่คิดจะเลิก นั่นเพราะอะไร? ก็เพราะเราขาดปัญญา ขาดสัจจะ ขาดความอดทน จิตใจก็เลยอ่อนแอกลายเป็นทาสของมันตลอดไป

พระสูตรนี้ แม้ว่าพระอินทร์จะถาม ถึงข้อปฏิบัติของพระ แต่ชาวบ้านเราก็สามารถประยุกต์เอามาปฏิบัติได้ ไม่ต้องถึงกับสำรวมอินทรีย์หรอก เพียงแต่ใช้ปัญญาแยกให้ออกว่าสิ่งใดที่เราเข้าไปสัมผัสเกี่ยวข้องด้วยแล้ว เกิดทุกข์ โทษ ภัย หรือเกิดอกุศล เราก็ "อธิษฐานใจ" เลิกละไม่เกี่ยวข้องในสิ่งนั้นๆ เสีย ความทุกข์มันก็ไม่มีทางที่จะเกิดขึ้นได้ ข้อสำคัญก็ **"ใจ"** นี่แหละที่จะต้อง **"จริง"** กับมัน **ถ้าใจเรายอมแพ้แล้วอะไรๆ เราก็ต้องแพ้หมด และจะต้องแพ้มันไปตลอดชาติ**

๙๔

ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ พระวักกลิเจ็บหนักอยู่ที่บ้านนายช่างทำหม้อ จึงให้พระไปกราบทูลพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงทราบแล้วจึงเสด็จมาเยี่ยม ทรงเตือนให้พระวักกลิระลึกถึงศีล พระวักกลิกราบทูลว่า จะไปกราบทูลเอง แต่ไม่อาจไปได้เพราะลุกไม่ขึ้น พระพุทธองค์ตรัสว่า

"อย่าเลย วักกลิ! ร่างกายอันเปื่อยเน่าของเรา ที่เธอเห็นนี้จะมีประโยชน์อะไร?

วักกลิ! **ผู้ใดแลเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าย่อมเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าย่อมเห็นธรรม**

วักกลิ! **เป็นความจริง บุคคลเห็นธรรมก็ย่อมเห็นเรา บุคคลเห็นเราก็ย่อมเห็นธรรม**"

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับแล้ว เทวดาได้ไปเฝ้าทูลถึงพระวักกลิ แล้วทรงให้ภิกษุนำข่าวเทวดา มาบอกพระวักกลิ พอรู้ว่าพระพุทธองค์ทรงให้พระนำข่าวมาบอกเท่านั้น พระวักกลิขอให้พระที่พยาบาลตน ช่วยยกตนลงจากเตียงนอนเจ็บก่อน แล้วจึงค่อยเล่าให้ฟัง แสดงถึงความเคารพพระพุทธองค์สูงสุด แม้จะเจ็บหนักปานนั้น

หลังจากนั้นไม่นาน พระวักกลิก็ฆ่าตัวตาย แล้วปรินิพพาน พระพุทธองค์ได้เสด็จมาเยี่ยมศพ และทรงชี้ให้ภิกษุที่ตามเสด็จดูหมอกควัน ซึ่งเป็นพญามารกำลังตามหาวิญญาณของพระวักกลิว่าจะอยู่แห่งใด ก็ตามหาไม่พบ เพราะพระวักกลิปรินิพพานเสียแล้ว

วักกลิสูตร ๑๗/๑๒๘

ขยายความ

พระสูตรนี้ ให้แง่คิดแก่เรา อย่างน้อยก็ ๓ ประการ คือ

๑. พระพุทธเจ้าไม่ประสงค์ให้สาวกติดในตัวบุคคล แม้แต่พระพุทธเจ้า เพราะร่างกายของคนเป็นของเปื่อยเน่า ไม่มีสาระแก่นสาร แต่ทรงให้ติดธรรมะ คือ ปฏิบัติธรรมะแทน

๒. คนที่ฆ่าตัวตายแล้วไปนิพพานก็มี พระวักกลิท่านบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันมาก่อน ภายหลังท่านเจริญฌาน พอออกจากฌานแล้วท่านก็เอามีดเชือดคอตนเอง แล้วเอาทุกขเวทนานั้นแหละเป็นอารมณ์เจริญวิปัสสนา จนบรรลุเป็นพระอรหันต์และนิพพานเลย

๓. ในพระสูตรนี้ ได้กล่าวถึงมาร ที่ตามหาวิญญาณของพระวักกลิ ที่สามารถเห็นด้วยตา แต่ผู้ที่เห็นนั้น ท่านจะได้คุณวิเศษชั้นไหนท่านไม่ได้กล่าว

๙๕

ความไม่ยึดมั่นชนะตัณหา

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม เมืองสาวัตถี ท้าวสักกะได้เสด็จไปเฝ้า ทูลถามปัญหาธรรมะ ที่จะเอาชนะตัณหา ชนิดที่สั้นที่สุดย่อที่สุด ความว่า

"ภิกษุปฏิบัติธรรมะ ที่ย่อและสั้นเพียงเท่าไร จึงจะได้ชื่อว่าพ้นจากตัณหาอย่างเด็ดขาด?"

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า

"ภิกษุพึงทำในใจว่า **"สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น" เธอได้รับเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นสุขก็ดี ที่เป็นทุกข์ก็ดี ที่ไม่สุขไม่ทุกข์ก็ดี เห็นว่าไม่เที่ยง ไม่แน่นอน เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เมื่อพิจารณาดังนั้น จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นสิ่งใดๆ ในโลก**

ภิกษุปฏิบัติเพียงเท่านี้แล **ย่อมได้ชื่อว่าชนะตัณหา มีความปลอดโปร่งจากกิเลสทั้งปวง ย่อมประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย"**

จูฬตัณหาสังขยสูตร ๑๒/๓๗๘

ขยายความ

ตัณหา คือ ความทะยานอยาก, ความดิ้นรน, ความปรารถนา, ความแส่หา ตัณหาแสดงออกใน ๓ ลักษณะ คือ ๑.กามตัณหา ความทะยานอยากได้กาม อยากได้อารมณ์อันน่าใคร่ ๒.ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ๓.วิภวตัณหา ความอยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากพรากพ้นดับสูญไปเสีย

อุปาทาน คือ ความยึดมั่น, ความถือมั่นด้วยอำนาจกิเลส มี ๔ อย่าง ได้แก่ ๑.กามุปาทาน ความถือมั่นในกาม ๒.ทิฏฐุปาทาน ความถือมั่นในทิฏฐิ (ความเห็นผิด) ๓.สีลัพพตุปาทาน ความถือมั่นในศีลและพรต ๔.อัตตวาทุปาทาน ความถือมั่นวาทะว่าตน

ได้นำเอาความหมายของคำว่าตัณหาและอุปาทานมาลงไว้ละเอียด เพื่อจะได้ท่องจำชื่อ และความหมายคำทั้งสองนี้ให้แม่นยำ เพราะมีความสำคัญต่อทุกชีวิต และมีบทบาทที่จะบันดาลให้ชีวิตของทุกคน เป็นไปตามอำนาจของมัน และเจ้าตัณหานี่แหละ เป็นผู้บงการให้คนเราต้องเกิดแล้วเกิดเล่าไม่รู้จักสิ้นสุด

เมื่อรู้จักบทบาทของมันดีแล้ว จะได้พยายามฝืนหรือเอาชนะมันบ้าง ความทุกข์ก็จะได้ลดน้อยลงหรือไม่เกิดเลย

มีขุนพลอยพยัก ที่ต่อจากตัณหาคืออุปาทาน เหมือนพี่น้องฝาแฝด เมื่อมีตัณหาแล้วก็มักจะมีอุปาทานเข้าผสมด้วย และเมื่อเกิดอุปาทานแล้ว พิจารณาดูให้ดีเถิด จะต้องมีมูลมาจากตัณหา

ดังนั้น ในชีวิตประจำวันของเรา โปรดลองสำรวจดูสิว่าเราตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของตัณหาและอุปาทานบ้างหรือไม่? ถ้าเรายังตกอยู่ภายใต้อำนาจของมัน ความทุกข์ทั้งปวงก็ไม่อาจจะดับได้

๙๖

เมื่อก่อนและเดี๋ยวนี้

เมื่อก่อน ผมของเรามีสีดำคล้ายกับสีปีกแมลงภู่มีปลายงอน

เดี๋ยวนี้ กลายเป็นเช่นปอเพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน มวยผมของเรามีกลิ่นหอม ดุจอบด้วยดอกมะลิ เป็นต้น เต็มไปด้วยดอกไม้

เดี๋ยวนี้ มีกลิ่นเหม็นเหมือนขนกระต่าย เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน ผมของเรามีปลายอันงดงาม วิจิตรด้วยหวีและเครื่องปักผม เหมือนป่าไม้อันปลูกเป็นแถวงามสะพรั่ง

เดี๋ยวนี้ กลายเป็นผมโกร๋นในที่นั้นๆ

เมื่อก่อน ผมของเราประดับด้วยมวยผมอันงดงามดังประดับด้วยทองคำอันละเอียด มีกลิ่นหอม

เดี๋ยวนี้ ล้านตลอดหัวเพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน คิ้วของเรางดงามคล้ายรอยอันนายช่างเขียนดีแล้ว

เดี๋ยวนี้ กลายเป็นคิ้วคดเคี้ยวเหมือนเถาวัลย์เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน นัยน์ตาของเราดำขลับเหมือนนิลมณีรุ่งเรืองงาม

เดี๋ยวนี้ ถูกความชราครอบงำไม่น่าดูเลย

เมื่อก่อน เวลาเรายังรุ่นสาว จมูกของเราโด่งงามเหมือนเกลียวหรดาล

เดี๋ยวนี้ กลับห่อเหี่ยวไปเหมือนจมหายเข้าไปในศีรษะเพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน ใบหูของเรางดงาม เหมือนตุ้มหูที่ทำเสร็จเรียบร้อยดี

เดี๋ยวนี้ กลับหย่อนยานเหมือนเอาเถาวัลย์ห้อยไว้เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน ฟันของเราขาวงามดี เหมือนสีดอกมะลิตูม

เดี๋ยวนี้ กลายเป็นฟันหักและมีสีเหลืองเพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน เราพูดเสียงไพเราะ เหมือนเสียงนกดุเหว่าที่ร่ำร้องในป่าใหญ่

เดี๋ยวนี้ คำพูดของเราพลาดไปทุกๆ คำเพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน คอของเรางดงามกลมเกลี้ยง เหมือนสังข์ที่ขัดดีแล้ว

เดี๋ยวนี้ เหี่ยวย่นเพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน แขนทั้งสองของเรางดงาม เปรียบดังกลอนเหล็กอันกลมฉะนั้น

เดี๋ยวนี้ ลีบคดดุจฝักแคฝอย เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน มือทั้งสองของเราประดับด้วยแหวนทองคำงดงาม

เดี๋ยวนี้ เหมือนเหง้ามัน เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน ถันทั้งคู่ของเราเต่งตั่งกลมกลึงชิดสนิทกัน และมีปลายงอนขึ้นงดงาม

เดี๋ยวนี้ กลับหย่อนเหมือนลูกน้ำเต้า เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน กายของเราเกลี้ยงเกลางดงาม เหมือนแผ่นทองที่ขัดดีแล้ว

เดี๋ยวนี้ สะพรั่งไปด้วยเส้นเอ็นอันละเอียด เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน ขาอ่อนทั้งสองของเรางดงามเปรียบเหมือนงวงช้าง

เดี๋ยวนี้ เป็นปุ่มเป็นปมเหมือนข้อไม้ไผ่ เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน แข้งทั้งสองของเราประดับด้วยกำไลทอง อันเกลี้ยงเกลางดงาม

เดี๋ยวนี้ กลับเหี่ยวแห้งเหมือนต้นงา เพราะความแก่ชรา

เมื่อก่อน เท้าทั้งสองข้างของเรางดงาม อุปมาเช่นกับปุยนุ่น

เดี๋ยวนี้ กลับแตกเป็นริ้วรอยงองุ้มดังเถาวัลย์ เพราะความแก่ชรา

ร่างกายของเรานี้เหี่ยวย่นหย่อนยาน เป็นที่สะสมความทุกข์เหมือนเรือนอันคร่ำคร่า พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสจริงเป็นคำจริงแท้ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

อัมพปาลีเถรีคาคา ๒๖/๔๘๐

ขยายความ

ภิกษุณีอัมพปาลีที่รำพึงถึงอดีตและปัจจุบัน ประวัติเดิมของท่านเมื่อก่อนบวชตอนเป็นสาวนั้นท่านเป็นคนมีรูปร่างสวยงามมาก จัดว่างามเป็นหนึ่งในเมืองเวสาลี จนได้รับตำแหน่ง "หญิงงามเมือง" เป็นที่กล่าวขวัญของบรรดากษัตริย์และเศรษฐีทั่วไป

ภายหลังท่านได้ฟังธรรมของพระพุทธองค์ ได้ดวงตาเห็นธรรมครั้งแรก จึงเกิดความเบื่อหน่ายอาชีพและสังขารร่างกายจึงเลิกอาชีพนั้นหันมาสนใจธรรมะตามลำดับ จนถึงกับออกบวชและได้บรรลุธรรมขั้นสูง

เมื่อยามแก่ชราได้รำพึงถึงสังขาร คือเปรียบเทียบเนื้อหนังร่างกายของท่านในยุคที่ยังสาวและเปล่งปลั่ง กับยามนี้ซึ่งแก่ชราเหลือแต่หนังตกกระ หุ้มกระดูก ไม่น่าดู และไม่ปรารถนาของใครๆ แม้แต่ตัวของตัวเอง ท่านจึงได้กล่าวปลงสังขาร พรรณนา "อดีตกับปัจจุบัน" เพื่อสอนคนรุ่นหนุ่มสาวมิให้เมาในวัยและชีวิตต่อไป

ในชีวิตของทุกคน ถ้าไม่เกิด "ลัดคิวตาย" เสียก่อนก็ย่อมจะต้องได้พบกับสภาพนี้ อย่างไม่ต้องสงสัยเลย การได้หมั่นพิจารณาถึงสังขารร่างกายของคนแก่อื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับร่างกายของตน ก็ย่อมจะบรรเทาความมัวเมาในวัย รูปร่างและชีวิตได้อย่างดี

ความหลงลืมตัว จัดว่าเป็นมารที่ขัดขวาง ในการทำความดีต่างๆ ที่นับว่าน่าเสียดายอย่างยิ่ง บางคนมารู้สึกตัวอยากจะทำความดีต่างๆ ก็สายเสียแล้ว แม้ว่าจะมีเงินทองบริบูรณ์ปานใด แต่ก็ต้องแพ้ภัยแก่สังขารของตนเอง ตาก็เสื่อมหูก็เสื่อม แขนขาก็ไม่อำนวยที่จะไปประกอบความดีกับเขาได้ก็ได้แต่นอนทอดอาลัย และรอวันตาย

ความประมาทในวัยและชีวิต จึงจัดว่าเป็นยอดแห่งความประมาท ที่ไม่ควรจะเกิดขึ้นกับเรา โดยเฉพาะผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้และคาถานี้

๙๗

บทพิจารณาอสุภะ
ของมารดาพระกุมารกัสสปก่อนออกบวช

"กายประกอบด้วยกระดูกและเอ็น ฉาบทาด้วยหนังและเนื้อ เป็นกายที่ถูกผิวหนังปกปิดไว้ ไม่ปรากฏตามความเป็นจริง ภายในเต็มไปด้วยลำไส้ใหญ่ ตับ หัวใจ ปอด ไต ม้าม น้ำมูก น้ำลาย เหงื่อ มันข้น เลือด ไขข้อ ดี มันเหลว

เมื่อเป็นเช่นนั้น ของไม่สะอาดย่อมไหลออกจากทวารทั้ง ๙ ของกายนั้นทุกเมื่อ คือ ขี้ตาไหลออกจากตา ขี้หูไหลออกจากหู น้ำมูกไหลออกจากจมูก บางคราวออกทางปาก ดีและเสมหะ ย่อมไหลออกจากกายเป็นหยดเหงื่อ

ศีรษะของกายก็เต็มไปด้วยมันสมอง คนพาลถูกอวิชชาห่อหุ้ม จึงสำคัญเห็นเป็นความสวยงาม กายมีโทษอนันต์ เปรียบเสมอด้วยต้นไม้มีพิษ เป็นที่อยู่ของสรรพโรค ล้วนเป็นกองทุกข์

ถ้ากลับเอาภายในของกายนี้ออกภายนอก ก็จะต้องถือท่อนไม้คอยไล่กาและสุนัขเป็นแน่ กายไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็น

เป็นดังซากศพ เปรียบเหมือนส้วม ผู้มีจักษุติเตียน แต่คนเขลาเพลิดเพลิน อันหนังสดปกปิดไว้ มีทวาร ๙ มีแผลใหญ่เป็นของไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็นไหลออกรอบด้าน

ก็ในการใดกายนั้นนอนตายขึ้นพอง มีสีเขียวคล้ำถูกทอดทิ้งไว้ในสุสาน ในกาลนั้น ญาติทั้งหลายย่อมไม่ห่วงอาลัย สุนัขบ้าน สุนัขจิ้งจอกย่อมกัดกินกายนั้น และนกกรุม หนอน กา แร้ง และสัตว์ทั้งปวงอื่นๆ ย่อมเคี้ยวกิน

ก็ภิกษุผู้มีญาณในศาสนานี้นั่นแล ได้ฟังพระพุทธพจน์แล้ว ย่อมรู้แจ้งกายนั้น ย่อมเห็นตามความเป็นจริงว่า ร่างกายนี้ฉันใด ร่างกายนั้นก็ฉันนั้น ข้าพเจ้าคลายความเพลิดเพลินในกายทั้งภายในและภายนอกเสียแล้ว”

อรรถกถานิโครธมิคชาดก

๙๘

ความไม่ประมาทเป็นยอดธรรม

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม เมืองสาวัตถี พระเจ้าปเสนทิโกศล ได้ทูลถามถึงธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ว่ามีหรือไม่? ถ้ามีชื่อว่าอะไร? พระพุทธองค์ทรงตอบว่า

"มหาบพิตร! **ธรรมที่เป็นประโยชน์ ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ได้แก่ ความไม่ประมาท**

มหาบพิตร! รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่สัญจรไปบนแผ่นดินทุกชนิด ย่อมรวมลงในรอยเท้าช้าง รอยเท้าช้างเป็นเลิศเพราะเป็นรอยใหญ่ ฉันใด?

ธรรมที่เป็นประโยชน์ ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ก็ได้แก่ความไม่ประมาท ฉันนั้น"

อัปปมาทสูตร ๑๕/๑๒๒

ขยายความ

เหตุที่คนเราทำความชั่ว และไม่ประกอบความดีนั้นเมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุของแต่ละคน อาจแตกต่างกันได้ แต่เมื่อสรุปรวบยอดแล้ว ทุกคนย่อมตรงกันหมด ไม่มีใครยกเว้น นั่นคือ เพราะตกอยู่ใน “ความประมาท” เพียงข้อเดียวแท้ๆ ความไม่ประมาทจึงจัดว่าเป็นยอดแห่งธรรมทั้งปวง

๙๙

ทรงเตือนมิให้ประมาท

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองเวสาลี หลังจากทรงปลงอายุสังขารแล้ว ได้ทรงเรียกประชุมสาวกแล้วทรงให้พระโอวาทเตือนสติว่า

"คนเหล่าใด! ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งพาลทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งมีทั้งขัดสน ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า ภาชนะดินที่นายช่างหม้อปั้นขึ้นแล้ว ทั้งเล็กทั้งใหญ่ ทั้งสุกทั้งดิบทุกชนิดล้วนมีความแตกสลายไปในที่สุด ฉันใด? ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายก็ฉันนั้น

วัยของเราแก่หง่อมแล้ว ชีวิตของเราเป็นของน้อย เราจะต้องจากพวกเธอไป เรากระทำที่พึ่งแก่ตนแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีลอันดีเลิศ จงเป็นผู้มีความดำริตั้งมั่นดีแล้ว ตามรักษาจิตของตนเถิด

ผู้ใดจะเป็นผู้ไม่ประมาท อยู่ในธรรมวินัยนี้ ผู้นั้นจะละชาติสงสาร แล้วกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ดังนี้"

มหาปรินิพพานสูตร ๑๐/๑๑๙

๑๐๐

ปัจฉิมบท
ปัญหาพาปัญญา

เมื่อท่านประสบกับปัญหาหรือความทุกข์ จงอย่าท้อถอยหรือสิ้นหวัง เพราะสรรพสิ่งในโลกนี้ ย่อมจะมีสองด้านเสมอไป คือ ด้านลบและด้านบวก กล่าวคือมีทุกข์แล้วก็มีสุขสลับกันไป

คนโง่ หรือคนที่อ่อนปัญญา (ไม่ใช่ปัญญาอ่อน) ย่อมจะกลัวเกลียดด้านลบ แต่จะหลงชื่นชอบด้านบวก และก็หลงติดสยบอยู่แค่นั้น ไม่คิดพัฒนาให้อยู่เหนือลบและบวก

คนมีปัญญา หรือผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา (บัณฑิต) เมื่อประสบปัญหาหรือความทุกข์ ย่อมจะไม่สิ้นหวังหรือท้อถอย แต่จะพลิกผันปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ให้กลายมาเป็นพัฒนาปัญญา ทำให้มีโอกาสใช้ศักยภาพของความเป็นมนุษย์แก้ปัญหาได้เต็มที่

ในกรณีเช่นนี้ปัญหาเลยกลายเป็นผู้พาปัญญามาให้เรา เราจึงถือว่าเป็นโอกาสดีหรือโชคดี ที่จะได้มีโอกาสพัฒนาชีวิตจากความทุกข์ไปสู่ความสุขนิรันดร์

ในทางตรงข้ามคือด้านบวก หรือความสุขเสียอีก ถ้าสัมผัสโดยขาดปัญญาหรือประมาท ก็จะทำให้หลงติด มัวเมาเสพติดจนจิตไม่พัฒนาไปสู่ความเป็นอิสระ

ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ควรกลัวและควรเกลียด จึงกลายเป็นความสุขหรือด้านบวก เพราะถ้าสัมผัสโดยขาดปัญญาหรือประมาท นอกจากจะทำให้เกิดความมัวเมาหลงติดจนจิตไม่พัฒนาแล้ว ก็ยังจะนำไปสู่ปัญหาหรือความทุกข์ซ้ำอีก

ดังนั้น เมื่อท่านประสบกับปัญหาหรือความทุกข์ จงอย่ากลัว จงอย่าเกลียด จงตั้งสติ และใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญถึงต้นเหตุ และแก้ไขให้ตรงกับเหตุและปัจจัยนั้นๆ คราวเคราะห์ร้ายก็จะกลายเป็นโชคดีไป และเมื่อเราประสบโชคดีแล้วก็อย่าได้ประมาท จงพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ให้ยิ่งขึ้นไป เราก็ย่อมจะบรรลุสันติสุขอันถาวรได้อย่างไม่ต้องสงสัย

พระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์ จะเป็นเพื่อนคู่คิด มิตรยามทุกข์ของท่านได้อย่างแท้จริง ก็อยู่ที่ท่านผู้อ่านได้ใช้ปัญญาอ่านด้วยโยนิโสมนสิการ แล้วน้อมนำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อย่างต่อเนื่องและจริงจังเท่านั้น

อันธรรมใดๆ ก็ไร้ค่า

ถ้าศึกษาเรียนรู้แล้วไม่น้อมนำเอามาปฏิบัติ

สุขิตกายจิตฺโต โหตุ

สัพพะทานัง ธัมมะทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง

รายนามเจ้าภาพพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับดับทุกข์

หลวงพ่อพระราชพรหมเถร (วีระ คณุตฺตโม)	๒,๐๐๐ บาท
พระมหาอธิโชค สุโชโต	๑,๐๐๐ บาท
พระณัฐภัคนันท์ คุณงฺกโร	๑,๐๐๐ บาท
พระมหาวิโรจน์ วิโรจโน,พระมหาพร้อมไพบูลย์ สุเมธโส	๕๐๐ บาท
ครอบครัวปิวาวัฒนพานิช	๗๘,๕๐๐ บาท
คุณบุญชู-คุณขจร บริรักษ์พาณิชย์	๕๐,๐๐๐ บาท
คุณอรวรรณ-ด.ช.ณัฏฐ์ ทิพย์จันทร์	๘,๑๐๐ บาท
คุณวิบูลย์-คุณพัชรี-ด.ช.ธีธัช-ด.ช.ธนัชภัทร ยิ้มสุขไพฑูรย์	๕,๔๐๐ บาท
คุณวรพจน์-คุณวิชุดา-ด.ญ.อภิญญา-ด.ช.พันธวิช สถิตสุขสมบูรณ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณธนภร-คุณภาวิดา-คุณพงษ์ศักดิ์ ตรีนุชจรัสกุล	๕,๐๐๐ บาท
คุณวิชยา-รศ.ดร.หรรษา-คุณฉัตรชยา วัฒนานุกิจ	๓,๐๐๐ บาท
ผศ.ดร.สถาพร นิ่มกุลรัตน์	๓,๐๐๐ บาท
คุณธนภรณ์ พูลสวัสดิ์ และบุตร	๒,๗๐๐ บาท
ด.ญ.กมลชนก-ด.ช.ธีรภัทร-ด.ช.ธิติพัทธ์ คล้ายนก	๒,๗๐๐ บาท
คุณแม่ชีนงลักษณ์-คุณแม่ชีนวลอนงค์ คุ้มวิริยะ	๒,๐๐๐ บาท
อาจารย์อุดม-ผศ.สุดา ตรีชั้น และบุตรหลาน	๒,๐๐๐ บาท
คุณจุมพล-คุณสุดใจ แสงประชาธนารักษ์ และบุตร	๒,๐๐๐ บาท

คุณสุทัศน์-คุณสุนีรัตน์-คุณสุชญา นิ่มกุลรัตน์	๒,๐๐๐ บาท
คุณสุวิชญ โรจนวานิช	๒,๐๐๐ บาท
คุณเล็งเลิศ มากเจริญชัย-คุณภวรัญชน์ พิพัฒน์สุขุมาล และบุตร	๑,๑๐๐ บาท
คุณซุ้งเค็ง พิพัฒน์สุขุมาล	๑,๐๐๐ บาท
คุณเกษมพันธ์-คุณเยาวลักษณ์ วงศ์สารพิกูล และบุตร	๑,๐๐๐ บาท
ครอบครัวยิ้มศรีเจริญกิจ	๑,๐๐๐ บาท
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ	๑,๐๐๐ บาท
คุณเฉลียว-คุณพรรุ่ง พวยไพบูลย์	๑,๐๐๐ บาท
คุณนงคราญ-คุณอรอนงค์ คุ้มวิริยะ	๑,๐๐๐ บาท
อาจารย์อภิญญา ภู่สอาด	๑,๐๐๐ บาท
คุณสุนฮั้ว แซ่ตั้ง-คุณนิ แซ่เอี๊ยะ	๑,๐๐๐ บาท
คุณจิดาภา-คุณภาณี ตรีนุชจรัสกุล	๑,๐๐๐ บาท
คุณภาสกร ฌาณทองพรรณ	๑,๐๐๐ บาท
คุณสันติ-คุณเอื้อมพร ทองศิริ	๖๐๐ บาท
คุณอุ่ย แซ่ด่าน	๕๐๐ บาท
คุณเปรมยุดา ศิริบัณฑิตย์กุล	๕๐๐ บาท
คุณปิยมน ภุมมาธา-คุณปกิตตา สังข์เงิน	๕๐๐ บาท
คุณสมจิตร องอาจ-คุณสิทธิชัย สิงหพ	๕๐๐ บาท
คุณไอลดา-คุณสราวุฒิ โสภณ	๕๐๐ บาท
คุณเสถียร-คุณบุณญานุช เจริญยิ่ง	๕๐๐ บาท
คุณปราณี-ญาณกาญจน์-เชษฐญาณ์ เดชกรรจ์	๕๐๐ บาท
คุณภัคกร-คุณปริญญา เมืองนิล	๕๐๐ บาท
คุณสุนทรี-คุณทักษิณา เจนกิจ	๕๐๐ บาท
คุณดวงพร แสงถวิล	๕๐๐ บาท